

അന്യാപദേശശതകം.

ശ്രീ നീലകണ്ഠദീക്ഷിതരുടെ സംസ്കൃതകൃതിയെ

കേരളവർമ്മാ

പി. എസ്സ്. ചെ. എഫ്. എം. ഡി., എം. ആർ. എ. എസ്സ്.,
എഫ്. ആർ. എച്ച്. എസ്സ്.,

വലിയകോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്

മണിപ്രവാളത്തിൽ

പരിഭാഷപ്പെടുത്തിയത്.

മൂലത്തോടും,

സ്വർഗ്ഗരോമണംചെയ്ത

മഹാമഹിമശ്രീ സ്വാതിതിരുനാൾ

മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്

ഉണ്ടാക്കിയ അവതരികളോടും,

എം. രാജരാജവർമ്മരാജാ, എം. ഡി., തമ്പുരാനാൽ

ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട പ്രാബല്യത്തോടും ങ്കി

തിരുവനന്തപുരം

ദീനീഷിയ ജാലകലശേഖരനായ സ്വാതിതിരു
രാജാവ് പ്രതിപദ്യം അവതരിക എഴുതിയേൽക്കുക
ന്നതും, എന്റെ മാതൃലനം ഇപ്പോൾ രാജഭാരം ചെ

ANYAPADESA SATAKAM,

TRANSLATED INTO

MANIPRAVALAM,

FROM

THE SANSKRIT POEM OF
SRI NILAKANTA DIKSHITAR,

BY

KERALA VARMA,

C. S. I., F. M. U., M. R. A. S., F. R. H. S.,

VALIYA KOIL TAMPURAN,

WITH THE ORIGINAL,

THE AVATARIKAS WRITTEN

BY

HIS ILLUSTRIOUS HIGHNESS

THE LATE SVATI TIRUNAL MAHARAJA,

AND A COMMENTARY

BY

M. RAJARAJA VARMA, M. A.

malalaya Printing Works,

പ്രസ്താവന

സാഹിത്യ സംരംഭമല്ലാം ശരിച്ച് നിർവ്വഹണമായ അഗ്നിപത്നം പോലെ അടങ്ങിയിരിക്കുന്ന ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഈ “അന്ത്യാപദേശമണിപ്രവാളം” ഞെ നിർമ്മിക്കാൻ ഉദ്യമിച്ചതിനുള്ള സംഗതിയെ കുറിച്ച് ജിജ്ഞാസ ജനിക്കാവുന്ന ജനങ്ങളുടെ അറിവിനായി മാത്രമാണ് ഈ പ്രസ്താവനയെ ഇതിൽ ചേർക്കുന്നത്.

ഇതിനു മുൻപിൽ നടന്ന ഭാഷാപോഷിണീസഭായോഗത്തിൽ ഞാൻ ചെയ്ത പ്രാരംഭപ്രസംഗത്തിന്റെ ഉപക്രമത്തിൽ ശ്രീ നീലകണ്ഠദീക്ഷിതരുടെ “അന്ത്യാപദേശമണിക”ത്തിലെ ‘കിം പുഷ്പാസി മുഗാൻ മുഗാദനകലാൽ കിം വാപരം ത്രായസേ’ ഇത്യാദി ശ്ലോകത്തെ പ്രകൃതവശാൽ പ്രസ്താവിക്കുകയുണ്ടായി. തദനന്തരം ആ പ്രസംഗത്തെ “ഭാഷാപോഷിണി” മാസികയ്ക്കായി എഴുതി അയച്ചപ്പോൾ മേൽ പറഞ്ഞ ശ്ലോകത്തെ ഭാഷയാക്കി അയക്കുന്നത് യുക്തമായിരിക്കുമെന്നു വിചാരിച്ച് അപ്രകാരം ചെയ്തു. അപ്പോൾ ഈ സരസമായ ശതകം മുഴുവനും ഭാഷയാക്കിയാൽ നന്നായിരിക്കുമല്ലോ എന്നൊരു വിചാരം എന്റെ മനസ്സിൽ അകുരിച്ചു.

ഈ “അന്ത്യാപദേശമണിക” ത്തിന് ൧൦൨൨-ാമാണ്ടു നാടനീങ്ങിയ കവികലശേഖരനായ സ്വാതിതിരുനാൾ മഹാരാജാവ് പ്രതിപദ്യം അവതരിക എഴുതിച്ചേർത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നതും, എന്റെ മാതൃലനം ഇപ്പോൾ രാജ്യഭാരം ചെയ്ത

യൂന ശ്രീമൂലകമഹാരാജാവിന്റെ പിതാവും ആയ എന്റെ തുടനാഥൻ ഇതിൽ നാല്പതിയധികം ശ്ലോകങ്ങൾക്ക് എത്രയും ഹൃദയംഗമമായ ഒരു വൃദ്ധാനം സംസ്കൃതത്തിൽ നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നതിനെ അവിടുന്ന് എന്നെക്കൊണ്ടു വായിപ്പിച്ചു ആവശ്യപ്പെട്ട ലേഖകങ്ങളിൽ അത്ഥം പറഞ്ഞു തന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നതും ഈ സംസ്കൃതമായ കാവ്യത്തിൽ എനിക്ക് വിശേഷ പ്രതിപത്തിയെ ജനിപ്പിക്കുന്നതിനു കാരണമായി തീർന്നിട്ടുണ്ടു്. അതിനാലാണ് ഇതു മുഴുവനും മണിപ്രവാളമാക്കാൻ ഒന്നു ശ്രമിച്ചാലെന്നാണ് എന്നൊരു വിചാരം എന്റെ മനസ്സിൽ ആർഭവപ്പെട്ടത്. അതിന്റെ ശേഷം പല ജോലികളുടേയും ഇടയിൽ ഞാൻ ഇതിലെ പദ്യങ്ങളെ ദിവസംപ്രതി ഒന്നും രണ്ടും മൂന്നും വീതമായി ഭാഷയാക്കാൻ തുടങ്ങി.

എന്റെ ആദ്യഭാഷാകൃതിയായ 'കേരളീയഭാഷാശാകന്തള'ത്തിലും അനന്തരഭാഷാകൃതിയായ 'അമരകമണിപ്രവാള'ത്തിലും ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസത്തിൽ വൃഞ്ജനങ്ങൾക്കും സ്വരങ്ങൾക്കും ചെറുകുറുപ്പും ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നുള്ള നിർബന്ധത്തെ അനേകം പദ്യങ്ങളിൽ ശരിയാക്കിക്കൊണ്ടുപോയിട്ടുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും സാമത്രികമായി ഞാൻ ആ നിർബന്ധത്തെ അതിൽ രണ്ടിലും അനുവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. അതു് ഉദാഹരണകൊണ്ടു മാത്രമല്ലാതെ അശക്തികൊണ്ടല്ലായിരുന്നു എന്നു പറയുന്നതിൽ ആത്മപ്രശംസ സ്വീകരിക്കണമെന്നതിൽ അതിനെ മഹാനുഭവമുള്ളൊരാളെങ്കിൽ അതിനെ മഹാനുഭവമുള്ളൊരാളെങ്കിൽ മാറാകണം. ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസം തന്നെ അത്ര ആദരണീയമല്ലെന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി എന്റെ പ്രിയശിഷ്യനായ ഭാഗീനേയൻ രാജരാജവർമ്മ, എം. ഏ., എം. ആർ. ഏ. എസ്., കോയിത്തമ്പുരാൻ "ഭാഷാമേഖലസംഘം"വും "ഭാഷാകുമാരസംഭവ"വും ചമച്ച സഹോദരഹൃദയോദാഹരണങ്ങളോടുകൂടി ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസത്തെ കുറിച്ചുള്ള എന്റെ അസാമാന്യമായ നിർബന്ധത്തെ

ഉപേക്ഷിക്കാതെ തന്നെ ഒരു സരസ്കാപ്തം നിർമ്മിക്കാവുന്നതല്ലയോ എന്നാണു പരീക്ഷിക്കാനായിട്ടാണു ഞാൻ “മയൂരസന്ദേശം” എന്ന സ്വതന്ത്രകൃതിയെ അക്കാലത്തുണ്ടാക്കിയതു്. എന്നാൽ ഒരു സ്വതന്ത്രകാവ്യത്തിലെന്നപോലെ തന്നെ ഒരു ഭാഷാന്തരകൃതിയിൽ മേൽപ്പറഞ്ഞ ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസവിഷയമായ നിർബന്ധം സാമ്യത്രികമായി ഘടിപ്പിക്കാവുന്നതാണോ എന്നു പരീക്ഷിക്കാൻ ഈ “അന്യാപദേശമണിപ്രവാള”ത്തിൽ ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള ശ്രമം അനായസേന സഫലമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള ബോധം സാമാന്യേന സാഹൃദയന്മാർക്കെല്ലാവർക്കും ഉണ്ടാകാതിരിക്കയില്ലെന്നാണു് എന്റെ വിശ്വാസം.

ദ്രാവിഡന്മാരും കേരളീയന്മാരും ആയ പ്രാചീനഭാഷാമഹാകവികൾ അവ്യഭിചാരേണ ആദരിച്ചിരുന്നതായ ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസത്തെ തീരെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിന്നേക്കാൾ അതിൽ യഥാശക്തി സ്വരവ്യഞ്ജനങ്ങൾക്കു സാരപ്രത്യേകം ഉണ്ടാക്കാൻ ശ്രമിക്കുകയാണു് ആധുനികകവികളിൽ ശക്തിമാന്മാർ ചെയ്യേണ്ടതെന്നുള്ള എന്റെ അഭിപ്രായത്തെ ഇദാനീനനന്മാരായ സൽകവികളിൽ ചിലർ ആദരിക്കാതിരിക്കുന്നില്ലെന്നുള്ളതു് എനിക്ക് അനല്പമായ ചാരിതാത്മ്യത്തിനു കാരണമാണു്. ഭാഷാകവിതയിൽ പ്രാസനിർബന്ധം കൂടാതിരുന്നാൽ പദ്യങ്ങൾക്കു് അധികലാളിത്യമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നുള്ളതു വാസ്തവമാണെങ്കിൽ ഭാഷാഗദ്യങ്ങൾക്കു തദധികമായ ലാളിത്യമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നുള്ളതു് അതിലുമധികം വാസ്തവമാകുകൊണ്ടു് ഭാഷാപണ്ഡിതന്മാർ പദ്യനിർമ്മാണത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കാതിരിക്കയാണല്ലോ വേണ്ടതു്. അതു ചെയ്യാതിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കു ഭാഷാകവിതയിൽ യഥാശക്തിപ്രാസത്തെ നിവ്ഹിച്ചുകൊണ്ടുപോകതന്നെയാണു് വേണ്ടതു് എന്നാണു് എന്റെ പക്ഷം.

ഈ “അന്യാപദേശമണിപ്രവാള”ത്തിൽ എന്താണു പദ്യങ്ങൾ തീർന്നവയെ എന്റെ ഭ്രാതൃഷ്ഠപുത്രനു സാഹി

തീരസജ്ജനം ആയ എം. രാജരാജവർമ്മ രാജാ, എം. ഏ., നോക്കി അഭിനന്ദിച്ചപ്പോൾ ഇതിനൊരു വ്യാഖ്യാനം എഴുതാമോ എന്നു ഞാൻ ചോദിച്ചതിനെ സന്തോഷപൂർവ്വം കയ്യാളെന്ന് ഉടനെ അതിനായി ഉദ്യമിച്ചു് അപ്പോഴപ്പോൾ എഴുതിയതിനെ എന്റെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുവന്നു കാണിച്ചിരുന്നത് ഈ കൃതിയെ പൂരിപ്പിക്കുന്നതിലേക്ക് എനിക്ക് ഒരു പ്രോത്സാഹകമായി തീർന്നിട്ടുണ്ട്. ഇതിലെ അവതാരികകളെ ഇതിന്റെ വ്യാഖ്യാതാവായ രാജാവു തന്നെ ഭാഷപ്പെടുത്തുകയും ചിലതിനെ മാറ്റി ഉണ്ടാക്കുകയും ചിലതിൽ തന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ചിലെടത്തു് ആക്ഷേപയോഗ്യങ്ങളായ ഭാഗങ്ങളെ എടുത്തുകാണിക്കുകയും മറ്റും ചെയ്തു് തന്റെ വ്യാഖ്യാനത്തെ വിദ്വന്മാരുമാദനീയമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. മൂലഗ്രന്ഥകാരന്റെ അഭിപ്രായത്തെ കുറിച്ചും വ്യാഖ്യാതാവു ചിലെടത്തു് ആധുനികസിദ്ധാന്തപ്രകാരം യുക്തിവാദത്തെ ഉപന്യസിച്ചിട്ടുള്ളതു് നവീനമതപക്ഷപാതികളായ പണ്ഡിതന്മാർക്ക് അഭിമതമായി തന്നെ ഇരിക്കുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു. സർവ്വമാ ഋഘുപനീയമായ ഈ വ്യാഖ്യാനത്തിൽ ശബ്ദവിസ്താരം അല്പം അധികമായിപ്പോയിട്ടുണ്ടോ എന്നൊരു ശങ്കയുണ്ടാകാമെന്നു് ഉണ്ടാകാമെന്നു് 'അതു വ്യക്തപത്തിദാസ്ത്വമില്ലാത്തവർക്കും സുഖബോധത്തിനു് പേണ്ടി മാത്രമാണെന്നുള്ള സമാധാനം ആർക്കും എളുപ്പത്തിൽ തോന്നാവുന്നതാണ്'.

ഈ "അന്യാപദേശമണിപ്രവള"ത്തെ ഞാൻ നിർമ്മിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ ഇതിലെ ചില പദ്യങ്ങളെ എന്റെ പ്രാണപ്രേയസിയും സുഷുഗ്രാഹിണിയും രസവേദിനിയും ആയ നാടനീങ്ങിയ മഹാരാജത്തിയേ കേൾപ്പിച്ചപ്പോൾ അവിടുന്ന് അവയെ അസാമാന്യമായി അഭിനന്ദിക്കുകയും ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ ഉടനെ സമഗ്രമാക്കണമെന്നു താല്പര്യപ്പെടുകയും ചെയ്തുകൂടിയിരുന്ന ഈ പരിഭാഷാപുരണത്തിൽ

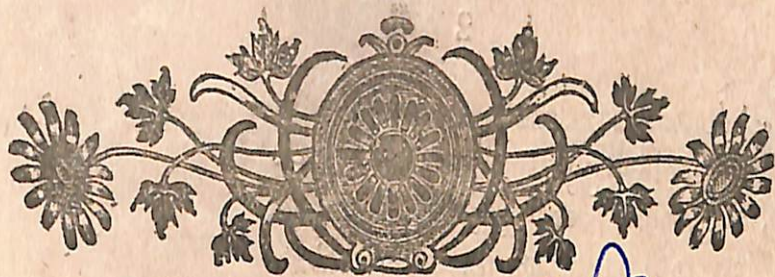
ബവത്തരമായി തപർപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള വാസ്തവത്തെ ഇവ
ടെ പ്രസ്താവിക്കാതിരിക്കാൻ എനിക്കു മനസ്സു വരുന്നില്ല.

ഭാഷാന്തരം പൂർത്തിയായതിന്റെ ശേഷം ഒരിക്കൽ
അന്നു “വിദ്യാവിനോദിനി” പത്രാധിപരായിരുന്ന എന്റെ
സ്നേഹിതൻ തോട്ടക്കാട്ടു കുഞ്ഞുകൃഷ്ണമേനോൻ, ബി. ഏ.,
എം. ആർ. ഏ. എസ്., എഫ്. ആർ. എച്ച്. എസ്.,
ഇവിടെ വന്ന് എന്നെ കാണുകയും ഈ കൃതിയെ വായിച്ചു
നോക്കുകയും ഉണ്ടായതിൽ അയാളുടെ അപേക്ഷപ്രകാരം
ഈ “അന്യാപദേശമണിപ്രാളം” മുഴുവനും എന്റെ പ്രി
യശിഷ്യനായ ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മാ കോച്ചിത്തമ്പുരാ
ന്റെ എത്രയും ഹൃദയംഗമകളായ ചെറിയ അവതാരികക
ളോടുകൂടി “വിദ്യാവിനോദിനി”യുടെ രണ്ടു മൂന്നു പ്രതികളി
ലായി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

ഈ പ്രസ്താവനയിൽ ഇത്രമാത്രമല്ലാതെ എനിക്കു മ
റെറാന്നും പ്രസ്താവിക്കാത്തതായി തോന്നുന്നില്ല.

Trivandrum, }
10th July 1902.

KERALAVARMA.

ശ്രീരത്നം.

അന്യോപദേശശതകം

മണിപ്രവാളം

സവ്യാജ്യാനം

ഏകേനൈവ പ്രഭുനാ ബഹുഷു ജനേഷു സമം പാലുമാ
നേഷു സത്സപചി തത്ര കേചിത് സ്വപ്രകൃത്യനുസാ
രണതസ്യൈവ പ്രഭോജ്ഞാണി അന്യോ തദിതിരാണി
ച മനസാ ധ്യായന്തിത്യാഹഃ—

൧. മായാവുഷ്കുപാശ്രയന്തി പമിഷു ശൃണോ മി പാണ്ഡുസ്തമം
തേഷുപകോ/സ്യ ശുഭം ശുഭേ മതസാ ഹൃഷ്യന്നുജായതി |
അന്യോ മത്തുമ്പേക്ഷതേ/സ്യ വിടപായാധരയേഷു കൃതേ
കൃതിന്നിന്തിനതേ കവാഢമലകം കത്തം തമേവ ക്ഷണാൽ ||

ഒരേ പ്രഭുവിനാൽ തന്നെ രക്ഷിക്കപ്പെടുന്ന അനേകം
ജനങ്ങളിൽ ചിലർ അദ്ദേഹത്തിനു ഗുണത്തേയും, മറു
ചിലർ ദോഷത്തേയും, അവരവരുടെ സ്വഭാവഭേദമനുസ
രിച്ചു ഇച്ഛിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

ശ്രാത്തരായ് തണൽമരത്തെയൊന്നിനെ-
യണഞ്ഞു പാണ്ഡർ മരുവീടവേ
സ്വപാത്രമോദമൊടൊരുത്തനങ്ങു
കരുതുന്നതിന്നു പലതും ശുഭം |

കാതമായൊരു വടിക്കുതിന്റെ
 വിടപറ്റിത്തൊരുവനോത്തിടു-
 ന്നാനന്തരം പരന്നുച്ചിടുന്നതു
 മുറിച്ചുടൻ കതകു തീർക്കുവാൻ. ||

വ്യാഖ്യാനം.

“വെള്ളിക്കുന്നിലമൻ ഗംഗയടക്കം! മേളിച്ചു തുള്ളാ ഭവൻ
 കൊളാം, മാല, വിഭൂതി, തോലിവ ധരിച്ചുള്ളൊരു സത്യാസിയാണ്,”
 ഉള്ളിൽ കോപമൊടേവമോരുമുമായ തകുപ്പുഞ്ചിരിക്കൊഞ്ചലിൻ-
 വള്ളിക്കെട്ടിലകപ്പെടുത്തി മരുവും മാന്മാനിയെക്കൈതൊഴാം. (പ)

നീലകണ്ഠകവിവർത്തിർമ്മിതമായ കാവ്യതിലകത്തിനി-
 തിലകണ്ഠപദകീർതനകേരളകവീന്ദ്രനിനമലയാണമയിൽ
 ചേലുതല്ലമകലാതെ ചെമ്പു പരിഭാഷ ഭാഷയിൽ വിശേഷമാ-
 ചിച്ചു തല്ല കവികൾക്കു കാട്ടി വിലസുന്ന മൗഢകയതെന്നപോൽ. (ര)

പ്രശിഷ്ടനെന്നുള്ളൊരു വാസലതാം
 വിശിഷ്ടനെന്നിൽ കരുതിപ്പിറുപ്പൻ
 വിശേഷകാവ്യമുതമൊസ്ഥി-
 ദശേഷയാം വ്യാഖ്യാനമയ്യുവാന്തായ്. (ന)

ആശ്ചര്യമായിട്ടതിനായിതാ ഞാ-
 നെന്തെൻ തുതിത്തേൻ ഗുരുപദമുലം
 വിഷ്ണുനാമം കൈതൊഴുതിട്ട ഭക്ത്യാ-
 പ്രാർത്ഥന! ക്ഷമിച്ചീടുക ചാപലത്തെ. (ജ)

അതിനുസംഗ്രഹമായ വൈദ്യകൃത്താലും, സ്വകൃതികളുടെ അതു-
 ത്തിമമായ ലാഘവത്താലും കേരളകാളിദാസനെന്ന സർവ്വജ്ഞാലും സൂതി-
 കപ്പെടുന്ന കവികലശിരോമണിയായ ശ്രീകേരളവർമ്മദേവൻ സംസ്കൃതയെ
 ഭിജ്ഞാനരായ കേരളീയ സാഹസ്യന്മാരിൽ പരമകാരുണികനായ പൂണ്ഡ്ര സര-
 സകാവ്യമുതാസ്വാദമോഹനാ നിതിശാസ്ത്രതത്വങ്ങളെയും ലോകവ്യവഹാര-
 രഹസ്യങ്ങളെയും അവരോടു ഉപദേശിക്കുന്നതിന്നു് ആരംഭിക്കുമ്പോൾ, ഒന്നാ-
 മതു, സ്വസംരക്ഷകപ്രദഭേദപരമായ മഹാപാതകത്തിൽനിന്നു് അവരെ
 തിദ്ധത്തിപ്പിക്കുന്നതിന്നു് “ശ്രാന്തരായ” ഇത്യാദി പ്രഥമദ്വൈതത്തെ ആശ-
 ടിച്ചിരിക്കുന്നു. ശ്രാന്തരായ് ക്ഷീണിച്ചിട്ട്, കഠിനമായ വെയിലത്തു വള-
 രെ ദുരം തടക്കയാൽ ക്ഷാന്തനായിട്ടു, എന്നർത്ഥം, പാമ്പൻ വഴിപോ-
 കൻ, തണുൽമരത്തെയുംനിന്നെയണു ഒരു തണലുള്ള മരത്തിന്റെ ചു-
 വട്ടിൽ വന്നു, മരുവിട്ടവേ സുഖമായി വിശ്രമിക്കുമ്പോൾ, തണൽ മരം എ-
 ന്നാൽ തണലുള്ള മരം എന്നർത്ഥം; എല്ലാ മരത്തിന്നും തണലുള്ളപ്പോൾ ത

ഞാൻ ശബ്ദം നിശ്ചയിച്ചുവെക്കുമല്ലോ? അല്ല; മരങ്ങൾക്കു തണലിനു കീഴിൽ
 കുറവു പ്രത്യക്ഷമാണല്ലോ. തണൽ ശബ്ദം തണലിന്റെ ആധിക്യത്തെ
 കുറിക്കുന്നു. പാതമർ എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ വചനം ബഹുതപത്തെ സൂചിപ്പി
 ക്കുന്നതുകൂടാതെ മരുവുക എന്ന ക്രിയയിൽ അവരിൽ ഓരോരുത്തനും ഒ
 രുപോലെ ഉള്ള പ്രവൃത്തിയേയും ദ്രോതിപ്പികയാൽ സമം എന്ന മൂലത്തി
 ലുള്ള ശബ്ദത്തെ ഭാഷയിൽ ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ പാതമർ
 മരുവുക എന്നതുകൊണ്ടു വഴിപോക്കർ എല്ലാവരും ഒരുപോലെ വിശ്രമിക്ക
 എന്നർത്ഥമുണ്ട്. ഇപ്രകാരം വഴിപോക്കർ വിശ്രമത്തെ സമാധാനി അനുഭ
 റിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ, ഒരുത്തനോടു ഒരുവയപ്പോൾ, സപാതനോടൊന്നോടു, ഉള്ളിൽ
 സന്തോഷത്തോടുകൂടി, വെയിൽകൊണ്ടു ശ്രമപ്പെട്ടു ക്ഷീണിച്ചവരെന്ന നമുക്കു
 മായാഭാഗത്താൽ വിശ്രമസെഖ്യത്തെ നൽകിയല്ലോ എന്നതുകൊണ്ടു സ
 ന്നുഷ്ടമാനസനായി; അതിനു ആ തണൽമരത്തിനു പലതും ശുഭം കരുത
 ന്നു, അതിന്റെ തറ തന്നാക്കയും, അതിനു തടമെടുക്കയും, വെള്ളം കോ
 രുകയും മറ്റും ചെയ്തു അതിനെ പോഷിപ്പിക്കണം എന്നിങ്ങനെ അതിനു
 പല ഗുണങ്ങളേയും ചെയ്യുന്നതിനു നിശ്ചയിക്കുന്നു; ഈ വഴിയെ വരുന്ന
 മറ്റുള്ളവർക്കും ഇതി ഭരിക്കൽ തതിക്കും ഉപകാരമായി തീരുമെന്നു കരുതി
 ആ തണൽ മരത്തിനു പല ശുഭങ്ങളേയും ചെയ്യാൻ കരുതുന്നു. ഒരുവൻ
 മറ്റൊരാളത്തനാകട്ടെ, കാന്തമായ നല്ല, ഒരു വട്ടിക്കു വടിയുണ്ടാക്കുന്നതിന്നു,
 അതിന്റെ ആ മരത്തിന്റെ വിടപട്ടിക്കു വിടപത്തിന്റെ കൊമ്പിന്റെ
 ചാലയ്ക്കു മോദനത്തിനു കൊമ്പു മുറിക്കുന്നതിന്നു എന്നു താല്പര്യം, കർത്തിക്കുന്നു
 വിചാരിക്കുന്നു. മറ്റൊരാളത്തനാകട്ടെ, തതിക്കു ശുഭപരോദനമനുപേണ
 ചെയ്തു ഉപകാരത്തെ വിസ്തരിച്ചു സപാർത്ഥപരതയോടെ ആ മരത്തിന്റെ
 കൊമ്പു മുറിച്ചു നല്ല വടിയുണ്ടാക്കണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. അപരൻ കൃത
 ഘ്നനായ മറ്റൊരാളവനാകട്ടെ; അതു മുറിച്ചു ആ മരത്തെ മുടോടെ വെട്ടിയി
 ട്ടു, കരുക്കു തീക്കുവാൻ പലകയായി അറുത്തു വാതിലുണ്ടാക്കാൻ, ആത്തരം
 ഉറച്ചിട്ടു മെസ്സിൽ തിശ്ശയിക്കുന്നു; ഉപകാരസ്മരണ തീരെ വിട്ടു മറ്റൊ
 രത്തൻ ആ മരത്തെ തിശ്ശേയും തരിപ്പിച്ചു അതുകൊണ്ടു സേവാപദോശ
 യോഗങ്ങളായ സാധനങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കാൻ തീർച്ചയാക്കുന്നു. ദ്രോഹത്തി
 ന്റെ വാചാർത്ഥത്തേക്കാൾ വ്യാഗ്യാർത്ഥത്തെയാണ് കവി സംഭാധി സ
 ണിച്ചിരിക്കുന്നത്. അതെന്തെന്നാൽ ഏതു പ്രകാരമാണോ നല്ല തണലു
 ള്ള ഒരു മരത്തിന്റെ മൂട്ടിൽ വെയിൽകൊണ്ടു ക്ഷീണിച്ചു വഴിയൊരുകാരൻ
 ഇരുന്ന ശ്രമം തീർത്തശേഷം, അവരിൽ ചിലർ ഉപകാരസ്മരണയോടെ
 ആ വൃക്ഷത്തിന്നു മേൽകുമേൽ വർദ്ധിച്ചു വരുത്തുന്നതിന്നും മറ്റു ചിലർ ഉ
 പകാരിയായിതീർന്നു വൃക്ഷത്തിന്റെ അംശത്തിന്നു നശനം വരുത്തി വടിയുണ്ടാ
 ക്കുന്നതിന്നും, അതിടുഷ്ടനായ മറ്റു ചിലർ അതിനെ രീതി നശിപ്പിച്ചു
 വീട്ടിൽ കൊണ്ടുപോയി കരുക്കു തീക്കുന്നതിന്നും ആലോചിക്കുന്നു, അതുപോ
 ലെ ഒരു പ്രഭുവിനെ ആശ്രയിച്ചു കാലക്ഷേപം കഴിക്കുന്ന അന്യേകം ജന്മങ്ങ
 ലിൽ ചിലർ പ്രഭുവിന്നു ക്ഷേമത്തെയും സപാർത്ഥപരനായ മറ്റു ചിലർ

പ്രഭുവിന്റെ ഏകദേശമാശയ്ക്കൊണ്ടു സ്വകാര്യലാഭത്തെയും, സ്വാർത്ഥക
പരന്മാരും കൃത്യമെന്നുവരുന്നവരെ ചിലർ പ്രഭുവിന്റെ നിശ്ശേഷമാ
ശംകൊണ്ടു സ്വാഭാവികമായും ഇച്ഛിക്കുന്നു. ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ എന്ന
ല്ല ഈ കാവ്യത്തിന്റെ ജീവൻ അപ്രസ്തുതപ്രശംസാലംകാരമാകുന്നു. യാ
തൊരിടത്തിൽ അപ്രസ്തുതമായ പൂർണ്ണത്തെ വർണ്ണിച്ചു പ്രസ്തുതമായ വ
സ്തുവാടു യോജിപ്പിക്കുന്നോ അവിടെ അലങ്കാരം അപ്രസ്തുത പ്രശംസയാ
കുന്നു. ഇവിടെ പ്രസ്തുതവിഷയമായ സ്വസംരക്ഷകപ്രദോദമത്തെ വി
ട്ടുവെച്ച് തണൽമരത്തെയും അതിമതിയിൽ വന്നിരിക്കുന്ന ക്ഷീണിച്ചു വ
ഴിപോകുന്നതും വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ സ്വാർത്ഥലാഭമെന്നതിനി
ക്കുന്ന സാദൃശ്യത്താൽ അപ്രസ്തുതമായ തണൽമരവും പ്രസ്തുതമായ പ്രഭുവും
അതുപോലെ തന്നെ പാറുവാനാൽ ആശ്രിതജനങ്ങളും മാറും സംഘടിപ്പി
ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആശ്രിതജനങ്ങളുടെ ക്ലേശങ്ങളെ തീർത്തുകൊടുക്കുന്ന എന്ന
ജ്ഞാതാൽ തണൽമരത്തിലും പ്രഭുവിനും സാമ്യം. ഇതുപോലെ മ
റ്റുള്ളവയിലും കാണുക. ആരാധകാചാര്യത്തിന്റെ അവിഷ്ണുപരിസമാപ്തി
ക്കായി 'ശ്രേ' ശബ്ദം ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ കാവ്യത്തിലെ പൂർണ്ണ
കസ്യമമഞ്ജരി.

ക്ഷുദ്രാണാം വൃദ്ധാ വാ ക്ഷയേണ വാ കിം? മഹദ്ഭീരഭീവൃദ്ധി
രേവ സർവ്വാപേക്ഷ നീയേത്യാഹഃ—

൨. ശാമസ്തത്വഭിരതോഽപി ഭന്തമുകുള വ്യാവർത്തതാൽഘാതിത-
സൈവരോത്താതിതവിധ പരമപ്രഥമം കിം തൈസ്സമിരൈവം-
മുരൈഃ |

വസ്തുവും ഗിരിരാജയെപ്പോലെയു വിമർത്തവും പുനഃസ്ഥാപനം
ഹന്തവ്യം കരിണോ ദുഃശക്ത ഇതി ച പ്രാപ്തവൃദ്ധൈശ്ചതുരഃ ||

നിസ്സാരമാരായുള്ളവരുടെ ഉൽകണ്ഠാപകർഷങ്ങളെ
ലോകം ഗണിക്കയില്ല; അതുകൊണ്ടു വലിയകാര്യങ്ങളെ ന
ടത്തി മഹാൻ എന്നു പേരുകേട്ട് അഭീവൃദ്ധിയെ നേടുന്നതി
നാണ് ആഗ്രഹിക്കേണ്ടതെന്നു പറയുന്നു:—

പല്ലണച്ചു ചെറുവിട് പരങ്ങളെ

യുപദ്രവിച്ചു വിളയാട്വാൻ

വല്ലഭപമെഴുമെത്ര പട്ടികളി-

രിക്കിലെന്തെ മരിക്കിലും? |

നല്ല വന്മലയിലേറി വാണിടണ്-

മിശ്നപോലെ വിഹരിക്കണം

കൊല്ലണം മദഗജങ്ങളെ ശ്രുതി

മൃഗേന്ദ്രനെനിഹ പരത്തണം. ||

പല്ലനച്ച പല്ലകളെ അണച്ച്, കടിച്ചു എന്നർത്ഥം. ചെറുവിട് ചരങ്ങളെ പിപ്പനിക്കുക; ദുഷ്ടാചാരങ്ങളിൽ പീപ്പുന്നിക്രമം തിട്ടപ്പെടുത്തുകയായി ഗണിക്കപ്പെടുന്നതും; അവതീതം പ്രസരിപ്പിച്ചാൽ ജന്തുക്കളെ മോക്ഷം, ചെറു ശബ്ദംകൊണ്ടു പോരാളിയെ എതിർക്കുന്നതിനുള്ള ബലംകൊണ്ടു കനകുടി ഉറപ്പിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു സ്വതന്ത്രനെന്ന ശൈശ്വര്യമില്ലാത്തവയും ഗർഭമുള്ളവയുമുള്ള ജന്തുക്കളുടെ—അല്ലാത്തതാകാത്തതായേ രിട്ട് എതിർത്തു തിരിക്കാൻ കഴിയാത്ത കട്ടികളെ, എന്നു താല്പര്യം; ഉപദ്രവിച്ചു ഭ്രാന്തായി; അവയേയും ഒരു കടികൊണ്ടു കൊല്ലാൻ കഴിയുന്നില്ല, പൂമാ കടിച്ചു ഉപദ്രവിക്കാൻ മന്ത്രമേ കഴിയുന്നുള്ളൂ എന്നു താല്പര്യം, വിളയാടാൻ കളിക്കാൻ; വല്ലഭതാമയം വിരളത കൂടുന്ന; എത്ര പട്ടികൾ എത്ര നായ്ക്കർ, ഉണ്ണ്, എന്നു അർത്ഥസിലയായ ക്രിയയുടെ കർത്താവ്. വിദ്യങ്ങളായി ശൈശ്വര്യമില്ലാത്ത പീപ്പുന്നിക്കുക കടിച്ചുപറ്റുവാൻ വിരളത കൂടിയ എത്ര പട്ടികളുണ്ണ്? അവ, ആ പട്ടികൾ, ഇരിക്കിൽ എണ്ണ്, മരിക്കില്ല എണ്ണ് എന്നു ചേർത്തുകൊള്ളണം; അവ ഇരുന്നാലും മരിച്ചാലും ആരും ശൈശ്വര്യമില്ല. പിന്നെ ഏതുവിധമിരുന്നാൽ മറ്റുള്ളവർ ശത്രുക്കളെന്നു ഉത്തരങ്ങൾത്തിൽ പറയുന്നു. നല്ല വന്മലയിലേറി വാണിടണം നല്ല ഉന്നത പർവ്വതങ്ങളുടെ മുകളിൽ വസിക്കണം; അല്ലാതെ എപ്പിടും നക്കി വല്ലവരേയും പടിപ്പുരയിൽ കാവൽകാത്തു കിടക്കയല്ലവേണ്ടത്; ഇപ്പോഴും വിഹരിക്കണം, ഇപ്പോഴും സഞ്ചരിച്ചു സഞ്ചരിച്ചിരിക്കണം, അല്ലാതെ വല്ലവർക്കും ചൊൽപ്പടിക്കു കിഴിഞ്ഞു കിടക്കയല്ല വേണ്ടതു, മദഗജങ്ങളെ കൊല്ലണം, മരിച്ചതിൽക്കുണ ആനന്മലവന്മാരെ കൊല്ലണം, മദമെന്നുള്ള ശബ്ദത്തിന്നു അർത്ഥമെന്നുകൂടി അർത്ഥം, തന്നോടു ഇന്നു ആക്ട് എതിർക്കാൻ കഴിയുമെന്നുള്ള അർത്ഥമെന്നോടുകൂടി തിരിക്കുന്ന ആനന്മലവന്മാരായാണു കൊല്ലേണ്ടത്. അല്ലാതെ തീവരായ ആഹാരം തിന്നു ശൈശ്വര്യമില്ലാത്ത കട്ടികളായ പീപ്പുന്നിക്കളയല്ല, മൃഗേന്ദ്രനെ മൃഗരാജനെന്ന, ഇമ്മലോകത്തിൽ ശ്രുതി, പേർ, കീർത്തി, പരത്തണം പ്രസിദ്ധമാകണം. മൃഗരാജാവെന്ന കീർത്തി സമ്പാദിക്കണം, അല്ലാതെ എപ്പിടൽതീയിപ്പടി എന്നല്ല. ജന്തുക്കളുടെ അഭിമാനത്തിന്നു പാത്രമാകണമെങ്കിൽ വലിയ പദവിയിൽ ഇരുന്നു വീരകൃത്യങ്ങൾ നടത്തി മഹാൻ എന്നുള്ള പേർ സമ്പാദിക്കണം. തുല്യകർമ്മങ്ങളെ ചെയ്തു വന്മലയിൽക്കുണ തിസ്സാരണാരെ ജനങ്ങൾ തീരെ ആദരിക്കയില്ല എന്നു താല്പര്യം.

സ്വയം പ്രജാപാലനതാല്പര്യരഹിതനാവി രാജാ സപദോ
ഗൃവശാൽ പുഷ്പാനാമാത്മദിക്ഷുണാം പ്രജാനാം കേ
വലം ദർശനമാത്രേണാ പി സതു ക്ഷിഃ കാര്യേത്യാഹഃ—

ഉ. കിംപുഷ്പാസി ദൃശാൻ? ദൃശാഭേദാൽ കിം വാ പരം ത്രായസേ?
തപഃഭാഗ്യേന തഥാപുരീ വന്ദേവി സൈവരം ചരിതാ തുണം |
തപാ രാജാനമുപാസിച്ചും യദി കില ശുദ്ധാം തിബ്ധ'നന്തി തത്
കിം പരീത! ഗുഹാഗുഹാദപി വിചിത്രതാ തവാദ്യത്രമഃ ||

രാജാവു സ്വകൃത്യമായ പ്രജാപാലനത്തിൽ താല്പര്യ
ലേശമില്ലാത്തവനെന്നെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാഗ്യവി
ശേഷത്താൽ സുവികളായ ജനങ്ങൾ സന്തോഷത്തോടെ
കാണാൻ വരുമ്പോൾ അതിനു അവസരംകൊടുക്കണമെങ്കി
ലും ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നു പറയുന്നു:—

ഭക്ഷണം ദൃഗകലത്തിനെത്തു ഭയ-
രക്ഷയെന്തരുളിടുന്നു നീ-
യക്ഷതം തദപി നിന്റെ ഭാഗ്യമതു
പുല്ലു തിന്നു സുഖമാന് വനേ |
വക്ഷമോടധിപനായ നിൻ നതി
കൊതിച്ചു വന്നിടുകിലിന്നു ഹ-
തുക്ഷ! കിന്തവ ഗുഹാഗുഹത്തിനു
പുറത്തിറങ്ങുവതിനും പണി. ||

ഹതുക്ഷ! അല്ലയോ സി.ഹാമ! തീ ദൃഗകലത്തിന്നു സ്വപ്രജകളായ
ജന്തുവർത്തിന്, എന്തു ഭക്ഷണം, അരുളിടുന്നു എന്ന ക്രിയയുടെ കർമ്മം,
ഭക്ഷണം ഉപജീവനമാർഗ്ഗം എന്താണു അരുളിടുന്നതു് ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്ന
തു്? ഒന്നുമില്ല, എന്നു താല്പര്യം. ജീവസന്ധാരണമാർഗ്ഗത്തെ തീ ഒന്നും ഉ
ണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തിട്ടില്ല, എന്നു മാത്രമല്ല, തീ എന്തു ഭയരക്ഷ അരുളിടുന്നു?
ഭയരക്ഷ ശത്രുഭയത്തിൽനിന്നുള്ള രക്ഷ, തീ ദൃഗത്തെ ശത്രുക്കളിൽ നിന്നും
രക്ഷിക്കുന്നുണ്ടോ? അതുമില്ല രാജാവിന്റെ കൃത്യങ്ങൾ പ്രാധാന്യേന രണ്ടു
കൂട്ടമാകുന്നു, ഒന്നാമതു പ്രജകൾക്കു കാലക്ഷേപമാർഗ്ഗത്തെ കല്പിക്കു, രണ്ടാമ
തു, അവരെ ശത്രുക്കളിൽനിന്നു രക്ഷിക്ക, ഈ രണ്ടു കൂട്ടവും ദൃഗരാജയായ
തീ ചെയ്യുന്നില്ല. തദപി എങ്കിലും, സ്വകൃത്യങ്ങളെ തീ ചെയ്യുന്നില്ലെങ്കി

ലും, തിന്റെ ഭാഗ്യം അക്ഷതം, തിന്റെ ഭാഗ്യത്തിന് ഒട്ടും കുറവില്ല. അതെന്തുകൊണ്ടെന്നു പറയുന്നു—അത് ആ ദുരുകലം, വേരുകാട്ടിൽ, പുല്ലു തിന്നു പരാപേക്ഷകളാതെ വളർന്നു നിൽക്കുന്ന പുല്ലു തിന്നും, പുല്ലു എന്നുള്ള ശബ്ദം ഭക്ഷണസാമന്തത്തെ കുറിക്കുന്നു. സുഖമായി സെവ്യത്തോടുകൂടിയതായി. തീ ദുരന്തങ്ങൾ ഭക്ഷണമാർഗ്ഗത്തെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുകയും അവയെ ശതകൂലിയിൽ നഷ്ടിക്കുകയും ചെയ്തില്ലെങ്കിലും, അവ കാട്ടിലുള്ള ആ ഗുണത്തെ ഭജിച്ച സുഖമായിരിക്കുന്നതിനാൽ സ്വകൃതഫലം അയതേ സിദ്ധമാകയാൽ തീ ഭാഗ്യവാൻ തന്നെ. എന്നാൽ ആ ദുരുകലം, പക്ഷമോടു സ്വസ്വാമിയൊന്നെന്നുള്ള സ്നേഹത്തോടെ, അധിപനായ രാജാവായ, തിൻ തനി എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ അംഗമായ തിൻ എന്നതിൽ അന്തർവിച്ച തീ എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ വിശേഷണം, തിൻ തനി തിനുകായി കൊണ്ടുള്ള തനിയെ തമസ്കാരത്തെ വന്ദനത്തെ, തിന്നെ കണ്ടു വന്ദിക്ക എന്നുള്ളതിനെ, കൊതിച്ച ആഗ്രഹിച്ച, തിന്നെ കണ്ടു വന്ദിച്ച പോകണമെന്നാഗ്രഹിച്ച എന്നർത്ഥം. വന്നിടുകിലിന്നു, വന്നാലപ്പോൾ, ഗുഹാഗൃഹത്തിന് ഗുഹയാകുന്ന ഗുഹത്തിന്റെ, പുറത്തിറങ്ങുവതിന്നും വെളിയിൽ വരുന്നതിനുകൂടിയും, തവ തിനകു, പണി കിം; ബുദ്ധിമുട്ടാകുന്നോ? സിംഹം ഗുഹയ്ക്കു വെളിയിൽ വന്നല്ലാതെ ദുരന്തങ്ങൾ കാണാൻ കഴികയില്ലല്ലോ. വിശക്കുമ്പോഴല്ലാതെ സിംഹം മറ്റു ജന്തുക്കളെപ്പോലെ നിഷ്പ്രയോജനമായി സമജമായ ഗാർഭ്യത്തോടെ പുറത്തിറങ്ങി സഞ്ചരിക്കുകയില്ല. അതിനാൽ ദുരന്തങ്ങൾ കാണുന്നതിന് അവസരം ചുരുക്കം. അല്ലയോ ദുരന്താ! തീ സ്വകൃതങ്ങളെ ചെയ്യുന്നില്ലെങ്കിലും തിന്റെ ഭാഗ്യവിശേഷത്താൽ സുഖികളായ ദുരന്തർ സ്വാമിഭാഷിയോടെ തിന്നെ കണ്ടു വന്ദിച്ചപ്പോൾ വന്നാൽ അവർ കാണാൻ അവസരം കെട്ടുകുന്നതുകൂടി തീ വലിയ ശ്രമമായി കരുതുന്നോ? എന്നു ചൊല്ലാൻ. ശ്രമസാധ്യമായ രക്ഷണിയുടമപാലകകൃത്യത്തെ ചെയ്യാതെ ഇരിക്കവെ അവർ സ്വപരിശ്രമത്താൽ സുഖികളായി തീർന്നു ഭക്തിയോടെ സ്വാമിയോടു തിഷ്ഠയാസമായ ഒരു കായ്ത്തിന് അപേക്ഷിക്കുമ്പോൾ അതിനേക്കൂടിയും സാധിച്ചു കൊടുക്കാത്തതു ഏറ്റവും ദോഷാവസ്ഥാകുന്ന എന്നു പ്രതിപാദ്യം.

ലോകേ ചലാസ്സമീചിനം വസ്തു സദാ സമീപ വഹന്തഃ
സ്വയം ച നോപഭുജന്തേ, തദാശയാ പ്രാണാനപി
ത്വക്തവാ സമാഗതഭ്യോ യാചകേഭ്യശ്ച ന വിതര
ന്തിത്യാഹഃ—

൪. ഉന്മൂലസ്വജ്ഞാനപേക്ഷാ വാസ്തവം പ്രാണാനപി പ്രേയസ-
സ്തിത്വാപി വാസ്തവം ച വണിജഃ പ്രാപ്തിഃ പടിതശയാ- |
യാസൈസ്സേ വിവിവന്തിതഃ പ്രതിഭയൈസ്സപന്മോഭോതഃ പരം
തപഃ യാ കേവലാജ്ഞാതേ! പ്രാപ്തിഃ ശമ്പഭൂതവഃ ||

ലോകത്തിൽ ഭൂമിമാർ നല്ല വസ്തുക്കളെ സ്വാധീനമാക്കി വെച്ചുകൊണ്ട് അവയെ തന്നത്താൻ അനുഭവിക്കുകയല്ല, അവയെ ലഭിക്കുന്നതിനുള്ള മോഹത്താൽ പ്രാണനെ ശ്രദ്ധിക്കുകയല്ലെന്നു അപേക്ഷിക്കാൻ കൊടുക്കുകയല്ലെന്നു പറയുന്നു:—

ഇഷ്ടലോകത്തെവെടിഞ്ഞു ജീവനം-
 മനാദരിച്ചു തുണമെന്നപോൽ
 ഗൃഹമായ് കടലതും കടന്നിവിടെ
 വന്നു ചന്ദനവണിക്കുകൾ |
 'ഇഷ്ടനായവരെയങ്ങുകുറിയിനി
 വാഴ്ക നീയുരഗ! തൃഷ്ണയായ്
 ഭൂമി! ഗന്ധമിതരച്ചു പുശുക്ക
 നിറച്ചു തന്നലിപ്പെങ്കിലും. ||

ചന്ദനവണിക്കുകൾ ചന്ദനക്കുളവടക്കാർ, ചന്ദനത്തെ കച്ചവടം ചെയ്യുന്നവർ; ഇഷ്ടലോകത്തെ വെട്ടിഞ്ഞു ബന്ധുജനങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചു; ജീവനും തുണമെന്നപോൽ അന്ധദരിച്ച പ്രാണനെയെക്കൂടിയും പുല്ലുപോലെ തിസ്സാമായി ഗണിച്ചു; ഗൃഹമായ ധീരതയോടെ, ആപത്തുകളെ വകവെക്കരുതെ; കടലതും കടന്നു കപ്പലുകളിൽ കടലിക്കുറുപ്പിട്ടിട്ടു; ഇവിടെ, അർത്ഥമെങ്കിലും മലയ പർവ്വതത്തിൽ വന്നു, വണിക്കുകൾ എന്ന കത്താവിന്റെ ശ്രിയ. ബന്ധുക്കളായ റോളുവരെ ഉപേക്ഷിച്ചു തുറമുഖമല്ല, അവയെന്റെ ജീവനെയെക്കൂടിയും പുല്ലുപോലെ ഗണിക്കുന്നതെ അതിഭയങ്കരവും അതിവിസ്മയകരമായ കടലിനെ വീരഭയനരരായി കടന്നു കഷ്ടപ്പെട്ടു ചന്ദനത്തെ സമ്പാദിക്കുന്നതിനു കച്ചവടക്കാർ മലയ പർവ്വതത്തിൽ എത്തുന്നു. എന്നിട്ട് അവർ ചന്ദനം ലഭിക്കുന്നുണ്ടോ? എന്നു തരതാളത്തിൽ പറയുന്നു. മോളരഗ! അല്ലയോ സുപ്രഭാത! തീരത്തായി രോഷത്തോടു കോപത്തോടുകൂടിയവരായി; പാവുകൾ കോപമുറക്കൊള്ളുമ്പോഴാണ് വിഷപ്പല്ലുകൊണ്ടുകടിക്കുകയും വിഷക്കുറുമ്പുകളും ചെയ്യുന്നത്. അതിനാൽ കോപമോടെ വിഷവായുവിനെ ഉഴതി; അവരെയെങ്ങു അകറ്റി കച്ചവടക്കാരെ ദൂരെ ഓടിച്ചു; ഇതിൽ തീരത്തായി വാഴുക, ചന്ദനത്തെ അപേക്ഷിച്ചു വളരെ ദൂരെനിന്നും ബുദ്ധിമുട്ടി വന്നവരെ ഓടിച്ചു കഴിഞ്ഞല്ലോ, ഇതിൽ തീരത്തായ്ക്കായിത്തന്നെയും; മരൊരുത്തന്റെ ബാധയില്ലല്ലോ, ചന്ദനമരത്തിൽ സർപ്പങ്ങൾ ചുറ്റിക്കിടക്കുമെന്നു പ്രസിദ്ധി. എന്നാൽ ഇപ്രകാരം മരൊരുത്തനെ

കെട്ടുകൊണ്ടെ കയ്യലാക്കി വച്ചിരിക്കുന്നതിനെ സ്വയം അനുഭവിക്കുന്നുണ്ടോ? അതുമില്ലാ പാലു. ഫേ ദുഷ്ട! മറ്റൊരാളെത്തന്നെ കെട്ടുകയുമില്ല, താൻ അനുഭവിക്കുകയുമില്ല, എന്നുള്ള ദൈവശ്ചര്യത്തോടു കൂടിയവനേ! ഹസ്തമിത്രം ഈ സുഗന്ധദ്രവ്യത്തെ; ഹസ്തത്തെ; തന്നെ ടലിലെങ്കിലും തിന്നെ ദേഹത്തിലെങ്കിലും; അറച്ച പുതുക അറച്ചതേക്കുക; അതും തീ ചെയ്യുന്നില്ലല്ലോ എന്നു താല്പര്യം. സർപ്പങ്ങൾ ചന്ദനമരത്തെ ചുറ്റിപ്പിണഞ്ഞു കിടന്നുകൊണ്ടു അടക്കിക്കൊണ്ട് ചന്ദനത്തെ കൊടുക്കാനേയും താൻ തന്നെ അനുഭവിക്കാനേയും ഇരിക്കുന്നതു എങ്ങനെയോ, അതുപോലെയാണ് ഈ ലോകത്തിൽ ദുഷ്ടന്മാർ തങ്ങൾക്കു ഉപയോഗമില്ലാത്ത നല്ല സാധനങ്ങളെ കൈവശമാക്കിക്കൊണ്ടു അവയെക്കൊണ്ടുപയോഗമുള്ളവർ വന്നുപേക്ഷിച്ചാലും കെട്ടുകൊണ്ടെ ഇരിക്കുന്നതു എന്നു താല്പര്യം. ഉത്തരൻ ലത്തിലുള്ള ഹാസ്തരസം സ്പഷ്ടം.

ദരിദ്രനായ പുരുഷനെ ചിരകാലത്തേന്ന മഹത്വ പ്രയത്നേനാജിതം സമസ്തം ദ്രവിണമപി തദീയ ദൈവഭാഗ്യവശാൽ ക്ഷണനശപരം ജായത ഇത്യാദഃ—

൭. ഭാഗ്യം ദിഗ്വജീവിമിത്ര വിപിതാത്മാസംഭവം ദൈവദീപകാപികാപി മുഖേന കേവലമനുഭവമെങ്കിലും ശലാകം ഹരൻ | ഭൂതാകീഡകടീം ചിരാന്തരശിരസ്തപ്താസ്ത യാവന്ന താം കരസ്ഥാവദഹോ! തദേവ വിപിതം ദശാം വേദപാലയം ||

ദരിദ്രനായുള്ളവൻ വളരെ നാൾ ഏറിയശ്രമം ചെയ്ത് സമ്പാദിക്കുന്നതെല്ലാം ഭാഗ്യദോഷത്താൽ എളുപ്പത്തിൽ നശിച്ചുപോകുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

പാട്ടുപെട്ടു പലദിക്കിലും പര-
മുഴന്നു ചെന്നു വിപിനങ്ങളിൽ
തേറ്റമറ്റൊഴുതു കണ്ടു മുളകി-
ളൊരോന്നുമേത്തു തരുവിൽ ചിരാൽ |
കൂടുതൽ കടികൊണ്ടതില്ല
കരടം കടന്നതിന്നു മുന്തിരി-
ക്കാട്ടുതാനകൃശമാം കൃശാന
പിടിപെട്ടശേഷവുമെന്തെല്ലായ്. =

കരടം കാക്ക; പാട്ടുപെട്ടു ബുദ്ധിമുട്ടി; പലർക്കിലും പലടങ്ങിലും. പരമുണ്ണ ചെന്ന ഏറ്റവും ക്ഷീണിച്ചു പറന്നു ചെന്നു; വിപിരങ്ങളിൽ കൂടുകിൽ; തേടമപ്പൊഴുതു അതേപക്ഷിച്ചു നടക്കുമ്പോൾ; കണ്ടുമുളികൾ കണ്ടുകിട്ടിയ ചുളികൾക്കുള; കാരോന്നു മേത്തു കറയെററയായി കൂട്ടിച്ചേർത്തു; ഇതു ശ്രമാധിക്യത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ചിരാൽ വളരെക്കുറവ് കൊണ്ടു; കൂട്ടിത്തു കൂട്ടുണ്ടാക്കി; കടന്നു അതിനുള്ളിൽ കയറി; കുടികൊണ്ടതിലുപാക്കൻ കഴിഞ്ഞില്ല; കാക്ക വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടി കാട്ടിൽ പലടങ്ങിലും തേടിനടന്നു ക്ഷീണിച്ചു കാണുന്ന വല്ല ചുളികളേയും കാരോന്നോരോന്നായി കൊത്തിയെടുത്തു കൊണ്ടുവന്നു മരത്തിന്റെ മുകളിൽ വളരെക്കുറവ് കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ കൂട്ടിൽ കയറിയരികാൻ ഇടയായില്ല; അതിന്നു മുമ്പിൽ, അകൃശ്മം കൃശ്മം പിടിച്ചെടുത്തു കൂട്ടത്തിൽ പിടിച്ചു; അക്കാട്ടു താൻ കാക്ക കൂട്ടിച്ചെടുത്ത മോതിന കാട്ടു തന്നെ; അശേഷവും മുഴുവനും; ഏറിഞ്ഞു പോയി ഭവിച്ചുപോയി. വലിയ കാട്ടുതീ പിടിച്ചു ആ കാട്ടു മുഴുകത്തന്നെ ഭണ്ണമായി. പിന്നെ ആ കൂടിന്റെ കഥ പറയണമോ? അതുപോലെ ഭാഗ്യവശമായ ഭരിതന്മാർ എത്രതന്നെ ശ്രമപ്പെട്ടു വല്ലതും സമ്പാദിച്ചാലും, അതു അവർക്കു അനുഭവിക്കാൻ ഇടവരാതെ ക്ഷണത്തിൽ നശിച്ചുപോകുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

ഗുണവത്തോർദ്ദപയോഃ പുരുഷയോർമ്മിഥോ വൈരേ സമുൽപന്ന തത്സഞ്ജാതം ഭൂതശസ്ത്രദുഷ്ടവപ്രഭോരേവ താപതാ തയോരുഭയോർമാനിലശോ പിനാസ്തി ത്വരഃ:—

ന. യാദാഭായ ശശി നവാപി ശശിത യദോ പത്രോഭോരേവ കിംതേ ക്ഷരമസ്തി കിഞ്ച ജഗത്യേതസ്യ വാ തസ്യ വാ | യോകാതന്ദ്രകയോഃ പരന്തപിഥതയോഃ പ്രേജ്ഞൈവ ഭാഗ്യം മിഥ സ്തേച്ചന്നാജതി തപ്രത്രവുമയശഃ സ്റ്റാരം വിധേഃ കേവലം. ||

ഗുണവാന്മാരായ രണ്ടുപേർ തമ്മിൽ വിരോധമുണ്ടായാൽ അതുകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ഭംഗിത്തി അവർക്കല്ല, അവരുടെ രക്ഷിതാവിനത്രെ, എന്നു പറയുന്നു:—

താമരയ്ക്ക ശശിയോടുമില്ലെ
ശശിക്കു താമരയൊടും തഥാ
പ്രേമമെന്നതു നിമിത്തമേതുമാത്ര
ചേതമില്ലതിന്നു രണ്ടിന്നും |

സാമരസ്യനിലയാണു വേണ്ടത-

ഭിരാമരാമവരു തങ്ങളിൽ

കാമമിന്നതളവായിടയിലയ-

ശസ്തീവ നയതിക്കു താൻ. ||

ഇഹലോകത്തിൽ, തമരയ്ക്കു ശശിയേടും ചന്ദ്രനോടും, പ്രേമം സ്നേഹം, ഇല്ല. ശശിക്കു ചന്ദ്രനു, തമരയേടും, തമര അപ്രകാരം, പ്രേമം ഇല്ല എന്നർത്ഥം. ചന്ദ്രനായത്തിൽ തമര കൂമ്പുകയും സൂര്യോദയത്തിൽ വികസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു തമര ചന്ദ്രന്റെ വിരോധിയും സൂര്യന്റെ പ്രിയയുമാണെന്നാണു പ്രസിദ്ധി. ചന്ദ്രന്റെ പ്രിയ ആവലാണത്രെ. എന്നതു കിമിത്തം തമരയ്ക്കും ശശിക്കും തമ്മിൽ സ്നേഹമില്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ട്, അതിനു രണ്ടിനും തമരയ്ക്കും ശശിക്കും, ഏതുരമൊരു ചേതമില്ല. യാതൊരു ധാരിയുമില്ല. അപയുടെ ഭംഗിക്കാ അപയിൽ ജന്മങ്ങൾക്കുള്ള ആദരത്തിനൊരു ഒരു കുറവുമില്ല എന്നർത്ഥം. ഏകിലും ഇതു വിരോധം എന്നല്ലെന്നു പറയുന്നു—അഭിരാമരും മനോഹരനാരായണവരു തങ്ങളിൽ, സാമരസ്യനിലയാണു വേണ്ടത്. അവർ തമ്മിൽ യോജിച്ചുള്ളവരായിരിക്കണമെന്നു വേണ്ടത്, തല്ലപക്കു തമ്മിൽ സ്നേഹമില്ലാതെ വിരോധം അയ്യന്നു മത്രെ. അഥവാ വിരോധമായിരുന്നാൽ കാരമൊക്കുന്നു പറയുന്നു—ഇന്നു അതു ആസാമരസ്യനില, ക്രമം വേണ്ടുവോളം, ഉളവയിടയിൽ ഉണ്ടായില്ലെങ്കിൽ, നിയതിക്കുതാൻ ബ്രഹ്മാവിനു തന്നെ, ഇവരെ ഇപ്രകാരം സൃഷ്ടിച്ച ബ്രഹ്മാവിനു തന്നെ; ആകുന്നു എന്ന ക്രിയ ചേർത്തുകൊള്ളണം. അതീവ അയശസ്സു ഏറ്റവും ദുഷ്ടിയിൽ, തല്ല ആളുകൾ തമ്മിൽ സ്നേഹമെന്നു വേണ്ടതു, അതുണ്ടായില്ലെങ്കിൽ ചിത്തപ്പേർ അവരുടെ രക്ഷിതാവിനത്രെ. അതുകൊണ്ടു പ്രഭുകൾ തങ്ങളുടെ രക്ഷയിലുൾപ്പെട്ട തല്ല ആളുകളെ കൂട്ടിത്തല്ലിക്കുമല്ല, രണ്ടിപ്പിക്കാത്തൊരു യന്ത്രികങ്ങളെന്നെ താല്പ്യം.

മഹതാ ദയാലുനാ പ്രഭുണാ ഭർദ്ദഭ്യഃ സ്വയം ഭൂരിവി
ത്തേ വിതീണ്ണ്/പിതദാഗ്രിതാഃ ക്ഷുദ്രാഃ കേചിദപയ
മേവാത്ര ഹേതുഭൂതാ ഇതി ബഹിഃ പ്രകാശ്യ താൻ
വഞ്ചയന്തീത്യാഹഃ—

1. അസ്തപ്രത്യ പകരഗന്ധമകൃതസ്വപ്രാർത്ഥനാപേക്ഷമ-
പുണ്യഭോജിർദ്വയമാർദ്ദയത്തി ജലദാ ജീവന്തുമീ ജന്തവഃ |
ദൈവജ്ഞഃ പുനരസ്തി പൃഷ്ഠിരിതി വാഗേകാ മയോഷേതതി യ-
ദിശാം ക്രിതമിവാധിഗച്ഛതി തദേവാഹുസ്തദമർമ്മണി ||

എററവു-ദയാലുവായ ഒരു പ്രഭു മറുഭട്ടവരുടെ സങ്കടങ്ങളെ അറിഞ്ഞ് അവർക്ക് വേണ്ടതെല്ലാം സ്വയമേ നൽകവേ ക്ഷുദ്രന്മാരായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേവകന്മാർ തങ്ങളുടെ ശിപാർശ നിമിത്തമാണു ഇങ്ങനെകൊടുത്തത് എന്നു നടിച്ചു പാവങ്ങളെ വഞ്ചിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

ആരിഹിന്നൊരുവന്തീയെ ന്നു പ-
കരം തരിമ്പൊരുപാകരവും
വാരിദങ്ങൾ മഴപെയ്തമാപിസു-
ഖമേകിടുന്നിഹ ശരീരിണം |
“മാരി പെയ്യു”മൊരു ശീരിവണ്ണമു-
രവെയ്തയാൽ ഗണകനേകനി-
പ്പാരിനേ വില കൊടുത്തു വാങ്ങിയ-
തുപോൽ നിനപ്പതതിടുസ്സഹം ||

ഇതിന് മഴ പെയ്താൽ കൊള്ളാമെന്നുള്ളതിന് ഒരുവൻപി ഒരുപേക്ഷക്കാരൻ, ആർ ആരാകുന്നു? ആരമില്ലെന്നു താല്പ്യം. മഴ പെയ്താൽ കൊള്ളാമെന്നു മോഹങ്ങളോടു ആരുതന്നെ അപേക്ഷിക്കുമറിവുള്ളൊ. അപേക്ഷ കൂടാതെ ചെയ്യുന്ന കാര്യം സ്വയമായി ചെയ്തതെന്നു ഗണിക്കേണ്ടതാണല്ലോ. പക്ഷം, തരിമ്പു അല്ലമെങ്കിലും, ഉപകാരവും എന്തു? നേരില്ല എന്നു താല്പ്യം. മഴ പെയ്തു ജീവജാലങ്ങൾക്കു സൗഖ്യത്തെ ചെയ്തുകൊടുത്തതുകൊണ്ടു മോഹങ്ങൾക്കു അചർ എന്തു പ്രത്യുപകാരമെന്നു ചെയ്യുന്നത്? ഒന്നുമില്ല. അതുകൊണ്ടു മോഹങ്ങൾ പ്രതിഫലമില്ലാത്തതായ്ക്കുന്നു ഇതു ഗുണത്തെ ചെയ്യുന്നതെന്നു വ്യക്തപ്പെട്ടു. ഇതു അവയുടെ മഹാമന്ത്രമായ പ്രോതിപിക്കുന്നു. അപേക്ഷകാർ ആരുമില്ല, പ്രത്യുപകാരവും ഒന്നുമില്ല, അമാപി എന്നു വരികിലും, എന്നുള്ളതിനെ ഗണിക്കാതെ എന്നു താല്പ്യം. വാരിദങ്ങൾ മോഹങ്ങൾ, മഴ പെയ്യു, ഇഹ ഭൂമിയിൽ, ശരീരിണം ശരീരികൾക്കു, ജന്തുക്കൾക്കു, ഷർപ്പിണിപ്പക്ഷികൾക്കു, സുഖം സൗഖ്യത്തെ, ഏകിടുന്ന നർകുന്നു, മോഹങ്ങൾ മഴകൊണ്ടു ഭൂമിയെ തണുപ്പിച്ചു ജന്തുക്കൾക്കു സുഖം കൊടുക്കുന്നു. മഴ വീശതെ ഭൂമിയിൽ യാതൊന്നും ഉണ്ടാകയില്ലെന്നും ജന്തുക്കൾക്കു ജീവിച്ചിരിക്കാൻ പാടില്ലെന്നുള്ളതു അനുഭവസിലാമാണല്ലോ. പരന്റെ തിർബ്ബന്ധം കൂടാതെയും പ്രതിഫലമില്ലാത്തതായും മോഹങ്ങൾ വെച്ചു ജീവിക്കുക സൗഖ്യത്തെ നർകവേ ജ്യോതിഷിയർക്കു, ഉരാരാ താങ്ങുന്ന ഗൗളിയുടെ മട്ടിൽ, താൻ പ്രശ്നം പാക തിമിത്തമാണു മഴ പെയ്തതെന്നു നടിക്കുന്നതു വളരെ സങ്കടമാണെന്നു ഉത്തരമല്ല ഇതിൽ പറയുന്നു. ഗണകനേകൻ കേവലം ഒരു പ്രശ്നവാരി, മാരി പെയ്യും

മഴ പെയ്യും, ഇവണ്ണം ഒരു ഗീർജ്ജപ്രകാരം ഒരു വാക്കു, ഉര ചെക്കയാൽ പറയുക തിമിത്തം, മഴ പെയ്യുമെന്നിങ്ങനെ ഒരു പ്രശ്നം പറഞ്ഞു കേവലം ഒരു പ്രശ്നവാദി, ഇപ്പോഴത്തെ ഈ ലോകത്തെ, വില കൊടുത്തുവെക്കിയ പോൽ വിലയ്ക്കുവാങ്ങിയാണെന്നുപോലെ സാധിക്കാതെയി, അത ഏവ ലോകത്തിലുള്ള ജനങ്ങളെല്ലാം തനിക്കു കടപ്പെട്ടവരായി, തിരിച്ചു വിചാരിക്കുന്നത്, അതിദുസ്സഹം തീരെ സമീകരൻ പാടില്ലാത്തതു, ആകുന്നു എന്നു ചേർത്തുകൊള്ളണം. താനു പ്രശ്നം പറയുക തിമിത്തമെന്നു മഴ പെയ്തതെന്നും അതിൽ ജനങ്ങളെല്ലാവരും തനിക്കു കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നും പ്രശ്നവാദി തടിക്കുപോലെയാണെന്നു തിസ്സാരന്മാരായ സേവകന്മാർ തങ്ങളുടെ പ്രഭു സ്വയമായി പ്രദർശിപ്പിക്കുന്ന ദുരൂഹത്തിന്നു തങ്ങൾ കരണഭൂതന്മാരെന്നു തടിക്കുന്നത്. അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതു മഴയ്യമാണെന്നു താല്പര്യം.

ലോകേ തുണലേശാഹിതാ അപി കേവന ഭാഗ്യവശാൽ സർവ്വജനഃ സമ്പ്യാജായന്ത ഇത്യാഹഃ—

വ. അസ്തി സാ? ഫലം കിമസ്തി കിമമാപ്നോതും ക്ഷമഃ കോരക-
 സ്തദിത്യാമൃത തഥ, ദേഹേന്ദ്രിയവിതം പത്രം കിമസ്തന്തതഃ? |
 സേവ്യാ ഹന്ത! യദിദശോപി മനുജൈർവൃക്ഷാധമഃ പിപ്ലവോ
 ദുസ്സഹതന്ത്രമിഹ വിധേഃ കഥയതാ കന്യാഗൃതോരുദ്രാതഃ? ||

ചേരും പോലും തുണമില്ലാത്ത വിലർ ഈ ലോകത്തിൽ അവരുടെ ഭാഗ്യത്താൽ പൂജ്യന്മാരായിത്തീരുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

സ്വന്തമായ് രുചിയെഴുന്ന കായ-
 മിതിനില്ല മൊട്ടുമയ്യിഗന്ധമാ-
 യന്തതഃ പരകിലില്ലിതിന്നദന-
 യോഗ്യമം ഹരണമെങ്കിലും |
 എന്തഹോ! മനുജവന്ദ്യായ-
 മവൃക്ഷമിച്ചപലരൂപം
 ഹന്ത! ദൈവഹതകസ്വതന്ത്രത
 പറഞ്ഞിതാരൊടു കരഞ്ഞിടാം ||

ഒരു പൂക്കുത്തെടുരിച്ച ജനങ്ങൾക്ക് ആദരമുണ്ടാകണമെങ്കിൽ, നേരിൽ അതിന്റെ ഫലമാ, അല്ലെങ്കിൽ അതിന്റെ പൂവോ, ഇലയോ, മ

റാന്നികിലുമോ കൊണ്ടു അവർ ഉപകാരമുണ്ടായിരിക്കും. അതായതിനാൽ കട്ട, രുചിയെഴുന്ന തിന്നാൻ കൊള്ളാവുന്ന, കായ്ക്കു ഫലവും, ഇതിനു സ്വന്തമായി ഇല്ല. മാവു, പ്ലാവു മുതലായവയുടേതുപോലെ അതായതിൻ പഴം തിന്നാൻ കൊള്ളാവുന്നതല്ല. അതിനാലായ് മണമുള്ളതായ്, മൊട്ടും പൂവും, 'ഇതിയില്ല' എന്നതിനെ ഇവിടെയും അനുവർത്തിക്കുന്നു. മുപ്പ, പിപ്പിളകൾ മുതലായവയ്ക്കുള്ളതുപോലെ സുഗന്ധവ്യഞ്ജനം ഇതിനുണ്ടോ? അതുമില്ല; ഇതൊക്കെ ഇരിക്കട്ടെ, ഇതിന്റെ ഇലകൾക്കെങ്കിലും ഒരു പ്രയോജനമുണ്ടോ എന്നു പറയാം—അതതഃ പറകിൽ ഒട്ടകപാത്തുവന്നാൽ, അങ്ങനെയൊന്നും പോര വിളമ്പി ഉണ്ണാൻ കൊള്ളാവുന്ന ഇലപോലും ഇതിയില്ല. എങ്കിലും അതായതു വന്ദ്യരായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നല്ലോ എന്നുള്ള ആശയത്തെ അയോ! എന്നുള്ള നാപാതം സൂചിപ്പിക്കുന്നു. അധമ്യക്ഷാ മീത്ത മോമായ; ഗുണരാഹിത്യത്താൽ അധമത്വം. ഇപ്പോൾ ലപത്രവും ഈ അയോച്ച കൂടിയു. ഇലകൾ സർവ്വം ഇലകൾക്കൊണ്ടിരിക്കുകൊണ്ടു 'ചലലപത്ര'മെന്ന അയോലിനു പേരു സിദ്ധിച്ചു. മനുജവസ്ത്രമായ് മനുജരാൽ മനുജരാൽ, വന്ദ്യമായ് പൂജിക്കപ്പെടേണ്ടതായി, അതായതിനെ പ്രക്ഷിണം വെച്ച് തമസ്സരികയും അതിനു തറകെട്ടിക്കയും മറ്റും ചെയ്താൽ പാപശാന്തിവരുമെന്നുള്ള വിശ്വാസത്തോടുകൂടി ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നത്. എന്ത്! ഇതു ആശയ്ക്കും തന്നെ. ഉപയോഗലേശമില്ലാത്ത ഈ വൃക്ഷത്തെ ആരംഭിക്കണമെന്ന് വിധിച്ച ദൈവത്തെ ഭജിക്കുന്നു—ഛന്ത! കഷ്ടം! ഈ ദൈവമതകസ്വതന്ത്രത ദൈവമതകന്റെ ദർശനത്തിന്റെ, സ്വതന്ത്രത സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ, ആരംഭം പറഞ്ഞു കരഞ്ഞിടാം? ദൈവത്തിന്റെ ഭക്തിപാത്രത്തോടുകൂടി ആരംഭം നങ്കടം പറയാം? ഈ സങ്കടം കേൾക്കുന്നോരുമില്ല എന്നു താല്പര്യം. ഉപകാരലേശമില്ലാത്ത അതായതു ജനങ്ങളാൽ ആദരണീയമായിത്തീരുന്നതെങ്ങനെയോ, അതുപോലെ ഗുണലേശമില്ലാത്തവർ ഭാഗ്യവശാൽ പുഷ്പന്മാരായിത്തീരുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

പുരുഷോ ബഹുവിഭവാനിതോ f പി ഭാതുതപരഹിതശ്ചേൽ തസ്യ ജന്മൈവ നിഷ്പ്രയോജനമിത്യാഹഃ—

൯. സർവ്വം സരിതാംപതിയ്ക്കി യദി വ്യാപ്തസ്തമസ്താ ടിശഃ കല്പനൈഷ്ഠപി വാ ന തുഷ്ടി യദി സൈവം തരംഗീകൃതം ! അഭസ്സാദ പിപാസതഃ പഥി പരിശ്രാന്തസ്യ പന്നമസ്യ കിം തേന സാൽ ഫലമസ്തേവായമിതി ചേദിനൂഗ്രഹേ സ്തസ്യ തേ ||

എത്രതന്നെ ഐശ്വര്യവാനാണെങ്കിലും ഭാതുതപമില്ലാത്ത പുരുഷന്റെ ജന്മം നിഷ്പ്രയോജനമെന്നു പറയുന്നു:—

വിശ്വവാഹിനികളാൽ വൃതം വിത-
 തമേതു ദിക്കിലുമിതല്ലവും
 നശ്വരതപമിതിനില്ല കല്പമ-
 തിലം സമസ്തമിതു സമ്മതം |
 നിശ്വസിച്ച് തൃഷ്ണാവതം പഥി-
 കനെതു സംയുജിതിനാലൊടോ?
 വിശ്വസിക്കിതു സമുദ്രമെങ്കിലി-
 ഹ പൂണ്യപദ്യ്നി കളിമുദിക്കാം ||

സമുദ്രം, വിശ്വവാഹിനികളാൽ, വിശ്വകളായ സകലകളായ, വാഹിനി
 കളാൽ തടിക്കൊണ്ട്, വൃതം വരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഭർത്താവായി സ്വീകരി
 ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ലോകത്തിലുള്ള എല്ലാ തടികളുടേയും ഭർത്താവു സമുദ്രമാ
 ണ്. സ്വമ്മമായ പരയോഗ്യമായ ജലത്തോടു കൂടിയ അനേകം തടി
 കൾ സമുദ്രത്തിൽ ചെന്നു ചേരുന്നു. അതുകൊണ്ടു സമുദ്രജലം പരയ
 യോഗ്യമായിരിക്കേണ്ടതാണ്. പിന്നെയും, ഇതു സമുദ്രം, ഏതു ദിക്കിലും എ
 ല്ലായിട്ടുണ്ടു, വിതതം വിസ്തൃതമായിരിക്കുന്നു, സമുദ്രം അക്കര കടൽമാൻ
 പാടിലാതെ, വിധത്തിൽ പരന്നു കിടക്കുന്നു. തടികളുടേയും മറ്റുപോ
 ലെ കൃപ്തമായ വിസ്തൃതത്തോടുകൂടിയല്ലാത്തതുകൊണ്ടു അതിലുള്ള മെളും ടു
 ക്കിട്ടുപോകാൻ മിശ്രമില്ല. അതുകൊണ്ടും പരയോഗ്യമായിരിക്കേണ്ടതാ
 ണ്. പുനശ്ച, കല്പമതിലും പ്രളയകാലത്തിലും, ഇതിന്നു അല്പവും നശ്വര
 തപമില്ല ഇതിന്നു ഭട്ടം താഴമില്ല, പ്രളയകാലത്തിൽ ലോകമനുസകലം നശി
 ച്ചു വിശ്വമെല്ലാം ഒരു സമുദ്രമായിത്തീരുന്നു എന്നു പുരാണ പ്രസിദ്ധമത്രെ.
 ഒരിക്കലും സമുദ്രത്തിലെ ജലം വാറ്റിപ്പോകുന്നില്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ടും അതിന്നു
 പരയോഗ്യത വേണ്ടതാണ്. എങ്കിലും അതു അപ്രകാരമെന്നെയൊ ഏ
 ന്നു ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പറയുന്നു—ഇതിനാൽ സമുദ്രത്തിനാൽ, തൃഷ്ണയാ ഭാ
 ഫത്താൽ, നിശ്വസിച്ച് ദീർഘശ്വാസം വിട്ടു, വരും പഥിക്കു വരുന്ന
 വഴിപോക്കു, എന്തു സംഖ്യ? എന്തു പ്രയോജനം? ഒരു പ്രയോജനവുമില്ല
 എന്നതും. കടലുള്ളതിനാൽ കടൽവെള്ളം കുടിക്കാൻ കൊള്ളുകയില്ല.
 ലോകത്തിലുള്ള സകല തടികളുടെ ഭർത്താവും, ലോകമനുസകലം വ്യാപി
 ച്ചും, കല്പകാലത്തിൽ കൂടിയും താഴമിയലത്തേയും, അത ഏവ സകല ജന
 സേവ്യനായും കീർത്തിതനായും ക്ഷയലേശമില്ലാത്തവനായും ഇരിക്കുന്നതു
 കൊണ്ടു എന്തു ഫലം? വഴി തടന്നു ക്ഷീണിച്ച ഭാഗത്തോടെ വരുന്ന വ
 ഴിപോക്കു കുടിക്കാൻ ഒരു തുള്ളി ജലം പോലും കൊടുക്കുന്നില്ല; ദാരിദ്ര്യ
 താൽ കഷ്ടപ്പെട്ടു വരുന്നവനു ഒരുപകാരവും ചെയ്യുന്നില്ല. ഈ മഹത്വോ
 യ സമുദ്രത്തിനൊക്കെണ്ടു പിന്നെ എന്തു ഫലമാണുള്ളതെന്നു ഹസ്ത്യമായി
 പറയുന്നു—ഇതു സമുദ്രമെങ്കിൽ മഹത്വമായ സമുദ്രമെന്നെന്നു വരികിൽ, ഇ

മ ഇവിടെ, പുണ്യപർവ്വതി പുണ്യങ്ങളായ പദ്മിഹസങ്ങളിൽ, ഗ്രാമം, വാമു മുതലായ ദിനങ്ങളിലുള്ള പുണ്യകാലങ്ങളിൽ, കളിച്ചിടം സ്നാനം ചെയ്തും, ഇതു വിശ്വസിക്കു എന്നു വിശ്വസിച്ചുകൊണ്ടാലും. ഇതു മഹായ നമുക്കുതക്കൊണ്ടു ഒരുപയോഗവുമില്ലെന്നില്ല, പുണ്യകാലങ്ങളിൽ സ്നാനം ചെയ്തും. അതുകൊണ്ടു പുണ്യമുണ്ടോ എന്നുള്ളതു വിശ്വാസത്തിൽ അധിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്നു. ഏതായാലും ഒരുവനെക്കൊണ്ടു ഇതു അതിരൂപമായ മലം ഉണ്ടാകുന്നതു ഇല്ല അതുപോലെ തന്നെ ഗണിക്കേണ്ടതാണെന്നു താല്പര്യം. ഒടുവിലത്തെ പാദത്തിൽ ഹാസ്യരസം കന്നായി ഉദ്യോജിക്കുന്നുണ്ടു്.

സ്വേദാ പഭോഗ്യാ: വസ്തു യഥാ ന കാലാന്തരേ പ്രണശ്യത
ഥാ തൽ സംരക്ഷ്യചാനന്ദോദിത്യാഹ:—

ശ. അഥിതാ തീരഭവി പ്രസാധ്യ സരസി സൈഭരം കരാഗ്രാ പയഃ
പാതദ്യം പിബ താവതാ യ വിരമേദാഹീന്ദ്ര! കിം തേ രുഷാ?
ഉൻമുദ്യോസി തദീരപഃ കലുഷയസ്യൻമുലയസ്യഞ്ജിതീം
ഹാമിഃ കസ്യ? തവൈവ മുഗ്ദ്ധമുദേകം ഭൂതഃ പൃഥ്വീശ്ചതഃ ||

ഉപഭോഗയോഗ്യങ്ങളായ സാധനങ്ങളെ ഇനി ഒരു കാലത്തിൽ അനുഭവത്തിനു കൊള്ളാത്തവിധമാക്കിത്തീർക്കാതെ കരുതി ഉപയോഗിക്കേണ്ടതാണെന്നു പറയുന്നു:—

അന്തികേ കരയിൽ നിന്നു കൈ വിരവിൽ
നീട്ടിവേണ്ട സരസിജലം

ദന്തിരാജ! സുഖമായ് കുടിക്ക, തവ

തച്ശാന്തി വരികില്ലയോ?

എന്തിനിത്തടമിട്ടിച്ചുടന്നിഹ മുടിച്ച്കുന്ന

ഹഹ! പദ്മിനി

പന്തിയല്ലിതു, തവൈവ ഹാനി, യിനി

മുഗ്ദ്ധമാമുദേകമുന്മുഖഃ

അല്ലയോ ദന്തിരാജ! ആനന്തമവനെ! കരയിൽ തടാകത്തിന്റെ തീരത്തിൽ, അന്തികെ വെള്ളത്തിടുത്തു, യിനി, കൈ തുവിക്കുക, വിരവിൽ പതാക, തീട്ടി, വേണ്ട ആവശ്യമുള്ള, സരസിജലം സരസിലെ തടാകത്തിലെ ജലത്തെ വെള്ളത്തെ, സുഖമായ്, വെള്ളത്തിൽ നമുച്ചിരങ്ങളെ മുക്കിയിൽ തന്നെ യിനി വെള്ളം കോരിക്കുടിക്കുന്നതായ്ക്കുവെന്നീങ്ങ

തൃവിക്കൈയ്യത്തുകൊണ്ടു് ഇറങ്ങേണ്ട ക്ലേശം അനുഭവിക്കരുതു; കടിക്ക ക
 ടിച്ചാലും. അല്ലായ്വാ ദന്തിരാജ! കരയിൽ നിന്നുതന്നെ തൃവിക്കൈയ്യിൽ
 തടാകത്തിൽ നിന്നും വെള്ളം കോരി എടുത്തു വേണ്ടുവോളം കുടിച്ചാലും.
 അതുകൊണ്ടു് എന്നു ചേർത്തുകൊള്ളണം. അതുകൊണ്ടു് തവ നിനക്കു, താൻ
 ശാന്തി ദാമശാന്തി, വരികില്ലയോ? അപ്രകാരം വെള്ളം കുടിച്ചതുകൊണ്ടു്
 നിനക്കു ദാമം മാറുകയില്ലയോ? പിന്നെ ആത എന്നാണു ചെയ്യാറു പതി
 ഴ്വുള്ളതെന്നു പറയുന്നു—എന്തിനിത്തടമിടിച്ചിട്ടുനിമ എന്നിതാണു ഇവി
 ടെ കരയല്ലാം ഇടിച്ചിട്ടെന്നതു? നിന്റെ ദാമശാന്തിക്കു അതു എന്തെങ്കി
 ലും പ്രയാസമുതം ചെയ്യുന്നുണ്ടോ? അതു തന്നെയോ? മുടിച്ചിട്ടന്നു ഫ! ഫാ!
 പത്മിതീം എന്തിന്നു എന്നു ഇവിടെയും ചേർക്കണം. എന്തിന്നു പദ്മിതീം
 താമരയെ, അഫാ! കഷ്ടം! കഷ്ടം! മുടിച്ചിട്ടന്നു മൂലത്താൾ ചെയ്യുന്നു, മി
 ട്ടോടെ പിഴുതു കളയുന്നു? അതുകൊണ്ടു് നിനക്കു ദാമശാന്തി വരുന്നുണ്ടോ?
 ഇല്ല. ഇതു പന്തിയല്ല ഇപ്രകാരം തീ യശിപ്പിക്കുന്നതു ട്ടോ ശരിയല്ല. എത്ര
 കൊണ്ടെന്നു പറയുന്നു—തരവെവർമ്മായി ഇപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടുള്ള
 ദോഷം, നിനക്കുതന്നെയാകുന്നു അതെങ്ങനെ എന്നു പറയുന്നു—ഉറുപ്പു, (ഔഷ്ഠ്യകവചം)
 തവ എന്നുള്ളതിന്റെ വിശേഷണം. ഉൽഗതയായ ഉൽ
 ഭൂതയായ, തുടാടുക്കിയ ദാമശാന്താടുക്കിയ, തവ നിനക്കു, ഉദേകം ജലം,
 ഇതി ഇതി ഒരിക്കൽ, മുഗ്രമാകും അന്തേപക്ഷികളുടെതയിവരും. വിനക്കു
 ഇതി ഒരിക്കൽ ദാമിഷ്ഠനോൾ കുടിക്കാൻ വെള്ളത്തിന്നു മറ്റൊരുദിക്കിൽ തേ
 ടിതടക്കേണ്ടിവരും. കരയിടിച്ചു കളയുന്നതുകൊണ്ടു് തടാകം തീകുന്നു ഉള്ള
 വെള്ളം കലങ്ങിപ്പോകുന്നു. താമരയൊക്കെ പറിച്ച്കളയുന്നതുകൊണ്ടു് ഇത
 യൊരിക്കൽ തിന്നാൻ അവിടെ ഒന്നും കാണുകയില്ല. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്ര
 കാരം താൾ ചെയ്താൽ ദോഷം ആയുക്തതന്നെയാണു. അതുപോലെ ഉ
 പയുക്തങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ തീരെ യശിപ്പിച്ചു കളഞ്ഞാൽ പിന്നൊരിക്കൽ
 അവയെ ആവശ്യപ്പെടുമ്പോൾ കിട്ടുന്നതല്ല. അതുകൊണ്ടു് അവയെ കരുതി
 അനുഭവിക്കേണ്ടതാണെന്നു താല്പര്യം.

ധനീനാം സദ്മ യാചകജനഭൂയിഷ്ഠം ചേദേവ ശ്ലാഘ്യം ഭ
വതി; അഥൈതദന്തേ തേഷു യാചകേഷു സാരിതേ
ഷു ന കേവലം തേഷാമേവ ഹാനിഃ ധനീനാം യശ
സശ്രു സുതമാം നാശ ഇത്യാഹഃ—

൧൧. കോ ദോഷം പരിതോ ഗതേ മധുരനോ? ക്രിതഃ കിമേഷുതപയാ?
 ക്ഷേതനാപി കിമാസ്യതേ കപചിദിമ ധ്വനോദദരണ ഷണാം?
 ജനാസ്യവമമാപി ചേൽ ഷിപസിതം കണ്ണാതിലൈൽദുരതോ
 ദർശകോസി നിരക്കശോസി ഭവതോ മന്തേദ! വാരെന്തവകാ?

ധനവാന്മാരുടെ ഗൃഹത്തിൽ അത്ഥികരം വന്നുചേരുന്നതു തന്നെയാണു് അതിന്നു മാഹാത്മ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതു്. അവരെ അടിച്ചോടിച്ചു കളയുന്നപക്ഷം ദോഷം യാചകന്മാർക്കു മാത്രമല്ല, ധനവാന്റെ യശസ്സിന്നും നാശം സംഭവിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

ചേതമെന്തു പരിതോഗമികിലളി?
നീ വിലയ്ക്കുതിനെ വാങ്ങിയോ?
ക്രിതമെങ്കിലുമാരേടമങ്ങതു
ബുദ്ധക്ഷിതം ക്ഷണമിരിക്കുമോ?
നീ തഥാപി ചെവിക്കാണ്ടടിച്ചുട-
നകറിടുന്നതിനെയെപ്പൊഴും
വീതസംശയമധൃഷ്ട! മത്തഗജ!
നിന്റെ വാത്ത് പറയാവതേ.?

അല്ലയോ മത്തഗജ! മരംകൊണ്ടു വെളിവില്ലാതെ തോന്നിയതു കാണിക്കുന്ന ഗജോ! അളി വണ്ടു, പരിതോ ഗമികിൽ നിന്റെ ഗണ്യസ്ഥലത്തെ വിട്ടു തേൻ കുടിക്കാതെ മറ്റൊരു മാറു ദിക്കുകളിൽ പോകുന്നതുകൊണ്ടു; നിന്റെ ഗണ്യത്തിലിരുന്നു മദജലത്തെ ആസ്വദിക്കാൻ നീ സമ്മതിക്കാത്ത സ്ഥിതിക്കു മാറു ദിക്കുകളിൽ പോയി ഭക്ഷണം നേടാൻ പറന്നു നടക്കുന്നതുകൊണ്ടു എന്നർത്ഥം. എന്തുപേരും? ദോഷമെന്തെന്നുള്ളതു്? ഒന്നുമില്ലെന്നു താല്പര്യം. തീ മദജലത്തെ അവസ്ഥ കെടുകുന്നില്ല; അതുകൊണ്ടു അവസ്ഥ ദോഷമെന്നുമില്ല; അവ മററിക്കങ്ങളിൽ പോയി ഭക്ഷണം സമ്പാദിക്കുന്നു. എങ്കിലും വലിയ ആളുകളെ വിട്ടും വെച്ചു പോകുന്നതു പാടുള്ളതാണെന്നു പറയുന്നു—തീ അതിനെ വിലയ്ക്കു വാങ്ങിയോ? നിന്നെ അന്നെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതിന്നു തീ ആ വണ്ടിനെ വിലക്കൊടുത്തു വാങ്ങിയോ? ആളുകളെ വിലയ്ക്കുവാങ്ങിവന്ന അടിമകളുമടങ്ങേണ്ടതാണു ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു്. തീ വണ്ടിനെ അടിമയായി വിലയ്ക്കു വാങ്ങിയിരുന്നെങ്കിൽ അതു നിന്നെ വിട്ടുപോകുന്നതു മറ്റൊരേയല്ല, അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത സ്ഥിതിക്കു അതു് മറ്റൊരാളെ ആശ്രയിക്കാൻ പോകുന്നതിൽ ഒരു കാരവുമില്ല. അഥവാ വിലക്കുവാങ്ങിയതാ തന്നെ ഒരുവനെ പട്ടിണിയിട്ടാൽ അവൻ ഓടിപ്പോകാതെ ഇരിക്കയില്ലെന്നു പറയുന്നു—ക്രിതമെങ്കിലും, അഥവാ തീ അതിനെ വിലക്കുവാങ്ങിയിരുന്നു എങ്കിലും; ബുദ്ധക്ഷിതം. ബുദ്ധക്ഷയോടു കൂടിയതായാൽ; പട്ടിണി കിടക്കയാൽ ഭക്ഷണം കൂടിയാൽ കൊള്ളാമെന്നുള്ള ആഗ്രഹത്തോടു കൂടിയതായാൽ; അതു ആ വണ്ടു

ക്ഷണം ക്ഷണമേരും പോലും; ഭരതമങ്ങിരക്കുമോ? ഭരതത്തിൽ തന്നെ അ
 തങ്ങനെ ഇരിക്കുമോ? ഇരിക്കയില്ലെന്നതും. അടിമയാണെങ്കൽ തന്നെയും
 പട്ടിണിയിട്ടാൽ അവൻ സ്വാമിയെ വിട്ട് കാടിപ്പോകുന്നതു കാറാമകമോ?
 ഇല്ല. തഥാപി എങ്കിലും, അത്ഥാൽ തിരക്കു് ഇതൊക്കെ തല്പവണ്ണം അറി
 യാമെങ്കിലും, തീ അതിനെ ചെവിക്കൊണ്ടു, ചെവിയാട്ടി, ഏല്പാഴും അടി
 ചു് ഉടൻ, ക്ഷണമേരുംമെങ്കിലും മദജലം കുടിക്കാൻ സമ്മതിക്കാരതെ, വീത
 സംശയം, (ക്രിയാവിശേഷണം) നങ്കുകൂടാരതെ, അകാറിടന്നു ഭടിക്കുന്നു, അ
 തിന്ന ഇങ്ങനെ അടിച്ചോടിച്ചതുകൊണ്ടു ഒരു ധാമിയും വരാതില്ലെന്നുള്ള വി
 ചാരം തീരെ ഇല്ലാതെ അതിനെ തീ അടിച്ചോടിക്കുന്നു. അയ്യച്ച! അത
 ഭിഗമ്യ! ഒരുത്തനേയും അടുത്തുവരാൻ സമ്മതിക്കാരതെ! തിന്റെ വാ
 ത്ത തിന്റെ കഥ, പറയാവതോ? പറയാൻ കൊള്ളുന്നതാണോ? അല്ല
 എന്നു താല്പയം. മരിച്ചു തിടക്കുന്ന ആയയ്യു ഗണ്യത്തിൽ വണ്ടുകൾ പ
 റിയിരിക്കുന്നതാണ് ഭംഗി. അതിനെ അടിച്ചോടിക്കുന്നതുകൊണ്ടു അ
 വാറകൾക്കു മദജലം കിട്ടുന്നില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, ആയയ്യു ഭംഗിക്കുറവും ഉണ്ടാ
 കുന്നു. അതുപോലെ ധന്യവാനാർ യാചകന്മാരെ ആട്ടിക്കളഞ്ഞാൽ യ
 ചകന്മാർക്കു മാത്രമല്ല, തപ്പും, ധന്യവാനന്മാടെ യശസ്സും തരിക്കുമെന്നാണ്
 ഭാവമെന്നു് അവതാരികയെ അനുസരിച്ചുള്ള വ്യാഖ്യാനം അത്ര ഹൃദയംഗ
 മമായി തോന്നുന്നില്ല. മറ്റൊരു മാതിരി യോജന— അല്പയോ മത്സര
 ജ! അളി പരിതഃ തിന്റെ ചുറ്റും ഗമിക്കിൽ എത്ര ചേതം. തിരക്കു
 എത്ര ചേതമാണുള്ളതു്? വണ്ടു തിന്റെ ഗണ്യത്തിലുള്ള മദജലത്തെ തിന്റെ
 മണം ഏറ്റു അതിനെ ആസൂരിക്കാമായി തിന്റെ ചുറ്റും പറന്നു നടന്ന
 തുകൊണ്ടു തിരക്കു വല്ലതും നഷ്ടമുണ്ടോ? ആയയ്യു മദം കെട്ടിക്കിടന്നാൽ
 ദോഷമാണു്, അപ്പോൾ അതിനെ കുടിച്ചു എടുത്തുകൊണ്ടുപോകാൻ വര
 ന്ന വൈദ്യന്മാരായിരുന്ന വണ്ടു വരുന്നതുകൊണ്ടു തിരക്കു ദോഷമെന്നു
 മില്ല. തീ വിലക്കു അതിനെ വാങ്ങിയോ? തീ പ്രസിദ്ധം കൊടുത്തി
 ട്ടുണ്ടോ? തിന്റെ ഗണ്യത്തിലുള്ള മദജലത്തെ എടുത്തുകൊണ്ടുപോകയാ
 യി തീ വണ്ടിനു കൂലി കൊടുത്തിട്ടുണ്ടോ? പരിന്ന അതിന്റെ തല്പവണ്ണി
 കൊണ്ടു അതു വരുന്നതെന്നു ഭാഗ്യം എന്നു താൽപര്യം. അഥവാ പ്രതി
 ഫലം കൊടുത്തിരുന്നാൽ തന്നെയും ബുദ്ധിമുട്ടും വിശന്നംകൊണ്ടു ഭക്ഷി
 കാൻ സമ്മതിക്കായാൽ കൃത്യമെന്നുമില്ലാതെ, കൃത്യംതന്നെ വ്യാപ്തനാ
 രായവർ ഒരു വേലക്കു കൂലികൊടുത്തുവരുത്തിയാൽ കൂടി ആ വേലചെയ്താൻ
 തിവാഫമില്ലെങ്കിൽ മറ്റു കൃത്യങ്ങളെ വിട്ടുപോട്ടു് അവിടെത്തന്നെ കാണു
 കെട്ടി കിടക്കുമോ? ഇല്ല. പുഷ്പാദികളിൽ തിന്നും വണ്ടിനു മധു കിട്ടുമെ
 ന്നിരിക്കെ തിന്റെ മദജലത്തെ കുടിക്കാൻ ഹനിരിക്കുന്നതു ഭാഗ്യംതന്നെ
 എന്നു കരുതേണ്ടതാണ്. തഥാപി തിരക്കു ഇതൊക്കെ അറിയുമെങ്കിലും,
 വീതസംശയം ചെവിക്കൊണ്ടു അടിച്ചു അതിനെ ഏല്പാഴും അകാറിടന്നു.
 വണ്ടിനു യാതൊരു കടമയുമില്ലെന്നു തിരക്കു അറിയാമെങ്കിലും, ഇവിടെ
 യല്ലെങ്കിൽ മറ്റൊരുദിക്കിൽ അതു പോകുമെന്നു അറിവുണ്ടെങ്കിലും, അ

തിര നീ അടിച്ചോടിക്കുന്നു. അയ്യപ്പ! തോന്നിയവണ്ണം നടക്കുന്നവരേ! മനുഷ്യ! തലക്കു വെളിവില്ലാത്ത ഗജമേ! തിരൻ വാൽ പരയാവതോ? തിരൻ കഥ പറയാതെത്തള്ള? തലക്കു വെളിവില്ലാതെ തോന്നിയവസ്ഥയിൽ നടക്കുന്നവനു ഇന്നതേ ചെയ്യാവൂ എന്നുണ്ടോ? അവൻ കൂട്ടുന്നതിര ആരെങ്കിലും വകവെയ്ക്കുമോ? തുറുവിലാത്തവർ തങ്ങൾക്കു ക്ഷേമകരമായുള്ളതെന്തെന്നു അറിഞ്ഞാൽ കൂടിയും അതിനു വിപരീതമായി ചെയ്യുന്നു എന്നു താൽപര്യം.

മഹത്സാമുഖിപ്പം നധമാനദിശ്യ മരലോകത്യാ ഹസതി:—

൧൨. തേതവ്യസ്തമയ: കിയാതിഹ സഖേ! കാക! തപയാ ഭാമ്യതാ
 ഫംസിഭൂത സുഖേന ഭുങ്ക്ഷപ്തളിയിതാഭാഹി പദ്മാകരേ |
 പ്രാകർണ്യവ്യമിഹാസ്തി കിം? വിമലനാ കിഞ്ചിത്ത കഷ്ടം തതോ-
 ഫംസതേപ യദി തേ ജതോ വിവദതേ ദണ്ഡോ/യമസ്തപ്രഗത:

മഹാനാരോട് ഒപ്പം ഭാവിച്ചു നടക്കാൽ ഇളക്കിക്കുന്ന നീചന്മാരെ സംപ്രദായത്തിൽ പരിഹസിക്കുന്നു:—

വായസ! ഭ്രമണമെത്രകാലമിവിടെ

ത്തുടർന്നിടണ, മന്നമായ്

പോയണഞ്ഞു നളിനാകരേ

നവമുണാളനാളകൾ ഭുജിക്കുന്നീ

കായമല്ലമമലീകരിക്കിലലമെങ്കിലും

തവസിതമല്ല-

മറയയെത്തുന്നത സംശയിക്കിലതിനിജ്ജനം

പ്രഥമദണ്ഡനാം

വായസ! അല്ലയോ കാരകേ! ഇവിടെ, അർത്ഥം അന്നങ്ങളുടെ അധിവാസഭൂമിയല്ലാത്ത പ്രദേശങ്ങളിൽ; എത്രകാലം എത്രയൊരു; ഭ്രമണം സഞ്ചാരം; തുടന്നിടണം? ദുഷ്ടാഹാരങ്ങളെ ഭക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു ഇവിടെ ഇപ്രകാരം ചുറ്റിപ്പറന്നു നടക്കുന്നതെന്തിന്? പിന്നെ എന്തെന്നു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു പറയുന്നു—തീ അന്നമായ് അന്നമാണെന്ന് തടിച്ചു; തളിനാകരേ പോയി താമരപ്പൊയ്ക്കയിൽ ചെന്നു, നവമുണാളനാളകൾ നവങ്ങളായ പുത്തനായ, മുണാളങ്ങളുടെ താമരത്തണ്ടുകളുടെ, നാളകൾ നായകളെ; ഭുജിക്ക ഭുജിച്ചാലും. അന്നങ്ങളുടെ ആഹാരം താമരത്തണ്ടുകളാകുന്നു, അതുപോലെ നീയും അന്നമാണെന്നു തടിച്ചു തടാകത്തിൽ ചെന്നുതാമരത്തണ്ടുകളെ ഭക്ഷിച്ചാലും.

അന്നത്തിന്നും തിനക്കും എന്താണു ദേവം? കായമല്ലും അമലീകരിക്കിൽ അലം. ദേവത്തെ അല്ലും വെളിച്ചിച്ചാൽ മതി; അന്നത്തിന്നു ദേവം വെളിത്തതാണ്, തിനക്കു കറുത്തതാണു, അല്ലാത്ത ദേവമെന്നുമില്ലല്ലോ; അതുകൊണ്ടു ദേവം ദിനു വെളിച്ചിച്ചാൽ തീ അന്നം തന്നെ. എങ്കിലും, ദേവത്തിന്നു വെളിച്ചവരുത്തിയതിൽ പിന്നീടും; ജന്മ ജന്മങ്ങൾ; തവ കിരണം; സിത ക്ഷീരപ്രായയെ സിതപൂർത്തിയെൻ അന്നത്തിന്റെ മായയെ സാമ്യത്തെ, സംശയിപ്പിൽ തക്കിക്കുന്നങ്കിൽ, തിനക്കു അന്നത്തിനോടു സാമ്യമില്ലെന്നു ജന്മങ്ങൾ തക്കിക്കുന്നങ്കിൽ; അതിന്നു ആ അപരായത്തിന്നു; ഇജ്ജതം ഞാൻതന്നെ; പ്രഥമണ്ഡലം പ്രഥമയി ആദ്യമായി; ഭൂമിക്കുപുറത്തു വരാകാ ശിക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടവരാകും; ഇത്രയൊക്കെയായിട്ടും തീ അന്നമല്ലെന്നു ജന്മങ്ങൾ പറയുന്നപക്ഷം ഞാൻതന്നെ ഉത്തമശിക്ഷക്കു അർഹനായിട്ടുള്ളവൻ. എന്തെന്നാൽ ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലെങ്കിൽ അന്നമായി തടിച്ചു പുറപ്പെട്ടത്. കാക്ക അന്നമായി ഭാവിച്ചു നടന്നാൽ അതു് എത്രമാത്രം പരിമാസപാത്രമായി തീരുമോ അത്രമാത്രം അധമനാർ മഹത്തുകളുടെ ഒപ്പം ഭാവിച്ചു നടന്നാൽ നിന്ദനാശായിത്തീരുമെന്നു താല്പര്യം.

ലോകെ വലാഃ പടുതപാഭിഭിസ്സുജനസ്സർദ്ധിനോ f പി
 ഗുണലേശാഭാവാനിന്ദ്രാ ഭവന്ത്യേവേത്യാഹഃ—

ഫലം. കിം തപം ദോഷമിഹസേ? കിമുദൈസ്സിക്ഷേതാ f സി? കിം
 കേമചിൽ
 ബലന്ത്യേ സകുലാലവാലയലയഃ? കിം തേ മഹിസംസ്കൃതാ?
 ഭിസ്സിഃ പക്ഷുസി വാസരേഹ്യനഗ്നം ധൂർദ്ധൂരതേ! തിഹാവേ
 ദുർഗ്ഗന്ധോ ന ഭവേദിയാൻ യദി തതസ്തപം പാരിജാതോ f സി യഃ ||

ദുഷ്ടന്മാർ സാമത്വത്താൽ നല്ലവരോടൊപ്പം ഭാവിച്ചാലും ഗുണലേശമില്ലാത്തവരാകയാൽ നിന്ദനാശായിത്തന്നെ തീരുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

ഇതില്ലവളമൊട്ടുമേ തവ
 നനച്ചതില്ലടിയൊരിക്കലും
 ചട്ടമായ് തടമെടുത്തതില്ല
 തറ നല്ലതാക്കിയതുമില്ല തേ
 തിട്ടമായ് തദപി രണ്ടുമുന്നു കുറി
 പൂത്തിട്ടെന്നൊരു ദിനത്തിലി-
 ക്കെട്ടഗന്ധമുളവായിക്കാൽമൊഴ
 കല്പവൃക്ഷമയി ധൂതൻ! നീ

അയ്യോ പുത്രി! അല്ലയോ പുത്രിമേ, ഉമ്മത്തെ! ഹീ ഒരു കല്പപുഷ്പം തന്നെയോകുന്നു. എന്തെന്നാൽ, വളരെമുമ്പേ ഇട്ടതില്ല തിനക്ക് ഒരു വളവും ചെയ്യാറില്ല; തവ തിന്റെ; അടി ഭൂട്; ഒരിക്കലും തൊട്ടതില്ല, തിന്റെ മൂളിൽ ആരും ഒരിക്കലും ഒരു തുളി വെള്ളംപോലും ഒഴിക്കാറില്ല; തടാ ചട്ടമായി എടുത്തതില്ല ശരിയായി തിനക്കു തടമെടുക്കയും പതിവില്ല; തേ, തിന്റെ, താ തല്ലതാക്കിയതുമില്ല, ഹീ തിനക്കു താ കിളച്ചിളക്കി തന്നാക്കയും പതിവില്ല. സാധാരണ ഒരു വെട്ടിയോ പൂക്കുമോ ഉണ്ടാകണമെങ്കിൽ അതിന്റെ മൂട്ട കിളച്ചു തടമെടുത്തു വളമിട്ടു വെള്ളം കേറണം, ഇതൊന്നും തിനക്കു ചെയ്യുന്നില്ല. തദപി എങ്കിലും; ഒരു ദിവത്തിൽ ഒരു ദിവസം തന്നെ; രണ്ടു മൂന്നു കുറി, രണ്ടു മൂന്നു തവണ; തിട്ടമായ് തിശ്ശയുമായ് ഹീ പൂത്തിടുന്നു; എങ്കിലും ഒരു ദിവസം തന്നെ വളരെത്തവണ ഹീ പൂക്കും. ഈ ഗുണമെല്ലാമിരിക്കിലും തിനക്കു ഒരു ദോഷം വന്നു കൂടിയിരിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു. ഇക്കൂട്ട ഗന്ധമുളവായിട്ടേയിൽ തിന്റെ പൂഷ്പത്തിന്നു ഇത്ര കഠിനമായ താററം ഇല്ലാതെ ഇരുന്നവെങ്കിൽ; ഹീ ഒരു കല്പപുഷ്പം തന്നെ. ഈ താററമാണു തിന്നെ ചിത്തയാക്കിത്തീർന്നത്. അതുപോലെ എത്ര വളരെ സാമന്ത്രിമുണ്ടെങ്കിലും ഭൃത്യന്മാരൊന്നിനാൽ തന്നെ ഭക്ഷണ ശിക്ഷതപം ലഭിക്കയില്ലെന്നു താല്പര്യം.

ശ്രമം വിനാ സുഖാവാപ്തിർഭവേദിത്വം:—

പശ്ചാ. ഗന്തവ്യം ജലമധ്യ ഏവ ഗതവന്തവ്യമേതദപൂഃ
 ക്ഷന്തവ്യം ലവണാങ്കിലാ ഇതി കൃതം തിവിദ്യ സാംയത്രിക!
 അന്തർവേഗ് മനി ഹംസതുലശയനേ സുപ്താ സ ഖം ജംഗതോ
 ഹസ്താഗ്രേ ധനമേജുതി സ്വയമിതി ഭൂതേ! കിമസ്തേ ഹദി? ||

ശ്രമം കൂടാതെ സുഖം കിട്ടുകയില്ലെന്നു പറയുന്നു:—

എന്തെന്നും കടൽനടുക്കുതാനടൽ
 വെടിഞ്ഞപോൽ കരുതിയപ്പുകാ-
 റുത്തപിപ്പതു പൊരുത്തിഭേണമിതി
 മാർകൊലാ ജലധിവാണിജ!
 പത്തനത്തിൽ മുറ്റമെത്തമേൽ പ്രിയയു-
 മൊത്തുറങ്ങിയുണരും വിധൗ
 വിത്തമെത്തിട്ടമയന്നുമായ് കര-
 തലത്തിലെന്നു കരുതുന്നുവോ?

ജലധിവാണിജ! കടൽകച്ചവടക്കാര! കടലിൽകൂടി സഞ്ചരിച്ചു കച്ചവടം ചെയ്യുന്നവരെ! ഉടൽ വെടിഞ്ഞപോക്കു കരതി ദേഹം തരിച്ചു പോയി എന്നൊച്ചക്കൊണ്ടു, ജീവനെ ഉപേക്ഷിച്ചു എന്നർത്ഥം; കടൽ നടുക്ക് എത്തണം, കപ്പലിൽ അഗാധവും കരകാണാത്തതുമായ സമുദ്രത്തിൽ കൂടി സഞ്ചരിക്കണം; അതു മാത്രം മതിയോ? ഉപ്പുകാരറ്റ് കാരുജ്ജുകാരറ്റ്, സമുദ്രത്തിലുള്ള ഉപ്പും ചേൻ കാരറ്റ്; ഉത്തപിപ്പത്ത് ഉപദ്രവങ്ങളുണ്ടെന്നതിനെ, പൊരുത്തിടണം സമീകണം; ഇതി ഇപ്രകാരമെല്ലാം ചെയ്യണമെല്ലാ എന്നു വിചാരിച്ച്, മാർകൊലാ വ്യസനിക്കേണ്ട; ഇത്രവളരെ കഷ്ടപ്പെട്ട് യേശുമെല്ലാ തമിഴു പണം സമ്പാദിക്കാൻ എന്ന്, അല്ലയോ കപ്പൽകച്ചവടക്കാര! തീ വ്യസനിക്കേണ്ട; എന്തുകൊണ്ടെന്നാത്താൻലത്തിൽ പറയുന്നു. പത്തുവർത്തിൽ സ്വർഗ്ഗത്തിനുള്ളിൽ, ദുഃഖമെത്തുമേൽ ദുഃഖമായ മെത്തയിൽ, ദുഃഖമായ ഹാസത്തും കൊണ്ടുള്ള മെത്തയിൽ; പ്രിയയുമൊത്തു് ഭാര്യയോടുകൂടി; സുഖമായ് ഉറങ്ങി ഉണരും വിധം, ഭാര്യയോടൊരുമിച്ചു കിടന്നുറങ്ങി ഉണരുന്നോർ, അയത്തമായി നിഷ്പ്രയാസമായി, കരതലത്തിൽ കയ്യിൽ, വിത്തം എത്തിടും പണം കിട്ടും, എന്നു കരുതുന്നവർ, എന്നു വിചാരിക്കുന്നോ? തന്റെ ഭവനത്തിൽ സൂര്യപടമെത്തയിൽ ഭാര്യയോടൊരുമിച്ചു സുഖമായി കിടന്നുറങ്ങി എഴുന്നേൽക്കുമ്പോൾ തനിയെ പണം കയ്യിലുണ്ടാകുമെന്നാണോ തീ വിചാരിക്കുന്നത്? ഒരിക്കലുമുണ്ടാകയില്ല. ശ്രമം കൂടാതെ ഒന്നും സംഭവിക്കയില്ല.

അസന്തസ്സവദഃഖഃ ചാരപി ഭർത്താണാൻ ന പരിത്യാജന്തി
ത്വം:—

൧൫. അസീതസ്സഖമാപണേ തദി വണിക് ശ്രദ്ധാലുഭിഃ പ്രാർത്ഥിതഃ
കിഞ്ചിത്സതി പഞ്ചകം ശതകമിത്യേതന്ന തസ്യാഭീതം |
അചാരജവിപ്ലവ്ണിതാംഭസി ചലതൃശൽപാതികേ മാരുതേ
മജ്ജന്താമപി തത്വ മുഞ്ചതി ത യസ്താമേവ മൂല്യസ്ഥിതിം ||

അസത്തുകൾ സുഖത്തിലും ദുഃഖത്തിലും അവരുടെ ഭ
ഗ്ഗുണത്തെ വിടുന്നില്ലെന്നു പറയുന്നു:—

അഞ്ചിതാത്മസുഖമാപണേ മരുവ-

മാപണേശനോരവസ്ഥി-

ന്നഞ്ചിനെശ്ശതമതാക്കി മൂല്യ

മുരചെയ്തിലെന്തതിലെന്തതാ |

സഞ്ചിതോഗ്രരഭസം ജലത്തെ-
 യതിലോരമാരുതനികുവേ
 വഞ്ചി മുങ്ങുമുഖികലും ശം-
 നിളയ്ക്കയില്ല വില തെല്ലമേ ||

ആപാണ് ആപണത്തിൽ, കടയിൽ; അന്തിതാമസ്യം അന്തിതാമയിരിക്കുന്ന സമ്പന്നമായിരിക്കുന്ന ആത്മസുഖത്തോടു സ്വസ്വത്തോടു കൂടാവണ്, എന്നു ക്രിയാവിശേഷണം. കടയിലുള്ള സാധനങ്ങൾക്കു ആവശ്യക്കാർ വന്നു ധാരാളമായി ചിലവഴിയുന്നതുകൊണ്ടു നല്ല ലാഭമുണ്ടാകുമിരിക്കും നല്ല സഞ്ചയമായിട്ട് എന്നും. മരവും ഇരിക്കുന്ന, ആപണേശൻ കച്ചവടക്കാരൻ; ഒരു വസ്തുവിനു അവന്റെ കടയിലുള്ള ഒരു സാധനത്തിന്, മൂല്യം വില, അന്തിതാമ്യതമകകി അഞ്ചുവിലയുള്ളതിനെ നൂറെന്നാക്കി; ഉദാഹരണത്തിൽ; പറഞ്ഞാൽ; അതിൽ ഒരുനൂറ്റം ഇല്ല. ഒരു കച്ചവടക്കാരൻ ഏതെങ്കിലും ഒരു സാധനത്തിനു ആവശ്യക്കാർ കടയിൽ വന്നു പോലിക്കുമ്പോൾ അതിനു അഞ്ചു രൂപാ മുതലുണ്ടെങ്കിൽ നൂറു രൂപാ വില പറഞ്ഞാൽ അതിൽ ഒട്ടും ആശ്ചര്യപ്പെടുന്നില്ല. പിന്നെ ഏകിലാണ് ആശ്ചര്യപ്പെടാനുള്ളതെന്നു ഉത്തരംലഭത്തിൽ പറയുന്നു—സഞ്ചിതോഗ്രരഭസം, ക്രിയാവിശേഷണം, കടുത്തവേഗത്തോടെ, അതിലോരമാരുതൻ വലിയ കൊടുങ്കാറ്റു; ജലത്തെ ഇളക്കുവേ, അതിലോരമായ കൊടുങ്കാറ്റിളകി ഓളമടിച്ചു; വഞ്ചിമുങ്ങും അളവികലും വണ്ണം മുങ്ങാൻ ഭാവികുന്ന സമയത്തു കൂടിയും, ശൗർ ശാഗ്ദ്ധകാരമായ മർക്കമുഴിച്ചിയായ, ആ കച്ചവടക്കാരൻ വില തെല്ലമേ ഇളയ്ക്കയില്ല വില സ്വപ്ലമല്ലിലും കറയ്ക്കയില്ല. ചരക്കുകൾ കേറിക്കൊണ്ടുപോകുന്ന വണ്ണം കായൽ തട്ടക്കു വന്നു വലിയ കൊടുങ്കാറ്റിന്മേൽ ഇളകിയ ഓളം തല്ലി മുങ്ങി ചരക്കെല്ലാം നഷ്ടമുണ്ടെന്നു വരുന്ന അവസരത്തിൽ കൂടിയും മുൻ പറഞ്ഞിരുന്ന വിലയിൽ അല്പമെങ്കിലും അവൻ ക്ഷയിച്ചു. അതിനാലത്രെ അവൻ ശൗർ എന്നു വിളിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു, അതുപോലെ ആപണത്തിലും സമ്പത്തിലും ദുഷ്ടൻ ദൈവശൂന്യനായിട്ടു കയില്ലെന്നു താല്പര്യം.

ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ അവതാരിക സ്വപ്ലം ദേവപ്പെടുത്തിയാൽ കൊള്ളാമെന്നു തോന്നുന്നു. എന്നെന്നാൽ കച്ചവടക്കാരൻ അവന്റെ ചരക്കുകൾക്കു വില കൂട്ടിപ്പറയുന്നതു അവന്റെ ധർമ്മമെന്നല്ലാതെ ദോഷമായി ഗണിക്കാറില്ല. ലാഭത്തെ ഇച്ഛിച്ചല്ലാതെ ഭയം, വിശിഷ്ട കച്ചവടക്കാരൻ, വേല ചെയ്യുന്നില്ല. പലേടങ്ങളിൽ നിന്നും ബുദ്ധിമുട്ടി മുൻകൂറായി വിലയുംകൊടുത്തു വിൽക്കുമായി വെച്ചിരിക്കുന്ന സാധനങ്ങൾക്കു വില കൂട്ടിപ്പറയുന്നതു കച്ചവടക്കാരന്റെ ദൈർഘ്യമായി വിചാരിക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല. അതുകൊണ്ടു 'കഷ്ടപ്പെട്ടു സമ്പാദിച്ച ഒരു സാധനത്തിനും ഏതു കാലത്തിലും ഉടമസ്ഥൻ വില ഇളയ്ക്കയില്ല' എന്നുള്ള അവതാരിക കൂറാക്കൂടി

യുക്തമായി തോന്നുന്നു. 'ശരൻ' എന്നശബ്ദം ദ്രവ്യത്വത്തെ കുറിക്കുന്ന
തെയ്യളി എന്നു ഗണിച്ചുകൊള്ളാവുന്നതാണ്.

ഭവയോ രാജേന്താർമ്മിമോ വിരോധാവസ്ഥായാം യേ യേ
പ്രതികൂലാഃ പന്തഃ കദാചിത്തയോ മേമളനേ തേഷാ
മാനകൂല്യം തയോസ്സന്ധികാരിണോദൃതസ്യ ദൈർഘ്യം
ച ഭവേദിത്യാഹഃ—

എന്ന വിധം മർദ്ദസ്യേത യേത ഗരളാതിശ്രാ ഗിരശ്രാവിതാ-
ജ്ജാല ജപലസ്ത്വവനിശിശിക്വരൈഃ കരൈസ്സദാ |
സദ്യേ തേ സുഹൃദോ ബഹുവൃദ്ധന്മാ സംഗേ മിമഃ കാമിനോ-
ർദ്ദേശർജ്ജയസ്യവിഭാവനാൽ പരിണതൈ ഭൂതീ പരം ഭൂതിതാ ||

രണ്ടുപേർ തമ്മിൽ വിരോധമുള്ളപ്പോൾ പ്രതികൂല
നായിരുന്നവർ അവർ തമ്മിൽ രഞ്ജിക്കുമ്പോൾ അനുകൂല
മാരാകുന്നു; പഴിയെല്ലാം അവരെ രഞ്ജിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിച്ച
മധ്യസ്ഥനും ആയിത്തീരുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

അന്നു ബാണഗണമെയ്യും ഗരള-
മിശ്രീതകൾ പൊഴിക്കയും
വന്നയൻ നിശി വഹ്നിപോലെ-
രികയും വിരോധമൊടു ചെല്ലുവർ |

ഇന്നു ദംപതികൾ ചേർന്നാ-
ളിലനുകൂലരായവിലഭം സ്വയം
ചെന്നു സ്വാന്തപമുചെയ്തു ദൃതിയവൾ
തന്നിലായ് പഴിയശേഷവും ||

അന്നു വിരോധാവസ്ഥയിൽ എന്നർത്ഥം. ബാണഗണം എയ്യും അ
വകളുടെ കൂട്ടത്തെ എയ്യുകയും, മർദ്ദമെന്നാണ് ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരി-
ക്കുന്നത്. ഗരളമിശ്രീതകൾ പൊഴിക്കയും വിഷത്തോടുകൂടിയ രാഗിക
ളെ പുറപ്പെടിക്കയും, കോകിലങ്ങളെ ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. നി-
ശി രാത്രിയിൽ, വന്നയൻ ഉദിച്ചു പെണ്ണി, വഹ്നിപോലെ ഏരികയും അ-
ന്നിയെപ്പോലെ തപിപ്പിക്കയും, ചന്ദ്രനെ ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു
വിരോധമൊടു ചെല്ലുവർ വിരോധം കരുതി ചെല്ലുവർ, മർദ്ദകോകില

ഭൂതൻ; വിരഹാവസ്ഥയിൽ ഇവർ താപകരകന്മാരെന്നു പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ; ഇപ്രകാരം ഭ്രൂഹിതവർ, ഇന്നു രംപതികൾ ചേർന്നതാൽ, ഭ്രൂഹിതന്മാക്കന്മാർ തമ്മിൽ ചേർന്നപ്പോൾ; അവിടെയും മുൻപറഞ്ഞവരെല്ലാവരും, (സ്വയം, അയ്യന്തർ പ്രേരണകൂടാതെ) അനുകൂലരായ് ഇഷ്ടന്മാരായ്, മുൻപാൽ ഭൂതകന്മാരികളായിരുന്ന മന്ദഗന്, കോകിലം, ചന്ദ്രൻ ഇവർ എല്ലാവരും ഇപ്പോൾ ഭ്രൂഹിതന്മാക്കന്മാർ ചേർന്ന കഴിഞ്ഞപ്പോൾ സുഖകരികളായി തിന്നിരിക്കുന്നു. കുറമെക്കൊണ്ടും പിന്നെ ആക്കായിതിന്നു എന്ന് ഒടുവിൽത്തന്നെ പാദത്തിൽ പറയുന്നു:—ചെന്നു സ്വന്തം ഉരച്ചെടുത്തവരുടെ അടുക്കൽ ചേർന്നു സമാധാനം പറഞ്ഞു, ഭൂതിയവർ തന്നിലായ്, ഭൂതികളായി; പഴിയശേഷവും കുറമെല്ലാം, കുറമെല്ലാം അവരെ യോജിപ്പിക്കുന്നതിന്നു ചേർന്നു സമാധാനം പറഞ്ഞു ഭൂതികളായിത്തീർന്നു. ഭൂതി വേണ്ടതുപോലെ ഭൂതം ചെല്ലാത്തതാൽ തമ്മൽ തമ്മിൽ ഇത്രയും കലഹത്തിടെയായതു് എന്നു രംപതികൾ കുറമത്തേ ഭൂതിയിൽ ആരോപിക്കുന്നു. അതുപോലെ വിരോധകരായ രണ്ടുപേരെ യോജിപ്പിക്കുന്നതിനായി ഇടയ്ക്കു തീർക്കുന്നവനെ പഴിയെല്ലാം കിട്ടുന്നതു്. മുൻപിൽ വിരോധികളായിരുന്നവരെല്ലാം സ്നേഹിതന്മാരായിത്തീർന്നതാൽ. അപരാധികയിൽ രാജാക്കന്മാരെല്ലാം ഉദാഹരണമായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതല്ലാതെ അവരെ മാത്രം ഗണിച്ചിട്ടേയുള്ളൂ എന്നു ക്ലിപ്തപ്പെടുത്താതിടയില്ല.

ബലവദു ചൗക്കാകരണന്ന ഭൂതവലം സ്വസ്ത്ര നാശം, കിന്തു സ്വാശ്രമസ്യാപീത്യാഹഃ—

൧൦. സന്നാലക്ഷ്യ പയോധരേഷു ചലിതേ മന്ദം പുരോമാന്തേ കാദാമ്ബ കമലാകരസ്ഥിതിമപി തൃക്തവാ സരഃ പ്രസ്ഥിതേ | മിഥുരോപിതചൈതര്യൈർമധുരൈർമുദൈശ്ചയ്യഭജ്യാസിതാ തസ്യേവ ഫലമമഭസം പ്രഹമതാ സൈവാഞ്ജിതീ മൗജിതം ||

ബലവാനെ ധിക്കരിച്ചാൽ തനിക്കു തന്നെയല്ല, തന്നെത്താങ്ങുന്നവനും നാശം വരുമെന്നു പറയുന്നു:—

കൊണ്ടുലംബരമതിൽ പറന്നു പരി-
 പോടണഞ്ഞിതു പുരോമത-
 ത്തിങ്ങുലാണ്ടൊരരയന്നമസ്സര-
 സരസ്സിലേക്കു നടക്കൊണ്ടിതേ |

വണ്ടതിൻനിരയിരുന്നു തണ്ട-

ലരതിൽ ജഡം ദുരഭിമാനമുൾ-

കൊണ്ടതിന്റെ ഫലമാണിതാന-

ളിനിതാൻ ജലൈരഘമതിൽ മഗ്നനായ് ||

അംബരമതിൽ ആകാശത്തിൽ, കൊണ്ടു മേലുപരന്നു ആകാശത്തിൽ നല്ലവണ്ണം കാർ കൊണ്ടുകഴിഞ്ഞു. പുരോമന്ദിരം കിഴക്കൻ കാറ്റുപരിചൊട്ട് അണഞ്ഞിതു പതുക്കെ അടിച്ചു തുടങ്ങി. മഴക്കാലത്തു കാറ്റു കിഴക്കു മിന്നാൻ അടിക്കുന്നത്. ഇത്രയും കണ്ടപ്പോഴേക്കു ഇണ്ടലിന്റെ വൃസന്ധത്താഴുകൂടെ, ഇനി താമരത്തണ്ടു കേടിക്കാൻ കഴികയില്ലല്ലോ എന്നു വൃസന്ധത്താടെ, അരയന്നം ജാതുകവചനമാണിതു്; അരയന്നക്കൂട്ടമെന്നു താല്പര്യം. അപ്പുരസരസ്സിലേക്കു പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട മാനസസരസ്സിലേക്കു, തടകൊണ്ടിതേ പറന്നുപോയി, മഴക്കാലം വരുന്നതുവരെ അരയന്നങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ വന്നു താമരത്തണ്ടുകളെ തിന്നു തടക്കും, മഴ ആരംഭിക്കുമ്പോൾ അവ മാനസസരസ്സിലേക്കു ചെന്നുചേരുന്നതാണു് പ്രസിദ്ധി. ജഡം ബുദ്ധിയില്ലാത്ത, വണ്ടതിൻനിര വണ്ടുകളുടെ കൂട്ടമൊക്കെ, ദുരഭിമാനമുൾക്കൊണ്ടു് അന്നങ്ങൾ ഭീരുക്കളാണു്, ഞങ്ങൾക്കു പേടിയില്ലെന്നു മിഥ്യ എന്നുള്ള ദുരഭിമാനത്താടെ, തണ്ടലരതിൽ താമരയിൽ, ഇരുന്നു. അതിന്റെ ഫലമാണു തന്നെക്കാൾ വലിയവർ കാണിക്കുന്നതിനെ വകവെക്കാതെ മൃഗയെ യുത്തോടുകൂടി ഇരുന്നതിന്റെ ഫലമാണു്, ഇതാ കണ്ടുകൊൾക, ജലൈരഘമതിൽ മഴ ചിണങ്ങായ ജലപ്രവാഹത്തിൽ, നളിനിതാൻ മഗ്നനായ് താമര തന്നെ മുങ്ങിച്ചോയി. പിന്നെ അതിലിരുന്ന വണ്ടിന്റെ കഥ പറയണമോ? എന്നു താൽപ്പര്യം. ദുരഭിമാനത്താടെ ഇപ്രകാരമിരുന്നതിന്റെ ഫലമാണു് വലിയ വെള്ളപ്പൊക്കത്തിൽ തങ്ങൾ തഴിച്ചു എന്നു മാത്രമല്ല തങ്ങളെ താങ്ങിയിരുന്ന താമരയും മുങ്ങിച്ചോയതു്. അതുകൊണ്ടു വലിയവർ കാണിക്കുന്നതിനെ ധിക്കരിച്ചു തടന്നുകൂടാ എന്നു താല്പര്യം.

ഉൽകൃഷ്ട വസ്തുനി യേന കേന ചിൽ ത്രുകേത തേന തസ്യ വസ്തുനഃ കാവാ ക്ഷതിഃ? അപിതു സാമുച സാരം സാരവിവേകശൂന്യ ഇത്യവദാതം ഭവതിത്യാഹഃ--

പദ്യ. സത്യകതാ യദി കേരകീ ത്രിഭുവനഗ്ലാഘാ പുരോഘിണി തസ്തിന്നേവ ഹി പശുവന്യതി തതോ വസ്തുച പസാരത്താ । കിം വേണീടു ന തരം വഹന്തി സുദൂരഃ കിം സാ ന വിക്രിയതേ കിം തേമാമുപലഭയന്തി രസിനഃ ക്ഷോണീഭജോ മൈലിഭിഃ ||

ആരെങ്കിലും നല്ല വസ്തുക്കളെ ധിക്കരിക്കുന്ന പക്ഷം അവയ്ക്കു യാതൊരു ഹാനിയുമില്ല. അവനു നന്മതിന്മകളെ അറിഞ്ഞുകൂടാ എന്നു വരികയേയുള്ളൂ എന്നു പറയുന്നു:—

ശങ്കരൻ വെടികിലിത്ര ഭംഗിക-

ലഭന്ന കേതകസുമത്തിനെ-

ശ്ലങ്കയില്ല ഗുണഭോഷഞ്ചോധ-

മവനിലു തെല്ലമതു സിലമാം |

മങ്കമാർ മുടിയിൽ വെച്ചിടുന്നു-

തിനെ വിറുട്ടുന്നു പലരും ശിര-

സ്സികലൻപൊട്ടു ധരിച്ചിടുന്നു

രസികത്വമുള്ള ധരണീശരം ||

ഇത്ര ഭംഗി കലരുന്ന ഇത്ര നല്ല ഭംഗിയുള്ള, കേതകസുമത്തിനെ കൈ തപ്പുവിയെ, ശങ്കരൻ വെടികിൽ സാക്ഷാൽ ശ്രീപരമേശ്വരൻ തന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചാലും, ശിവനു കൈതപ്പു വിരോധമാണെന്നു പ്രസിദ്ധമുണ്ടല്ലോ. അവനു ഗുണഭോഷഞ്ചോധം നല്ലതും ചിത്തവും അറിയാനുള്ള ശങ്കരി, തെല്ലമില്ല അല്ലാപോലുമില്ല, അതു എന്നുള്ളതു, സിലമാം തിന്മയൊക്കെയുള്ളു, ശങ്കയില്ല അതിനു തർക്കമില്ല. സാക്ഷാൽ ഭഗവാനായ ശ്രീപരമേശ്വരൻതന്നെ ആയാലും ശരി, ഇത്ര നന്നായുള്ള കൈതപ്പുവിയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നപക്ഷം അദ്ദേഹത്തിനു ഗുണഭോഷഞ്ചോധം ലേശംപോലും ഇല്ലെന്നു വരുന്നതല്ലാതെ ആ പുവിനുള്ള ഭംഗിക്കോ ഗുണത്തിനോ ഒരു കുറവും വരുന്നതല്ല. അതെങ്ങനെ തിന്മയിച്ചു എന്നു ഉത്തരമുണ്ടാകാതെ പറയുന്നു—അതിനെ മങ്കമാർ മുടിയിൽ വെച്ചിടുന്നു സ്ത്രീകൾ കൈതപ്പു ചൂടുന്നു, പരമേശ്വരൻ ഇഷ്ടമില്ലെന്നു വെച്ച് അവർ അതിനെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നില്ല. അതുപോലെതന്നെ പലരും വിറുട്ടുന്നു, 'അതിനെ' എന്നു ചേർത്തുകൊള്ളണം. പലരും അതു വിറു പണം സമ്പാദിക്കുന്നു. അതിനാൽ കൈതപ്പുവിൻ ആളുകൾക്കു പ്രിയമുണ്ടെന്നു വെളിപ്പെടുന്നു. എന്നു മാത്രമല്ല, രസികത്വമുള്ള ധരണീശരം, രസികന്മാരായ, അത ഏവ ഗുണഭോഷഞ്ചോധമുള്ള രാജാക്കന്മാർ കൂടിയും, 'അതിനെ' എന്നു അനുവർത്തിക്കണം, ശിരസ്സിൽ അൻപൊട്ടു ധരിച്ചിടുന്നു ശിരസാ വഹിക്കുന്നു, തലയിൽ വെച്ചുകൊണ്ടാടുന്നു. അതിനാൽ കൈതപ്പുവിനു ഗുണമുണ്ടെന്നും അതിനെ മറുക്കുവാൻ ആരേക്കുന്നുണ്ടെന്നും സ്പഷ്ടം. അതുകൊണ്ടു പരമേശ്വരൻ അതിനെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുണഭോഷഞ്ചോധം വഹിച്ചതെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നുതെയുള്ളു. നല്ല വസ്തുക്കളെ എത്ര കേമനായുള്ളു

ആർ ധിക്കരിച്ചാലും അതിന്റെ മഹത്വം തരിച്ചുപോകയില്ല. അവൻ ഈ വിഷയത്തിൽ സരസരവിവേകശൂന്യനാണെന്നു മാത്രമേ വരികയുള്ളൂ എന്നു ഭാഷം.

മഹതി പദെ സ്ഥിതാഃ കേചിദജ്ഞാതൈവ സാധുൻ പരിതാപയന്തീത്യാഹഃ—

മൻ. കോണ കപാപ്യവതീച്ച് ഗൗരമഭിതസ്സിക്തപാ പയശ്ശീകരൈ-
 രാസപാദ്യോദകമഗതോ ിസ്തീ പയശിത്യാസ്തേ ഗജസ്യഃസയേ |
 കാസാരസ്യശോ തപസേ കല്പക്ഷിതായാഭാസി ഭഗ്നാസ്തഃ
 പ്രധപസ്താ തളിന് കിമത്ര ബലിതാ ബാതവ്യമാഭ്യേ പതഃ

വലിയ സ്ഥാനത്തിലിരിക്കുന്ന ചിലർ അറിയാതെ തന്നെ സാധുക്കളെ ഉപദ്രവിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

ചെന്നിറങ്ങിയൊരു കോണിൽ മെയ്യിതു

നനച്ചു നീരതു കുടിച്ചുഞാൻ

വന്നിതെന്നിഭവരന്റെ ഭാവ-

മതു, പൊയ്ക്കുതന്നടയവസ്ഥയോ? |

തന്നിമിത്തമുദകം കുലങ്ങി

കര വീണുപോയ് നളിനിനഷ്ടയായ്

ചൊന്നിടേണ്ടധികമാലുമേയി-

തു കുഴിക്കവേണ്ടവിധമായിതേ ||

ഒരു കോണിൽ ചെന്നിറങ്ങി തടാകത്തിന്റെ ഒരു മൂലയ്ക്കു കുടി ചെന്നിറങ്ങി, മെയ്യിതു തനച്ച ഉടലെല്ലാം കഴുകി, തീരതു കുടിച്ചു വെള്ളവും കുടിച്ചും വെച്ച്, ഞാൻ വന്നിതു ഞാൻ ഇതാ ഇവിടെ വന്നു, എന്ന് ഇവരന്റെ ഭാവമതു എന്നാണ് ആത്മജ്ഞന്റെ വിചാരം, പൊയ്ക്കുതന്ന ഒരു മൂലയ്ക്കു ചെന്നിറങ്ങി മേലെല്ലാം കഴുകി വെള്ളവും കുടിച്ചും വെച്ച് ഞാൻ ഇങ്ങു പോന്നതെയുള്ളൂ എന്നാണ് ആത്മജ്ഞന്റെ വിചാരിക്കുന്നതു്. അല്ലതെ അപ്രകാരം ചെയ്തുകൊണ്ടു താൻ ആർക്കും ഒരു ഹാതിയും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നാണ് അതിന്റെ ഭാഷം. എന്നാൽ വസ്തുവത്തിൽ പൊയ്ക്കുതന്ന ടയവസ്ഥയോ? ഇപ്രകാരം ആത്മ ചെന്നിറങ്ങി വെള്ളം കുടിച്ചും വെച്ച് പോയതുകൊണ്ടു പൊയ്ക്കുയ്ക്കുണ്ടായ ഹാതി എന്തെല്ലാമുണ്ട്? പറയാം, തന്നിമിത്തം, ആത്മ ഇറങ്ങി വെള്ളം കുടിച്ചും വെച്ച് പോയതുകൊണ്ടു; ഉദകം കുലങ്ങി തെളിഞ്ഞുകിടന്ന വെള്ളമാസകലം കുലങ്ങിക്കുഴിഞ്ഞു, കര വീ

ണപോയ്, കരയെല്ലാം ഇടിഞ്ഞു താഴെ വീണിരിക്കുന്നു; നളിനി നക്ഷത്രം
യ്, താമരപ്പൂക്കൾക്കുമിടയിൽ; ചൊന്നിടങ്ങളധികം ഏറെ ഒന്നും പ
റയായില്ല. ഇത്, ഈ പ്രായം; ആദ്യമേ കഴിക്കേണ്ടവിധമായിത്തേ, ഇ
തി പുതുതായി കഴിച്ചു നന്നാക്കേണ്ട സ്ഥിതിയിലായിരിക്കുന്നു എന്നു പറ
ഞ്ഞാൽ മതിയല്ലോ. താനിറങ്ങി വെള്ളം കുടിച്ചും വെച്ചുപോയതുകൊണ്ടു
യതൊരു ഹാതിയും വരാതില്ലല്ലോ എന്നുണ്ട് ആനയുടെ ഭവം. വാസ്ത
വത്തിൽ പൊയ്ക്കയുടെ കര ഇടിഞ്ഞു വീഴുകയും അതിലെ വെള്ളം കലങ്ങു
കയും താമരയെല്ലാം നശിക്കയും ചെയ്തതു നിമിത്തം അതു ഇതി പുതുതാ
യി കഴിച്ചു നന്നാക്കേണ്ട സ്ഥിതിയിലായിരിക്കുന്നു, അത് ആന തീരെ
അറിയുന്നതുമില്ല. അതുപോലെ വലിയ ആളുകൾക്കു തങ്ങളുടെ സുഖത്തി
നായി ചെയ്യുന്ന പ്രവൃത്തികൾ കൊണ്ടു മറ്റുള്ളവർക്കു കഷ്ടത ഹാതിയും നേരി
ടുന്നില്ലെന്നാണു് ഭാവം; വാസ്തവത്തിൽ മറ്റുള്ളവരുടെ കഷ്ടത അല്പമല്ല,
അതിനെ വലിയവർ അറിയുന്നില്ലെന്നു താല്പര്യം.

രാഷ്ട്രപാലനധിനിനോ രാജാ സ്വതന്ത്രേ ജാഗരൂകതാരോഹി
തശ്ചേതദ്രാഷ്ടം പ്രണാമം സ്മാദിത്യാഹഃ—

൨൦. ദ്വൈതരീതിം ക്ഷിതിരീതിമിതിമുദേധർമ്മദേതികൃതാം സ്ഥിതിം
വിശ്വസ്താമതി വിശ്വമായ ശയിതും പ്രാരംഭി യാത്രാ യദാ |
ഭവം ചണ്ഡകരൈസ്തദൈവ പവരൈരൈൽപാതികൈശ്ശോഷിതം
മേഘൈഃ പ്ലാവിതമുദൈതരപി ജഗൽ സ്രഷ്ടവ്യമാസീൽ പുനഃ ||

നാടുവാഴുന്ന രാജാവു തന്റെ കൃത്യത്തിൽ സർവ്വദാ
ജാഗരൂകനായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ രാജ്യം നശിച്ചുപോകുമെന്നു
പറയുന്നു:—

പുണ്യരീകഭവനംബരം ധര-

ണി വാരിരാശിയിവയേപ്പകൽ

ഭണ്ഡമോടു പണിചെയ്തു വെച്ചു

നിശി വിശ്രാന്തനിനു ശയിക്കുവേ |

ചണ്ഡരശ്ശികൾ കടുത്ത കാരം-

കൾ മഹാ:സ്വദങ്ങളിവയാൽ ജഗ-

ന്മണ്ഡലം ക്ഷപിതമായ് വിരി

യ്ക്കു പുനശ്ച സൃഷ്ടി തുടരേണ്ടതായ് ||

ബ്രഹ്മാവ്യം പകൽ മുഴുവനുംകൊണ്ടു ജഗത്തെല്ലാം സൃഷ്ടിച്ചതിൽ പിന്നീടു രാത്രിയിൽ ഉറങ്ങുമ്പോൾ പ്രളയമുണ്ടായി സ്വപ്നം നശിക്കയും പിന്നെ പിറേറുദിവസം പ്രഭാതത്തിൽ ആദ്യമേ സൃഷ്ടി ആരംഭിക്കയും ചെയ്യുന്ന എന്ന പുരാണപ്രസിദ്ധയായ കഥയെയാണ് ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഈ മാതിരി പ്രളയത്തിനു മൈമിത്തികപ്രളയമെന്നുണ്ടാ പേർ. 'മാരായണീയ'ത്തിൽ ഭട്ടത്തിരി ഇതിനെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു—

‘സോഽയം ചതുർയുഗസമസ്രമിത്യേഥാതി

താവന്തിതഃശ്വരജിർബ്ബഹുശോ വിനായ |

തിദ്രാത്യസൗ തപത്വിതിലീയ സമം സ്വസൃഷ്ടേ-

രണമിത്ഥികപ്രളയമഃഹുരതോഽസ്മി രഃത്വിം ||

അസ്താദശാം പുനരഥർജ്ജവകൃത്യതുലാം

സൃഷ്ടിം കരോത്യനദിതം സ ഭവൽപ്രസംഭാത്” ഇത്യാദി-

പുണ്യീരികഭവൻ, ബ്രഹ്മാവ്യം പകൽ, പകൽസമയത്തു; അഞ്ചരം, ആകാശം; ധരണി, ഭൂമി; വാരിരാശി, സമുദ്രം; ഇവയെ ദണ്ഡമോടെ, മന്നായി ക്ലേശിച്ചു; പണിചെയ്തവെച്ചു, സൃഷ്ടിച്ചു; അതാതിന്റെ സ്ഥിതിയെ കല്പിച്ചുവെച്ചു, തിരി, രാത്രിയിൽ; വിശ്രമത്തിന്, പകൽ മുഴുവൻ വേല ചെയ്തതിന്റെ ക്ഷീണം തീർക്കുന്നതിനുള്ള; ശയിക്കവേ, അത്ഥാൽ കിട്ടുന്നറങ്ങുമ്പോൾ; ചണ്ഡരശ്ശികൾ, പ്രളയകാലസൂത്രന്മാർ; പ്രളയകാലത്തിൽ അതിതേജോമയനാരായ പന്ത്രണ്ടു സൂത്രന്മാർ ഉദിക്കുമെന്നു പ്രസിദ്ധി. കടുത്ത കുറ്റകൾ, വലിയ കൊടുംകുറ്റകൾ ഉണ്ടാകുമത്ര. മഹാബുദ്ധൻ, പുഷ്പകലാവത്തം മുതലായ വലിയ കാർമ്മാക്ഷങ്ങൾ; ഇവ വർഷിച്ചാണ് പ്രളയസമുദ്രമുണ്ടാകുന്നത്. ഇവയാൽ ജഗന്മണ്ഡലം, വിശ്വമാസകലം; ക്ഷപിതമായ്, നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായി; അതുകൊണ്ട്, പിരിഞ്ഞ്, ബ്രഹ്മാവിനു; പുനശ്ച, പിന്നെയും രണ്ടാമതും, സൃഷ്ടി തുടരേണ്ടതായ്, സൃഷ്ടി ആരംഭിക്കേണ്ടതായി. ബ്രഹ്മാവ്യം പകൽ മുഴുവൻ വളരെ കഷ്ടപ്പെട്ടു ലോകമെല്ലാം സൃഷ്ടിച്ചതിന്റെശേഷം വിശ്രമിക്കുന്നതായി രാത്രിയിൽ കിടന്നുറങ്ങിപ്പോയപ്പോഴേക്കു പ്രളയം വന്നു സൃഷ്ടിച്ചതാസകലം ഏങ്ങനെ നശിച്ചു പോയതോ അതുപോലെ രാജ്യത്തെ രക്ഷിക്കുന്ന രാജാവു സകലതും വേണ്ടതുപോലെ ഏല്പിട്ടു ചെയ്തതിന്റെ ശേഷം സ്വപ്നമേരമെങ്കിലും അത്രാലനായിരുന്നെങ്കിൽ ആ രാജ്യം നശിച്ചുപോകുമെന്നു താല്പര്യം.

മഹാഭാരതയേണ ക്ഷുദ്രാ അപി സുഖിനസ്സുപരിത്യാഹഃ—

൨൧. സ്വപ്നീ സ്വാഗതമസൃതേ സുഖമമി ജാതാഃ കതഃ പല്ലവാ-

സ്തന്തസ്തൽകസുമാത്വപീഠ കിമിതാ മധ്യേ ച തതേക്ഷ്യതേ |

കിം ഭംഗം അപി സന്തി സംധൃ ശിരസി തൃസ്തം പദം ശാഖിനാം ധർധുരസ്തീ ന ഭർല്ലഭം കിമപി തേ യാവദസന്തസ്സുഖീ ||

മഹാമാരുടെ ആശ്രയം നിമിത്തം അല്ലമാരും സു-
ഖികളാകുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

മംഗളം വരവു നന്നു സൗഖ്യമി-
ഹ കിന്നു? സൽകീസലയങ്ങളും
സംഗതങ്ങൾ തവ നല്ല പൂക്ക-
ളുമവറിലുണ്ടു മകരന്ദവും |

ഭംഗസംഘവുമതുണ്ണു ചാൻ, ത-
രുക്കലത്തിൽ നീ പ്രചര, നൊന്നിനും
ഭംഗമില്ല തവ ധൃത്ത്! ഭൂ-
മുതരാജനിങ്ങിയലുവോളവും ||

വസന്തകാലത്തു പുഷ്പിച്ചുകിടക്കുന്ന ഉമ്മത്തിനെ കണ്ടു കവി അ-
തിയെ സംബോധന ചെയ്തു ഇപ്രകാരം പറയുന്നു—ധൃത്ത്! അല്ലയോ ഉമ്മ
ത്തേ! മംഗളം നിനക്കു മംഗളം ഭവിക്കട്ടെ. ഭരതനെ ആദ്യമായി കണ്ടു
മ്പോൾ എല്ലാവരും പ്രഥമമായി ആശംസിക്കാറുള്ളതാണിത്. വരവു ന-
ന്നു, വന്നതു സന്തോഷമായി. പുത്തനായി ഭരതൻ വന്നാൽ സ്വാഗതം
പറയുന്നതു ലൗകികമാത്രം. സൗഖ്യമിഹ കിന്നു? സൗഖ്യമല്ലീ? കൗലം
ചോദിക്കുന്നതും നടപ്പാണല്ലോ. തവ സൽകീസലയങ്ങളും സംഗതങ്ങൾ,
നിനക്കു നല്ല തിളിരിലകളും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടല്ലോ. കിട്ടുന്നുണ്ടാകുന്നതു ചെടി
കളുടെ വളർച്ചയെ ജ്യോതിപ്പിക്കുന്നു. നല്ല പൂക്കളും 'സംഗതങ്ങൾ തവ'
എന്നു അനുവർത്തിക്കണം. തിളിരുകൾ മാത്രമല്ല നല്ല പൂക്കളും ഉണ്ടായി-
രിക്കുന്നുല്ലോ. ഇത്രമേറുമെന്തെങ്കിലും അവാറിൽ മകരന്ദവും ഉണ്ട്, പൂക്കു-
ളിൽ തേനും ഉണ്ട്. അതുണ്ണുവാൻ ഭംഗസംഘവും 'ഉണ്ട്' എന്നനുവർത്തി-
ക്കണം. അല്ല, ആ തേൻ കൂടിക്കാൻ വണ്ടിൻ കൂട്ടവും എത്തിട്ടുണ്ട്. തേൻ
മാവു മുതലായ ഉത്തമവൃക്ഷങ്ങളിൽ നിന്നും നിനക്കു എന്തു കറവാണുള്ളത്?
തീ തരുക്കലത്തിൽ പ്രവരൻ, തീ പൂക്കുസമൂഹത്തിൽവെച്ചു ഉത്തമൻ ത-
ന്നേ സംശയമില്ല. ഔരജന വസന്തത്തിനും ഭവ്യം കൗലം; ഇയ്യലു
വോളവും ഇരിക്കുന്നിടത്തോളം, തവ ഭന്നിനും ഭംഗമില്ല, ഭരത വിഷയ
ത്തിലും നിനക്കു കറവില്ല. വസന്തം എത്രകാലം സുഖമായിരിക്കുന്നുോ അ-
ത്രയും കാലം നിന്റെ ഇഷ്ടയോഗ്യതക്ക് ഭരത കറവും വരികയില്ല. തദോ
വർത്തിൽ നിന്റെ മേന്മയും ഹരിക്കുമെന്നർത്ഥം. ഔരജൻ എന്ന ശബ്ദം
കൊണ്ടു വസന്തത്തിന്റെ പ്രാധാന്യത്തെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. വസന്തം
ഉൾക്കിതമായിരിക്കുന്നതുവരെ രൂക്ഷമായ ഉമ്മത്തു ഉത്തമവൃക്ഷപലവിയെ
അനുഭവിക്കുന്നു; അനന്തരം അത് അധമത്വത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. അതു

പോലെ അല്ലാത്ത വലിയവരുടെ ആശ്രയത്താൽ സുവികളായിരിക്കുന്നു. അതില്ലാതെ ആകുമ്പോൾ ദുഃഖികളായിത്തീരുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

മഹത്താം പ്രതാപേനൈവ തദാശ്രിതാശ്ശക്താഃ കേചിന്മ
 യ്യാദാമനല്ലംബ്യ തിഷ്ഠന്തി; തേഷു മഹത്സു കിഞ്ചിദ്
 ജാഗരൂകേഷു തദാശ്രിതാനാം തേഷാം പ്രകൃതിരന്യൈ
 വഭവേദിത്യാഹഃ—

൨൨. ദുഷ്ടാശ്ചാശുസമുദ്ഗമംശ്ശക്തമതിക്രാന്തംശ്ശതം പ്രാപുഷ-
 സ്സീമാമേഷ ത ജാതപലംഘത കിലേത്യഞ്ചിന് വിശ്വസ്യതാം |
 യേഷ്ഛൈവ ശേത ഇദ്ധായമേവ വിധിത വാമേത ചേഷ്ഠാലൃതേ
 കാ സീമതി തദാശ്രി, കേ ജന്മപദാഃ, കാ മേദിഹീ, കാ ദിശഃ? ||

വലിയ ആളുകളുടെ ഓജസ്സുകൊണ്ടു അവരെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന ശക്തന്മാർ മയ്യാദിക്കാരായിരിക്കുന്നു; എപ്പോഴൊരിക്കൽ യജമാനന്മാർ സ്വപ്നം ദൃഷ്ടിവെക്കാതെ ഇരിക്കുന്നോ അപ്പോൾ അവരെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നവരുടെ പ്രകൃതി മാറുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

സോമനാഗമമതൈത്രയായ് ജ-
 ലധരാഗമങ്ങളവയൈത്രയായ്
 സീമയേയിതു കവിഞ്ഞതില്ലയി-
 തി വിശ്വസിച്ച് ടിടരുതാഴിയേ |

വാമമായ വിധിയിരിക്കിക്ക-
 മിതിനേയിളക്കി വിടുകിൽ തദാ
 സീമയും ജനപദങ്ങളും ക്ഷി-
 തിയുമെങ്ങു ദിക്കുകളുമൊക്കെയും? ||

സോമൻ ഉൽഗമം അതൈത്രയായ്, എത്ര തവണ ചന്ദ്രൻ ഉദയം ഉണ്ടായിക്കഴിഞ്ഞു? വളരെ കഴിഞ്ഞല്ലോ. അതുപോലെ ജലധരാഗമങ്ങൾ അവ എത്രയായ്, എത്ര വളരെത്തവണ വർഷകാലം വന്നുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു? ചന്ദ്രോദയത്തിലും വർഷാന്തവിലുമാണു സമുദ്രത്തിനു ക്ഷേമമുണ്ടാകുന്നതു. ചന്ദ്രോദയവും വർഷകാലവും എത്ര കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

എന്നിട്ടും ഇതു, സമുദ്രം; സീമയേ, അതിരിയെ; കവിഞ്ഞില്ല, കടന്നി
 ടില്ല; സമുദ്രം കര കവിഞ്ഞു ആകുമിട്ടില്ല. ഇതി, എന്നുവിചാരിച്ചു;
 അതിയേ വിശ്വസിച്ചിടത്തു, സമുദ്രത്തെ വിശ്വസിച്ചുപോകരുതു. അ
 തു എന്തുകൊണ്ടെന്നു ഉത്തരംമുതലിൽ പറയുന്നു—ഇക്കിടക്കമതിയെ,
 എത്രവന്നാലും ഒരു കലുക്കമില്ലാതെ ഗംഭീരമായി കിടക്കുന്ന ഈ സമു
 ദ്രത്തെ, വാമമായ വിധി ഇളക്കിവിടുകിൽ, ദുരദൃഷ്ടം ചാടിക്കുന്ന പ
 ക്കാം; അങ്ങനെ ഓടാലത്തിനു അതിനു ഒരിളക്കമുണ്ടായി എന്നുവരികിൽ
 എന്നതും; തദാ, അപ്പോൾ പിന്നെ; സീമയും ജലപലങ്ങളും ക്ഷിതി
 യും ദിക്കുകളൊക്കെയും എങ്ങു? കരയും രാജ്യങ്ങളും ഭൂമിയും ദേശങ്ങളും
 നോമില്ലാതെയാകും. സമുദ്രം കിടപ്പിൽനിന്നും ഒന്നിളക്കിയാൽ പിന്നെ
 ഒരതിരമില്ല; സർവ്വം നശിക്കുമെന്നു താല്പര്യം. അതുകൊണ്ടു് അ
 തിയെ വിശ്വസിക്കരുതു്. സമുദ്രത്തിന്റെ കിടപ്പുകൊണ്ടാണു ഭൂമിക്കു
 അതിനു കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു് സമുദ്രത്തെ ഭരണസ്ഥിയായ യജമാ
 നായിട്ടും ഭൂമി, രാജ്യങ്ങൾ, ദേശങ്ങൾ ഇവയെ ശാശ്വതമായ ഭൂതൃ
 ന്നാൽമായിട്ടാണു് അധികാരികളിൽ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നതു് എന്നു തോന്നുന്നു.
 ഇതിനു സാമരസ്യം മതിയായോ എന്നു സംശയമായിരിക്കുന്നു. അതു
 പോലെ വാമമായ വിധി ഇളക്കിവിടുകിൽ എന്നുള്ളതിനു യജമാനൻ
 ഭാഗ്യമുണ്ടായിരിക്കാത്തപക്ഷം എന്നുക്കിയതും മതിയായില്ലെന്നുതോ
 ന്നിപ്പോകുന്നു. വലിയ ഗംഭീരമായ ആളുകളെയും സർവ്വം വിശ്വ
 സിച്ചു; അവർ തിളയ്ക്കു തിളക്കുന്നതു കൂടാകണ്ടു; അവരെ ഭരിക്കു
 നവകൾ ഭാവമെന്നു പകരുമ്പോൾ കാണാം അവരുടെ വേഷപ്പകർച്ച
 എന്നു അവതാരികയെ ദേവപ്പെടുത്തിയാൽ കുറച്ചു ഭംഗി അധികമില്ല
 യോ എന്നു തോന്നുന്നു.

കദാചിദ്യത്കിഞ്ചിദപദാനം കൃതവതാ പുരുഷേണ പുന
 മ്മുഹൂർത്താദുശാപദാനാന്യകൃതൈവ കേവലം പൃ
 വ്കൃതനിജാപദാനോൽഘോഷണേ കൃതേ യൽ പൃ
 വ്മനേനൈവകാരി തദപ്യസ്യ പടുതയാ ന, അപി
 തു ദൈവവശാദിത്യേവ നിശ്ചയഃ കാതു ഇത്യാഹഃ—

മ. സർവ്വം സ്രവതോ സ്വ കിഞ്ചിദേകം ദിഷ്ട്വാ മുഹൂർത്തേ കപമി
 ഹുക്തിനാമുദരേഷു മെഴുകിടുകൾ കാലേ കദാചിത് കില |
 അദ്വൈത ച രഥാ കരോതു പടുതാ യദൃച്ഛി തദുതം.
 ശ്രീകൃഷ്ണകരേയതു ഗർജ്ജിതൈർവ്യഗ്രയതി ത്രോതേണിധാർയരഃ ||
 മുൻപിൽ എപ്പോഴോ ഒരിക്കൽ ഒരു വീരകൃത്യത്തെ
 ചെയ്തിട്ടുള്ളതിനെ പിന്നീടു അപ്രകാരമൊന്നും ചെയ്യാതെ,

കൂടക്കൂടെ കൊട്ടി ചേലാക്കുന്നവർ മുൻ ചെയ്തിട്ടുള്ളതു കൂടെ അചയുടെ സാമന്ത്യാകൊണ്ടല്ല, എന്തൊ യാദൃച്ഛികമായി നടന്നുപോയതാണെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടതാണെന്നു പറയുന്നു:—

മാരിയെങ്ങുമൊരുപോലെ താൻ ചൊരി-

യവേ കദാചന യദൃച്ഛയാ

വാരിബിന്ദുവൊരു ശുക്തിസംപ-

മതിൽ പതിച്ചു കില മുക്തയായ് |

ആരിതോത്തമകിലാവതെങ്കി-

ലതുപോലെ ചെയ്തിടണമിപ്പൊഴും

ഭൂരിശുഷ്കരദിതങ്ങരുകൊണ്ടി-

ഹ പൊടിച്ച്കൂടുന്ന ചെവി കേവലം ||

എങ്ങാ ഒരുപോലെ താൻ മാരി ചൊരിയവേ, മേഘം എല്ലായിടത്തും ഒരുപോലെ മഴയെ വർഷിക്കുവേ; കദാചന, ഒരിക്കൽ; യദൃച്ഛയാ, ഭാഗ്യവശാൽ; ഒരു വാരിബിന്ദു, ഒരു ചെള്ളത്തുള്ളി; ശുക്തിസംപുടമതിൽ, മുത്തച്ചിപ്പിയിൽ; പതിച്ചു, വീണ്; മുക്തയായ് കില, മുത്തായിപ്പോലും. മഴവെള്ളം മേഘത്തിൽനിന്നും മുത്തച്ചിപ്പിയിൽ വീണ മുത്തായി തീരുന്നു എന്നാണ് പണ്ടാണു അന്ധവിശ്വാസം. വാസ്തവത്തിൽ മുത്തച്ചിപ്പി സമുദ്രത്തിൽ കിടക്കുന്ന ഒരു കിടവിശേഷത്തിന്റെ ഓട്ടിയാകുന്നു. ആ ജന്തുവിന്റെ ഉള്ളിലുള്ള ശുക്ലത്തിന്റെ വികാശഭേദമാണ് മുത്തന്നു നാം പറയുന്നത്. കവിയും പ്രാചീനന്മാരുടെ വിശ്വാസം അബദ്ധമാണെന്നു കിലാ ശബ്ദത്താൽ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു. എല്ലായിടത്തും മഴ പെയ്യുന്ന കൂട്ടത്തിൽ മേഘം സമുദ്രത്തിലും വർഷിച്ചപ്പോൾ എന്തൊ യദൃച്ഛയാ ഒരു തുള്ളിവെള്ളം മുത്തച്ചിപ്പിയിലും വീണ് അതു മുത്തായിതീർന്നു. അതു മേഘത്തിന്റെ സാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടല്ല എന്നു താല്പര്യം. അല്ല, മേഘത്തിന്റെ സാമന്ത്യാമെന്നു വിശ്വസിക്കണമെന്നതിൽ ഇപ്പോഴും അങ്ങനെ ചെയ്തു ദൃഷ്ടാന്തപ്പെടുത്തി തരണമെന്നു ഉത്തരാര്ദ്ധത്തിൽ പറയുന്നു—ആരിതോത്തമ? മേഘമാണ് മുത്തങ്ങാകിയതെന്നു ആരാണ് അറിഞ്ഞതു? ആവതെങ്കിൽ മുക്തിക്കു അതുപോലെ ഇപ്പോഴും ചെയ്തിടണം, എന്നാൽ വിശ്വസിക്കാമെന്നതും. അതു അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നില്ല. പിന്നെയോ? ഭൂരിശുഷ്കരദിതങ്ങരുകൊണ്ടു, കടുത്തതും മഴയാൽ പിൻതുടരപ്പെടാത്തതുമായ ഇടിമുഴക്കങ്ങളെക്കൊണ്ടു; പ്രവൃത്തിയിൽ ഒന്നും കാണാതെ കേവലം വാക്കുകൊണ്ടുമാത്രം തട്ടിമുളിക്കുന്നതു കൊണ്ടെന്നതും. ചെവി കേവലം പൊടിച്ച്കൂടുന്ന, ചെവി പൊ-

ദിക്കുമാത്രം ചെയ്യുന്നതേയുള്ളൂ. ഇവിടെ ഇടിമുഴക്കത്തെ മോചനം മുൻപിക്
ചെയ്തിട്ടുള്ള പരാക്രമത്തെ ഉൽഭവം പ്രാപിക്കുന്നതായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

അല്ലായുഷാ പുരുഷേണ യഥാശക്ത്യാത്മശ്രേയസി സവ്
ഭാ പ്രയതഃ കാശ്ച ഇത്യാഹഃ—

൨൪. ആയുഷേ കിയസ്സി തത്ര ച കിയത്താമണ്യമത്രാപി വാ-
പ്തം മിഴ്ജിതം തിശാമകതയാ യത്രാസ്സി സംഗോ യതേ—
ശേഷാസ്സന്തി കതി ക്ഷണഃ പ്രണയജന്യത്വാപി കോപോ യദി
വൃന്തം തിശിന ചക്രവാകി! ജനനം കഷ്ടേ ഹിതം വക്ഷ്യതേ? ||

മനഃശൂന്യം ആയുഷാലം അല്പമാകകൊണ്ടു് അതിന്നു
ഉള്ളിൽ ശ്രേയസ്സിനെ സമ്പാദിക്കാൻ നല്ലൊണ്ണം യത്നിക്കേ
ണ്ടതാണെന്നു പറയുന്നു:—

എത്രയുണ്ടു് തവ ജീവകാലമ-
യി ചക്രവാകി! പുനരല്പമേ
തത്രയേവന, മിതിക്കലും പ-
കതി രാത്രിയാ, യതിൽ വിശോധമേ
അത്ര നിൻ ജനി നിരത്നയാണ-
രിക ശിഷ്ടമാം സമയമുള്ളത-
ങ്ങത്രയും പ്രണയകോപമായും.
ഉകി, ലാഭ നിന്റെ ഹിതമോതിടും? ||

അയി ചക്രവാകി! അല്പായു ചക്രവാകതഃജനി! തവ ജീവകാലം
എത്രയുണ്ടു്? ഭൂമിയിൽ നിന്റെ ആയുസ്സു എത്രയുണ്ടു്? അധികമില്ലെന്ന
ത്വം. തത്ര പുനഃ അതിൽ തന്നെ, ആ സ്വപ്നമായ ആയുഷ്കാലത്തിൽ
തന്നെ; യേശ്വതാ അല്പമേ, ആ അല്പമായ ജീവിതകാലത്തിൽ യേശ്വതാം
ഉള്ള ജീവനും കാഴ്ചയുള്ളു എന്നർത്ഥം. അതിക്കലും പകതി രാത്രിയായ്,
യേശ്വതമുള്ള സ്വപ്നാഭിലും പകതിരാത്രിയായിക്കഴിഞ്ഞുപോകും. രാത്രി
യിലും പിന്നെ തിനക്കു സൌഖ്യമില്ലല്ലോ. എന്തെന്നാൽ അതിൽ വി-
ശോധമേ, രാത്രിയിൽ തിനക്കു വിരഹമാണല്ലോ. ചക്രവാകത്തു ചകൽ
ഇണ പേന്തിരിക്കുമെന്നും രാത്രിയിൽ പിരിഞ്ഞുപോകുമെന്നുമാണു് ഐ-
തിഹ്യം. അല്ലായ ചക്രവാകി! തിനക്കു ആയുസ്സുതന്നെ അല്പം; അതിലും
കാലം കഴിയുളളു യേശ്വതാം; അരികും പകതി രാത്രിയായിപ്പോകും.

പിന്നെ തിരുക്കു സുവിചിരിക്കാൻ കൂറ പകലുമാത്രമേയുള്ളൂ. അതുകൊണ്ടു ശിഷ്യമാം സമയമുള്ളതെന്നതും, ശിഷ്യം കറച്ച സമയമുള്ളതു മുഴുവവനും; പ്രണയകാപമായ് കളകിൽ, സൗന്ദര്യപ്പിണക്കംകൊണ്ടു കളയുന്നപക്ഷം; അത്ര, ഭൂലോകത്തിൽ; തിന്മയ്ക്കു, തിന്മൻ ജന്മം, തിരർത്തയണ്; തിഷ്ടപ്രായാജയണ്; പിന്നെ ഈ ലോകത്തിൽ തിന്മൻ ജന്മംകൊണ്ടു ഒരു ഫലവുമില്ല. അതുകൊണ്ടു ഉള്ളസമയമെങ്കിലും പശ്ചാത്യീ കളയാതെ സുഖമായിരിക്കണം. ആരു തിന്മൻ ഫിതം കാതിടാ? തിന്മക്കു ഞ്ഞാണ ഗുണഭോഷം പറഞ്ഞുതരാനുള്ളത്? ആരുമില്ലെന്നു തല്ലേറ്റം. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പറഞ്ഞുതന്നതിനെ കേട്ടാൽ തിന്മക്കു ക്ഷേമമുണ്ട്. ഇമ്മലോകവാസത്തിനുള്ള സ്വപ്നകാലത്തിനുള്ളിൽ എല്ലാവരും ശ്രേയസ്സു സമ്പാദിച്ചുകൊള്ളണമെന്നു ഭാവം.

വസ്തുനി ഫലപ്രദാത്രതപം ദൈവായത്തം, നതു തപസ്തു-
നിഷ്ഠമിത്യാഹ:-

൨൫. സർവ്വേഷാം വിദിതാസ്സധാരകരസ്സംക്ഷാൽ സുധാരൂപിണ-
സ്സന്ദേഹോ/പി ത തൽഭജസ്സമന്തസോ ജാതാജ്ഞാ ഇതി |
താനേവ ഫലപദങ്ങളേ പ്രതിതിശം ദിതഃശ്വാകാരം ഇമേ
ക്ഷീയന്തേ മൂണവച്ചു, കാണ ഗമയാം ജ്ഞാതി ധാരൂതിനി? ||

ഫലം തരാനുള്ള ശക്തി പദാർത്ഥത്തിനുള്ളതല്ല. അനഭവിക്കുന്നവന്റെ ഭാഗ്യംപോലെ ഉണ്ടാകുന്നതാണെന്നു പറയുന്നു:-

ചൊല്ലു നീളെമുതാംശുരശ്ചിത-
മുതെന്നു പാരിലിഹ, സംശയം
തെല്ലുമില്ലതു ഭജിച്ചു തന്നെ-
യമരതപമാൻ സുമനസ്സുകൾ |
അല്ലതോരമതുതാനശിച്ചു
മരുവുന്നൊരാളുരചകോരമോ
പുല്ലുപോലെ തുലയുന്നു, ദൈവ-
ഗതിയാക്കു പാക്കിലറിയാമഹോ! ||

അമൃതാംശുരശ്ചി, ചന്ദ്രന്റെ രശ്മി, തിലാവു; അമൃതെന്നു, അമൃതമാകുന്നു എന്നു; ഇഹപാരിൽ, ഭൂമിയിൽ, ചൊല്ലു തീളെ പരക്കെ പ്രസ്താവം

‘ആകുന്നു’ എന്ന ക്രിയ അല്പാഹരിക്കുന്നു. തിലാവു അമൃതം തന്നെ യാണ് എന്നാണ് എല്ലാവരെയും വിശ്വാസം എന്നർത്ഥം. അതു ഭക്ഷിച്ചതന്നെ, അതു ഭക്ഷിച്ചിട്ടുതന്നെയാണ്; സുമനസ്സുകൾ, ദേവന്മാർ അമൃതമാണ്, മരണമില്ലാത്തവരായിത്തീർന്നത്. സംശയം തെല്ലമില്ല, ഭട്ടം ശങ്കയില്ല. അമൃതം ഭക്ഷിച്ച പക്ഷ മരണമുണ്ടാകയില്ലെന്നും ദേവന്മാർക്കു ഹാരം ചന്ദനമാണെന്നും പുരാണപ്രസിദ്ധിയുണ്ട്. “അപി തിപീയ സുരൈർജ്ജിതീഷയം” എന്ന “മൈഷധാന്തി”യുണ്ട്. എന്നാൽ അമൃതം ഭക്ഷിക്കുന്നവർ മരിക്കയില്ലെന്നുള്ളതു സാമ്പ്രതികമല്ലെന്നു പറയുന്നു:— അല്ല തോറും, രാത്രിതോറും അതു താൻ, അമൃതത്തെതന്നെ; ചകോരങ്ങൾ തിലാവുകൾക്കുമെന്നു കവി പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. തിലാവു അമൃതം തന്നെ എന്നു മുൻപിൽ പറഞ്ഞല്ലോ അശിച്ചു, ഭക്ഷിച്ചു; മരുവുന്ന ആതുരമായ, ദീനമായ ചകോരം ആകട്ടെ; ഇതു ജാതുകപയമാണ്. പുല്ലുപോലെ തുലയുന്നു, തിഷ്ഠയാസമായി മരിക്കുന്നു. പുല്ലു കരിഞ്ഞുപോകുന്നതിനു പ്രയാസമുണ്ടോ? അതുപോലെ ക്ഷയം മരിക്കുന്നു. അമാർകളുടെ വിഷയത്തിൽ അമൃതത്തിനു അമാർത്ഥം സിദ്ധിപ്പിക്കാനുള്ള ശങ്കരീ കാണുന്നില്ല. അയോ! ദൈവഗതി ആർക്കുപാക്കിലുറിയോ? ഇശ്വരഭയം ആർക്കു മറിഞ്ഞു കിടന്നു. അതുകൊണ്ടു പദാർത്ഥങ്ങളുടെ ഗുണം അനുഭവിക്കുന്നവന്റെ ഭാഗ്യമനുസരിച്ചിരിക്കുന്നു താല്പര്യം. ഇതിനെത്തന്നെയാണ് കാളിദാസൻ “വിഷമപ്രദതാ കപമിദേവദമൃതം വാ വിഷമീശപരേജ്യം” എന്നു “രാഘവം”-ൽ പാഞ്ഞിരിക്കുന്നത്.

മഹാനസ്സർവ്വമാം പുഷ്പതൈ, തദാശ്രിതാസ്തു താദൃശാ ഗുണഭേദശരണിതാശ്ചേൽ കഥം പുഷ്പാ ഭവന്തീത്യാഹ:—

൨൯ അർച്ചാമണ്ഡിതം ഗണാധിപമൊപ്താപുഷ്പൻതിമന്ദസ്തം
ധ്യാനാമോ ഹദി ദൈവം തദപിത പ്രോത്സാഹയമജ്ഞൈഃ |
ഭൂതതാ പ്രണമസ്തഥാപി ശതശോ ഭൂതാൻ തിഗ്രഹ്ണീമഹേ
യമേവ കസ്വ ഗുണഃ പരസ്വ മഹതോ ദോഷാതപി പ്രോർണ്ണതേ ||

മഹാമാർ സർവ്വപ്രകാരേണ പുഷ്പന്മാരാകുന്നു; എന്നാൽ തദാശ്രിതന്മാർ ഗുണഭേദമില്ലാത്തവരാണെന്നിൽ ഒരു വിധത്തിലും പുഷ്പന്മാരാകയില്ലെന്നു പറയുന്നു:—

വാരണാസ്ത്രനെ വണങ്ങുവോരുമിഹ

ചെന്നിടുന്നു മഹത്തരനത്രൻ

ദൈവസ്തുരണസകതചിത്ത-

രുമകറിടുന്നു ഭയകങ്ങളെ |

ഘോരഭൂതഹതി ചെയ്തിടുന്നു

ബഹു ഭൂതഭയം പദഭക്തരും

സ്ഥാരദോഷഭേദകന-

ഉതിന്നെന്യമന്യത മറച്ചിടാ ||

വാരണാസ്ത്രനെ, ഗണപതിയെ; വണങ്ങുവോരു, വന്ദിക്കുന്നവർ കൂടിയും; ഉന്മൂലൻ, എലികളെ; മുഹൂ, കൂടക്കൂടെ; കൊന്നിടുന്നു. എലി ഗണപതിയുടെ വാഹനമാണ് എന്നു വിചാരിച്ച ആളുകൾ അതിനേയും പൂജിക്കുന്നില്ല. അതുപോലെ ദൈവസ്തുരണസകതചിത്തരും, ദൈവന്റെ ചുടലദേവതയായ ശൈവമൂർത്തിയുടെ, സ്തുരണത്തിൽ, ധ്വജത്തിൽ; സകതമായ, ചേർന്നിരിക്കുന്നു; ചിത്തത്തോടു ഹൃദയത്തോടു, കൂടിയവരും; ദൈവവാരാധന ചെയ്യുന്നവർ കൂടിയും ഭയകങ്ങളെ, പടികളെ; അകറിടുന്നു, അടിച്ചൊടിക്കുന്നു. ദൈവദേവന്റെ ഭൂതന്മാരാണ് പട്ടികൾ എന്നു വെച്ചു പട്ടികൾ പൂജിക്കുകയുണ്ടായില്ല. അതിൻവണ്ണം ഭൂതഭയപദഭക്തരും, ഭൂതഭക്തന്മാരിന്റെ ശാസ്താവിന്റെ; പദങ്ങളെ, തൂക്കലടികളെ; ഭജിക്കുന്നവരും, സേവിക്കുന്നവർ കൂടിയും, ബഹു, വളരെ, ഘോരഭൂതഹതി, ഘോരങ്ങളായ ഭൂതങ്ങളുടെ പിശാചുകളുടെ, ഹതി; ഹന്താ ചെയ്തിടുന്നു. ശാസ്താവിന്റെ ഭക്തവർഗ്ഗങ്ങളാണ് ഭൂതങ്ങൾ എന്നു കരുതി അവരുകളെ ജയങ്ങൾ തരിപ്പിക്കാതെ ഇരിക്കുന്നില്ല. അതുകൊണ്ട് എന്താണ് ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതെന്നു ഒട്ടുവിചാരിച്ച പാദത്തിൽ പറയുന്നു - സ്തുരദോഷഭേദം, അധികമായ ദോഷം; ഒരു വനജത്തിനെ അജ്ഞാതം, മറ്റൊരുവന്റെ പൂജ; മറച്ചിടാ, മൂടുകയുണ്ടായില്ല. ഒരുവനുള്ള അധികമായ ദോഷം മറ്റൊരുവനുള്ള പൂജയെക്കൊണ്ട് മറയ്ക്കുവാനായില്ല എന്നു താല്പര്യം. ഒട്ടുവിചാരിച്ച പാദത്തെത്തന്നെ അവതരികയായി സ്വീകരിച്ചാൽ കുറച്ചുകൂടി നന്നായിരിക്കുകയല്ലയോ എന്നു തോന്നുന്നു.

ഗംഭീരഹൃദയാമഹാത്താ ബഹുഭീകാരൈർഹൃദി സമുൽഭൂതാ ക്ഷോഭം ജാതം ന ബഹിഃ പ്രകാശയന്തിത്യാഹഃ—

൨൭. അംബുക്ഷോഭകൃതഃ കതിഹ്നിമയഃ കരുപ്രീതിഃ പവന്തഃ
 കീടക് ചാന്തരവിന്ധരോ ഇതവഥഃ കീടക് ച രാജകാഗതിഃ |
 ആഗന്ധൽപ്രതിഗമഭ്യുലഭപാശ്ഠിജ്ജ്വൽപ്രധാവൽപതൽ-
 കല്ലോലാഭഭീഭിരേവ ജലധേന്ധവം തദാമാദ്യതേ ||

വളരെ കാര്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉള്ളിൽ ക്ഷോഭമുണ്ടെങ്കി-
 ലും അഗാധമനസ്സുകളായ മഹാമാർ അതിനെ വെളി-
 യിൽ കാണിക്കയില്ലെന്നു പറയുന്നു:--

വെള്ളമാകവെയിളക്കിടും തിമി-
 കളത്ര വന്മലകളാഴിത-
 നുള്ളതിൽ കൊടിയ ബാധവാഗ്നി
 പുനരത്ര കപ്പലുകൾ മീതെയും |
 തള്ളലോടികി വന്നുയന്നു
 തടമാൻടിച്ചു മറിയുന്നതാ-
 യുള്ള വീചിയുടെയുൽഭാ-
 ഭ്ടികളാലിതാകെ മറയുന്നിതേ ||

ആഴിതന്നെങ്കിൽ, സമുദ്രത്തിന്റെ അടിയിൽ; വെള്ളം ആകവേ ഇ-
 ളക്കിടും തമികൾ എത്ര? വെള്ളമാസകലം കലക്കി മറിക്കാൻ തക്കവണ്ണം
 കരുത്തുള്ള മകരമത്സ്യങ്ങൾ അത്ഭവിയുണ്ട്. വന്മലകൾ, 'എത്ര' എന്നു
 അനുവർത്തിക്കണം, എത്ര അത്ഭവിയുവലിയ പവന്തങ്ങൾ അടിയിൽ കിട-
 കുന്നുണ്ട്? അതുപോലെ കൊടിയ ബാധവാഗ്നി, ഭയങ്കരമായ ബാധവാ-
 ന്മലൻ ഉണ്ട്. ബാധവാഗ്നി എന്നൊരു അഗ്നി സമുദ്രത്തിന്റെ അടിയിൽ
 ഉണ്ടെന്നും അതു വാറീടുകയെന്നതുകൊണ്ടാണ് തമികൾ വഴിയായും മ-
 റവും വളരെ ജലം സമുദ്രത്തിൽ സർവ്വം വിഴുന്ന്മുണ്ടെങ്കിലും അതിന്നു ഏറ്റവും
 വരാത്തതെന്നുമാണ് ഐതിഹ്യം. ഇത്രയും അടിയിൽ. മീതെയും കപ്പലു-
 കൾ പുനരത്ര? സമുദ്രത്തിൽകൂടെ എത്ര വലിയ കപ്പലുകൾ ഗതാഗതം
 ചെയ്യുന്നു? അതുകൊണ്ട് ക്ഷോഭകാരണങ്ങൾ പലതുമുണ്ട് എങ്കിലും അതൊ-
 ന്നും വെളിപ്പെടുത്തുന്നില്ലെന്നു ഉത്തരമുണ്ടായിൽ പറയുന്നു--ഇതാകെ,
 അർത്ഥാൽ മുൻപറഞ്ഞ സംഗതികളെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ക്ഷോഭമെല്ലാം, തള്ള

ലോടെ ഇളകിവന്നു തള്ളിക്കേറി, ഉയന്നു തടം ആൻ പൊങ്ങികരയ്ക്കുവന്നു, അടിച്ചു മറിയുന്നതായുള്ള വീചിയുടെ തിരമാലയുടെ, ഉൽഭാർഭടികളാൽ ഉൽഭടകളായ ഭയാനകങ്ങളായ, ആർഭടികളാൽ റുത്തങ്ങളാൽ, തിരമാലകളുടെ ഭയങ്കരങ്ങളായുള്ള ആഘാതങ്ങളാൽ എന്നതും. മറയുന്നിതേ കാണാതെയായിത്തീരുന്നു. സമുദ്രത്തിനുള്ള കോഭമെല്ലാം സർവ്വം കരയ്ക്കുന്നതു യന്മ വന്നടിക്കുന്ന തിരമാലകളുടെ ചലനങ്ങളാൽ കാണാതെ പോകുന്നു. അതുപോലെ ഗംഭീരനാരായവർ തങ്ങൾക്കുള്ള കോഭമെല്ലാം നിത്യകൃത്യങ്ങളാൽ മറയ്ക്കുന്നു എന്നതും.

ബഹുവിഭവശാലിനം മഹാന്നം കുമ്പി സ്തുവന്നാഥഃ—

ഈ. അമാതാ കമലാക്ഷ ഏവ ഗൃഹിണീ ഗംഗാ ജഗൽപാവതി
ശീതാംശുപ്രമുഖാസ്സതാ ഭഗവതീ ത്രിരേവ കത്വാ സ്വയം |
ഇരദക്തേ ഗൃഹമേധിതാ ത്രിഭുവനാധാരസ്യ വാരാണിയേ
കശ്ശക്തോതി ജതോ മഹോരഥപഥേ/പ്രേതാവദൽപ്രേക്ഷിതും ||

ബഹുവിഭവവാനായ ഒരു മഹാനെ സ്തുതിക്കുന്നു:—

ഭേവനം ധരി തന്ത്രജതന്റെ പ-
തി, ഭേവി ഗംഗ തവ ഗേഹിനി,
താവകാത്മഭേരിദുമുഖ്യർ,
മലർമങ്ക തന്നെ തവ കന്യക।
ഏവമണ്ണവ! ജഗത്രയാത്ര-
യ! ഭേദ്ഗൃഹസ്ഥതയാരുത്തനഃ-
ലാവതല്ലിതു പുനർമനോര-
ഥപഥത്തിനും വിഷയമാക്കുവാൻ ||

അണ്ണവ! ജഗത്രയാത്രയ! ത്രൈലോചനത്തിനു ആധാരമായിരിക്കുന്ന സമുദ്രമേ! ആദ്യം സമുദ്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അതിൽ നിന്നും സകല ചരാചരത്തെയും ബ്രഹ്മാ വ്യ സൃഷ്ടിച്ചു, അതിനാൽ സകല ലോകങ്ങൾക്കും സമുദ്രം ആദികാരണമാകുന്നു. തന്ത്രജതന്റെ പതി മകളുടെ ഭർത്താവു, ഭേവനം ധരി 'ആകന' എന്ന ക്രിയ എല്ലായിടത്തും ചേർത്തുകൊള്ളണം, സാക്ഷാൽ മഹാവിഷ്ണു തന്നെയാകുന്നു. മഹാലക്ഷ്മി പാലാഴിമന്ദിരത്തിൽ ഉണ്ടായതുകൊണ്ടു സമുദ്രപുത്രിയായി വിചാരിക്കപ്പെടുന്നു. അവ ഗേഹിനി തന്റെ ഭാര്യ ഭേവി ഗംഗ, സകല ലോകപാവതിയായ ഗംഗാഭഗവതിയാകുന്നു, തടികൾ സമുദ്രത്തിന്റെ ഭാര്യമാരായി കല്പിക്കപ്പെടിരിക്കുന്നു. താവ

കണ്ടേവർ തിന്റെ പുത്രൻ, ഇന്ദ്രമുഖ്യർ ചന്ദ്രൻ മുതലായവരാണ്, പാ
ലാഴിമനയത്തിൽ ലക്ഷ്മി ചന്ദ്രൻ കാളകൂടം കേശസുഭമണി അമൃതം ഇവ
യുണ്ടായി എന്നു പുരണപ്രസിദ്ധമാകുന്നു. മുഖ്യ ശബ്ദം റോളവയെ കു
റിക്കുന്നു. തവ കന്യകാ തിന്റെ മകൾ, ചെർമങ്കതന്നെ സങ്കാൽ ലക്ഷ്മി
ദേവിതന്നെയാകുന്നു. ഏവം ഭവൽഗമസ്ഥത തിന്റെ കുടുംബത്തിലുള്ള ആ
ളുകൾ ഇത്ര മഹാനാരായുള്ളവരാകുന്നു. ഇതു പുനഃ ഇത്ര മഹാത്മ്യമുള്ള ഒരു
ഗാർഹസ്ഥ്യത്തെ, മഹോരമപഥത്തിന്നും വിഷയമാക്കുവാൻ ഏതു കടന്ന
മോഹങ്ങൾ ഉള്ളവനുകൂടിയും വിചാരിക്കാൻ ആവതല്ല, കഴിയുന്നതല്ല മോ
ഹങ്ങൾ ഏതു വളരെ കടന്നിരുന്നാലും കുടുംബത്തിലുള്ളവരൊക്കെയും ഇപ്ര
കാരം മഹാത്മ്യമുള്ളവരായി വാണമെന്നു വിചാരിക്കാൻ കൂടി കഴിയുന്നത
ല്ല പിന്നെ സാധിക്കുന്നതിന്റെ കാര്യം പറയേണ്ടില്ലല്ലോ. അപ്രകാരമുള്ള
ബഹുവിഭവതാപം തിനക്കു സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു.

മുൻപിലുള്ള ശ്ലോകങ്ങളോടു തുല്യമോക്കുമ്പോൾ ഈ ശ്ലോകത്തിന്നു രസ
സ്തത്തിൽ അവതാരികയിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു മാത്രം മതിയാകുന്നുണ്ടോ
എന്നു ശങ്ക തോന്നിപ്പോകുന്നു. ജഗത്രയശ്രേയ! എന്നുള്ള സംബുദ്ധികൊണ്ടു
കേവലം മഹാത്മ്യത്തെ കുറിക്കുന്നതേയുള്ളൂ എന്നു വിചാരിക്കുന്നപക്ഷം, അ
പ്രകാരമുള്ള ഒരുവനു ജഗത്രയും ഭാഗ്യം വരുന്നതിൽ ആശ്ചര്യപ്പെടാത്തൊന്നുമി
ല്ലെന്നു വരും. ആശ്ചര്യമുണ്ടെന്നുള്ളതു ഒട്ടുമിക്ക പക്ഷത്തിൽ പ്രോതിഷ്ഠി
ക്കയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഉള്ളവനു പിന്നെയും ധാരാളം വരും,
ഇല്ലാത്തവനു ഒന്നും കിട്ടുകയില്ല എന്നുണ്ടു ശ്ലോകത്തിന്റെ താല്പര്യം എന്നു
വെച്ചാൽ കേളോമെന്നു തോന്നുന്നു. ജഗത്രയശ്രേയയായി, അത ഏവ
സർവ്വലോകത്തോടുകൂടിയായിരിക്കുന്ന സമുദ്രത്തിന്നു ഒന്നും അസംഖ്യമല്ല, അതു
കൊണ്ടു അതിന്നു മോഹത്തിനുകൂടി അവിഷയമായ വിഭവപുഷ്പി ഉണ്ടായി
രിക്കുന്നു. സാധകർക്കു കൂടെ ഒന്നു മുണ്ടാകയില്ല എന്നു താല്പര്യം. അഥവാ,
വലിയ പദവിയിലിരിക്കുന്നവർക്കു ഗാർഹസ്ഥ്യം അസംഖ്യപ്രദമായിട്ടുണ്ടു
ചോകത്തിൽ സാധാരണ കണ്ടുപോന്നാറുള്ളതു്. അല്ലയോ സമുദ്രമേ! തി
ന്റെ വിഷയത്തിൽ മാത്രം അതു അത്യന്തം ഭവിച്ചിരിക്കുന്നല്ലോ, അതു ആ
ശ്ചര്യം തന്നെ, എന്നോ ആകാമെന്നു തോന്നുന്നു.

കാലതു ഗുണ ചന്തസ്സന്തോ ന കൈശ്വദിപ്യാദ്രിയന്തേ,
ഖലാസ്സർവ്വജനൈഃ പൂജ്യന്ത ഇത്യാഹഃ—

൨൯. യന്മുഖേ തിഖിലഗർഭാനുപരിശുദ്ധതാ പരം ശങ്കരോ
യജപഞ്ചേ ജഗതാം ത്രിവിസ്തതു വടോ താമരപിത സിക്തതഃ।
യജ്ഞേഷ്ഠിപതഃ പിശ. ചതിലയേ യന്മുഖഗഃ പന്നഗം-
സുസ്യാശപത്മതരോഃ പുനഃ കതി തമസ്കരോഃ കതി. പ്രാർത്ഥനാഃ।

കലിയുഗത്തിൽ ഗുണവാന്മാരെ ആരും ആദരിക്കയില്ല; അസജ്ജനങ്ങളെ എല്ലാവരും ആരാധിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

ഭാലനേത്രൻപദേശദായക

നയസ്തലത്തി, ലുലകേന്തിടം

ബാലനായ ഭഗവാൻ ലലത്തിൽ,

വടമെങ്കിലും സ്വപുടമനാദൃതം |

ആലയം ബഹുവിശാചജാല-

മതിനഗ്രഭാഗ, മുരഗാഗ്രിതം

മൂലമിച്ചലലത്തിനെത്ര

നതിയും പ്രക്ഷിണവുമച്ഛയും ||

അധസ്ഥലത്തിൽ മുട്ടിൽ; ഉപദേശദായകൻ ഭാലനേത്രൻ ഭക്ഷിണാ മുത്തി രൂപമായ ഭഗവാൻ പരമേശ്വരൻ, 'ഇരിക്കുന്നു' എന്ന ക്രിയ ചേർത്തുകൊള്ളണം. ഭക്ഷിണാമുത്തിയായ ഭഗവാൻ പരമേശ്വരൻ പേരാലിന്റെ മുട്ടിൽ യോഗാസതത്തിലിരുന്നു സ്വപ്നമോത്തതപങ്ങളേയും ലോകത്തിനായിരിക്കാൻ ഉപദേശിച്ചു എന്നു പുരാണപ്രസിദ്ധമാകുന്നു. ലോകത്തിൽ ഇലയിൽ; ഉലകേന്തിടം ബാലനായ ഭഗവാൻ ലോകത്തോലായ ഭഗവാൻ; ശ്രീകൃഷ്ണൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. മഹാപ്രളയകാലത്തിൽ സ്വ ചരാചരങ്ങളും തരിച്ചു ഐശ്വര്യമെല്ലാം ജലാവൃതമാകുമ്പോൾ ഭഗവാൻ മഹാവിഷ്ണുമാത്രം കണ്ഠിന്റെ വേക്കത്തിൽ ഒരു പേരാലിലയിൽ പ്രളയസമുദത്തിൽ പൊങ്ങിക്കിടക്കുമെന്നാണ് പൂർവ്വകഥ. എങ്കിലും ഇത്രയൊക്കെ മഹാത്മ്യമുള്ളതാണെങ്കിലും; വടം, പേരാലി, സ്വപുടമനാദൃതം ആരും ആദരിക്കപ്പെടുന്നില്ലെന്ന സ്പഷ്ടം. അതിന്റെ ചേരുപോലും ഉച്ചരിക്കാറില്ലെന്നു താൽപര്യം. പിന്നെ ഏതിയെ ലോകം ആരാധിക്കുന്നു എന്നുത്തരമുൾത്തിൽ പറയുന്നു—അഗ്രഭാഗം, അരയാലിന്റെ മേൽഭാഗം; ബഹുവിശാചജാലമതിൻ ആലയം യക്ഷഗന്ധവാദി പിശാചുകളുടെ ഇരിപ്പിടമാകുന്നു; അരയാലിന്റെ മുകളിലാണു പിശാചുകളിരിക്കുന്നത് എന്നാണു അന്ധവിശ്വാസം. മൂലം മുട്ട്; ഉരഗാഗ്രിതം ഉരഗങ്ങളാൽ പാമ്പുകളാൽ; അഗ്രിതം സേവിതം, മുട്ട പാമ്പുകളുടെ അധിവാസമാകുന്നു; അങ്ങനെ ഇരിക്കുന്ന ഈ ചലലത്തിൽ അരയാലിൻ; എത്ര തനിയും തമസ്കാരവും പ്രക്ഷിണവും അശ്വത്ഥപ്രക്ഷിണം ദോഷാപഹമായി ഗണിക്കപ്പെടുന്നു. അർച്ചയും പുഷ്പവും; തറകെട്ടിക്കുക വിളക്കുവെയ്ക്കുക മുതലായ കൃത്യങ്ങളാൽ അതിന്റെ പുഷ്പത സ്പഷ്ടമാണല്ലോ. പേരാലിന്റെ മുട്ടിൽ വേദാന്ത തത്ത്വപദേശിയായ സാക്ഷാൽ ഭക്ഷിണാമുത്തിയും, ഇലയിൽ ലോകനിയു

അവായ വിഷ്ണുവും ഇരിക്കുന്നു. എന്നിട്ടു കൂടിയും അതിനെ ആരും തിരിഞ്ഞുനോക്കുകപാലും ചെയ്യുന്നില്ല. അരയാലിന്റെ മൂട്ടിൽ പാമ്പുകളുടെ സംഘം, മുകളിൽ പിശാചുക്കളുടെ കൂട്ടം. എന്നിട്ടും എല്ലാവരും അതിനെ പ്രദക്ഷിണം ചെയ്യുന്നു, താഴ്ന്നുനിൽക്കുന്നു, പൂജിക്കുന്നു എന്നുവേണ്ട, വളരെ ആദരിക്കുന്നു. കലികാലവിശേഷംതന്നെ. നല്ലവരെ അന്തരീക്ഷവും ഭൂതന്മാരെ ആദരിക്കയും ചെയ്യുന്നത് എന്നു താല്പര്യം.

സ്വയം പ്രയത്നാർജ്ജിതം വസ്തു കാലെ സേനാനുപഭക്തം
ചേൽ ഫലകാലെ ബലവാനന്യ ഉപേത്യപ്രസഹ്യ
ഹരന്നനുഭൂയാദിത്യാഹഃ—

ഇ. ആഗമം മന്ത്രവഗ്ദണ്ഡായനാഥ പരമ പശ്യന്തി ജിഹ്വന്തി ച
സ്വാമിത്വം മധു മക്ഷികാത കണമപ്യസ്യ സ്വയം ഭുജന്തേ |
ധന്യസ്തപത്യ ഉപേത്യ, തിർദ്ദയമമൃതസാരയൻ ഭുജതേ
സ്വാദം സ്വാദമിദം സ്വാസംഭുതമിവ സ്വച്ഛന്ദമാന്ദഗതി ||

അവനവൻ കഷ്ടപ്പെട്ടു സമ്പാദിക്കുന്നതിനെ വേണ്ട കാലത്തിൽ സ്വയം അനുഭവിക്കാഞ്ഞാൽ ബലവാനായ മറ്റൊരാളവൻ വന്നു പിടിച്ചുപറിച്ചു കൊണ്ടുപോയി അനുഭവിക്കുമെന്നു പറയുന്നു:—

പാരമാസ്ഥയൊടു ശേഖരിച്ചു മധു
മുടിവെച്ചുരികിൽ നോക്കിയെ-
ന്നേരവും മരുവിടുന്നു മക്ഷികകൾ
ഭക്ഷിയാതെയൊരു തുള്ളിയും |
സൈപരമന്യനൊരു ധന്യനെത്തി-
യവയെത്തരത്തിയലിവെന്നിയേ
സാരഘം സരസമാത്മസംഭുത
മിവാസ്വദിച്ചു സുഖമശ്നന്തേ ||

മക്ഷികകൾ തേയിച്ചുകൾ, പാരമാസ്ഥയൊടു ശേഖരിച്ചു, വളരെ താൽപര്യത്തോടെ കഷ്ടപ്പെട്ടു സമ്പാദിച്ചു; മധു തേയിച്ചു; മുടിവെച്ച് മെഴുകൊണ്ടു മുടി; ഒരു തുള്ളിയും ഭക്ഷിയാതെ, എന്നേരവും എപ്പോഴും; അ

രികിൽ യോക്കിമരുവിടുന്നു അടുത്തിരുന്നു യോക്കിക്കൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കുന്നു. തിധി കാക്കുന്ന ഭൂതത്തിന്റെപ്പോലെ കാവൽ കാത്തിരിക്കുന്നു. തേനീച്ചകൾ അവയുടെ ഭേദത്തിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന മെഴു കൊണ്ടു പണപ്പലകയിലെ സൂക്ഷിരങ്ങൾപോലെ അറയറയായി കൂടുണ്ടാക്കിട്ടു, പൂക്കളിൽനിന്നു തേൻ ശേഖരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു അവയെ തിറച്ചു മെഴുകൊണ്ടു മുടിട്ടു അതിനീരെ ഇരിക്കുന്നു. ഈ തേൻ ഒരു പക്ഷം കമിയുമ്പോൾ മുട്ടുകളായിത്തീരും. അവ വിരിഞ്ഞു തേനീച്ചകൾ ഉണ്ടാകുന്നു. ഈ വാസ്തവത്തെ ആധാരമാക്കി വെച്ചാണു കവി ഈ ശ്ലോകത്തെ ഗ്രമിച്ചിരിക്കുന്നത്. തേനീച്ചകൾ വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടി അങ്ങമിങ്ങും പറന്നു നടന്നു തേൻ ശേഖരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു അതിനെ തീരെ അനുഭവിക്കാതെ അറയിൽ വെച്ചു സൂക്ഷിച്ചു കാവൽ കാത്തിരിക്കുന്നു. അതിന്റെ ഫലമെന്തെന്നു ഉത്തരം: ഇതിൽ പറയുന്നു—സൈപരം അത്രയൊരു ധന്യനെത്തി, ഭാഗ്യവശമായ മരൊരുത്തൻ വെറുതേ കയറിവന്നു; ഇത്ര ആസ്വാദ്യമായ തേനീനെ അനുഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ധന്യത്വം. അവനു ആ മധുവിനു യാതൊരവകാശവും മില്ല. അതുകൊണ്ടാണു വെറുതേ കേറി വന്നു എന്നു പറഞ്ഞത്. അലി വെന്നിയേ, മരൊരുവന്റെ സ്വന്തത്തിനെ പിടിച്ചുപറിക്കാമോ എന്നുള്ള ആർദ്രത തീരെ ഇല്ലാതെ; സംരംഭം, തേനീനെ; ആത്മസംഭൃതമിവ, താൻ സമ്പാദിച്ച വെച്ചിട്ടുള്ളതുപോലെ; ആസ്വദിച്ച ഭക്ഷിച്ചു; സുഖമശ്നതേ, സുഖത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. താൻ സമ്പാദിച്ച വെച്ചിരുന്നതുപോലെ തേനെയല്ലാം എടുത്തു കഴിച്ചു ആഹരിക്കുന്നു. അതുപോലെ തന്നത്താൻ തീരെ അനുഭവിക്കാതെ കയ്യെടുത്തു കിട്ടുന്നതെയല്ലാം സൂക്ഷിച്ചുവെക്കുന്നവന്റെ സ്വത്തു അനുഭവിക്കാൻ മറ്റുള്ളവരായിത്തീരുന്നതാൽപര്യം.

യേന കേനചിത് വലേന പ്രളണോപദൃതാസ്സദ്രാഷ്ടവ്യാസിനോ ജനാഃ “ഗുണവാനന്യസ്തപവിളംബേനൈവാഗത്യ സർവാൻ രക്ഷിഷ്യതി” ഇതീമാം വാർത്താശ്രുതാ തുഷ്യന്തി, പ്രത്യക്ഷേതു തദപിപരീതത്തെവ ദൃശ്യത ഇത്യാഹഃ—

യ.പ. ആസന്നോ മധുരഗന്തം വന്ദേവസ്സദ്രാഷ്ടമിത്യർത്ഥം- ശ്ശ്രുയന്തേ ഗിര ഏവ തത്ത്വചിഹ്ന മജ്ഞാതുംവിധാതുഃ ക്ഷമം | യത പരൈസ്തംഭിതം യദപ്യപരതം പുഷ്പാൽഗമൈശ്ശാഖിതം യൽ ഗ്ലാതം വിടരൈരിദം പുതരിഹ പ്രത്യക്ഷമാലക്ഷ്യതേ ||

ഭൃഷ്ണനായ രാജാവിനാൽ ദ്രോഹിപ്പടുന്ന പ്രജകൾ താ

മസിയാതെ ഗുണവാനായ ഒരു രാജാവു വന്നു വേണ്ടപോലെ രക്ഷിക്കുമെന്നു കേട്ടു സന്തോഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ വരാൻപോകുന്നതെന്താണെന്ന് ആകുറിയാം? തൽക്കാലാനുഭവം ക്ലേശമാണു എന്ന് പറയുന്നു:—

സന്നിക്താമധുനാ വസന്തമി-

നിയിവനത്തിനതിഭാഗ്യമാ-

യെന്നിയന്ന മൊഴിതാൻ ശ്രവിപ്പ-

തറിയാവതല്ല വിധിവാസ്തവം |

ഇന്നിഹ ക്ഷിതിരുമാളി തന്ന-

ടെ ലോം ക്ഷയിച്ചു കസുമോൽഗമം

നിന്നിതാ വിടപമൊക്കെ വാടി-

യിതു തന്നെ കാണമതു സമക്ഷമായ് ||

അധുനാ ഇപ്പോൾ, വസന്തം സന്നിക്തം വസന്തം അടുത്തുവന്നിരിക്കുന്നു. ഇതി ഉപ വനത്തിന്നു അരിഭാഗ്യമായ് ക്ഷേമകാലമായി. വസന്താവിർഭാവസ്ഥിചാണു വനത്തിന്നു പുഷ്പോൽഗമമാദികളാലും മറ്റും ഭംഗിയുണ്ടാകുന്നത്. എന്നു ഇയന്ന മൊഴിതാൻ ശ്രവിപ്പിതു എന്നു കേൾക്കുമായി പറയുന്നതു മാത്രമേ കേൾക്കാനുള്ളൂ. വിധിവാസ്തവം ദൈവത്തിന്റെ തത്വം. അറിയാവതല്ല അറിയാൻ പാടില്ല. വസന്തം വരാനായി, പിന്നെ വനത്തിന്നു ശുക്രിശേ തന്നെയാണു് എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞു കേൾക്കുന്നതല്ലതെ വാസ്തവത്തിൽ താൽകാലികമായ അനുഭവം മറിച്ചാണെന്നർത്ഥം. ഇന്നു ഇപ്പോൾ, വാസ്തവത്തിൽ അനുഭവസിദ്ധമായിരിക്കുന്നത് ഇങ്ങനെ—ക്ഷിതിരുമാളി തന്നുടെ മനശ്രോത്രത്തിന്റെ, ലോം ഇല, ക്ഷയിച്ചു പോയിത്തു; അതുപോലെ കസുമോൽഗമം പുഷ്പങ്ങളുടെ വരവു തന്നെ, ഇതാ വിടപമൊക്കെ കൊമ്പ് എല്ലാം വാടി, ഇതുതന്നെ സമക്ഷമായ് പ്രത്യക്ഷമായ്, കാണമതു കാണാനുള്ളതു. ഇലകളെല്ലാം പോയിത്തു കൊമ്പുകളെല്ലാം വാടി പുകളും ഒന്നുമില്ലതെയായിരിക്കുന്ന പുഷ്പങ്ങൾ മാത്രമേ പ്രത്യക്ഷത്തിൽ കാണുമാനുള്ളൂ. ഇതി വസന്തം വരുമ്പോൾ പുഷ്പമുണ്ടാകുമെന്നും മറ്റും പറയുന്നതു മാത്രമേയുള്ളൂ: ഈ പറയുന്നതൊക്കെ വാസ്തവമാ അല്ലയോ എന്നു ആകുറിയാം? വരാൻപോകുന്ന ഗുണങ്ങളെ വിചാരിച്ചു ആശ്ചര്യപ്പെടുന്നതു മേശമൂലം തന്നെ എന്നു താൽപര്യം.

യേനകേനചിത് പ്രളണാ സചിവദിമഖേന ശാസിതാൻ
 വചാനാ ഹൃദി താദൃശസചിവദീനാം നാശേന സ
 മുൽഭൂതമവലേപം പ്രശമയന്നാഹഃ—

൨൨ ഉത്സന്നോ മധുരസ്തി കോകിലരവൈരത്നമസ്ത്രേതദ-
 പ്പുതന്നം മലയാതിലൈരിദമപി പ്രാഗേവ ജാതീമഥേ |
 പാനമാസ്സശ്യാഥ താവതൈവ കിമിതി ഭൂത്താ യദി പ്രാണിതി
 സ്തോകേതാപി മതോഭവോ വിഗളതു പ്രാണേഷു തുഷ്ടം ഗ്രഹഃ ||

രാജാജ്ഞയാൽ തങ്ങളെ ശിക്ഷിച്ച രാജപുരുഷന്മാർ
 നശിച്ചല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു ഭുഷ്ടന്മാർ സന്തോഷിക്കേ-
 ണ്ടെന്നു പറയുന്നു:—

നഷ്ടമായി പരപുഷ്പനാദമ-
 ലയാതിലൈസ്സഹ വസന്തമെ-
 ന്നിഷ്ടവാത്ത്തിഹ പാനമരേ! വ-
 യമറിഞ്ഞു, വാസ്തവമിതെങ്കിലും |
 കഷ്ടമെന്തു കലരുന്ന തുഷ്ടിയി-
 തുകൊണ്ടു മാത്രമായി മൃഗരേ!
 ഭുഷ്ടനാം സ്മരനിരിക്കുന്നിങ്ങർ
 കരുതേണ്ട ജീവിതദുരാഗ്രഹം ||

പാതമരേ! വിരഹികളേ! ഇഹ, ഇവിടെ; പരപുഷ്പനാദമലയാതി
 ലൈഃ സഹ, പരപുഷ്പനാദങ്ങൾ കോകിലശബ്ദങ്ങൾ. മലയാതിലങ്ങൾ ച
 റ്ചമലയ്ക്കലൈ കാരകൾ, ഇവയോടുകൂടി, വസന്തകാലത്തിനു ഇവ സഹ
 കാരികളും വിരഹികൾക്കു അത്യാത്മം ദ്രവ്യകാരികളുമാകുന്നു. വസന്തം
 വസന്തത്തു, തഷ്ടമായി കഴിഞ്ഞുപോയി, എന്നു ഇഷ്ടവർത്ത സന്തോഷവ
 ത്തമായും, വയമറിഞ്ഞു യം യസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വിരഹികൾ
 ക്കു താപകാരികളായ കോകിലമലയായിലവസന്തങ്ങൾ പോയി എന്നുള്ള
 തല്ല മന്ദമന്ദം യം കേട്ടുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇതു വാസ്തവമെങ്കിലും, ഇ
 ഷ്ടാർ വസന്താദികൾപോയി എന്നുള്ളതു സത്യംതന്നെ ഏകിലും, അയി മൃ
 ഗരേ! അല്ലയോ മൃഗന്മാരേ! ഇതുകൊണ്ടുമാത്രം തുഷ്ടി സന്തോഷം എ
 ന്നു കലരുന്ന? സന്തോഷിക്കുന്നുവോ? കഷ്ടം! സന്തോഷിക്കാതില്ലാത്തതു
 എന്തുകൊണ്ടെന്നു പറയുന്നു. ഭുഷ്ടനും സ്മരൻ ഇരിക്കേ, ഭുഷ്ടനായ കാമ
 ദേവൻ ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ, ജീവിതദുരാഗ്രഹം ജീവിച്ചിരിക്കുമെന്നുള്ള
 ദുർമ്മേധത്തെ, തിങ്ങർ കരുതേണ്ട, വസന്താദികളായ ഭൂതഗണങ്ങൾ ഇ

പ്പോൾ തരിച്ചു എന്നു വിചാരിച്ചു തിങ്ങൽ സന്തോഷിക്കേണ്ട. പ്രളയമായ കാമൻ ഉള്ളപ്പോൾ തിങ്ങൽ ജീവിച്ചിരിക്കാൻ മോഹിക്കേണ്ട. കാമന്റെ സാന്നിധ്യത്തിൽ അവ ഇതിയും വരുമെന്നർത്ഥം. അതുകൊണ്ടു അല്പായം ട്ടു? തിന്നെ ഇപ്പോൾ ശിക്ഷിച്ചു രാജപുരുഷൻ തരിച്ചു എന്നു കേട്ടു സന്തോഷിക്കേണ്ട. രാജാവിനു ഇരിക്കുമ്പോൾ ഭവനങ്ങളിൽ മറ്റൊരു രാജപുരുഷൻ തിന്നെ അകൃത്യങ്ങളെ ശിക്ഷിച്ചു തിരഞ്ഞുവെന്നു താൽപര്യം.

ബഹുവലസമാശ്രിതം യം കഞ്ചിൽ വലമുട്ടിട്ടു തപ
ത്തോഴി തപദൽഭവമേതുഭൂതഃ പുരുഷ ഏവ സ്തു
ത്യ ഇതി മമോക്താ നിദനാഹഃ—

ഇ. തിന്നത്തോഴി വിടപാസ്തപമോ യദി തദോ f പ്യാസംസ്തത്തോഴി
ചമദോ-

സ്തോത്രോഴി പ്രസവാസ്തത്തോഴി ച ഫലമേവം ത ഭക്തം കപ
ചിത |

സ്തോമി താമസം ത തിന്ന? ഭവത്തോഴി പാസീദ്യതസ്സംഭവ.

ശ്ശ്രീമൽ തൽ കില തിന്നഞ്ചി ജമധുത സ്തുതം വചജ്ജിവിതാം ||

‘നിന്നെക്കൊൾ നിന്നെയുണ്ടാക്കിയവൻ തന്നെ മഹാ
കേമൻ’ എന്നു അനേകദൃഷ്ടാശ്രിതനായ ട്ടുപ്രമാണിയെ
നിന്ദിക്കുന്നു:—

ഭൂതികതമിഹ കന്യ, തോലതി-

✓ ലമേര, മേരമതിലും ദലം,

പാരിലേരമതിലും പ്രസുത,

മതിലും തപദിയമതിയാം ഫലം |

പാരിഭൂ! പരമാൽഭുതസ്തപ,

മമചാതവ സ്തവമവാസ്തവം

സുരിചർണ്ണമിഹ നിബഞ്ചിജ-

മതു താൻ തവാഴി ജനനപ്രഭം ||

പാരിഭൂ! അല്ലയോ വേപ്പുരേമേ! ഭൂരിതികതമിഥമസു; ഈ ലോകത്തിൽ തിന്റെ കമ്പു വളരെ കയ്പുള്ളതാകുന്നു. തോൽ അതിലും ഏറും, തൊലിയുടെ കയ്പു കമ്പിനുള്ളതിലും അധികമാകുന്നു, അതിലും ഏറും ലം. അതിലും കൂടും ഇലയുടെ കയ്പു. അതിലും ഏറും പ്രസുതം. പൂവിനു കയ്പു അതിലും കൂടുതലാകുന്നു. അതിലും അതിയാം തപദിയം ഫലം, തിന്റെ കയ്പു അതിലും കവിയും കയ്പു. അതുകൊണ്ടു താപരമാന്ദ്രത: നീ വളരെ ആശ്ചര്യം ജയിപ്പിക്കുന്ന വൃക്ഷംതന്നെ. എന്തെന്നാൽ ഇങ്ങനെ സർവ്വാംഗങ്ങളും കയ്പുള്ള ഒരു വൃക്ഷവും ഭൂമിയിൽ കണ്ടുകിട്ടുകയില്ല. അതുകൊണ്ടു തീ സ്മൃതർമ്മൻ തന്നെ, ഇതി പക്ഷത്തേറും പറയുന്നു; അഥവാ അല്ലെങ്കിൽ; തവ സ്വയം അവസ്ഥയും, വസ്തുവത്തിൽ തിന്നെ അല്ല സ്തുതിക്കേണ്ടതു്; പിന്നെ എന്തിനെയെന്നു പറയുന്നു—തവ അപി ജന്മപ്രഭം, തിന്നെക്കൂടി ജയിപ്പിക്കുൻ ശക്തിയുള്ള സർവ്വാംഗതികൾ തായ തിന്നെക്കൂടി ഉണ്ടാകാൻ കഴിവുള്ള; തിന്നെക്കൂടി ജയിപ്പിച്ചാൽ വേപ്പിൻകരു തന്നെയാണു, ഇഥ സുരി വർണ്ണം ലോകത്തിൽ സൂരികളാക, വിദ്വാന്മാരായ് വാക് പട്ടതാദി വൈദ്യമുള്ളവരായ്; വർണ്ണമായുള്ളതു് സ്തുതിക്കപ്പെടേണ്ടതു്. തിന്നെക്കാൾ തിന്നെ മുളപ്പിച്ചു കരുവിയെന്നു പുകഴ്ത്തേണ്ടതു്. എന്തെന്നാൽ ഇത്ര മോശമായ തിന്നെ അതു ജയിപ്പിച്ചല്ലോ. ഇത്ര തിന്മയായി മറ്റൊന്നുമില്ലെന്നുള്ള വിപരീത:ത്വം ഗ്രഹിക. ഭൂമിയിൽ കാൾ അവനെ ജയിപ്പിച്ചു ഭൂമിയാണു അതിതരാം തിന്മയെന്നു ഭാവം.

ലോകേ മഹാനോ യഥാ സദ്ഭ്യോ ഭൂരിവിത്തം വിതീർത്തു തദൽലോഷിത യശസശ്ശോഭന്തേ, തഥാ വയമപി കർമ്മ ഇതി ഭൂമേണ വലാസ്താദശേഭ്യ ഏവ കീമപി ദദതസ്സപീയയശസി നൈരുൽലോഷിതേ താവതാ നിഭം ജന സഫലം മനപത ഇത്യാഹ:—

യശ. ചുതാ: പല്ലവമുൽഗിരന്തി വിതരന്തേതൽ പിക്ഷേപ്തത-
സ്തേപ്യേതേ ക്കു:കുളരിതി കളം കവന്തി ക്കു:മിതി |
തിംബോപി സ്വയമുൽഗിരൻ ഫലമന്തോരായൻ വായസൻ
കിഞ്ചിൽ തേയ്ക്ക തതോ രടൻസു സഫലം ജന സ്വകം മജ്ഞേ ||

മഹാത്മാർ സജ്ജനങ്ങൾക്കു വളരെ ധനത്തെ ദാനം ചെയ്തു സ്മൃതന്മാരായിരിക്കുന്നതുപോലെ നമുക്കും ചെയ്യണമെന്നു കരുതി ഭൂമിന്മാർ അസജ്ജനങ്ങൾക്കു വല്ലതും നൽകിട്ടു സ്മൃതന്മാരാകുമ്പോൾ ജനസാഫല്യം വന്നതായി വിചാരിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

പല്ലവങ്ങളുളവാക്കി മാവിൽ
കൊടുത്തിടുന്നതു പികത്തിനായ്
നല്ലപോലതു കള്ളവങ്ങൾ
തുടരുന്നു, ചേപ്പമതു കാക്കയാൽ |
ക്ഷുല്പകം സ്വഫലമുദിച്ചു
കരഞ്ഞിനേകിയതുകൊണ്ടുതെ-
ല്ലുസിച്ചതു രടിക്കവേ ക-
രുതിടുന്നു ജന്മസ്വപ്നം നിജം ||

മാവു പല്ലവങ്ങൾ ഉളവാക്കി, തളിരിലകളെ ഉണ്ടാക്കി; പികത്തിനായ് കൊടുത്തിടുന്നു, അവയെ കോകിലത്തിന്നു ഭക്ഷിക്കാൻ കൊടുക്കുന്നു. അവയെ ഭക്ഷിച്ചിട്ടു, അതു കോകിലം; നല്ലപോലെ കള്ളവങ്ങൾ തുടരുന്നു. ശ്രവണമധുരമൊത്തം 'കുളു കുളു' എന്നുള്ള ശബ്ദങ്ങളെ പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു. മാനുഷിക ഭക്ഷിച്ചുകിലേ കോകിലങ്ങൾ കണ്ണുനൂലി വന്നു തന്നായി ഗാഢം ചെയ്തുകൊള്ളു. ഈ കള്ളവങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതു മാവിനെ ചുരുക്കുന്നതായി ഇവിടെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അതു കാക്കയാൽ, മാവു ചെയ്യുന്നതുകണ്ടു; ചേപ്പം ക്ഷുല്പകം സ്വഫലം ഉദിച്ചു അല്ലമായും തീവമയുമുള്ളതന്റെ പഴത്തെ ഉണ്ടാക്കി, കരഞ്ഞിന് ഏകി, കാക്കയ്ക്കു കൊടുത്തു; അതു കൊണ്ടു അതിനെ തിന്നതുകൊണ്ടു; അതു കാക്ക, തെല്ലു ഉല്ലസിച്ച് സ്വപ്നം ആത്മഭാവം പുണ്ടു; രടിക്കവേ, 'കാകാ' എന്നു കണ്ണുകരോരമായി ശബ്ദിക്കുമ്പോൾ; വേപ്പു വിജം ജന്മ തന്റെ ജന്മത്തെ; സ്വപ്നം കരുതിടുന്നു സാഫലം സിദ്ധിച്ചതായി വിചാരിക്കുന്നു. മാവിനോടു പ്രേമമായി എന്നുണ്ടു ചേപ്പിന്റെ ഭാവം. മഹാത്മാക്കോടു പ്രേമത്തിനൊപ്പം കാണിക്കുന്ന ഏകാന്തത തിന്ദുനാരായി തീരുമെന്നു താല്പര്യം.

ലോകസ്തപസ്വതഃശ്രൗണ മഹാഭോഗാനഭവേ/ പിസ്വപ്ത
നസ്ഥിതലഭ്യം സുഖം നാപ്തന്യദിത്യാഹഃ—

൨൨. ഭോജ്യം സ്വാദു പയഃ സ്ഥിതിമണ്ണിതണൈരാപിണ്ടരേ പഞ്ചരേ
ഭരേ ചിന്തയിതും ച ഭംഗശങ്കാഃ പരേ നിരാം ലാളനം |
സത്യം സർവ്വമംഗി കർമ്മഭവി സ്വപ്തസ്മയവ്യാധരം
ധ്യായന്തി വിമതാ മതാഗപി തുകീ താലംബതേ തിർവൃതിം ||

അസാധിനനിലായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു വലിയ പദവി
യെ അനുഭവിക്കുന്നവൻ സ്വപ്നപോലെ ഇരിക്കുന്നവ
ന്റെ സുഖം കിട്ടുകയില്ലെന്നു പറയുന്നു:—

ക്ഷീരമുണ്ടുസരസം ഭജിപ്പതി-
നിരിപ്പതിന്നു മണിപഞ്ചരം
ദൂരവേദശകദംശചിന്ത-
യുമജസ്രമെത്ര പരിലാളനം |
നേരതൊക്കെയുമഥാപികാ-
നവിചാരമോത്തു വിമനായിതാ
കീരസുന്ദരി കൃതാത്ഥഭാവമ-
നയുന്നതില്ല ലവലേശവും ||

ഭജിപ്പതിനു കടിക്കുന്നതിന്നു; സരസം സ്വപ്നവായ്; ക്ഷീരമുണ്ടു, പാ
ലുണ്ടു; വളരുന്ന തണുത്തു കടിക്കാൻ തല്പപാലാണ്. ഇരിപ്പതിന്നു മണി
പഞ്ചരം, ഇരിക്കാൻ തല്പ രത്നം പതിച്ച കൂട്ട്; കാട്ടിൽ പറന്ന തടക്ക
മ്പോൾ കടിക്കാൻ കാട്ടാറിലെ കലങ്ങിയ വെള്ളമേയുള്ളു; ഇരിക്കാൻ വല്ല
മരത്തിന്റെ ഇലകളും മാറും കൊണ്ടു തന്നത്തായെ കെട്ടിയുണ്ടാക്കിയ കൂട്ട
മേയുള്ളു. ഇവിടെ കടിക്കാൻ പാലാണ്; ഇരിക്കാൻ തല്പ കൂട്ടുണ്ടു; അതു
പോലെ; മശകദംശചിന്തയും ദൂരവേ, കൊതുകടിച്ചെങ്കിലോ എന്നുള്ള വി
ചാരം ദൂരെ തള്ളിക്കളയാം. കാട്ടിലാണെങ്കിൽ ഇങ്ങനെ സുഖമായിരി
ക്കാൻ കഴികയില്ല. എന്നു മാത്രമല്ല, അജസ്രമെത്രപരിലാളനം, എല്ലാ
സ്തേയ്യം അതു ലാഭിച്ചു തന്നെ വളർത്തപ്പെടുന്നു. കാട്ടിലാണെങ്കിൽ തിരി
ഞ്ഞോക്കുപോലും ചെയ്യുന്നതുമില്ല. നേരതൊക്കെയും അതൊക്കെയും വാ
സ്തവം തന്നെ. ഇരിപ്പും കിടപ്പും ഭക്ഷണവും വളരെ സുഖമാണെന്നു ത
ന്നെയല്ല വളരെ ചെല്ലമായിട്ടുണ്ടു വളർത്തപ്പെടുന്നതും. അഥാപി, എങ്കി
ലും; കീരസുന്ദരി; പേൺകിളി; കാതമ്പിയാരും, കാട്ടിലുള്ള സൈന്ധവ
ഞ്ചാരത്തേ; കാത്തു, വിചാരിച്ചു; വിമനായിതാ, ദുഃഖത്തോടുകൂടിയവളായി
ട്ടു; ലവലേശവും തീരെ, കൃതാത്ഥഭാവം അനയുന്നതില്ല തൃപ്തിപ്പെട്ടവളായി
രിക്കുന്നില്ല. കാട്ടിലായിരുന്നെൽ മുൻപറഞ്ഞ സുഖമൊന്നുമില്ലെങ്കിലും സ്വ
പ്നമായി സഞ്ചരിക്കുമായിരുന്നു എന്നു കാക്കമ്പോൾ തന്നെയും തീരെ മര
ത്തിന് സുഖമില്ലാതെ ആയിക്കിടന്നു ഇവിടെ ഇത്രയൊക്കെ പദവിയു
ണ്ടെങ്കിലും പിടിച്ചടക്കിയിരിക്കയാണല്ലോ. അതുകൊണ്ടു കാട്ടിലെ സുഖം
ഇവിടെ വരുന്നതല്ല. സ്വപ്നദൃഷ്ടിയെ സഞ്ചയമുള്ളു എന്നു താല്പര്യം.

ലോകം വരുന്നതു കന്യവിഭാജനസ്സുകാശാൽ ഭൂരിധനേ
ലഭ്യേച്ഛിതത്വം വിസ്തരത്തസ്സൈസ്സ രാജ്ഞഃപ്രവ
തദിതിണ്ണസ്യവിത്തസ്യ കിമപ്യാശം യദോപദികന്തും
പ്രാരഭന്തേ തദാ തസ്തിന്നിഷ്ടാം കവന്തീത്യാഹഃ—

ഇ.പ. പ്രാജ്ഞാമഃ കിയദാബു പീതമുദയേഃ പീതേച്ഛിപുഷ്ടം കിയ-
ദ്യുഷ്ടം ധാപി കിയൽ പ്രലിതമവശേഷം പീതം കിയൽ പ്രാണിഭിഃ ।
തേദം കത്വേ വേദ യത്തു കിമപി പ്രാപാചശിഷ്ടം പുന-
ഃപ്രാജ്ഞേ സരിതാംമുഖേന തദ്ഭൂമിക്യാസ്സഭം പശ്യതാം ॥

നല്ല ഭാഗാവായ രാജാവിന്റെ പക്ഷത്ത് നിന്നും അന്ന
വധി ധനം കിട്ടിപ്പോകയാൽ മറന്നിട്ട് അതിന്റെ ഒരു
സ്വപ്നം പോലും തിരികെ കാഴ്ചവെക്കുന്നതിനു ജനങ്ങൾ
മനസ്സുകേട്ടുള്ളവരായിത്തീരുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

വരിയെത്ര മുകിൽ മുന്നമിക്കട-
ലിൽ നിന്നു വാങ്ങിയതിലെത്ര താൻ
മാരിപെയ്തു ഭൂമി ലീനമെത്ര-
യതിലെത്ര പീതമഥ ചെതന്നെ ? |
ആരിതൊക്കെയറിയുന്നു? ഫലമ്-
വിരമത്തിലൊട്ടുതു സരിന്മുഖോ-
ത്സാരിതം തിരികെ വന്നുലേൻ-
തിഥ കഃണികരക്കസഹനീയമായ് ॥

ജലദർശിഷ്ടമുള്ള പരമേശ്വരങ്ങളിൽ തദീജലത്തിൽ ഒരു തുളിപോലും
സമുദ്രത്തിൽ തിരികെ വീഴാൻ സമ്മതിക്കരുതെ എല്ലാം ചാലുവഴിയായി വി
ട്ടു കൃഷിപ്പയോഗപ്പെടുത്തിവരുന്നു. ഈ വാസ്തവത്തെ ആധാരമാക്കി കവി
ഈ ശ്ലോകത്തെ രചിച്ചിരിക്കുന്നു. മുകിൽ മേലും, മൂന്നും അതാൽ വേരൽ
കാലത്തിൽ, ഇക്കടലിൽ നിന്നു, എത്ര വാരി എത്ര വളരെ ജലത്തെ, വാ
ങ്ങി ആവിയായി ആദായം ചെയ്തു. കടലിൽ നിന്നും ആവിയായി പോയിട്ടു
ള്ള ജലം തന്നെയാണു മേലുമായി പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അതിൽ കട
ലിൽ നിന്നും വാങ്ങിയ ജലത്തിൽ, എത്ര താൻ എത്ര വളരെ, മാരി പെ
യ്ക്കു മഴയായി പഴിച്ചു. ഭൂമി ഭൂമിയിൽ, ലീനമെത്ര താണുപോയതു എത്ര
വളരെയുതേ, മഴയായി പെയ്ത ചെള്ളത്തിൽ എത്ര വളരെ ആർക്കുപയോഗ
ഗമിച്ചാരുതായിൽ ചാരിച്ചായി. അഥ പിന്നെ, അതിലെത്ര താണുവ

റിപ്പോകാതെ തദ്ദീമാഗ്ഗമായും മറ്റും കലിച്ചുപോയ ജലത്തിൽ എത്രയള
 ൾ, ചേതനൈഃ ചേതനങ്ങളാൽ, പ്രാണികളാൽ, പീതം കടിക്കപ്പെട്ടിരിക്കു
 ന്നു. ആ റിതൊക്കെറിയുന്നു? ഈ പോയതൊന്നും ആരും വകവെക്കുന്നി
 ല്ല. പിന്നെ ഏതിനെയാണു ഗണിക്കുന്നതെന്നു പറയുന്നു—ചർമ്മചിരമ
 ത്തിൽ വേതലിന്റെ അവസാനത്തിൽ, അത ഏവ വഷാരംഭത്തിൽ, അതു
 കട്ട, സ്വപ്നം ജലം; സരിന്മുഖോത്സാരിതം, തലീമുഖങ്ങളിൽ കൂടി കലിച്ചു;
 തിരികെ വന്നുചേർന്നു, തിരികെ സമുദ്രത്തിൽ സംഗമിക്കുന്നത്; കാണി
 കർക്ക ധോക്കിയിൽക്കുന്നവർ, അസഹനീയമായി, ദുസ്സഹമായിരിക്കുന്നു.
 സമുദ്രത്തിൽ തിന്നാണു ജലമൊക്കെയും മോലത്തിനു കിട്ടിയിട്ടുള്ളതു്, അതിൽ
 എത്രയോ സ്വപ്നമായ അംശമേ തിരികെ കടലിൽ വന്നു വീഴുന്നുള്ളു എന്നു
 ജ്ജ വിചാരമില്ലാതെ അത്രയും ജലം അവിടെ തിരികെ ചെന്നു സംഗമി
 ക്കുന്നതിൽ കാണികൾ ഈർച്ചയുള്ളവരായിരിക്കുന്നു. ഇതുപോലെതന്നെയോ
 ണ ജനങ്ങൾ എത്ര വളരെ കിട്ടിയാലും തീരെ കൊടുക്കാൻ മനസ്സില്ലാത്ത
 വരായിരിക്കുന്നത്.

—:0:—

പ്രളഭിഃ പരമഭവേന പ്രജാപോഷണമാത്മനാ കിഞ്ചിത്ത
 ഭുപദ്രവശ്ച ക്രിയതേ ചേതൈഃ യശശ്ചാത്മന്യതശ്ച
 ശ്വാവശിഷ്ടം സ്വാദിത്വാഹഃ—

൩൭. മേഘാ ഭാരതയാ വിധായ ഉപകാത്യാപ്താവയസ്തംഭസം
 ചരം ഭാരതയാ വിധായ സവിതഃ! പുഷ്പാസി സർവ്വേഷധിഃ |
 യത്തപീഷത്തപസീവ തത്തു കരുഷേ സ്വേദതൈവ തേനാധുതാ
 ഭാമുതപാ ഘ്രമന്ദ്രയാഃ പരിണതം ക്രൈശ്ചാ തു ശിഷ്ടം തപയി ||

രാജാവു മന്ത്രിമാർ മുഖാന്തരം പ്രജകളെ പരിപാലി
 ക്കുവേ, എന്തെങ്കിലും അല്പമായ ഒരു ഉപദ്രവത്തെ തന്നെ
 ത്താൻ ചെയ്യുന്ന പക്ഷം, രക്ഷിക്കുന്നതുകാണ്ടുള്ള യശ
 സ്സെല്ലാം മന്ത്രിമാർക്കു ആകയും ഉപദ്രവിച്ചതുകൊണ്ടുള്ള ഭ
 ഷ്ടീർത്തി രാജാവിനു ശേഷിക്കയും ചെയ്യുന്നു എന്നു പറ
 യുന്നു:—

നീരടങ്ങൾ മുഖമായ് ജഗത്തിനെ
നനച്ചിടുന്നു സലിലേന നീ
പാരമാക്കിയഥ താരകേശനെ
വളർത്തിടുന്നു സകലവൃഷ്ടിയിഃ |

സുര! ഭോ! കിമപി താപനക്രിയ
തനിച്ചു തന്നെയിഹ ചെയ്തയാൽ
കൂരതാ ഫലിതയായ് നിനക്കു
ഘനചന്ദ്രതാഃ പുനരഭാരതാ ||

ഭോ സുര! അല്ലയോ സൂര്യ! തീ നീരടങ്ങൾ മുഖമായ്, മേഘങ്ങൾ വഴിയായ്; ജഗത്തിനെ ലോകത്തിനെ, സലിലേന ജലംകൊണ്ടു, മഴ പെയ്തു എന്നർത്ഥം. നനച്ചിടുന്നു തണുപ്പിക്കുന്നു. സൂര്യന്റെ ശക്തികൊണ്ടു ഭൂമിയിൽ നിന്നും ആവി ഉത്ഭവിച്ചു മേഘമുണ്ടായി വഷ്ടമുണ്ടാകുന്നു. അതു കൊണ്ടു ലോകത്തിന്നു താപശാന്തി വരുത്തുന്ന മഴയ്ക്കു തീ തന്നെയാണു കാരണം. അതിൻവണ്ണം അഥ താരകേശനെ ചന്ദ്രനെ, പാരമാക്കി ഇടവില കാരമായി കല്പിച്ചു; സകലവൃഷ്ടിയിഃ എല്ലാ ചെടികളേയും, വളർത്തിടുന്നു. ചന്ദ്രശാമി ഏറിട്ടാണു് ഓഷധികളെല്ലാം ഉണ്ടാകുന്നത് എന്നാണു പ്രസിദ്ധി. അതിയാലാത്ര ചന്ദ്രനു് 'ഓഷധീശൻ' എന്ന പേർ സിദ്ധിച്ചതു്. സൂര്യശാമിതന്നെയാണു് ചന്ദ്രനിൽ പ്രതിഫലിച്ചു തിളയായി തീരുന്നതെന്ന് ജ്യോതിഷാസ്രസിദ്ധാന്തം. ഇങ്ങനെ നീ കാരോരുതൻ മുഖാന്തരം പലവിധം താപശാന്തി വരുത്തുന്നുണ്ടു്. എന്നിട്ടും തനിച്ചുതന്നെ സ്വയമായി, ഇമാലാകത്തിൽ, കിമപി അല്ല; താപനക്രിയ ചൂടുകൊണ്ടുള്ള ഉപദ്രവത്തെ ചെയ്തയാൽ, സൂര്യന്റെ സ്വപ്രവൃത്തി ചൂടപിടിപ്പിക്കയാണല്ലോ. തിരക്കു കൂരതാ ക്രൂര്യം, ഫലിതയായി സിദ്ധിച്ചു. തീ കൂരതാണു താപകാരകതാണു എന്നു എല്ലാപരം പറയുന്നു. തീ ചെയ്യുന്ന താപശാന്തിയുടെ മേതിയെല്ലാം തന്റെ ദാസന്മാരായ മേഘചന്ദ്രനാക്കായി തീരുന്നു. ഉദാരതാപതഃ ശരോയ്മാകട്ടെ ഘനചന്ദ്രതാഃ മേഘചന്ദ്രനാക്കു്, 'ഫലിതയായി' എന്നു് വേർതിരിക്കേണ്ടതും. തീ ചെയ്യുന്ന ഇണങ്ങൾക്കെല്ലാം പേരുകേൾക്കാൻ മറുജവർ, ദോഷത്തിനെല്ലാം തീ തന്നെ. അതുപോലെ വലിയവർ ചെയ്യുന്ന ഇണങ്ങൾക്കെല്ലാം പേർ മറുജവർ, ദോഷത്തിനെല്ലാം ഭക്തിയിൽ തങ്ങൾക്കു തന്നെ എന്നു് അല്ലയു്.

ക്ഷുദ്രം തുണലേശയുക്താ അപി മഹാന്തഃ കേചിത്താദൃശ
തുണരഹിതാശ്ചേദപി മഹതി സ്ഥാനെ മഹാന്ത
ഏവ സ്ഥാപ്താ ഇത്യാഥഃ—

യവ. ചാരം ന പ്രജഹാരേ ജന്തു മിത്യന്തം ജാഗരൂർ രാത്രിരപി
 സ്വപ്നേനാപി ദുഃ പ്രയാത കിമതഃ ശ്വാ ശൈവ താവതപി।
 സംപാദ്യോ മഹതാ ധന്യേ സതതം ഭോജ്യശ്ച സംശൈവരികി
 തൃക്താ മന്തഗജം പരേഴ്സ്യ മേതഃ സ്ഥാപ്യഃ കിമേതാവതാ? ||

നിസ്സാരന്മാർ ഗുണവാന്മാരും മഹാൻമാർ ഗുണമില്ലാത്ത
 വരുമായിരുന്നാലും നിസ്സാരന്മാർ മഹാൻമാരുടെ നിലയിൽ
 ഗണിക്കപ്പെടുകയില്ലെന്നു പറയുന്നു:—

പത്തനപ്പടി വെടിഞ്ഞിടാ ക്ഷണ-
 മുറങ്ങിടാ നിശയിൽ, വല്ലതും
 ഭത്തമാകിലതിരൂഷ്ടമാം ശു-
 നകമെങ്കിലും ശുനകമത്രതാൻ |
 വിത്തസംഹതി കൊടുത്തുവാങ്ങി-
 യതിയന്നഭോജ്യത നിമിത്തമായ്
 മത്തഹസ്തിവരനേയൊഴിച്ചതു
 തദാസ്സഭത്തിൽ വിനിവേശ്യമോ? ||

ശുനകം പട്ടി. പത്തനപ്പടി വെടിഞ്ഞിടാ വിട്ടുവാതിൽ വിട്ടുപോകയില്ല, എല്ലാപ്പോഴും കാവൽ കാത്തു കിടക്കും. നിശയിൽ ക്ഷണം ഉറങ്ങിടാ രാത്രിയിൽ ക്ഷണത്തേറും പോലും ഉറങ്ങുകയില്ല. രാത്രി മുഴുക്കെ ഉറക്കമില്ലെന്ന് സൂക്ഷിച്ചിരിക്കും. ഇത്രയൊക്കെ വേലമെടുക്കുന്നതിന്നു ചിലവുള്ള തീറ്റ വല്ലതും കൊടുക്കണമോ? അതും വേണ്ട. വല്ലതും ഭത്തമാകിൽ അതി രൂഷ്ടമാം, എന്തെങ്കിലും തീറ്റിക്കുകൊടുത്താൽ മതി, അതുകൊണ്ടു സന്തോഷിച്ചുകൊള്ളും. വല്ലതും ഒരിക്കൽ തിന്നാൻ കൊടുത്താൽ വാലുമാട്ടി കഷ്ടത കൊണ്ട് അടിഞ്ഞുകിടക്കും. ഇത്രയൊക്കെ നല്ല സ്വഭാവമുള്ള ജന്തുവാണു് പട്ടി. എങ്കിലും, ശുനകം ശുനകമത്രതാൻ പട്ടി പട്ടിതന്നെ, അതിന്റെ തിന്മയെ പോകയില്ല. ഹേമമിച്ച വിത്തസംഹതി കൊടുത്തു വാങ്ങി വളരെ വിലകൊടുത്തുവാങ്ങി, അതിയന്നഭോജ്യത നിമിത്തമായ് വളരെ ഖുശിമുട്ടി തീറ്റാണ്ടതുകൊണ്ടു, മത്തഹസ്തിവരനെ മരിച്ചതിൽക്കുന്ന ആനയെ ലവനെ, മത്തശബ്ദം കൊണ്ടു ആനയുടെ അഹങ്കാരത്തെയും അതിനെ ഭരിക്കാനുള്ള ശ്ലേശധികൃത്തെയും സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മരിച്ച വിട്ടും വെച്ചു്

അതു പട്ടി, തദാസ്തേതിൽ ആയുടെ സ്ഥാനത്തിൽ, വിവിധേശ്യമോ? സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടവൻ യോഗ്യമോ? അല്ലെന്ന് താല്പര്യം. പട്ടിയെ വളർത്താൻ പ്രയാസമില്ല, അതു തല്ല ഉപകാരിയായ ജന്തുവാണ്, ആയതെ വാങ്ങുവാൻ വളരെ വിലകൊടുക്കണം, എന്നതന്നെയല്ല വളർത്താനും പ്രയാസം, എന്നു വിചാരിച്ചു ആരെങ്കിലും പട്ടിയെ ആയുടേപ്പോലെ ഗണിക്കാമെന്നോ? അതു പൊലെ ക്ഷുദ്രന്മാർ ഗുണവാന്മാരെങ്കിലും മഹാൻമാർ അപ്രകാരമല്ലാത്തവരാണ് എന്നിലും, ക്ഷുദ്രന്മാർ മഹാൻമാരെപ്പോലെ ഗണിക്കപ്പെടുകയില്ലെന്നു താല്പര്യം.

അസന്തഃ കേവനം ബാല്യാത്സ്വപ്നോഷ്ണൈകേത്യുസ്യ കന്യ ചിൽ പ്രഭോർനീകം നീതാശ്വേൽ കാലാന്തരേ സ്വപ്നോഷ്ണകാണാം നിജാഭ്യുദയമേതുഭൂതാനാം തേ യാം നാമാപി വിസ്തരന്തീത്വാഹഃ—

ഇൻ. ഉൽപന്നസ്തരിതം ശുഭേഷു സുചിരം തത്രൈവ പക്വാസ്തതഃ പ്രാപ്താഃ പ്രാപുഷി സാഗരം ജലചരാസ്താസാം മുഖഭേദേ യേ | ദിശൈരേവ ദിശൈസ്തീമിംഗിലകലസ്യംസാഭ്യ കൂടസ്ഥതാം ദൃശ്യന്തുള തതേ രഥസ്വപി കൃതം യാദേയതാസംകഥാം ||

ബാല്യാൽ പ്രഭൃതി വളർത്തി വലിയവരുടെ അടുക്കൽ കൊണ്ടാക്കിയവരുടെ നാമധേയം പോലും അസജ്ജനങ്ങൾ കാലാന്തരത്തിൽ മറക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

ജാതമായ് പുഴയതിൻകയർത്തി-
ലവിടെച്ചിരായ പരിപൂജിയേ
യാതമായ് ശഹരമാഴി പാറി
മഴ വീഴവേ പുഴമുഖേന താൻ |
സ്ത്രീതമായ് ചില ദിനങ്ങൾ കൊ-
ണ്ടൊരു തിമീന്ദനായ് പുഴയിൽമുന്നമൽ-
ഭൂതമായ കഥയേ രഥസ്തി-
ലുമരപ്പതിന്നതു സഹിച്ചിടാ ||

ശമരം മത്സ്യം, പുഴയിൽ കയത്തിൽ തടിച്ചുള്ള കഴിയിൽ, അതായത് ഉണ്ടായിട്ടു; അവിടെ ആ കയത്തിൽ കിടന്നതന്നെ, ചിരായ വളരെക്കാലംകൊണ്ട്, പരിപൂർണ്ണയെ വലിച്ചുണ്ടെന്നു, അഭിവൃദ്ധിയെ എന്നും യാതൊരു പ്രാപിച്ച്, മഴ വീഴവേ മഴപെയ്ത ആറിൽ വെള്ളം പെടുന്നതുപോലെ, പുഴമുഖേത താൻ പുഴയുടെ മുഖത്തിൽ സംഗമസ്ഥാനത്തിൽ കിടന്നതന്നെ; പുഴയുടെ മുഖാന്തരം തന്നെ എന്നും; ആഴി പറ്റി സമുദ്രത്തിൽ ചെന്നുചേർന്നു; മത്സ്യം ആറിലാണു ഉണ്ടായതും വളർന്നതും; പുഴമുഖേത തന്നെതാണ് മഹായായ സമുദ്രത്തിൽ ചെന്നുചേർന്നതും. എങ്കിലും, ചില ദിനങ്ങൾകൊണ്ടു സമുദ്രത്തിൽ ചെന്നെത്തിക്കഴിഞ്ഞു കുറെ താൾകൊണ്ട്; സ്ത്രീതമായ് വലിപ്പംവെച്ചു, അഭിവൃദ്ധിയുണ്ടായി എന്നും; മേ തിമീര്യമായി മകരമത്സ്യങ്ങളിൽവെച്ചു തലവതായി. ഇത്രയും വലിപ്പം വന്നതിന്റെ ശേഷം അതു ആ മത്സ്യം; മൂന്നും പുഴയിൽ ഉൾക്കൂട്ടമായ കഥയെ മുൻപിൽ താൻ ആറിലാണു ഉണ്ടായതെന്നുള്ള സംഗതിയെ; രഥസ്സിലും ഉറപ്പതു ഇന്നു സഹിച്ചിടം ഗോപുരായി പറയുന്നതുപോലും അസഹ്യമായി വിചാരിക്കുന്നു. മകരമത്സ്യമുതൽ പിന്നെ അതു ആറിൽ വരികയില്ല. ചെറിയ മത്സ്യങ്ങളാണ് മകരമത്സ്യങ്ങളാകുന്നതെന്നു മുൻപുള്ളവർ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ മകരമത്സ്യം മത്സ്യഭൂമിയിൽ ചേർന്നതേയല്ല. ഭൂമിയിൽ വലിപ്പം വരുമ്പോൾ മുൻപിൽ സഹായികളായിരുന്നവരെ മാത്രമല്ല, പാവപ്പെട്ട അച്ഛനമ്മമാരെ പോലും അവർ മറന്നുകളകയും പൂർണ്ണമായി പറകപോലും ചെയ്യുന്നതു കുറച്ചിലായി വിചാരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു എന്നു ഭാവം.

മഹതഃ കിന്യചിത് പ്രഭോസ്സകാശാദവാപ്തം ദ്രവിണം സപീ
യധനവദൃതപാ പരാൻ പീഡയതഃ ഖലാന്നദി
ശ്യാമഃ—

പരമഃ കർമ്മിതഃ പതഃ കലുഷിതം ഹാസഃ കൃതാ ദൂരതഃ
പീഡ്യന്തേ ച യവേമന്തിത ഇതി കൃതാരവേയന്താകാഃ |
സോഡാമേതവ ഹേ പരയാദി സകലം; ശക്തോഷി മാതുംസ്വതഃ
കിം തപം ശീകരമേകപുരധി താ ലോഭോ യദി സമീകൃതഃ ||

മഹാനായ പ്രഭുവിന്റെ പക്കൽ നിന്നും കിട്ടിയ ധനത്തെ സ്വന്തമെന്നപോലെ ചിലവഴിച്ചു മറയ്ക്കുവരെ ദ്രോഹിക്കുന്ന ഭൂമിമാരെപറ്റി പറയുന്നു:—

പങ്കിലീകൃതപഥം തപമാവിലി-

തവാരി ദൂരിതസിതപ്തം
ശങ്കിയാതിടികൾകൊണ്ടു പീഡ-

യസി യാചകം ജലദ! ചാതകം |

നീക്കിലെതദഖിലം സമേത-

യം, പയോധി ലോഭമുരരീകരി-
ച്ചെങ്കിൽ നീ തനിയെയേകശീക-

രവുമേകവാൻ നിപുണനാകുമോ? ||

ജലദ! അല്ലയോ മേഘമേ! തപം തീ; പങ്കിലീകൃതപഥം പങ്കിലീകൃതമായി ചളിയുജ്ജതാകപ്പെട്ട; പതനവോടു വഴിയോടു കൂടുംവണ്ണം; വഴിയെല്ലാം ചെളി കെട്ടിച്ച് എന്നർത്ഥം, ആവിളിതവാരി ആവിളിതമായ കലകപ്പെട്ട; വാരിയോടു ജലത്തോടുകൂടുംവണ്ണവും; വെള്ളമെല്ലാം കലക്കി എന്നർത്ഥം; ദൂരിതസിതപ്തം ദൂരിതങ്ങളായ കാടിക്കപ്പെട്ടവയായ; സിതപ്തങ്ങളോടു ഹംസങ്ങളോടു കൂടുംവണ്ണവും ഹംസങ്ങളെ എല്ലാം കാടിച്ചു എന്നർത്ഥം. വട്സരഭരണിൽ ഹംസങ്ങൾ മാന്യസ സാസ്തിലേക്കു പോകുന്നു. ഇതു മൂന്നും ക്രിയാവിശേഷങ്ങൾ എന്നു ധരിക്ക. ശങ്കിയാതെ മടികൂടാതെ; യാചകം ചാതകം വെള്ളം വേണമെന്നു യാചിക്കുന്ന ചാതകത്തോ; മഴ വീഴുന്നതുവരെ ചാതകപ്പക്ഷി വെള്ളം കുടിക്കയില്ലെന്നും മഴ വീഴുമ്പോൾ അതു ദേഹത്തെ തീർക്കുന്നു എന്നുമാണ് പ്രസിദ്ധി. ഇടികൾകൊണ്ടു ഇടി മുഴക്കങ്ങൾ കൊണ്ടെന്നും മുഷ്ട്രാഘാതം കൊണ്ടെന്നും; പീഡയസി ദോഷിക്കുന്നു; അല്ലയോ മേഘമേ! നീ വഴിയൊക്കെ ചളി കെട്ടിച്ചു വൃത്തികേടാക്കുന്നു, വെള്ളമെല്ലാം കലക്കുന്നു, ഹംസങ്ങളെ തീറ്റി തിന്നാൻ സമ്മതിക്കാതെ കാടിക്കുന്നു, കാച്ചു വെള്ളം തരണേ എന്നു യാചിച്ചുവരുന്ന ചാതകത്തെ മടികൂടാതെ ദോഷിക്കുന്നു, കിങ്കിലൈതൽ എന്തു സംഹസമാണിത്? അഖിലം സംഹമയി ആകട്ടെ, ഇതൊക്കെ സഹിച്ചുകൊള്ളാം. പയോധി സമുദ്രം, ലോഭത്തെ ഉരരീകരിച്ചെങ്കിൽ ലുബ്ധിനെ സ്വീകരിച്ചെങ്കിൽ നിരക്കു വെള്ളം തരാതെ ഇരുന്നെങ്കിൽ എന്നർത്ഥം. നീ തനിയെ തീ തന്നെത്താൽ, ഏകശീകരവും ഒരുതുള്ളി ജലംപോലും, ഏകവാൻ കൊടുക്കാൻ, തിപുണനാകുമോ സമത്വമാകുമോ? സമുദ്രം തിരക്കു ജലം തരത്തുപക്ഷം തിരക്കു ഒരു തുള്ളി ജലംപോലും കിട്ടുകയില്ല. പിന്നെ മുൻപറഞ്ഞ വിധം തീ എങ്ങനെ ഉപദ്രവിക്കും? സമുദ്രത്തിന്റെ ഭരതയ്യത്തേ തീ ദുർമ്മാഗ്നിയിൽ ഉപയോഗിക്കുന്നു. ഇതുപോലെ ദുഷ്ടന്മാർ സ്വപ്രഭുക്കളുടെ ഗുണങ്ങളെ തങ്ങളുടെ ദുഷ്ടപ്രവൃത്തികളുടേതുമാക്കിത്തീർക്കുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

ഗുണവാന്മാർ പ്രഭുഃ ചലൈന്നീചൈശ്വ സഹ സംഗത
ശ്വേൽ സുജനാനാം തതഃ പ്രവാസ ഏവ യുക്ത ഇ
ത്യാഹഃ—

ഈ. സർവജ്ഞാ യദി ശങ്കരോ യദി മഹാദേവോ യദി പ്രായശ്ച
ദേവോഽഥാപി ദൈവതം യദി തദപ്യാസ്തമിദം ഭൂതഃ |

ധൂർധൂരൈഃ ഫണിഭിഃ കപാലവലയൈരയൈശ്വര്യേണ സംഗതി-
ശ്രുദ്ധാചക്രകലേ! യ താവദപിതാ, യഥേ ബഹിർമുതാം ||

പ്രഭു ഗുണവാന്മാരെങ്കിലും ഭൂമുന്മാരും നീചന്മാരുമാ
യി സഹവാസമുള്ളതായ്ക്കായി തീർന്നാൽ സജ്ജനങ്ങൾ അദ്ദേ
ത്തെ വാട്ടുപിരിയുന്നതു തന്നെയാണു യുക്തമെന്നു പറ
യുന്നു:—

ആത്മബന്ധ പരമേശ്വരൻ സക-
ലവിഷ്ണുപാധിപതി മെഴലിയിൽ

ചേർത്ത ചന്ദ്രകലികേ! ശിവന്റെ
മഹിമാനന്ദസമമെങ്കിലും |

ധൂർത്തപുഷ്പഭജഗാസ്ഥിമാല

മുതലായതോടു സഹ സംഗമം

കീർത്തിയസുഷമേ! നിനക്കു-

ചിതമല്ല പോക വെളിയിൽ തൊഴാം ||

ആത്മബന്ധ ദീപരക്ഷകന്തായി; സകലവിഷ്ണുപാധിപതി സകല ലോ
കത്തിനും നാഥനായിരിക്കുന്ന; പരമേശ്വരൻ, സർവേശ്വരനായ ഭഗവൻ
ശിവൻ; മെഴലിയിൽ, ശിരസ്സിൽ, ചേർത്ത, അലങ്കാരമായി അണിയുന്ന,
ചന്ദ്രകലികേ! ചന്ദ്രകലേ! ശിവന്റെ ഭാഗിമാവ്, ഭഗവന്റെ മഹാത്മ്യം,
അന്ത്യസമമെങ്കിലും അതത്യാസാധാരണമാണെങ്കിലും, ശിവന്റെ ഭാഗിത്വം
വളരെയുണ്ടെന്നു മുൻപുള്ള വിശേഷണങ്ങളിൽ സ്പഷ്ടം. അദ്ദേഹം കിരീട
ത്തിൽ ചന്ദ്രകലയെ ചൂടുന്നു എന്നാണ് പ്രസിദ്ധി. അല്ലയോ ചന്ദ്രകലേ!
ഇത്ര മഹാത്മ്യമേറുന്ന ഭഗവാന്റെ ശിരസ്സിൽ ഇരിക്കുന്നതു തല്ലതു തന്നെ,
എങ്കിലും ധൂർത്തപുഷ്പഭജഗാസ്ഥിമാല മുതലായതോടു സഹ സംഗമം, ഉമ്മ
ത്തുപ്പുവ്വ്, സർപ്പം, അസ്ഥിമാല തുടങ്ങിയ തിച്ഛസ്തകളോടുള്ള സഹ
വാസം, പരമേശ്വരൻ ഉമ്മത്തുപ്പുവ്വ് മുതലായവയെ ധരിക്കുന്നു എന്നാണ്

പ്രസിദ്ധി, അവഹൃത്യം തീചങ്ങലകൾ. ഭഗവാൻ മഹാത്മ്യമുള്ള ആളാണെന്നുള്ളതും ഈ തീചയസ്സുകളോടു സംഗതമായിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനോടു തീ ചേർന്നിരിക്കുകയാണു് തീയും ഈ തീചയസ്സുകളുമായി സംഗമിച്ചിരിക്കുന്നു. അതു തിരയ്ക്കു് ഉചിതമല്ല. അതേതു്കൊണ്ടെന്നു കിർത്തിയസുഷമ! എന്നു സംബന്ധിയാൽ വ്യക്തപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. തീ കിർത്തിയതായ ശ്ലാഘിതമായ, സുഷമയോടു, പരമായ കാന്തിയോടു കൂടിയതായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് തീ ശോഭയുള്ള പരാർത്ഥങ്ങളോടു ചേർന്നിരിക്കേണ്ടതാണു്, അല്ലാതെ ദുഷ്ടപരാർത്ഥസംഗമത്തിന്നു് അർഹതമല്ല. ഇവിടെ അതുള്ളതുകൊണ്ടു് പോക വെളിയിൽ തൊഴാം, ഭഗവാൻ മഹാത്മ്യമുള്ള ആളാണെന്നുള്ളതും തീചയസ്സുവായുള്ള ആളാണെന്നു് അദ്ദേഹത്തെ വെളിയാണെന്നു് പേർക്കിക്കുന്നു, 'തൊഴാം' എന്ന ശാസ്ത്രം അപേക്ഷയിലുള്ള ഉറപ്പിയേയും തീചയസ്സുവായുള്ള വെളിപ്പിയേയും കാണിക്കുന്നു.

ഭാതുഭിർഭേയം വസ്തു തത്ത്വതർക്കലക്ഷ്യപവ ന ദന്തം ചേദി
ത്വിനാം മഹാൻ വേദഃ സൃഭിത്വാഹഃ—

ഭവ. അസ്ത്യാം പ്രാപ്താഷ്ടി ചാതരകർമ്മലക്ഷണാ ചണ്ഡാ ത ചേൽ കിം തതോ
ഭാവപ്രാപ്താഷ്ടി ഭാസ്വതേ ദിഗ്ഭിന്നമിത്യേ! തപശ്ശം ഗമ്യതേ |
ഏതേഭ്യേവ ചയം വ്രജന്തി ചൂഢം കൈരതകർമ്മതത്ത്വപിചേ-
ദേകഃ പ്രാണിതി താവരതേയ-കൃതമസ്ത്വപ്രതേയ തസ്സംഗതഃ ||

കൊടുക്കാനുള്ള തിന്ന വേണ്ടകാലങ്ങളിൽ തന്നെ കൊടുക്കാതെ ഇങ്ങനാൽ യാചകന്മാർ വളരെ കയ്പുപ്പെടുപോകമെന്നു പറയുന്നു:—

ചാതകങ്ങളുദബിന്ദുവികുറി
ഭൂജിച്ചതില്ല യദി കിം തതഃ?
സ്ത്രീതമായരുളി ഓമടുത്ത
കുറിയെന്നു നീ ജലദ! ഗച്ഛസി |
പോതകങ്ങളോടു കൂടിയിന്നി-
വ നശിച്ചിടുന്നു, മരുവുന്നതു-
ണ്ടേതദനപയജമേകമെങ്കിൽ
മതിയാമത, ൫ മമ സംശയം ||

ജലദ! ദേവേമേ! ചാതകങ്ങൾ ചാതകപ്പക്ഷികൾ, ഇക്കുറി ഇത്തവണ,
ഈ വർഷത്തിൽ; ഉമ്മിന്ദു ജലവിന്ദു, ഭൂജിച്ചതില്ല യദി കുടിച്ചില്ലെങ്കിൽ,

ഇങ്ങനെ ചാക്കകൾക്കു ഭലപാതം കിട്ടിയില്ലെങ്കിൽ, കിം തന്ത്? അതു കൊണ്ടു എന്തു ദോഷം? നന്നായില്ലെന്നതും. അടുത്ത കുറിവരുന്ന മഴക്കാലത്തിൽ, സ്ത്രീകളായി അധികമായി, കഴിഞ്ഞ തവണ കൊടുക്കത്തോളം കൂടി കൂട്ടി എന്നർത്ഥം. അങ്ങിനെ കൊടുക്കാം. എന്നു വിചാരിച്ചു, തീ ഗല്ലസി തീ പോകുന്നു. മാറുള്ള പേരുകളിൽ ഭലപാതം ചെയ്യാതെ മഴക്കാലം വന്നാൽ ദോഷം തീർക്കുമെന്നു മേ ഹിച്ചു വരണ്ടു കിടക്കുന്ന ചാക്കകളെ വെച്ചിട്ടു, വരുന്ന തവണ ധാരാളം കൊടുക്കാമെന്നു കരുതി അല്പയോ മേ ഘമോ തീ മഴപെയ്യാതെ പൊയ്ക്കളയുന്നു. അതുകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ഫലമെന്തെന്നു പറയുന്നു—ഇവ ചാക്കകൾ; പേരുകൾക്കോടു കൂടി കണ്ടുകൂട്ടി കളോടുകൂടി, ഇന്നു ഇക്കുറിയെന്നു, തന്നിട്ടിട്ടു മരിച്ചുപോകുന്നു, ദോഹിച്ചു വരണ്ടു കൂട്ടത്തോടെ മരിച്ചു വംശം അന്യപോകുന്നു. എന്തെന്നു യജം ഈ വസ്തുതകളുള്ള, ഏകം ഒന്നെങ്കിലും; മരുവുന്നതു എങ്കിൽ ജീവിച്ചുകിടന്നാൽ, അതു മതിയാം മതിയാകാം. എന്തെന്നാൽ അതിൽനിന്നു പിന്നെ സന്താനങ്ങൾ ഉണ്ടാകുമെന്നു മോഹിക്കാം. അതു മമ സംഗ്രഹം ഒന്നെങ്കിലും ജീവിച്ചു കിടക്കുമോ എന്നുള്ളതിൽ എതിക്കു വളരെ സന്ദേഹമുണ്ട്. ഒന്നും കിടക്കയില്ലെന്നാണു എതിക്കു തോന്നുന്നതു്. ചാക്കകൾ വർഷക്കാലത്തിനു ദോഷം തീർക്കുന്നു എന്നുണ് പ്രസിദ്ധി. അപ്പോൾ മേ ഘം വരുന്ന തവണ ധാരാളമായി പെണ്ണുകാരെന്നുചെയ്തു മഴ പെയ്യാതെ ഇരുന്നുകളത്താൽ ചാക്കകളെല്ലാം ദോഷംകൊണ്ടു മരിച്ചുപോകും, പിന്നെ മഴ പെയ്തുകൊണ്ടു് അവയ്ക്കു് ഒരു പ്രയോജനവുമില്ല. അതുപോലെ അമ്മികൾക്കു വേണ്ടപ്പോൾ സഹായം ചെയ്യാതെ ഇരുന്നാൽ പിന്നെ എന്തു കൊണ്ടും അവർക്കു് ഒരു ഫലവും സിദ്ധിക്കുകയില്ലെന്നു താല്പര്യം.

മഹത്യാ സമ്പദായുക്തോഽപി തുണലേശരഹിതോ നരഃ
സർവ്വജനഗർഭോ ഭവതീത്യാഹഃ—

ജ. യ. വസ്തുസ്തീതിമതോമദ്യുജിസി തേ വാസോ ദൃഢതീപതേ
പ്രത്യേതവൃത്തം ച കാഞ്ചനമിതി പ്രേരണം പുതന്നാമി തേ ||
കിം കർത്തവ്യമിതി പരം ച ഭവതാ ശുഭധൃഃ! മോക്ഷഃ പുത-
ന്നു ക്രീണന്തി യ ച സ്പുശന്തി യചയ പശ്യന്തി ഗന്ധപ്രിയഃ ||

വളരെ സമ്പത്തുള്ളവനാണെങ്കിലും തുണലേശമില്ലാത്തവനായിരുന്നാൽ അവനെ എല്ലാവരും നിന്ദിക്കുമെന്നു പറയുന്നു:—

വണ്ണമെത്ര ഹൃദയംഗമം, വസ-
 തി വാമദേവനുടെ മെഴലിയിൽ
 സ്വണ്ണമെന്ന പുകൾപൊറു പോരുത-
 വ, പൂണ്ണമാം വിഭവമീവിധം |
 വണ്ണയാമി കിമമാപി നിന്നെയി-
 ഫ സൗരഭപ്രസിതമാം ജനം
 നിണ്ണയം കിതവ! വാങ്ങുകില്ല നൊ-
 ടുകില്ല നോക്കുകയുമില്ലഹോ ||

കിതവ! അല്പായം ഉമ്മത്തേ!; വണ്ണം എത്ര ഹൃദയംഗമം, തിന്റെ
 തിരം എത്ര മയോഹരമായിരിക്കുന്നു, വസതി വാമദേവനുടെ മെഴലി
 യിൽ, തിന്റെ ഇരിപ്പ് സാക്ഷാൽ ഭഗവാനായ പരമേശ്വരന്റെ തലയി
 ലാകുന്നു, സ്വണ്ണം എന്ന പുകൾപൊറു പോരു സ്വണ്ണമെന്ന പ്രസിദ്ധപ്പെ
 ട്ത ചേരാനു തിരക്കു, “ധൂർധൂര! കാഞ്ചനാഫലം” എന്ന അഭിധായമനു
 സരിച്ച സ്വണ്ണത്തിനുള്ള പേരേറ്റും ഉമ്മത്തിനും ഉള്ളതായി ഗണിക്കപ്പെ
 ട്ടിരിക്കുന്നു. ഈ വിധം മുൻപറഞ്ഞ മതിരി, തവവിഭവം പൂണ്ണമാം, തി
 ന്റെ മഹാത്മ്യത്തിന് ഒരു കാര്യമില്ല. എങ്കിലും ഗന്ധഗുണമില്ലാത്തതു
 കണ്ടെട്ട് ആരും തിന്നെ ആദരിക്കുന്നില്ലെന്ന് ഉത്തരമുണ്ടായി പഠയു
 ന്നു:—വണ്ണയാമികിം? ഇതിലധികം സ്തോത്രം എന്താണുള്ളത്? ഇതിലധി
 കം സ്മൃതർമ്മമായി മറററന്നുമാറുന്നതും, അഥാപി, എങ്കിലും; സൗര
 ഭപ്രസിതമാം ജനം, സൗരഭത്തിൽ, സുഗന്ധത്തിൽ, പ്രസിതമായ, താല്പ
 യ്യമുള്ള ജനം; മണമുള്ള സാധനങ്ങളിൽ പ്രിയമുള്ള ജനങ്ങൾ എന്നതും;
 തിന്നെ ഇഫ, തിന്നെ ഈ ലോകത്തിൽ; വാങ്ങുകില്ല, തൊടുകില്ല, തോക്കു
 കയും ഇല്ല, അവർ തിന്നെ ഗണിക്കുകയും; തിണ്ണയം തിന്മയും തന്നെ. ഇ
 ത്ര മഹാത്മ്യമുള്ളതാണെങ്കിലും സുഗന്ധമില്ലാത്തതിനാൽ ജനങ്ങളിൽ തി
 നെ അതാദരിക്കപ്പെടുന്നല്ലോ എന്നുള്ള ആശയമുണ്ടാകരുതേ! എന്നുള്ള തി
 പാതം പ്രോതിഷ്ഠിക്കുന്നു. അതുപോലെ ഒരുവൻ എത്രയൊക്കെ വൈഭവമു
 ള്ളവായിരുന്നാലും സൽഗുണമില്ലാത്തവനായിരുന്നാൽ ജനങ്ങളിൽ ആദ
 രിക്കപ്പെടുകയില്ലെന്ന താല്പര്യം.

പരമധാർമ്മികേ കസ്തിംശ്ചിൽ പ്രഭുരേ രാജ്യം ശാസതി
പരമാമോദശാലിനസ്സുനാഃ ചലേന്ദ്രസ്തിൻ വി
പ്രഭുഃ പ്രതമേനം ഏവ ഭവന്തിത്യാഹഃ—

ഭ. രാജ്യം യേന കൃതം തത്ത്വ ശുഭമഃ കാമസ്വ തഥാധുതാ
യേഷാമേവ ഗിരഃ ചരാ പരഭൂതൈരൈസ്തേഭ്യ മേതം യുതം |
വ്യരഹ്യാ യേന ദിശോ ത സംപ്രദൈസത മന്ദാഹിലഃ സുന്ദതേ
കിം ബുദ്ധേ തിതരം തിദാഹമതകോ വിശ്വം തവം തമ്മമേത ||

ഏറ്റവും ധാർമ്മികനായ ഒരു രാജാവു രാജ്യം ഭരിക്കു
വേ സത്തുഷ്ടന്മാരായിരുന്ന സജ്ജനങ്ങൾ ഭുഷ്ടനായ മറ്റൊ
രാൾ രാജ്യഭാരം നടത്തുമ്പോൾ മിണ്ടാതെ സർവ്വവും സഹി
ക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

കുന്ദബാണനധിരാട്ട തന്നട-

യ നാമമിച്ഛാഴ്ത്ത കേട്ടിടാ

സുന്ദരാലപിതമാം പിക്വക-

രമിന്ന പഞ്ചമമുരച്ചിടാ

ചന്ദനാദ്രിപവനൻ ദിഗന്തവി-

സുതൻ നിർത്തിയധുനാപരി

സ്തന്ദനം, ഹതനിദാഹമദ്യ, പു-

തുതായ് ചമച്ചിതു ജഗത്തിനെ

ഇച്ഛാഴ്ത്ത, വസ്തന്തംപോയി വേതൽ വന്നപ്പോൾ; അധിരാട്ട, മ
ഹാരാജാവായ; കുന്ദബാണൻ തന്നടയ, കാമദേവനുടേ; നാമം കേട്ടിടാ,
പേരുപോലും ആരും പറയാറില്ല. വസ്തന്തകാലത്തിൽ രാജ്യംഭരിച്ച യാ
ണ രാജാവായ കാമദേവന്റെ പേരുപോലും ഗ്രീഷ്മകാലത്തിൽ ചേർക്കു
യില്ല. അതുപോലെ വസ്തന്തത്തിൽ സുന്ദരാലപിതമാം സുന്ദരമായ ക
ണ്ഠാനന്ദകരമായ, ആലപിതം ഗാനാലാപത്തോടു കൂടിയ, പിക്വകരം, ക
യിൽ കൂടും, ഇന്നു, ഇപ്പോൾ ഗ്രീഷ്മത്തിൽ, പഞ്ചമമുരച്ചിടാ, പഞ്ചമ
സ്വരത്തിൽ ഗാനം ചെയ്യുന്നില്ല, കയിലിന്റെ കച്ച പഞ്ചമസ്വരമെന്നാ
ണ പ്രസിദ്ധി. വസ്തന്തത്തിൽ കളമാകായസ്സും ഗാനംചെയ്ത കൊണ്ടിരുന്ന
കയിലുകൾ ഇപ്പോൾ മുകളിലായി. ദിഗന്തവിസുതൻ, ദിഗന്തങ്ങളിൽ,
എല്ലാ ദിക്കുകളിലും; വിസുതനായ, സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന, ചന്ദനാദ്രിപവ

യൻ, മലയമാരുതൻ, അധുനം; ഇപ്പോൾ, പരിഹൃതം, ചുറ്റുമുള്ള മന്ദഗ
മം, തിരഞ്ഞി, വസന്തത്തിൽ എല്ലാദിക്കിലും മന്ദമായി ചലിച്ചുകൊണ്ടി
രുന്ന മലയമാരുതൻ അതക്കമില്ലാത്തതായി. ഏതിനേറെ, അദ്ദേ, ഇ
പ്പോൾ, ധന്തദോഷ, ദുഷ്ടതായ വേനൽ, ജഗത്തിനെ പുതുതായി ചമച്ചി
തു, ലോകത്തെ പുത്തയാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു, ഗ്രീക്ക് മാവിർഭാവത്തിൽ തൽ
സമചരണമായ കടുത്ത സൂര്യകിരണങ്ങളോ, ചുമലിക്കാറ്റും മാറ്റം പുറ
പ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. മുൻപു വസന്തത്തിലുണ്ടായിരുന്നവയെല്ലാം അവസാനി
ച്ചു. അതുപോലെ മുൻപിൽ ഭൂമി തല്പരാജാവിനോടു കൂടിയിരുന്നപ്പോൾ
സുഖികളായിരുന്ന ജനങ്ങൾ ദുഷ്ടരാജാവു താടവായ്കാലം എല്ലാം സഹി
ച്ചുകൊണ്ടു മിണ്ടാതെ ഇരിക്കുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

ഖലസ്യ യസ്യ കസ്യചിത് പ്രഭോരാത്രയാദിപുല്ലൈ
സ്താദൃശൈരേവ ജനൈരുപദൃതം പരമഭീനം ക
ഞ്ചിൽ സജനം പ്രതി ഭാവിസുഖകാലാവസ്ഥാം പ്ര
കാശ്യ സമാശ്വാസയന്നാഹഃ—

ര. പീയത്തം തമസം ദിശോ വിദധതാം തിഷാ പിശാചാം സൂയം
വ്യാക്രോശത്തു ശിവാ? കിയച്ചിരമന്തേ കാലസ്സമേ സ്ഥാസ്യതി? |
അദ്വൈതേതി ഭാനരേഷ്യതി ദിശാമദ്യ പ്രസാരോ മുഖേ-
ഷ്വദ്യസാം പ്രകൃതിംഗമിഷ്യതി മഹി, കോക! തപയാ ക്ഷമതാം ||

ഖലനായ രാജാവിനെ ആശ്രയിച്ചു വളർന്നു ദുഷ്ടനാരാ
ൽ ഉപദ്രവിക്കപ്പെട്ട പരമഭീനനായിരിക്കുന്ന ഒരു സജന
ത്തെ നല്ല കാലം അടുത്തുകഴിഞ്ഞു എന്നു പറഞ്ഞു ആശ്വ
സിപ്പിക്കുന്നു:—

ആകവേചിരൾ നിറഞ്ഞിട്ടെ, ക-
ലട്ടെ ഭൂതതതി ഗർവ്വ, മ
സ്തോകമായ ശിവകൾ കൂകിട്ടെ, നി-
ലയെത്ര നേരമിതു നിന്നിടും |
ലോകബാധവനദിക്കുമിപ്പൊഴു-
തു ദിങ് മുഖങ്ങൾ തെളിവാൻിടും
കോകമേ? കിമപി നീ പൊറുക്ക വ-
രുമിഷ്ണുണം പ്രകൃതിയിൽ ക്ഷിതി ||

കോകമേ! ചക്രവർക്കമേ! രാത്രിവന്നു ലോകത്തെ ബാധിച്ചിരിക്കുകൊണ്ടു വിരാമമാകുമെന്നു തീ വൃന്തമിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു നിന്നിരിക്കട്ടെ, ദിക്കെല്ലാം ഇതുകൂടി മുട്ടിക്കളയട്ടെ; അങ്ങനെയൊരു എല്ലാവരും ഇരുന്നുകൊള്ളട്ടെ എന്നും; ഭൂതത്തിൽ ഗർവ്വം കലരട്ടെ, പിശാചുസംഘം "ഇപ്പോൾ നമ്മുടെ അധിപതിയാകാമെന്നാണ്" എന്നുള്ള അഹങ്കാരം കരുതിക്കൊള്ളട്ടെ; ദുഷ്ടന്മാർ വയസ്സ് കടിച്ചുകൊള്ളട്ടെ എന്നും, പിശാചുവർഗ്ഗങ്ങൾ രാത്രിയിലെ സഞ്ചരിക്കുമ്പോഴും ശിവകൾ അസ്ത്രോക്രമമായി കൂടിക്കൂട്ടട്ടെ, കറുത്തന്മാർ അധികമായി തിളവിളിച്ചുകൊള്ളട്ടെ; തീവന്മാർ അവരുടെ പ്രാബല്യത്തെ വിളിച്ചു തിളവിളിക്കട്ടെ എന്നും, മുൻപറഞ്ഞ സംഗതികളെല്ലാം ഭയഭരണങ്ങളാകുന്നതു കൂടാതെ സമുദയസ്ഥിതിയായ ചക്രവർക്കത്തിന്നു ഏതെങ്കിലും ഉദാഹരണം. ചക്രവർക്കങ്ങൾക്കു രാത്രിയിൽ വിരാമമാണെന്നുള്ളതും പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ഇതുകൊണ്ടുതന്നെ ഭയപ്പെടുകയും വൃന്തമിരിക്കുകയും ചെയ്യട്ടെ, എന്തെന്നാൽ തിളയിതു എത്രയേറെ തിന്നിട്ടും, ഇതു അപരമായ എത്രയേറെ അങ്ങനെയെങ്കിലും തിളക്കം കാണുകയോ? വളരെ യേറെ ഇല്ലെന്നുതന്നെ. ഇതു സ്ഥിതിയെക്കൊണ്ടു കണക്കാക്കി മാറ്റിപ്പോകാം. പിന്നീട് എന്താണ് ഉപദേശിക്കുന്നതെന്നു പറയുന്നു:—ഇപ്പോഴുള്ള, കണക്കാക്കി; ലോകവ്യാപനം, സൂര്യൻ; പ്രഭാഷണമകാശിയായ രാജാവെന്നും, ഉദിക്കും ഉദയരേഖ പ്രാപിക്കും, പ്രവേശനമായി വരുമെന്നും, അപ്പോൾ ദിങ് മുഖങ്ങൾ തെളിവായിട്ടും, എല്ലാ ദിക്കിലും വെളിച്ചമുണ്ടാകും, മുൻപിൽ വൃന്തമിട്ടു കൊണ്ടിരുന്നവരുടെ മുഖത്തിൽ പ്രസാദമുണ്ടാകുമെന്നും, അതുകൊണ്ടു തീ കിമപി പൊരുക, അല്ല ക്ഷമിച്ചിരുന്നാലും, ഇക്കണക്കു താമസിയാതെ, അല്ലെങ്കിൽ ലോകവ്യാപനവോരെയെത്തിൽ, ക്ഷിതി പ്രകൃതിയിൽ വരും, ഭൂമി അതിന്റെ സഹജയായ സ്ഥിതിയെ പ്രാപിക്കും, രാജ്യത്തിന്നു ക്ഷേമമുണ്ടാകുമെന്നും, തൽക്കാലം കണക്കുതന്നെ വകവെക്കട്ടെ, താമസിയാതെ എല്ലാവരും ക്ഷേമമുണ്ടാകും.

വദാന്താനാം കേഷാഞ്ചിത് പ്രഭുണാം സകാശാദിദൂരഗതാം ബഹവഃക്ഷണേന കിമപ്യവാപ്യയാന്തി; മിരോണ തദാശ്രിതഃ കശ്ചിത് സർവ്വം തത്സമീപേ തിഷ്ണപ്യ ലണ്ണദ്രവിണോ ജായത ഇത്യാദി:—

അ. മേലോ ഇത്രവതിയ്ക്കുപേടി തടസ്സസ്ഥം പയോ ഗുഹ്വരേ യാദാംസീതി സമാഗതാസ്തത്ര ഇതോപ്യാതു മേവേന സുഖം | യസ്തു സ്വാന്തിക ഏവ തസ്യ മഹത്സ്വാലസ്യ കാലം വരോ-
ജ്ജിഹ്വസ്വാപി ഹി കോപയോഗകണികാം പശ്വാമി തേനാഞ്ചിത ||

ദൂരദേശത്തിൽ നിന്നും വരുന്നവർ രാജാവിന്റെ പക്കൽ നിന്നും ക്ഷണത്തിൽ സമ്മാനങ്ങൾ വാങ്ങിക്കൊണ്ടു പോകുന്നു; വളരെക്കാലമായി എപ്പോഴും സമീപത്തു് ആശ്രയിച്ചു നിൽക്കുന്നവൻ ഒന്നും കിട്ടുകയില്ലെന്നു പറയുന്നു:—

അന്തരിക്ഷമതിൽ നിന്നു വന്നു ക-

വരുന്നു മേഘമുദകത്തിനേ-

ച്ചിന്തവിട്ടു ജലജന്തുവെത്തിയി-

ഹ സന്തതം വിഹരതേതരാം |

ഹന്ത! തുംഗമൊരു താലമന്തിക-

മണഞ്ഞുണങ്ങി മരുവുന്നതി-

ന്നെന്തുമോ! കടലിനാൽ തരിമ്പു മു-

പയോഗമിന്നു ചിരകാലമായ് ||

അന്തരിക്ഷമതിൽ നിന്നു വന്നു, എത്രയും ദൂരത്തിൽ കിടക്കുന്ന കശേരികളിൽ നിന്നും വന്നിറങ്ങി, ഉദകത്തിനെ, ജലത്തെ, മേഘം കവരുന്നു, അപഹരിക്കുന്നു. മേഘം സമുദ്രത്തിലിറങ്ങി ജലത്തെ കുടിച്ചുകൊണ്ടു പോയി പിന്നീടു വർഷിക്കുന്നു എന്നുണ്ടു പൂർവ്വവിശ്വാസം. വാസ്തവത്തിൽ സമുദ്രത്തിൽ നിന്നും സൂര്യരശ്മിസംപർക്കുന്നതാണു ആവിയുണ്ടായി അതാണ് ആകാശത്തിൽ മേഘമായി തീരുന്നതു്. ജല ജലജന്തുവെത്തി, തരി മുതലായ മറ്റുദിക്കുകളിൽനിന്നു ജലജന്തുക്കൾ വന്നു സമുദ്രത്തിൽ: ചിന്തവിട്ടു, തിവിചാരമായി, സന്തതം, എല്ലാപ്പോഴും, വിഹരതേതരാം, വളരെ സുഖമായി കളിയടുന്നു. ഇപ്രകാരം അത്ഭുതിക്കുകളിൽനിന്നും വന്നു ചെന്നവർക്കു സമുദ്രം വളരെ ഉപകാരം ചെയ്യുന്നു. അടുത്തു തിരിക്കുന്നവരോ? അന്തികമണഞ്ഞു, സമീപത്തിലായി വീടുകുന്ന, അടുത്തു് ആശ്രയിച്ചു തിരിക്കുന്ന എന്നും, ഉണങ്ങി മരുവുന്ന, ശുഷ്കമായി തിരിക്കുന്ന, തരിശായിരിക്കുന്ന എന്നും, തുംഗമൊരു താലമന്തിന്നു, പൊക്കമുള്ള പതസ്തു്, മഹായായ സേവകൻ എന്നും, പാത കടൽക്കരയിൽ സാധാരണയുണ്ടാകുന്നു, അതിന്നു പൊക്കാ വളരെ വരും, എപ്പോഴും അതു ശുഷ്കമായി തിരിക്കയും ചെയ്യാം. ഇവിടെ പതയേ സമുദ്രസേവകനായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ചിരകാലമായി, വളരെക്കാലം കരസ്സു തിന്നിട്ടും, വളരെതാൾ ആശ്രയിച്ചിട്ടുമെന്നു ഇന്നു കടലിനാൽ തരിമ്പുപയോഗമെന്നു കഴമിക്കൊണ്ടു അപലപ്പെ-

കിലും ഉപകാരം സിദ്ധിച്ചിട്ടില്ല. കടമിലെ വെള്ളത്തിൽ അല്പമെങ്കിലും അതിനു കിട്ടിയിട്ടില്ല അതിനാലത്രേ അതു ശുഷ്കമായി തിരിയുന്നതു. ഹന്ത! കഷ്ടം. ദൂരദിക്കിൽ തിന്നും അപരിചിതയായി വരുന്നവനു രാജാക്കന്മാർ വളരെ സമാധാനങ്ങൾ കൊടുത്തുയക്കുന്നു, തന്നെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന മഹായായ സേവകന് ഒന്നും കൊടുക്കുന്നതുമില്ല. കഷ്ടം! മിററത്തു മുല്ലയ്ക്കു മണമില്ലെന്നുള്ളപക്ഷമെല്ലാം ഇതു ഒരു ഉദാഹരണമാകുന്നു.

കാലെ വിപരീതേ ഖലൈഃ ക്രിയമാണാവമതിസ്സദ്ഭിക്തൃ
ന്തരാഭാവദവശ്യാം സോഽവ്യേത്യാഹഃ—

൧൭. ആക്രമത്തു തമേവ ചൂതമപി ച ശ്രേഷ്ഠത്തു രേഖമാക്കും
സിംഭോദ്യംകരസീതി ചാഭിദധതാം കാകാ വരാകംസ്സപയം |
ഗന്തവ്യം ച തതോദ്യതഃ പരഭൂത! ക്ഷതവ്യമേതാവദ.
പൃഗ്രേ ചന്ദ്ര തിവേദ്യതഃമിമേതിക്രാന്തോ വസന്തോദ്യതഃ ||

കാലം വിപരീതമായിരിക്കുമ്പോൾ ഓഷ്ഠന്മാർ ചെയ്യുന്ന അവമാനങ്ങളെ സജ്ജനങ്ങൾ സഹിച്ചുകൊള്ളുകയല്ലാതെ നിവാഹമില്ലെന്നു പറയുന്നു:—

മാവതിൽ ബത! കടന്നിരുന്നു
കൃപണങ്ങളായ കരടങ്ങൾ “നീ
കേവലം പൂഢകമാണു ഞങ്ങളുടെ”
യേവമാത്തു പറയട്ടെടോ |
പോവതെങ്ങു പരപുഷ്പരേ! ശൂണ
പൊറുത്തുകൊള്ളണമിതൊക്കെയും
ഹാ! വസന്തമതിയാത, മാതൊടിനി-
യാവലാതിയുരചെയ്തിടാം ||

പരപുഷ്പരേ! കയിലേ! കൃപണങ്ങളായ, ദീയങ്ങളായ; കരടങ്ങൾ, കാക്കകൾ; ഓഷ്ഠന്മാരുടെ സ്ഥാനത്തു കാക്കകളെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മാവതിൽ കടന്നിരുന്നു, വസന്തകാലത്തിൽ കയിലിറങ്ങും വാസസ്ഥലമായിത്തന്നെ മാവിൽ കേറിയിരുന്നു; നീ കേവലം ഞങ്ങളുടെ പൂമുകമാണു, നീ ഞങ്ങളുടെ കൂട്ടിയൊരും; കയിലിറങ്ങു കാക്കകളാണു വളർത്തുന്നതെന്നു വെച്ചാണു ക

യിളിന്ന പരവുകൂടുന്നെ പേർ. എവം; എന്നു; ആതു പറയട്ടെ; ഉ
 ച്ചത്തിൽ ചേരുകക്കൂട്ടം. ഖത! കഷ്ടം! ഭക്തനും സജ്ജനനാമാനത്തിൽ
 വന്നതു കഷ്ടം. കാക്കകൂട്ടം കയിലിന്നും ആകൃതിയിൽ ഏതാനും സാമ്യമുണ്ട്;
 ഒന്നു വെച്ചും മറ്റൊരു വെച്ചും ആകുന്നു. കാക്കകൾ മാവിളിയിന്നു ക്രോ
 ളം ചെയ്യുന്നതിനെ ഇവിടെ ഇപ്രകാരം ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുപോ
 ലെ സജ്ജനങ്ങൾ അങ്ങനെയെങ്ങനെയെന്നു എന്നു ഭക്തനാർ പറഞ്ഞുകൊ
 ള്ളട്ടെ എന്നു താല്പര്യം. എന്തു ചെയ്യാം! പോവരുതെങ്കിൽ? ഗന്ധർവ്വനാമെന്നു
 പല്ലോ. ശൃണു, കേടും; ഇതൊക്കെയും പൊറുത്തുകൊള്ളണം. ഇതൊക്കെ,
 ഈ അപമാനമെങ്കിലും സമീപിക്കുകയല്ലാതെ തിയാക്കമല്ല. എന്തെ
 ന്നാൽ വസന്തം അതിയാതം, വസന്തം പൊയ്ക്കിടത്തല്ലോ; അന്തം സ്വാ
 മി താമാവശേഷമായല്ലോ. ഇതി ആരോട് ആവലാതി ഉരചെയ്തിടാം? ഇതി
 ആരുടെ അടുക്കൽ സങ്കടമറിയിക്കാം? ആരുമില്ലെന്നത്ത്. ഹം! കഷ്ടം! ഇ
 തു സ്വസ്വാമിയുടെ തശ്ശേത്തെയും അതുകൊണ്ടു സിദ്ധിക്കുന്ന അവമതി
 യേയും വിചാരിച്ചുള്ള വ്യസനത്തെ ദ്രോതിപ്പിക്കുന്നു. സജ്ജനങ്ങളുടെ ആ
 വലാതി കേൾക്കാതാമമില്ലെന്ന വരുമ്പോൾ ഭക്തനാർ ചെയ്യുന്ന അവമാ
 ണങ്ങളെ അവർ സമീകര്യമെന്ന വരികയുള്ളൂ എന്നു താല്പര്യം.

അ സതാമേവ പ്രാബല്യേ മുർഛിതെ തത്ര താൻ പ്രത്യേവ
മേവ കാല്യമേവം ന കാല്യമിതി കോ നിവർത്തേത്യാ
ഹഃ -

உரு. மனதும் மிளிர்வதை மனம் விரிவதும் மனம் மூலமாக
 மனம்மனப்பாடி பிசு கருவியை மனம் மனம் பவமம் |
 மனம்மனம் மனம்மனம்மனம் மனம் மனம்! மனம்மனம்மனம்
 மனம்மனம் மனம் மனம் மனம்மனம்மனம் மனம் மனம்?

ഭർത്തൃനങ്ങൾക്കു പ്രാബല്യം മുൻകൈച്ചിരിക്കുമ്പോൾ
കാത്രികാത്രികളെ അപരോടു നിയമിച്ചു പറയാനുള്ള
എന്നു പറയുന്നു:—

പോകണം ശിശിരകാലമാത്രത-
പാളിയിൽ കിസലയാളിയ-
ണ്ടാകണം വികമതാസപദിച്ച കള-
പഞ്ചമസപരമരമിട്ടും |

നീ കഥം സദൃശനാമതിനു? കിമ-
 ഹോ സ്വതന്ത്ര! തവ കാലവും
 കാകമേ കഥയ ഭോജ്യവും സ്വരവു
 മിന്നതെന്നൊരു നിയന്ത്രണം ||

കയിൽ ഗാനം ചെയ്യണമെങ്കിൽ ഇന്നത്തെല്ലാമുണ്ടോകണമെന്നു ക്ലിപ്തമുണ്ടു്. അവയെന്തെന്നാൽ, ശിശുരകാലം പോകണം, മഞ്ഞുകാലം പോയി വസന്തത്തു വരണം, ആഗ്രതരുപാളിയിൽ, മാവിൻകൂട്ടത്തിൽ കിസലയാളി ഉണ്ടാകണം, തിരയ തളിരിലകളുണ്ടാകണം, പികും കയിൽ, അതു് ആസ്വദിച്ചു, മാന്തളിർ ഭക്ഷിച്ചതിന്റെ ശേഷം കളപഞ്ചമസ്വരം ഉരച്ചിടും, ശ്രോത്രാതന്ദ്രകരമാവണം പഞ്ചമസ്വരത്തിൽ ഗാനം ചെയ്യും. അപ്പോൾ കയിൽ ഗാനം ചെയ്യുന്നതിനും, ഞ്ഞു വിട്ടു വസന്തം വരണം. മാന്തളിർ ഉണ്ടാകണം, അതു് അതിയെ ഭക്ഷിക്കണം, പഞ്ചമസ്വരത്തിലേ പാടാൻ പാടുള്ളു, എന്നെല്ലാം ക്ലിപ്തമുണ്ടു്. കാക്കയ്ക്കോ? കാകമേ! തീ അതിന്നു, പികഞ്ഞിതോടു; കഥം സദൃശയാം, എങ്ങനെ തുല്യമാകുന്നു? എന്തെന്നാൽ, സ്വതന്ത്ര! തോന്നിയവസ്ഥയായി തടക്കുന്നവയെ തവ, തിരക്കു; കാലവും, ഇന്ന കാലത്തിലേ ശബ്ദിക്ക എന്നും, ഭോജ്യവും, ഇന്നതേ ഭക്ഷിക്ക എന്നും, സ്വരവും, ഇന്ന സ്വരത്തിലേ ശബ്ദിക്ക എന്നും, ഒരു തിയന്ത്രണം, ഒരു തിബന്ധനയുണ്ടോ? കഥയ, പറക്കതന്നെ. കാക്ക എന്തു തിന്നും, എപ്പോഴും കറയും, ഏതു സ്വരത്തിലും ശബ്ദിക്കും; അതിനൊന്നിന്നും ഒരു ക്ലിപ്തവുമില്ല; അതിനാലത്രേ സ്വതന്ത്ര എന്നു വിളിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. കയിലിന്നു ഇവയെല്ലാം ഓടിക്കൊണ്ടു തിബന്ധനയുണ്ടു്. കയിലിനെ സഞ്ചാരത്തിലും കാക്കയെ ദുർജ്ജനമായിട്ടും ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സഞ്ചാരങ്ങൾക്കു എല്ലാ കാര്യങ്ങൾക്കു ക്ലിപ്തമായ പഥംവുണ്ടു്; ദുർജ്ജനം തോന്നിയതുപോലെ ചെയ്യുന്ന എന്നു താല്പര്യം.

അനേക വലജനാധാരഭൂതം കഞ്ചിദ്വ്യാജോക്ത്യാ നി
 നന്നാഥം:—

പൻ. കാകാമുർഖ്വി സുഖം വസന്തി ശതശതാശാസു സഞ്ചാരാ
 ഹൃകാ: കോടശതാശാസു മിശ്രകൈകാശൈശ്ച സാന്ദ്രംതലം |
 ആധാര: കിയതാമസി സ്ഥിരതാം ശുദ്ധം ച ലബ്ധം തസാ
 പാതമാ തോപസന്തതി പേൽ ക്ഷതമിത: കിം വൃക്ഷരാജസ്യതേ ||

അനവധി ട്രഷ്ടന്മാർ ആശ്രയഭൂതനായിരിക്കുന്നവനെ സമ്പ്രദായത്തിൽ നിന്നിട്ടു പറയുന്നു:—

മരകലിപ്രജമിരുന്നിടന്ന മുക്-

ളിൽ സുഖം, കപികൾ കൊമ്പിലും,

ഘ്രകവൃന്ദമതു കോടരത്തിലു-

മടിക്കു ഭംഗമശകളെളും |

ആകയത്രയിഥ ചേതനങ്ങൾ,

വിശദം യശഃസ്ഥിഗത, മലപഗം

ലോകമന്ത്രികമണഞ്ഞിടാശ്ശിലിഥ

വൃക്ഷരാജ! തവ കാ ക്ഷതിഃ? ||

അല്ലയോ വൃക്ഷരാജ! അയോവേ! തിന്റെ മുകളിൽ മരകലിപ്രജം കക്കുകളുടെ കൂട്ടം; സുഖം, സൗഖ്യമായി; ഇരുന്നിടന്നു, കോമ്പിലും കവരങ്ങളിൽ; കപികൾ, കരയുകൾ 'സുഖം ഇരുന്നിടന്നു' എന്നു അനുവർത്തിക്കുന്നു. കോടരത്തിലും, പോട്ടുകളിൽ; ഘ്രകവൃന്ദം, മുണ്ടുകളുടെ കൂട്ടം; സുഖം ഇരുന്നിടന്നു. അടിക, മുട്ടിൽ; ഭംഗമശകളെളും, ഹിരണ്യം, കൊളുക്, മുതലായവയും; സുഖം ഇരുന്നിടന്നു; ആകയത്രയിഥ ചേതനങ്ങൾ, ഇപ്രകാരം മുകളിലും കൊമ്പുകളിലും പോട്ടുകളിലും മുട്ടിലുമായി എത്ര ചേതനങ്ങൾ! എത്ര വളരെ പ്രാണികൾ തിന്നെ ആശ്രയിച്ചു സുഖമായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു വിശദം, തിർച്ചമായ; യശഃ, യശസ്സ്, കീർത്തി; അധിഗതം, പ്രാപ്തം, തിരക്കു സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു; ജീവരക്ഷകരെന്നുള്ള കീർത്തി നിരക്കു കിട്ടികഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പിന്നെ, അലപഗം ലോകം, വഴി തടന്നു വരുന്ന ജനങ്ങൾ; അന്തികം അണഞ്ഞിടാശ്ശിൽ, അടുക്കൽ മുട്ടിൽ വന്നിരിക്കുന്നില്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു; തവ കാ ക്ഷതിഃ? തിരക്കു ഏതു കാവാനുള്ളതു? അതുകൊണ്ടു തിരക്കു ഒരു ധാരിയും ഇല്ല എന്നർത്ഥം. അല്ലയോ മഹാപുരോഹിത! എത്രയോ ട്രഷ്ടന്മാർ അങ്ങനെ ആശ്രയിച്ചു കാലക്ഷേപം ചെയ്യുന്നു. സർവ്വതാ അങ്ങനെ ആശ്രയിക്കുന്നില്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു ഏതു കാച്ചിലാണു വരാനുള്ളതു? എന്നു മോശാക്കിത്വായി കവി ചോദിക്കുന്നു. വളരെ ട്രഷ്ടന്മാരെ ഭരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു പ്രഭുവിനു അയശസ്സുണ്ടാക മാത്രമേ ചെയ്യാമുള്ളു. കാക്കിരുന്നാലും സർവ്വരങ്ങളെയൊന്നു ക്ഷയിക്കേണ്ടതെന്നു അല്പമും.

ബഹിർമധുരമന്തഃ കർശം കഞ്ചിൽ പ്രഭുപാസിതു
മാഗതഃ കശ്ചിദന്യമവനേ തദീയവലതാമധഗമ്യ തതോ
നിവൃത്ത ഇത്യാഹഃ—

൫൦. സ്തിശ്ശശ്ശാമളകേമളം ലേമതി പുള്ളയശീതം തലം
 ഭൂപുന്തവിലംവിജംഭലമലസുലം ചവുത്തം മലം |
 സംപശ്യൻ വിജയേവതേ വ്യവസിതസ്തത്രൈവ വസ്തുസുഖം
 പാതമ! പാതമമുഖാഭിഷദുമദും ദൈവാഭവേത്യ ഭൂതഃ |

പാതമേ നല്ലവനായും ഉള്ളിൽ ഭൃഷ്ടനായുമുള്ള ഒരു
 പ്രഭുവിനെ ആശ്രയിക്കുന്നതിനു വന്ന ഒരുവൻ അദ്ദേഹം
 ത്തിന്റെ ദൈവജന്മത്തേ മറ്റൊരുവനിൽ നിന്നും ധരി-
 ച്ച് ഭരിഞ്ഞുപോയതായി പറയുന്നു: —

മുഷ്ടനീലരുചിയാം ലലം തണൽ
 നിറഞ്ഞ ശീതളമതാം തലം
 പുഷ്ടമേയ് പൂവുലമാം മലം പ-
 മികനങ്ങ കണ്ടു വിജനേ വനേ |
 ഹൃഷ്ടനായ് കരുതി തത്ര തന്നെ പ-
 സതിക്കമാന്ത്ര പഥികോകതിയാൽ
 ഭൃഷ്ടമായ വിഷവൃക്ഷമെന്നതു
 ധരിച്ചുമോ ത്വടീതി മണ്ടിനാൻ ||

വിജയേവതേ, ആമില്ലാത്ത കാട്ടിൽ, പഥികൻ, വഴിപോക്കൻ വഴി-
 തന്നെ ക്ഷീണിച്ച വിശ്രമത്തിന് ഇച്ഛിച്ചു വരുന്ന വഴിയത്രക്കാരൻ, മു-
 ഷ്ടനീലരുചിയാം ലലം, തല്ല പച്ചതിറുമുള്ള ഇലയേയും, തണൽ തിറങ്ങു-
 കുന്നുമുടിയേയും, പുഷ്ടമേയ് പൂവുലമാം മലം, കൊലച്ചു കൊലച്ചു വി-
 ക്കുന്ന വലിയ പഴങ്ങളേയും, കണ്ടു ഹൃഷ്ടനായ്, നന്തുളളയേതായി
 ആവു! ഇവിടെ വിശ്രമിച്ചു വിശപ്പടക്കുമെന്നു സന്തോഷത്തോടെ തത്ര-
 തന്നെ, അവിടെത്തന്നെ, വസതിക്ക കരുതി, അവിടെത്തന്നെ വിശ്രമി-
 ക്കുമെന്നൊട്ടും. അഥ അപ്പോൾ, അത്, ആ പൂക്കും, ഭൃഷ്ടമായ വിഷവൃ-
 ക്ഷമെന്നും, ചീത്ത ചേർമരമെന്നും. ചേർമരത്തിന്റെ മൂട്ടിൽകൂടി പോയാൽ
 ദൈവമല്ലാം പെഷ്ടം. അതുപഥികോകതിയാൽ, മറ്റൊരു വഴിപോ-
 കൻ പറഞ്ഞു, ധരിച്ചു, മത്സിലാക്കി, ത്വടതി മണ്ടിനാൻ. ക്ഷണത്തിൽ
 അതിനെ ഭരിച്ചു ഭരിച്ചോയി. അഹോ! കഷ്ടം! ഇതു വിഷവൃക്ഷത്തി-
 ന് ഇത്ര തല്ല ഇലയും കായും തണലും അല്ലകള ഭരിച്ചുകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന
 പല്ലം എന്നും വഴിപോക്കൻ വിശ്രമസ്വപ്നം കിട്ടിയില്ലല്ലോ എന്നും ഉള്ളതി

കെട്ടേന്തിപ്പിക്കുന്നു. ചേർ മരണിന്റെ മുമ്പിൽ വഴിപേക്കൻ എങ്ങനെ വിശദീകരിച്ചതോ അതുപോലെ പല്ലകളുടെ മുമ്പിൽ കിണറുപോലെ ചരിയതായ പ്രഭവത്തെ സജ്ജങ്ങൾ ആശ്രയിക്കയില്ലെന്നു താല്പര്യം.

മഹാനോ ബഹുഭീഷ്ടം കാര്യഭരണർബാധിതാ അപി കൈശിദിതരൈസ്സോഷിതാ അപി തത്രോഭയത്രാപിനി ശ്വലാ ഏവ തീഷ്ണതീത്യാഹഃ—

മേ. വഷ്ണപംബുമുവസ്തപതു തപതാ മയ്തതു ദേവോസുര
ബയ്തതു ദ്വയതാഃ പരേത സർതോ ഗംഗാദിമാസ്തപതഃ |
പുഷ്പാശ്വരൂപലബ്ധാസ്വപ്രതികീശം മുഷ്ണേത വാ ബാധവോ
താജ്ഞിഃ ക്ഷുഭൃതി യ പ്രസീദതി തതോ യ ക്ഷീയതേ ദൈവതേ ||

ക്ഷേപകരങ്ങളായും തോഷകരങ്ങളായും പല സംഗതി കളിണ്ടെങ്കിലും മഹാനാർ അവയൊന്നുകൊണ്ടും കലുക്കമില്ലാത്തവരായിരിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

പുഷ്പാശ്വരൂപതാപ, മദ്രൂത-
വൃഷ്ടി, ദേവകൃതമന്നമനം,
ലോഷമായമരണിഗ്നഗാദിപത-
നം, പ്ലവംഗകൃതബന്ധനം, |
ഓഷധീശകൃതപോഷ, മെരുവുകൃത-
ശോഷ, മീവക നിമിത്തമാ-
യീഷലില്ലൊരു കലക്കവും 'തെളി
വുമില്ലയും ക്ഷയവുമബ്ധിയിൽ ||

പുഷ്പാശ്വരൂപതാപം, പുഷ്പാശ്വരൂപം സൂര്യന്റെ രശ്മികളാൽ കൃതമായ ചെയ്യപ്പെട്ട താപം ചൂട്, സൂര്യൻ തന്നെയി ജ്വലിച്ച ചൂട് പിടിപ്പിക്കുന്നു. അദ്രൂതവൃഷ്ടി; അങ്ങേയ്ക്കു മേഘങ്ങളാൽ കൃതമായ ചെയ്യപ്പെട്ട വൃഷ്ടി വഷം, മേഘങ്ങൾ തന്നെത്ത ജലത്തെ ചൊരിയുന്നുണ്ട്. ദേവകൃതമന്നമനം ദേവന്മാരായ ചെയ്യപ്പെട്ട കടയൽ, പണ്ട് അമൃതം ലഭിക്കുന്നതിനു ദേവോസുരന്മാർ ദന്ദം പയ്തത്തെ മത്തായും വാസുകിയെ കയറായുമാക്കി പാലാഴിമത്തം ചെയ്ത കഥയെ ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ലോഷമായ അമരണിമൃഗഗാദിപതനം, ഗംഗ മുതലായ മഹാതടികളുടെ ഉഷ്ണതയെ

ചാടും, പണ്ടു ഭഗീരഥൻ തപസ്സു ചെയ്തു പിതൃമോക്ഷത്തിനായി ഗംഗയെ ഭൂമിയിൽ അവതരിപ്പിച്ച കഥയെ ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സകല തടികളും സമുദ്രത്തിലാണെല്ലാം സംഗമിക്കുന്നത്. അതിനെ ആദിശങ്കരൻ അർത്ഥം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. ദ്വപംഗമൃതബന്ധനം, വന്ദനന്മാരാണ് ചെയ്യപ്പെട്ട ചിറകെട്ടത്, ശ്രീരാമൻ രാവണനിഗ്രഹം ചെയ്യാൻ ലങ്കാപ്രവേശനത്തിനായി ഹനുമത് പ്രഭൃതികളായ വന്ദനന്മാരാണ് സേതുബന്ധനം ചെയ്യപ്പെട്ട പുരാണകഥയെ ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ബന്ധനം എന്ന ശബ്ദത്തിന് പിടിച്ചുകെട്ടുക എന്നുള്ള അർത്ഥത്തെയും ഗ്രഹിക്ക. ഓഷധീശക്തപോഷം, ചന്ദ്രനാണ് ചെയ്യപ്പെടുന്ന പൂജ, ചന്ദ്രോദയത്തിൽ സമുദ്രത്തിന് ഏററുണ്ടാകുന്നു. ഭഗവദ്ഗുരുശോഷം, ബന്ധവാഗ്ധിയെ ചെയ്യപ്പെടുന്ന വാടം; സമുദ്രാന്തർത്തിയായ ബന്ധവാതലൻ ജലത്തെ ധരിക്കുന്നു എന്നുണർവ്വു. ഇവക കിമിത്തമായി മുൻ പറഞ്ഞ ശോഷകരമായും പോഷകരമായുമുള്ള സംഗതികളെ കൊണ്ട്, അബ്ധിയിൽ സമുദ്രത്തിൽ, ഒരു കലകവും തെളിവും, ഔലിയും, ക്ഷയവും ഇഷ്ടമില്ല, സ്വപ്നമെങ്കിലുമില്ല. ദേവന്മാർ മഹത്വം ചെയ്തതും, വലിയ തടികൾ പാഞ്ഞു വീഴുന്നതും, സേതുബന്ധനം ചെയ്തതുംകൊണ്ടു സമുദ്രത്തിന് കലകും വരാവുന്നതാണ്. അതുപോലെ ഗംഗ മുതലായ ശുഭജലതടികളുടെ സംഗമം കിമിത്തം തെളിവും, മേഘങ്ങൾ ചൊരിയുന്ന വർഷംകൊണ്ടും തടീജലസംഗമംകൊണ്ടും ചന്ദ്രൻ ചെയ്യുന്ന ഏററംകൊണ്ടും ഔലിയും സൂര്യൻശക്തികളാൽ ഉണ്ടാകുന്ന താപംകൊണ്ടും ബന്ധവാതലൻ ചെയ്യുന്ന ശോഷംകൊണ്ടും ക്ഷയവും ഉണ്ടാകാവുന്നതാണ്. ഇതെന്നും സമുദ്രത്തിനെ ബാധിക്കുന്നില്ല. അതുപോലെ മഹാൻമാർ ക്ഷോഭകാരണങ്ങളുണ്ടായാലും ശരി തോഷകാരണങ്ങളുണ്ടായാലും ശരി, കലകമില്ലാതെ ഇരിക്കുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

അനേകജനജീവനമോതുഭൂതം യം കഞ്ചന്മഹാന്നം
സുവന്നാഹഃ—

മേ. വാപീകൃപതടാകപലപസരശ്ശ്രോതസിവിസാരിണി.
തോയാഭ്യർഗമതിർത്തരഗ്രജലാധാരോഭചന്ദ്രപ്രപാഃ |
സംപന്നാ ഉപജീവ്യ യസ്യവിഭവം സാക്ഷാൽ പ്രണാജ്യാപി വം
തസ്സൈ ജീവതജീവതായ സരിതാമീശായ തുഭ്യം നമഃ ||

അനേകരൂപേഭിർ കാലക്ഷേപത്തിന് കാരണഭൂതനായിരിക്കുന്ന ഒരു മഹാനെ സ്മരിക്കുന്നു:—

പാവനം നഭവമുത്സവംനഭി-
 യമസ്യവും കളവുമസ്തര-
 സ്താവനഗ്രാമിനീതോടു കായൽ
 പരിഖാ തന്ധാഗമുദപാനവും |
 ഏവനുള്ള വിഭവത്തിനാലിവ
 ഭവിച്ചിടുന്നു ഭൂവി കേവലം
 ജീവനങ്ങളുടെ ജീവനായ ഭവ-
 തേ നമോസ്തു സരിതാംപതേ ||

പാവനം പരിശുദ്ധമായ, തദ്യം. തദത്തിനും തദിക്കും വ്യത്യാസം ഒന്നു പടിഞ്ഞാട്ട് ഭവിക്കുന്നതെന്നും മറ്റേതു കിഴക്കോട്ട് ഭവിക്കുന്നതെന്നുമാകുന്നു, ഉത്സം അരിവി, തദിയും, പുഴയും, അസ്യ കിണറു, കളവും സ്താവ പായാലികൾക്കു കഴിച്ചുണ്ടാക്കുന്നതെന്നു കളം; സരസ്ത് പ്രകൃത്യാ ഉള്ള കളം; വതഗ്രാമിനി കടാറു; ഇതു അല്പജലമുള്ളതായിരിക്കും. തോട്ട് ഇതു കൃത്രിമമായും അകൃത്രിമമായുമുണ്ട്, കായൽ വിശാലമായ ഭവക ജലാശയം, ഇതിൽ ചിലതു ഘാതമുള്ളതും ചിലത് ഭേരില്ലാത്തതുമായിരിക്കും, പരിഖാ കിടപ്പ്, തന്ധാഗം കാട്ടിലും മറ്റുമുള്ള സരസ്തിയെന്നു ഈ പേർ സാധാരണ പര്യായമുള്ളത്. ഉദപാനം, തൊട്ടി, തണ്ണീർ പന്തലിലും മറ്റും കുടിയെള്ളം ഇട്ടിരിക്കുന്ന തൊട്ടി, ഇവ ഈ ജലാശയങ്ങളെല്ലാം, ഏവനുള്ള വിഭവത്തിനാൽ കേവലം യാവതോരുത്തരൻറെ വൈഭവംകൊണ്ടുതന്നെ, ഭൂവി ഭൂമിവിൽ, ഭവിച്ചിടുന്നു ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു. ഇവയെല്ലാം സമുദ്രത്തിൽനിന്നും ജലം ആവിയായി പോയി മോചമായി വർഷിച്ചു ഉണ്ടാകുന്ന ജലംകൊണ്ടു തേരിട്ടോ അല്ലാതെയോ പൂണ്ണങ്ങളാകുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള ജീവനങ്ങളുടെ ജീവനായ, ജലങ്ങളുടെ ജന്മഭൂമിയായ; ജീവനായ എന്ന ശബ്ദത്തിന്നു ജീവൻ ആയ എന്നും ജീവനായ എന്നു ചതുർത്വനമായും അർത്ഥം കല്പിക്കാം. സരിതാംപതേ! സമുദ്രമേ! ഭവതേ നിതക്കായിക്കൊണ്ടു, തമോസ്തു തമസ്കരം. പലക്കും ഉപജീവനത്തിന്നു ഫേതുഭൂതമായിരിക്കുന്ന ആകു വദ്യമെന്നു താൽപ്പര്യം.

മഹാനത്സ്യഖണ്ഡവയോരപി ന തുഷ്യന്തി ന വിദ്യന്ത
 ഇത്യാഹ:—

മ. യഹ്യക്കോ ന ച ശീതഭോ, ജലതിധിർല്ലസ്തു പ്രതിഷ്ഠോപി സൻ
 കസ്തപസഃ പ്രകൃതേരമം ചലയിതും ശക്തസ്രിലോകേഷപി

അദ്വാപി ജപതാന്തരേവ വിവിതം കിം താവദൈവംഗീയാ
സായം സായമുദിതപരേണ ശശിയാ തരൈവ വാ കിം കൃതം? ||

മഹാത്മാർ സുഖം വരുമ്പോൾ സന്തോഷിക്കയും ഭു-
ഖം വരുമ്പോൾ വ്യസനിക്കയും ചെയ്യയില്ല; ഒന്നിന്നും
അവരെ സ്വപ്രകൃതിയിൽനിന്നും ചലിപ്പിക്കാൻ കഴികയി-
ല്ലെന്നു പറയുന്നു:—

പ്രാതമെങ്കിലുമത്സ്യമല്ലപി-

ച ശീതമല്ലദധിയാവത-

ല്ലേ തദീയനിയതസ്വഭാവ-

മിതിളക്ഷവാനലകിലാക്ഷമേ |

ജാതമെന്തു ബദ്ധവാമുഖാഗ്നി

ജഠരേ ജപലിക്കിലുമഹന്നിശം

ശീതദീധിതിയുദിച്ചു വന്നു-

നിശം ഹിമപ്ലൂട വമിക്കിലും ||

ഉദധി സമുദ്രം, പ്രാതമെങ്കിലും, പ്രസിദ്ധമെങ്കിലും, അത ഏവ ഒ-
രു സ്ഥിതി ലഭിച്ചിരിക്കുന്നതാണെങ്കിലും, മുന്തിമത്തായ ഏതിനും ശീതം
ഷ്ണാസ്ഥിതി ദേദിക്കുന്നതാണ്, അതുകൊണ്ട് സമുദ്രം ഉഷ്ണമായോ ശീ-
തമായോ ഇരിക്കണം. എന്നാൽ വാസ്തവമെങ്ങനെ? അത് ഉഷ്ണമല്ല, സ-
മുദ്രത്തിനു ചൂടുണ്ടോ? ഇല്ല, അപിച ശീതമല്ല, എന്നാൽ തണുപ്പുണ്ടോ?
അതുമില്ല, ഏതദീധിതസ്വഭാവം, ഇതിന്റെ ഉഷ്ണവുമല്ല ശീതവുമല്ല
എന്നുള്ള ഈ പ്രകൃതിസിദ്ധമായ സ്വഭാവത്തെ, ഉലകിൽ ആക്ഷമേ, ലോ-
കത്തിൽ ഒന്നിന്നുതന്നെ, ഇളക്കുവാൻ ആവതല്ല, മാറ്റാൻ കഴിയുന്നതല്ല,
എന്നാൽ ശീതോഷ്ണസ്ഥിതിയെ ദേദിപ്പിക്കാൻ സമുദ്രത്തിനെ എന്തെങ്കിലും
ബാധിക്കുന്നുണ്ടോ? എങ്കിലല്ലേ ദേദംവരായിടയുള്ളൂ. എന്നുള്ളതിനു ഉണ്ടെ-
ന്ന ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ പറയുന്നു:—ബദ്ധവാമുഖാഗ്നി അഹന്നിശം രാപ്പ-
കൽ, ജഠരേ ജപലിക്കിലും ഉള്ളിൽ കിടന്നു കരുണതുകൊണ്ടും, അന്തരി-
ശം രാത്രിതോറും, ശീതദീധിതി ചന്ദ്രൻ, ഉദിച്ചുവന്ന ഹിമപ്ലൂട വമി-
കിലും ഹിമവഷം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടും, ജാതമെന്തു എന്തു പറി? ഒന്നും
ഫലിച്ചില്ലെന്നർത്ഥം. ബദ്ധവാഗ്നി സമുദ്രത്തിന്റെ അന്തർഭാഗത്തിൽ ജപ-
ലിക്കുന്നതുകൊണ്ടു അതു ചൂടു പിടിക്കുന്നതുമില്ല; ചന്ദ്രൻ മഞ്ഞു പൊഴി-
ക്കുന്നതുകൊണ്ടു തണുക്കുന്നതുമില്ല. സമുദ്രത്തിന്റെ നിയതസ്വഭാവത്തിനു
ഒരു ദേദവുമില്ല. ഇതുപോലെ മഹാത്മാർ ഒന്നുകൊണ്ടും സ്വപ്രകൃതിയിൽ
നിന്ന് ഇളകുന്നില്ലെന്നു താൽപര്യം.

മഹാശ്രയവിഭവാദി ശാലിഭിംവി ദൈവഗതിരനിവാശ്ശേ
ത്വാഹഃ—

൫൪. രാജാ വിപ്രകുലസ്ത്രയസ്ത്ര തതയസ്സോമസ്സ വരാനിധേ—
യ്ജസ്സയാശ്രയണീയപാദകമലസ്സസാശ്രയോയം ഹരഃ ||
ആതീതശ്ചുഭൂകംസ ഏവ ചുഭൂകേപ്യന്തഃ പ്രവേശ്യേതമേൽ
കസ്സാഃവദിതുമിഹതേ ഭഗവതഃ കാലസ്യ ലീലായിതം ||

മഹാത്മാരുടെ ആശ്രയമുണ്ടായിരുന്നാലും തലയിലെ
ഴുത്തു തട്ടക്കാവതല്ലെന്നു പറയുന്നു:—

വിപ്രസംസദധിരാജനായ ഭ-
ഗവാൻ ഹിമദ്വൃതിയിതിൻ സുതൻ
സ്വപ്രകാശനഖിലാഭിവന്ദ്യ-
പദനാമധോക്ഷജനിതാശ്രയം |
ഇപ്രകാരമെഴുമാഴിയും ച-
ഭൂകനീതമസ്സമിതമാകിലി-
ന്നപ്രമേയമറിയാവതാക്ക-
തിവിമിത്രകാലഗതി വിഭൂതം ||

വിപ്രസംസദധിരാജനായ, ബ്രാഹ്മണവർഗ്ഗത്തിനു രാജാവായ, ഭഗ-
വാൻ ഹിമദ്വൃതി വന്ദനീയനായ ചന്ദ്രൻ, ഇതിൻ സുതൻസമുദ്രത്തിന്റെ പു-
ത്രനാകുന്നു, പാലാശിമന്തത്തിൽ ചന്ദ്രനും അവിടെതിന്നുണ്ടല്ലോ ഉണ്ടാ-
യതു്. സ്വപ്രകാശൻ പരമാത്മസ്വരൂപിയായി; അഖിലാഭിവന്ദ്യപദ-
നാം എല്ലാവരാലും വന്ദിക്കപ്പെടേണ്ട പദങ്ങളോടുകൂടിയവനായിരിക്കുന്ന,
എല്ലാവരും കാൽക്കൽവീണു തമസ്സരിക്കുന്ന, അധോക്ഷുര വിഷ്ണുവിനു;
ഇതു സമുദ്രം, ആശ്രയം ഇരുപ്പിടം ആകുന്നു. മഹാവിഷ്ണു പാലാശിയി-
ലാണല്ലോ അന്തരേൻ മേൽ ശയിക്കുന്നതു്. മറെറല്ലാവരും ആശ്രയ-
ഭൂതയായിരിക്കുന്ന മഹാവിഷ്ണുവിനുകൂടി ആശ്രയമാണു സമുദ്രം എന്നു
ധ്വനി. ഇപ്രകാരം എഴും ഇച്ഛസ്സോമല്ലാമിരിക്കുന്ന, ഇത്രവളരെ വൻപയാ-
യ, ആഴിയും സമുദ്രംകൂടിയും, ചുഭൂകതീതം ചുഭൂകന്തരിൽ ഉജ്ജ്വലിച്ചിന്റെ
കഴിയിൽ, തീതം ആക്കപ്പെട്ടു്, അസ്സമിതം ആകിൽ തയ്യമായിപ്പോയി
കാണാതെ ആയിപ്പോയി എന്നുവരികിൽ, പണ്ടു് അഗസ്ത്യമഹർഷി സ-
മുദ്രത്തെ മുഴുവനും ഉജ്ജ്വലിച്ചുളളിലാക്കി ആവമിച്ചുകുളഞ്ഞു കഥയെ ഇ-
ളച്ചിട്ടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അപ്രമേയം മനസ്സിൻ്റെ അവിഷയമാ

യ, അതി വിചിത്രകാലഗതിയിലും അത്യാലോചനയായ ദൈവഗതിവിലാസം, ആർക്കു അറിയാവത് ആർക്കറിയാൻ കഴിയും? വിധിയുടെ ഗതി ആർക്കു അറിയാൻ പാടില്ലാത്തതാകുന്നു. വിധിക്കു വലിയവരെന്നും എളിയവരെന്നും ആൾക്കുമിടയിൽ താൽപര്യം.

അല്ലസ്വ വസ്തുനോ രക്ഷണേച്ഛയാ മഹതാമസ്യേഷാം ബഹുനാം നാശഃ സ്വാഭിത്വാഹഃ—

൫൫. ഭഗ്ധം സ്വാഭാദം രസാദപീഥ മധുരതാ ഭഗ്ധം വിരൈഷാംസുകേ-
സ്സംവൽപ്രതസാക്ഷിണോ ജലചരാ മഹാഭിണാ മാരിതാഃ |
പ്രണേത്രോഽപ്രധികാസ്സരഭമുഖാഃ പ്രാപ്താസ്സമസ്തം പ്രയാ
കിഞ്ചിദക്ഷിതമിച്ഛതാമൃതമിഥ ക്ഷീരബ്ധിതാ താശിതം |

അല്ലമായ ഒരു വസ്തുവിനെ വെച്ചു സൂക്ഷിക്കാൻ മോഹിച്ചു മറന്നേകും മഹാർദ്ധങ്ങളായ വസ്തുക്കളേക്കൂടി നശിപ്പിക്കുന്നവനെ ഭക്ഷിക്കുന്നു:—

ഋഷ്ടമായ് മധുരഭഗ്ധപുര-

മതു ഘോരവാസുകിവിഷത്തിനാൽ

പിഷ്ടമായ് ജലചരോൽകരം

പ്രളയസാക്ഷി മന്ദഗിരീന്ദ്രനാൽ |

ഇഷ്ടമാമമരഭൂതഹപ്ര-

ഭൂതി രത്നസഞ്ചയമതും ഹൃതം

നഷ്ടമായമൃതമിഷ്ട പാൽക്ക

ടലിതിന്റെ രക്ഷയെ നിനയ്ക്കുവാൻ ||

പാൽക്കടക ഇതിന്റെ, അമൃതത്തിന്റെ; രക്ഷയെ നിനയ്ക്കുവാൻ പാൽക്കടക അമൃതിനെ കൊടുക്കാതെ സൂക്ഷിക്കണമെന്നുദ്ദേശിക്കുവാൻ; എന്നാണു ഫലമുണ്ടായതെന്നു പറയുന്നു—മധുരഭഗ്ധപുരമതു സ്വാഭാവാ യ പാലല്ലാം, ഘോരവാസുകിവിഷത്തിനാൽ ഋഷ്ടമായ് ഭക്ഷിക്കപ്പെടതായി, പ്രളയസാക്ഷി പ്രളയകാലാമൃതം കിടപ്പുള്ള പുരാതനങ്ങ ളായ, ജലചരോൽകരം ജലജന്തുക്കളെല്ലാം, മന്ദഗിരീന്ദ്രനാൽ പിഷ്ടമായ് ചൊടിക്കപ്പെട്ടു. ഇഷ്ടമാം മഹാർദ്ധങ്ങളാകകൊണ്ടു പ്രത്യേക പ്ര

തിപത്തിയുള്ള, അമാഭൂതപ്രഭാതി രത്നസഞ്ചയമിതും കല്പവൃക്ഷം മുതലായ രത്നങ്ങളും ഉല്കൃഷ്ടവസ്തുക്കളും, ഏതാ ബലാൽക്കാരേണ തട്ടിപ്പറിച്ചുകൊണ്ടു പോകപ്പെട്ടു. അദ്ദിതും ഇങ്ങു തട്ടുമായി, സൂക്ഷിച്ചുവെക്കുവാൻ കിഷ്ടിച്ചിരുന്ന അദ്ദിതും ഇല്ലാതെയായി. മുൻപറഞ്ഞ സംഗതികളെല്ലാം പാലാശിമം തത്തിച്ചുണ്ടായതാണ്. ഇത്രയൊക്കെ താഴെ പറയും ദേവാനുരന്തർ ആവശ്യപ്പെട്ട അദ്ദിതും അദ്ദിതും കൊടുത്തിരുന്നതിൽ മറ്റുള്ളതൊന്നും തരീകയില്ലായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അവയും ഇല്ലാതെയായി അദ്ദിതും അവർ കൊണ്ടുപോയി. ഇതുപോലെയാണു ലുപ്തനാക്കും പറയുന്നതെന്നു താൽപര്യം.

യഃ കാലേ മനസാ ന ദദാതി സ പരൈർബലാദ്യുതസ
വ്സേവാ ഭവതീത്യാഹഃ—

മന. ലബ്ധം ശ്രീർമ്മരവൈരിണാ പുരദിദാ ലബ്ധസപായം ചന്ദ്രമാ
ദേവൈരസ്സരസോ മണിഭിപഹയസ്സൽ സ്വാമിരൈവഃഘതഃ |
ഏകൈസ്സ സായമേകമേവ വിതരത്യേതേഷു ചേൽ സംഗ-
സ്തേലോച്ഛം വശയേജ്ജന്യസ്സ സ വൃഥാ വിക്രമ്യ കൈർല്ലഭിതഃ ||

ആവശ്യപ്പെടുമ്പോൾ വേണ്ടതിന്നു മനസ്സോടെ കൊടുക്കാതെ ഇരിക്കുന്ന ലുപ്തന്റെ സർവ്വവും മറ്റുള്ളവർ ബലാൽക്കാരമായി പിടിച്ചുപറ്റിച്ചു കൊണ്ടുപോകുമെന്നു പറയുന്നു:—

താരിൽമങ്കയെ ഹരിച്ച ശൗരി ശ-
ശിയശ്ശിവൻ ത്രിദശരപ്സരഃ
പാരിജാതഗജവാജിരത്ന-

മുഖമാം സമസ്തവുമസംശയം |
വാരിരാശി തനിയേയൊരുത്ത-
നിതിലൊന്നു നരകകിൽ വശംവദം
പാരിതിന്നു പരമിജ്ജടം ഹ-

ഐതസ്യമേഭിരവേദപ്രഥാ ||

ശൗരി വിഷ്ണു; താരിൽമങ്കയെ, ലക്ഷ്മീദേവിയെ, ഹരിച്ച അപ

ഹരിച്ചു, ഈ ക്രിയ എല്ലായിടത്തും അനുവർത്തിച്ചിരിക്കണം. ശിവൻ ശശിയെ ചന്ദ്രനെ ഹരിച്ചു. ത്രിശൂർ ദേവന്തൻ, അപ്പാരപാരിജാതഗജവാജി രത്നമുഖമാം ദേവസ്ത്രീകൾ, കല്പപുഷ്പം, ഐരാവതം, ഉദയചന്ദ്രവസ്ത്രം, കേശസുഭം മുതലായ സമസ്തവും എല്ലാം; അസംശയം, ശങ്കുകുടാരതെ ഹരിച്ചു. വാരിരശി സമുദ്രം; ഇതിലൊന്നു, തനിയെ മതസ്സോടെ, ഒരു അനുഗൃഹകകിൽ കൊടുത്തേക്കിൽ, ഇതിനു സമുദ്രത്തിനു. പാർ ലോകം, വശംവദം അടിമപ്പെട്ടുപോകുമായിരുന്നു. പരം ഇഷ്ടജലം എന്നാൽ അപ്രകാരം കൊടുക്കാരതെ ഈ ദൃഢൻ ഡലതോരദേശമുള്ളതിനാൽ ജഡം ജല നൈരിക, ഏലം ഇവരാൽ, മുൻപറഞ്ഞ വിഷ്ണു മുതലായവരോട്, വൃഥാ വെറുതെ; ഹരാഹൃദസ്ഥം ബലാജ്ജ്വലമന്ത്രി ഹരിക്കപ്പെട്ട സ്വന്തോടുകൂടിയതായി, അഭവൽ തീർന്നു. മതസ്സോടെ ഒന്നിനെ എങ്കിലും രോഷം കൊടുത്തിരുന്നെങ്കിൽ മറ്റുള്ളവയെങ്കിലും ഇപ്പോൾ ഉണ്ടായിരുന്നേരമെ.

ഏകകന്യകാദാനവിഷയേഴ്ചി ഗൃഹസ്ഥഃ ശുശ്രൂഷസ്തോ
ഭവതിത്യാഹഃ—

ഐ. കന്യശാപഃ കതി ദേവതവഃ കതി ഗജാഃ കന്യ തുഭതാഃ പാദപാ-
സ്സന്ദർശ്വഃ കതി സുഭൃതഃ കതി മഹാരത്നാഗ്രന്ഥഃ ലാബ്ധാപി |
ജാരതെകാ കില കന്യകാ ജലതിയേദ്വാരം പ്രസക്തം യദാ
സഖം തദ്യുതിതാ തദാ പരിണതേ തദൈവമകമുച്ഛേധിതം ||

ഒരു കന്യകയേ വേട്ടുകൊടുക്കുന്നതിനാൽ തന്നെ ഗൃഹസ്ഥന്റെ സ്വത്തു നാമാവശേഷമാകുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

വാഹമെത്ര പശുവെത്രയെത്ര ഗ-
ജമെത്രയൽഭുതകരം മരം
മോഹനാകൃതികളെത്ര കാമി-
നികളെത്ര രത്നമതിഭൂലം |
സ്നേഹമേരൂമൊരുകന്യകാമണി
ജനിക്കയാലുദധിയേതദ്ദ-
ദപാഹനായ ചിലവാക്കിനാണൊ-
ടുവിൽ നാമമാത്രമവശിഷ്ടമായ് ||

ഉദയി സമുദ്രം, അർദ്ധം പാലമി, സ്നേഹം ഏറ്റവും ഒരു കയ്യകാമണി ജനിക്കയാൽ, ചെല്ലമായ ഒരു പുതിയങ്ങുകതിമിണം, മഹാലക്ഷ്മി പാലാഴിയിൽ നിന്നുണ്ടല്ലോ ഉണ്ടായത്, ഏതദോഹമായ ഇവളുടെ വേളിക്കായി, വാഹമെത്ര കത്തിരക്കളത്ര, ഉണ്ടെത്രവസ്ത്ര മുതലായവ, പതുവത്ര കാര്യം മുതലായവ, എത്ര ഗജം ഐശ്വര്യം മുതലായവ, എത്ര അരുളതകരം മരം കല്പവൃക്ഷം മുതലായവ, എത്ര മോഹനകൃതികളായ കാമിയികൾ അപ്സരസ്സുകൾ, എത്ര അതിർദ്വേദം രത്നം കൈസ്സഭം മുതലായവ, ഇവയെ എല്ലാം ചിലവഴിക്കിതൻ, ചിലവഴിച്ചു. ഇങ്ങനെ സർവ്വവും ചിലവഴിച്ചുതന്നുണ്ടുണ്ടായ ഫലമെന്ത്? ഭൂവിൽ നാമൊരും അവയില്ലായ് ഭൂവിൽ പേരുമൊരും ശേഷിച്ചു. സമുദ്രത്തിന്നു രത്നം കരം എന്നു പേരുണ്ട്. ഈ പേരുള്ളതല്ലതെ അതിൽ രത്നമൊന്നുമില്ലതെയായി. പരദേശികയായ മുലകവിതന്റെ വക്ത്രാരിൽ കയ്യകാദം തത്തിന്നു കണകില്ലാത്ത പണം ചിലവഴിക്കുന്ന നടപ്പിനെ ഈ ദ്വേഷത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അഭിമാനത്തിന്നു വേണ്ടി മലയാളികളിലും കടുംബസ്വത്തിനെ മുടിച്ച് അടിയന്തരം പോലിക്കുന്നവരില്ലായില്ല. അവർ ഈ ദ്വേഷത്തെ ഏറ്റവും മോഹിക്കേണ്ടതാണ്.

ഭാനുശാലിനാം ധനികനാം ഗൃഹ ഏവ ശ്രീസ്തർവദാ നിശ്ചലാ തിഷ്ഠതീത്യാഹഃ—

വേ പ്രാഗദ്യോഗതയാ കിലാഭസരിതാ സംഘാവയന്ത്യാ മഹി-
മംഭോധിസ്തായമപ്യപൂർണ്ണ സകൃത്തഞ്ജലധാരവൽ |
ആസ്ത്രേയം കഥമക്ഷയം തിധിരപരം തേനേ കഥം വാസതേ
തിദ്യംജാംബുധരാംബുദാനസുകൃതം സിദ്ധം തദിത്ഥം പുനഃ ||

ഭാനുശാലികളായ ധനികന്മാരുടെ ഗൃഹത്തിൽ മാത്രമേ ശ്രീ എപ്പൊഴും നിശ്ചലയായിരിക്കയുള്ളൂ എന്നു പറയുന്നു:—

ജ്യോഭമാണജവമഭൂനിർജ്ജ്വര-
ണി വീണ്ടു മന്നിലൊഴുകിവേ-
സംഭരിച്ചു സലിലം സകൃൽ ക-
ലിൽ മറ്റു ചാലുകളിലെന്നപോൽ |
അംഭസാം നിധിയപാരമക്ഷ-
യമതെങ്ങു? മറ്റവയുമെങ്ങുമോ?
ഭംഭമെന്തു ജലഭാവലിക്ക
ജലഭാനജനഫലമീദൃശം ||

അദ്ദേഹ് സ്വരണി ഗംഗ, ജുഭോണഭവം ജുഭോണമിയ വർ
 ദ്വിഷ്യുണ്ടെന്നതായ, ജവരോട്ട ഉൾക്കോട്ട്, കൂട്ടംവണ്ണം; വീണ്, പണ്ടു ഭ
 ിരഥൻ ഗംഗയെ അവതരിപ്പിച്ചപ്പോൾ, മണിൽ ഒഴുകിവെളിയിൽ
 കൂടി ലഭിക്കുന്ന വഴികൾ, മറ്റു ചാലുകളിൽ എന്നുപോൽ കടലിൽ സലി
 ലം സകുൽ സംഭരിച്ചു, മറ്റുള്ള താണ സ്ഥലങ്ങളിൽ വെള്ളം തിറച്ചു
 കൂട്ടത്തിൽ സമുദ്രത്തിലും ഭേതവണ വെള്ളം തിറച്ചു. സംഭരിച്ച എന്ന
 ക്രിയയ്ക്കു അദ്ദേഹ് സ്വരണിയെന്നു കർത്താവെന്നറിക, ഇപ്പോൾ അവററ
 കളുടെ സ്ഥിതിഭേദമെന്തെന്നു പറയുന്നു—അഭസംധിയി അപാരം,
 അക്ഷയം, അതെങ്ങ? ജലങ്ങൾക്കെല്ലാം ആധാരമായി, അനന്തമായി, ഭ
 ിരിക്കലും ക്ഷയമില്ലാത്ത സമുദ്രത്തിന്റെ സ്ഥിതി എങ്ങനെ ഇരിക്കുന്നു?
 മറ്റവയ്യമെങ്ങൊ? മറ്റുള്ള ചാലുകളുടെ സ്ഥിതി എങ്ങനെ ഇരിക്കുന്നു?
 അവയിൽ ജലമില്ലാതെ ആയിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഈ ഭേദം വരാനുള്ള ക
 രണമെന്തെന്നു അന്ത്യാപാദത്തിൽ പറയുന്നു— ഭേദമത്രേ തീർച്ചയുമായി,
 ജലഭാവലിക്ഷ മേഘസമുദാത്തിന, ജലത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നതിന്നു എന്നു
 ജ്ഞയഗികാർത്ഥം കവിഹൃദയത്തിലുള്ളതായി കാണു. ജലഭാവജ്ഞ
 ഫലം, ജലം കൊടുത്തതുകൊണ്ടുള്ള ഫലം, ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രകാരമാകുന്നു:
 ഈ ദാനപുണ്യത്തിനാലത്രേ സമുദ്രത്തിന്നു ഇന്നെന്നേ കാവുദിലാതെ ഇരിക്ക
 ന്നതു്. ശാസ്ത്രജ്ഞാ യോജനനതായാലും മേഘമുണ്ടായി വാഴിക്കുന്നതു
 കൊണ്ടു തന്നെയാണു സമുദ്രത്തിലുള്ള ജലത്തിന്നു കൂടുതൽ കറവില്ലെന്നതു്.

അനേകജനോപകാരകരണപരായണാനാം പ്രഭുണാമാശ്ര
 യഃ കൈശ്ചിദീർഷ്യാവശേന ന കൃതശ്ചേത ഏവ
 ഭാഗ്യഹീനാ ഇതി ജേതേയാ ഇത്യാഥഃ—

൫൯. അതം ശീതളവാരി വാരികേലശ്വാമാദിരാമിദമം
 പത മശ്രാന്തിമാനം സമ്പഥി എതം ദർഭിക്ഷമപ്യുഭസോം |
 യേ ത്വേതേ ദ്വി ചാതകാ ഇതി ക്ഷാപ്യന്താതഭസോമോഭാ-
 സ്തേ ഊമ്ണാതി ന ചേദിമാംഷുകിമതോ ദൈവേതതേവതിതാഃ ||

അനേക ജനങ്ങൾക്കു ഉപകാരം ചെയ്യുന്ന പ്രഭുക്ക
 ന്മാരെ ആശ്രയിക്കുന്നതു കുറച്ചിലെന്നു കരുതി ചിലർ മ
 ിക്കുന്നതായാൽ അതുകൊണ്ടുള്ള ഫാനി അവർക്കു തന്നെ
 എന്നു പറയുന്നു.

ശീതവാരി പഥികശ്രമാപഥ-
 മുദാരഭൂതഫവിരാജിതം

ഖാതമായ് സരണിയിൽ സരോ-
 വരമപാകൃതം സലിലകഷ്ടവും |
 ഖാതകങ്ങളുവനീജലത്തെ-
 യറിയാത്തപക്ഷികൾ കടിക്കയി-
 ല്ലേതദംബുവിനെയെങ്കിലെന്ത-
 തുകൾ വഞ്ചിതങ്ങൾ വിധിയാൽപരം ||

ശിതയാരി തണുത്ത ജലത്തോടു കൂടിയതും, പമികശ്രമാപരം യശി
 പോകരുടെ ക്ഷീണത്തെ തീർക്കുന്നതും, ഉഭയഭൂതമധിരാജിതം വലിയ
 വൃക്ഷങ്ങളാൽ ശോഭിതവും, ആയ സരോവരം തല്ല തഡാഗം, സരണി
 യിൽ വഴിയിൽ, ഖാതമായ് കഴിക്കപ്പെട്ടു, തന്നിമിത്തം സലിലകഷ്ടവും
 ജലദാരിദ്ര്യവും, അപാകൃതം നീക്കപ്പെട്ടു, വഴിയിൽ നല്ല കല്ലുതൻ ജലത്തോ
 ടുകൂടിയ ഒന്നാംതരം തഡാഗം കഴിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതിനാൽ ആക്കം കടി
 കാൻ വെള്ളത്തിനു ബുദ്ധിമുട്ടില്ല. ഇപ്രകാരമിരിക്കവെ, അവയിജലത്തെ,
 ഭൂമിയിലുള്ള വെള്ളത്തെ, അറിയത്തക്ക കടിക്കുന്നത്, അഥവാ ഭൂമിയിൽ വെ
 ള്ളമുണ്ടെന്നതന്നെ ഗണിച്ചിട്ടില്ലാത്ത; പക്ഷികളായ ചന്ദ്രകങ്ങൾ, ഏത
 ദംബുവിനെ ഈ തഡാഗത്തിലെ ജലത്തെ, കടിക്കയില്ല എങ്കിൽ, ചന്ദ്ര
 കങ്ങൾ മേഘത്തിൽനിന്നും വീഴുന്ന ജലത്തെ മന്ത്രമേ കടിക്കുകയുള്ളൂ എന്നാ
 ണ പ്രസിദ്ധി. എന്തു? അതുകൊണ്ടു ആക്കംണ ദോഷം! അതുകൾ പരം
 വിധിയാൽ വഞ്ചിതങ്ങൾ, ദൈവത്താൽ അവതന്നെ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടു, അ
 വസ്തു തന്നെ ധാരി എന്നർത്ഥം; മറ്റുള്ളവരെക്കാൾ തങ്ങൾക്കു ഒരു വിശേഷ
 ഷം വേണമെന്നു ഭവദിമാരും ഭാവികുന്നവർക്കു തന്നെ അതുകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന
 ദോഷമെന്നു താല്പര്യം.

ബഹുവിത്തഭായിഷു മഹാത്മ്യ സ്ഥിതേഷു താൻ വിധായ
 പക്ഷിപാതേനയേ ക്ഷുദ്രാനേവ വൃമാശ്രയണി തേ
 നിഷ്ഫലജന്മാനഃ പാപിന ഏവേത്യാഹഃ—

ന്നം ഭൂമിഷു അതിപാവതിസ്സരഭിമാസ്സപാദീരപസ്സതൃജൻ
 യാചത്വംബദമാംബു ചാതകഗണോ യത്തേന കിം സാധ്യതേ? |
 കിം തരൈസ്സദിഗുണം പ്രവർഷതി ഘനഃ? കിം വാ തപസ്സാധ്യതേ?
 പ്രാഗ്ജനത്വചിതീണ്ണവാരികണികഃ പാപി സജ്ജതേ ||

ധാരാളം കൊടുക്കുന്ന മഹാത്മാക്കൾ വിട്ടുവെച്ചു ക്ഷു
 ദ്രന്മാരോടു താചിക്കുന്നവൻ ഒരു ഫലവും സിദ്ധിക്കുന്നി

ല്ലെന്നു തന്നെയല്ല, പാപിയെന്നുള്ള പേർ കിട്ടുകയാ ചെ
യ്ക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു: -

പാരിലുള്ള പരിശുദ്ധചാരജ-
ലമൊക്കെ വിട്ടു പണിപെട്ടമോ
നീരിനായ് മുക്കിലിനോടീരുന്ന ഫ-
ലമെന്തു നേടിയിഹ ചാതകം |
ഭൂരിയായൊരു ജലാപ്തിയില്ല, സു-
കൃതാപ്തിയില്ല, ജനനാന്തരേ
വാരിബിന്ദുവരുളാത്ത ജന്തുവി-
തു പാപിയെന്നു പറമുഹ്യമായ് ||

ചാതകം, പാരിലുള്ള ഭൂമിയിലുള്ള, പരിശുദ്ധചാരജലമൊക്കെ വിട്ടു,
ശുദ്ധമായ തല്ല ജലത്തെ എല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചു, പണിപെട്ട കഷ്ടപ്പെട്ടു,
മുക്കിലിനോടു മേലത്തോടു, തീരിയായി ജലം തരണ എന്നു; ഇന്നു യാ
വിച്ചതുകൊണ്ടു, ഫലമെന്തു നേടി? എന്തു ഗുണത്തെയാണു സമ്പാദിച്ചതു?
ദാഹിച്ചു കഷ്ടപ്പെട്ട ആകാശത്തിൽ പറന്നു നടന്നു മേലത്തോടു യാചി
ച്ചതുകൊണ്ടു, ഭൂരിയായൊരു ജലാപ്തിയില്ല, കുറേ അധികം ജലം കിട്ടി
യെന്നുണ്ടോ? അതില്ല. സുകൃതാപ്തിയില്ല, പുണ്യം കിട്ടിയോ? അതുമില്ല.
ഇങ്ങനെ വന്നു ഇറക്കുന്നതുകൊണ്ടു അതിന്നു മാത്രമായി കുറേ അധികം മഴ
പെയ്തയോ, അല്ലെങ്കിൽ അതിന്നു പുണ്യം ലഭിക്കയോ നേരുമുണ്ടായില്ല.
പിന്നെ എന്തു കിട്ടിയെന്നു അന്ത്യപാദത്തിൽ പറയുന്നു - ഇതു, ഈ ചാത
കം, ജന്തുവന്തരേ കഴിഞ്ഞ ജന്മത്തിൽ വാരിബിന്ദുവരുളാത്ത പാപിയായ
ജന്തു ദാഹിച്ചവൻ ഭൂതജ്ജീവജന്മംപോലും കൊടുത്തിട്ടില്ലാത്ത മഹാപാ
പിയായ ജന്തുവായിരുന്നു, എന്നു പരം ഉപമ്യമായി, എന്നു എല്ലാവരും മ
നസ്സിലാക്കാൻ വഴിയായി. ഇത്രമാത്രമേ ഫലം സിദ്ധിച്ചുള്ളു. മുഴുജന്മത്തിൽ
ദാഹിക്കുന്നവനു വെള്ളം കൊടുക്കുവാൻ പിന്നത്തെ ജന്മത്തിൽ ചാതക
മായി തീരുന്നെന്നു ഐതിഹ്യം.

ബഹുവിഭവസാമിത്തോഴ്ചി വദാന്യോഴ്ചി പുരുഷോ നിർ
ജ്ജനപ്രദേശേ സർവ്വദാ സ്ഥിതശ്ചേതസ്യ യശാന
സ്യാദേവ കിന്തു യദുപ്ലയാ കശ്ചിദന്വപി തദീയസവി
ധം പ്രതി ഗതശ്ചേതസ ഏക ഏവ ലബ്ധമനോരഥ
സ്തുതിത്വാഹ:—

നമു സംഭാഷിച്ചേവ ഫലം സതി സുരഭീണ്യേവ പ്രസൂതം ഹി ച
 സാത്ത്യാ വാപ്യുപകർത്തുമർമ്മനി ജ്ഞ സാധ്യം വന്ദതസ്ഥത ക്വാ? |
 ഭാഗ്യം ഘൃതഭക്തിതം വന്ദതരോഃ പരമോ യദാ താപസ-
 ക്ഷായാമസ്യ യദൃച്ഛതാഫലവതി മധ്യാസ്ത ഗന്ധോത്തരം ||

ദാനം ചെയ്യാൻ വേണ്ട ശേഷിയും മനസ്സുള്ളവർ
 അതിനു തക്കതായ സ്ഥലത്തു ഇരിക്കാതെ വല്ല മൂലയി-
 ലോ മുക്കിലോ വസിച്ചാൽ, തങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശ്യത്തേ സാധി-
 ്പ്പാൻ യദൃച്ഛതാ തരം കിട്ടിയാലുമായി ഇല്ലെങ്കിലുമായി എ-
 നു പറയുന്നു:—

സുപ്രസൂനനികരംബവും സുഹ-
 ലജാലവും വിപുലവസ്ത്യാ
 മിപ്രദേശമതിലെങ്കിലെത്തു ഫ-
 ലമർമ്മരോടുപചികീർഷയും |
 അപ്രതർക്കിതമരണ്യശാഖിയു-
 ടെ ഭാഗ്യമേ പഥികതാപസൻ
 സപ്രസാദമഭസീയമാം തണ-
 ലണഞ്ഞു വാണതു യദൃച്ഛതാ ||

അരണ്യശാഖിയുടെ കാട്ടുമരത്തിന്റെ, പ്രസൂതനികരംബവും തല്ല മ-
 ണ്ണമുള്ള പ്രസൂതങ്ങളുടെ, ചുക്കളുടെ, തികരംബവും കൂട്ടവും, സുഹൃത്തുമാ-
 ളും പഴയതു സാദൃശ്യ പശങ്ങളുടെ കൂട്ടവും, അർമ്മരോടു യോഗ്യന്മാരോ-
 ടു; ഉപചികീർഷയും ഉപകരിക്കാനുള്ള ഇല്ലയും, തണലിൽ വിശ്രമം ന-
 ുകതന്നെ ഉപകാരം, വസ്ത്രം കൊടുക്കാതായിരിക്കുന്ന ഈ പ്രദേശമവി-
 ലെങ്കിൽ എന്തു ഫലം? ഒരു പ്രയാജനവുമില്ലെന്നർത്ഥം, തൻകാട്ടിൽ
 യിടക്കുന്ന മരത്തിനു തല്ല സുഗന്ധങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങളും സാദൃശ്യമായ പ-
 ശങ്ങളും വിശ്രമത്തിനു സുഖമുള്ള തല്ല തണലും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു-
 ക്കാ ഒരു ഫലവും സിദ്ധിക്കുന്നില്ല. എന്നാലില്ലെന്നമില്ല, പക്ഷേ അ-
 തു വല്ലതും അപൂർവ്വമാണെന്നു ഉത്തരാരബത്തിൽ പറയുന്നു—പഥികതാപ-
 സൻ, വഴിപോക്കായ മാർക്കു, യദൃച്ഛതാ അഭസീയമാം, ഇതിന്റെ
 തണലു അണഞ്ഞു തണലിൽ വന്നു, സപ്രസാദം സന്താപത്തോടെ, വാ-
 ണമു അണഞ്ഞു രാവിമുഖം അപ്രതർക്കിത വിചാരിച്ചിരിക്കാത്ത ഭാഗ്യമേ
 ഭാഗ്യം എന്ന അർത്ഥം, ഇങ്ങനെയുപയോഗിച്ച ഒരു വാനു ഉപകരിക്കാൻ സ-

അർദ്ധ ഭാഗ്യംകൊണ്ടു ലഭിച്ചാലായി എന്നല്ലാതെ എല്ലാജ്യോഷം സാധിക്കുന്നതല്ല എന്നു താൽപര്യം.

നരാനാം ജീവിതം ക്ഷണഭംഗമവി കൃതപുണ്യപാപ
വാർത്താ ചിരസ്ഥായിനീത്യാഹഃ—

നന്ദ. പരമേഷു വൃയിതം ഫലം പമിഷ്യന്തേനമേന്ദ്രസ്തോപാദേശൈ-
ര്യൈരപ്തനതമേലിതോപിതഫലൈഃ കോണേ തിലീയസ്ഥിതം।
ദായേയ ജപതാ ദേവേഴ്വപി ഖഡുതേ തിശ്ശേഷിതാസ്സാപ്രതം
പുണ്യം പാപമിതി സ്ഥിതം ദേവമിദം തേഷാംദേവായാംപ്രഥമം ॥

പുണ്യവാന്തം പാപിക്കും മരണം ഒരുപോലെ ഉണ്ടെങ്കിലും അവർ ചെയ്ത കൃത്യങ്ങളുടെ കഥ ഭിന്നമായി എന്നേയ്ക്കും നിലനിൽക്കുമെന്നു പറയുന്നു:—

സ്പഷ്ടമാം ഫലമശേഷമേകി പ-
ഥികർ താണ ചില പാദപം
ഗൃഹ്യമായതു മറച്ചു മെഴുലിയി-
ലൊളിച്ചുനിന്ന ചിലതുന്നതം ।
നഷ്ടമായതൊരുപോലെ രണ്ടുമെ.
രിയും ദ്വാഗ്നിയതിനാൽ, പുന
ശ്ശിഷ്ടമായരിയ പുഷ്പമൊന്നിന-
ഥ മറാതിന്നരിയ പാപവും ॥

താണ ചില പാദപം, പൊക്കം കുറഞ്ഞ ചില വൃക്ഷങ്ങൾ, പഥികർ വഴിപോക്കർ, സ്പഷ്ടമാം കാണത്തക്കവിധം തിരിഞ്ഞി; ഫലം അശേഷം പഴങ്ങളെല്ലാം, ഏകി കൊടുത്തു. ചില വൃക്ഷങ്ങൾ താണതിന്ന് എല്ലാവർക്കും കാണത്തക്കവിധം ഫലങ്ങളെ ഉരുവിപ്പിച്ചു അവയെ എല്ലാം വഴിപോക്കർ കൊടുത്തു. ഉന്നതം പൊക്കമുള്ള; ചിലതും. വേറെ ചില വൃക്ഷങ്ങൾ, അതു ഫലത്തെ, ഗൃഹ്യമായി ആരെയും അടുക്കൽ അടുപ്പിക്കാതെ, മെഴുലിയിൽ മറച്ചു ശിഖരങ്ങളിൽ മറച്ചുകൊണ്ടു, ഒളിച്ചുനിന്ന അതു രണ്ടും, ഈ രണ്ടുകൂടാ വൃക്ഷങ്ങളും, ഹരിയും ദ്വാഗ്നിയതിനാൽ കത്തുന്ന കാട്ടു മരി പെട്ടു, ഒരുപോലെ നഷ്ടമായി. പുന എന്നാൽ, ഒന്നിനു ആദ്യംപറഞ്ഞ വൃക്ഷങ്ങൾക്കു, അരിയ പുഷ്പം ഫലദായകമായ വഴിയെ സൂക്ഷ്മ

വ്യാ; മാറുന്നതരം രണ്ടാമതു പറഞ്ഞ വൃക്ഷങ്ങൾക്കകളെ, അരിയ പാപ
 വ്യം ഫലമായാ ചെയ്യാത്തുവാലുള്ള വലിയ പാപവും, ശിക്ഷമായി ശേഷി
 ചു. കൊടുക്കുന്നവനും കെട്ടിപ്പുക്കിക്കുന്നവനും മരണം തിശ്ശയുമായി ഉ
 ണ്ട്; പക്ഷേ കൊടുക്കുന്നവനും മരണാതന്തരം യശസ്സും മാറവന്ന ഭൂതൃശ
 സ്സും ഉണ്ടാകുന്ന സ്ഥിതിക്കു ദാതാ ചെയ്യുന്നവനാണ് അധികം ലാഭമെന്നു
 കാൽപയ്യം.

മഹാത്മാക്കൾ ക്ഷണഭംഗരജീവിതം അപി ഭ്രമണം യശസേന
 കടാചിദപിനാശ ഇത്യാഹ:—

നന്മ. അധപത്യാ കില മൂലഗർഭമധുനാപുരയന്ത്യശ്ശഭി-
 വ്യാക്രോശന്ത്യധ്വനാ സഞ്ചാസ്ഥവകലാസ്സായാ മുഹൂർത്തം ദ്വിജാഃ |
 ഇന്ദ്രം യാവദിമാതി വിഭ്രതീ ശുദ്ധ ഭൂതാത്മവി തപശ്ശതേ
 താവത്ത്വം ത ഗതോന്തി പാദപ! ചിരംകീർത്താശ്ച വർണ്ണസ ||

മഹാത്മാക്കൾ മരിച്ചാലും തങ്ങളെ പറ്റി വൃസനി
 കാൻ ആളുകളുള്ളതുവരെ യശശ്ശരീരത്തോടെ ജീവിച്ചത
 നെ ഇരിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

വാർത്തിടുന്ന തവ മൂലഗർഭമ-
 തിലിപ്പെപ്പാഴും പഥികർ കണ്ണനി-
 രാർത്തിടുന്ന സകടംബമാം ദ്വിജ-
 ഗണം മുഹൂർത്തമിഹ സന്ധ്യയിൽ |
 ആത്മ! ഭൂതകലമിത്ഥമേറാദി-
 വേയോർത്ത നിന്റെ പല സദ്ഗുണം
 കീർത്തിമുത്തയൊടു പാർത്തിടും ചിര-
 മപേതനല്ല തരുവതു! നീ ||

തരുവതു! ഉത്തമവൃക്ഷമേ! തവ മൂലഗർഭത്തിൽ നിന്റെ മുട്ട തി
 ന്നിരുന്ന കുമ്പിയിൽ, പൂക്കും വേരും വീണകുമ്പിത്താൽ അവിടെ ഒരു വലി
 യ കുമ്പി കാണാം. പഥികർ വഴിപോക്കർ, ഇപ്പൊഴും കണ്ണുകൾ വാർത്തി
 ടുന്ന, ഈ പൂക്കും തിന്നിരുന്നപ്പോൾ വിശ്രമത്തിന്നു എത്ര തല്ല തണുത്ത ത
 ന്നിരുന്ന എന്നു വിചാരിച്ചു വൃസതിച്ചു കരയുന്നു, സന്ധ്യയിൽ മുഹൂർത്തം,
 കരേന്ദ്രം, ഇവ ഈ പൂക്കും തിന്നിരുന്നിടത്തിൽ, സകടംബമാം ദ്വിജ

ഗണന കൂറുകാരോടു ചേർന്ന പക്ഷിസമൂഹം, ആർക്കും കൂട്ടമായി കരയുന്നു, പ്രതിസന്ധിയാണെന്നു ശരിയായി വന്നു വ്യക്തമാക്കി വെച്ചിരുന്ന കൂട്ടത്തിൽ ചേക്കേറിയ പക്ഷികൾ പതിവനുസരിച്ചു വന്ന കൂട്ടമായി കരയുന്നു, തിന്റെ പല സമഗ്രണം ഭർത്തു പക്ഷികൾക്കും പരിചയം അല്ലെങ്കിൽ വിശ്രമം തരുകയെന്ന ഗുണമോത്തു; ഭൂതകലം പ്രാണിമൃഗം, ഇത്യാം ഇപ്രകാരം, ആർക്കി ഏറ്റവും വ്യസനിക്കാവേ, തീ അപേക്ഷയ്ക്കു തീ തരിച്ചു എന്നു പറഞ്ഞുകൂടും, പിന്നെയോ? ചിരം വളരുന്നതുകൊണ്ട്, കിർത്തിമുത്തിയോടു യശസ്വരീരത്തോടുകൂടി; പടർന്നു ഇരിക്കും. തിനക്കണ്ണായിരുന്ന ഗുണങ്ങളെ ഭർത്തു വ്യസനിക്കുന്നവർക്കുവരെ തീ യശസ്വരീരമായി വെളിപ്പെടുത്തുന്നതും.

ഭർത്തൃവാസിനസ്സർവ്വേപി ഭർത്താ ഇതിന നിഷ്യാഃ; തത്രാപി വിശിഷ്ടാനാം വിദ്യമാനതപാദിത്യാഹഃ—

നമഃ. ജായന്തേ വിജയേ വന്തേ ക്ഷിതിരഹോ യദ്യപ്യഭി ഭർത്താ-
സ്സർവ്വേ തേ വടുഭി സ്തമാപി ന തമാ ബോധം ക്ഷമാസ്തപ്യവൽ |
ആക്രാന്തേഷപി തേഷു കേഷു ചിദതിക്രൂരക്രിയൈശ്ശാപരൈ-
ഃ ഗൃഹ്യന്തേ കതിവിദ്യതശ്ശമധന്തൈസ്താമർക്കിഭിഃ പാവന്തൈഃ ||

ചിത്തദിക്കിലുള്ളതെല്ലാം ചിത്തയെന്നു തള്ളിക്കളഞ്ഞുകൂടാ എന്നു പറയുന്നു: —

ആകവേ വിജനകാനനത്തിലു-

ളവാം മരങ്ങൾ സുഭഗങ്ങളു

ല്ലേകരീതിയിൽ വടുക്കളെങ്കിലു-

മിവറിലേതിനെയുമോക്കൊല്ലാ |

ഭീകരപ്രകൃതിസത്തപസങ്കലി-

തമായിടുന്നു ചിലതെങ്കിലും

സ്വീകരിച്ചു മരുവുന്നതേ ചില-

തിനേത്തപോധനവരിച്ചതും=

വിജനകാനനത്തിൽ ആമില്ലെന്നു വർകാട്ടിൽ, ഉളവാം ഉണ്ടാകുന്നു, മരങ്ങൾ ആകവേ വൃക്ഷങ്ങളെല്ലാം, സുഭഗങ്ങളല്ല തല്ലവയല്ല, എങ്കിലും വടുക്കൾ താരതമ്യവീചയത്തിന്നു അശക്തനായ ബാലന്തർ, ഇവരിൽ ഏതിനേയും ഇവയിൽ ഏല്പാണിയെന്നും, ഏകരീതിയിൽ കാ

അക്കാലം ഒരുപോലെ ചിന്തയാണെന്ന് വിചാരിക്കരുത്, അതിനു കാരണം ഉത്തരാരംഭത്തിൽ പറയുന്നു:—ചിലതു, ചില വൃക്ഷങ്ങൾ, ഭീകരപ്രകൃതിസത്താസങ്കലിതമായിട്ടുണ്ടു എങ്കിലും ഭീകരപ്രകൃതികളായ ഭയങ്കരസ്വഭാവത്തോടു കൂടിയ; സത്താങ്ങളാൽ ജന്തുക്കളാൽ, സർപ്പം, കണ്ടി മുതലായവയാൽ, സങ്കലിതമായിട്ടുണ്ടു, ആക്രമിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, എങ്കിലും, ചിലതിനെ തപാധനവരിഷ്ടരും, മഹർഷിശ്രേഷ്ഠന്മാരും; സ്വീകരിച്ചു മനുഷ്യനിന്തേ ആശ്രയിച്ചു വസിക്കുന്നുണ്ട്. ചില വൃക്ഷങ്ങൾ ദുഷ്ടമൃഗങ്ങൾക്കു ആവാസമായിരിക്കുന്നെങ്കിലും ചിലതു പുഷ്പന്മാരായ മഹർഷിമാരാൽ ആശ്രയിതവുമായിരിക്കുന്നതിനാൽ എല്ലാത്തിന്തേയും ഒരുപോലെ ദുഷ്ടങ്ങളെന്നു വിചാരിച്ചുകൂടാ എന്നു താല്പര്യം.

പരമമോലവഃ പ്രഭവഃ കൃതജ്ഞേദ്വത്വാ കൃതപ്ലേദ്വത്വാ
സമമുപകർത്തിത്വം:—

നമഃ. നിദ്രാലസ്യശരീരസംഭവമെന്നുണ്ടോഷകാസജപര-
ശ്വാസശ്വാതിമഹികികാപ്രഭുതാമാ മാസേഷു മാതൃർഗ്രവാഃ
ജാതസ്തൽക്കുണമേവ നശ്വതു ശതം വർഷാണി വാ ജീവതു
സ്വപ്നേ വാ പിതരേ ദധാതു നരകേ വാ പാതയതപഞ്ചസം ||

ഫലം അനുകൂലമായിരുന്നാലും അല്ലെങ്കിലും ചെയ്യാം
നമുക്കുവെന്തേതീത്ര എന്നു പറയുന്നു:—

സ്ത്രീതമായ രുചിപാണ്ഡുതാജപര-
ശരീരസംഭവമനാദിയായ്
വീതസൗഖ്യതകരം മാസി മാസി ജ-
നനിക്കവശ്യമുളവായിട്ടും |
ജാതമാം ശിശുവുടൻ മരിക്കിലു-
മരിക്കിലും ശരി ശരപ്പതം
താതമാതുഗതി യോഗ്യമായ് തി-
ദിവമാക്കിലും നരകമാക്കിലും ||

ജാതമാംശിശു പിറന്ന കട്ടി, ഉടൻ മരിക്കിലും ശരി; ശരപ്പതം നരകവർഷം, ഇരിക്കിലും ശരി; അതുപോലെ ആ കട്ടി പുണ്യകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തു, ത്രിവിധ സ്വർഗ്ഗം, താതമാതുഗതിയോഗ്യമായ് അർപ്പമമ്മമാക്കു പൂർവ്വികവാൻ തക്കതായ്, അക്കിലും; ഗ്രന്ഥാദികൾ ചെയ്ത് അയക്കു സൽ

ഗത് വരുത്തിയപ്പോൾ; അർക്കം താതമാത്രഗതിയോഗ്യമായ് അകിലും ശരി, പാപകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തു പിതൃകൾ തക്കതെ പ്രാപിക്കാൻ ഇടവരുത്തിയപ്പോൾ; ജന്മമിട, അമ്മയ്ക്കു, മാസി മാസി ഗർഭകാലത്തിൽ ഭാരോ മാസത്തിലും, സ്തംഭിതമായ് വർദ്ധിച്ചു, അരുമി രമിക്കേട്ടു, പാണ്ഡിതം വിളർപ്പു, ജപരം പതി, ശരീരസംഭരണത്തിന്നു ജ്ഞർപ്പു, വമനം ഛർദ്ദി ആദിയായ മുതലായ, വിതസെബ്ബതകൾ സുഖാകടകൾ, അവസ്ഥം ഉളവായിട്ടും കിന്ധയമായ് ഉണ്ടാകും. ഉണ്ടാകുന്ന കണ്ഠ അലയുണ്ണും ദീർഘായുണ്ണും ഉള്ളതോ പിതൃകൾക്കു സർഗ്ഗഗതിയോ ഭക്തിയോ വരുത്തുന്നതോ ആയിരുന്നെങ്കിലും, ഗർഭത്തിൽ കഷ്ടപ്പടിക്കു് അമ്മയ്ക്കു് ഒരു കറവുമില്ല.

ഭാനവിഷയേ യാചകാൻ പ്രതി ഗർഭനതർജ്ജനാദികം വിനാ കൃതം ചേദേവ നശഃപ്രാപ്തിരിത്യാഹഃ -

നന്ദ. തിപ്ലന്തോശമിദീസ്തദിവിവസിതൈശ്ചർമ്മരന്തോ നൃണാം വിദ്യന്തേ ശിലാശരൈഃ പരിചിതാഃ പ്രായണ ധാരാധരഃ | വച്ഛന്തോ തിദൃതാശ്ചിരം ച സമയേ ദൃഷ്ടാശ്ച കേചിത് ചനാ യൈരവ്യാജപരോപകാരതിരക്തൈർജാത്യാ യശസ്സഹപിതം ||

ഒരു തറവാട്ടിൽ യോഗ്യന്മാരായി ചിലരുണ്ടാകുന്നവരുടെ യശസ്സുകൊണ്ടാണ് അതിന്നും അതിലുണ്ടാകുന്ന മറ്റുള്ളവർക്കും മാഹാത്മ്യം ശാശ്വതമായി സിദ്ധിക്കുന്നതെന്നു പറയുന്നു.

മിന്നൽകൊണ്ടു മിഴിയേ ഹരിച്ചു ക-

രക്കങ്ങൾകൊണ്ടുടലിനേ വിനി

ഭിന്നമാക്കിയിടൊട്ടുമഭമ-

തു മിക്കതും പരിചിതം നൃണാം |

വിന്നയിക്കു നിദ്രതം ചിരം ചിവ-

തു മാരി പെയ്തു സമയങ്ങളിൽ-

ത്തന്നയക്ഷതയതാക്കിട്ടന്ന നി-

ജയാം പരോപകൃതികീർത്തിയെ ||

മിന്നൽകൊണ്ടു കൊള്ളിയാൽ മിന്നി, മിഴിയെ ധരിച്ചു കണ്ണു രേഖിച്ചു, കരകണ്ടു കൊണ്ടു ആലിപ്പും വീഴ്ന്നു, ഉത്തരദേശങ്ങളിൽ തണുപ്പേറുന്നതിനാൽ കല്ലുമാഴ ധാരാളമുണ്ടാകും, ഉടലിനെ റിപ്പർഭിന്നമാക്കി ഭേദമെന്തെ മുറിച്ച്, ആലിപ്പും പാറക്കല്ലുപോലെ കഠിനമുണ്ട്, ഇടിവെട്ടും ഇടിവെട്ടി ആളുക്കളെ കൊല്ലുന്ന, അത്രേമു മേലും, മിക്കതും മിഴിവാരും, റുണ്ടാം ജന്മങ്ങൾക്കു, പരിമിതം അറിവുള്ളതാണ്. മേഘങ്ങൾ മിക്കവാരും മുൻപറഞ്ഞപ്രകാരം ദ്രോഹിക്കുന്നവയാണെന്നു ജന്മങ്ങൾക്കു സാധാരണ അറിവുള്ളതാണ്. പിന്നെ ജലദാഹജ്യയായ പരോപകാരകീർത്തി അവയ്ക്കു ഏതൊരു സിദ്ധിച്ചു എന്നു ഉത്തരം ഉത്തരിൽ പറയുന്നു:—പിന്നെയിങ്ങു ചിലതു അപ്പുറം ചില മേഘങ്ങൾ, തിടുതം പതുക്കെ മുൻ പറഞ്ഞവണ്ണം കൊട്ടി ചോഷിക്കാതെ; സമയങ്ങളിൽ വേണ്ട കാലങ്ങളിൽ തന്നെ, ചിരം മാറി പെയ്തു വളരെ മോശത്തക്ക മഴ പൊരിയ്ക്കു, തിജയം പരോപകൃതികീർത്തിയ തങ്ങളുടെ പരോപകാരകീർത്തിയെ, അക്ഷതയതാക്കിട്ടന്നു ഹാതിശ്രുതയാക്കിത്തീർന്നു, മിക്കവാരും മേഘങ്ങൾ ഇടി മിന്നലുകളെക്കൊണ്ടു ഉപദ്രവം ചെയ്യുന്നതയുള്ളു, തുലാവർഷകാലത്തിൽ ഇതിനു ദുഷ്ടാന്തം കാണും. അപ്പുറം ചിലതു തിശ്ശപ്പുമായി വന്നു വർഷിച്ചു സുഖമേകുന്നു, ഇടവപ്പാതിയിൽ തോക്കു, രണ്ടാമതു പറഞ്ഞവയാണു മേഘവംശത്തിന്റെ പരോപകൃതി കീർത്തിയെ തിളമിറുത്തുന്നത്.

സ്തോകമപി കാലേ യദൃത്ഥം തദേവ ഹിതം ഭവേദി

ത്യാഹ:—

നാ. യാഷ്ണാഗ്നി പൂസി ഗോചരം ബഹുതിമാൻ മാസാൻ തദേത്യ പുന-
സ്താഹ്വിത്രേ സമേത്യ വർഷസി തിരുച്ഛമാസം സമന്താപഃ |
കാലം കാലമനുപ്രജൻ മിതമിതാ മുത്തസ്യപശ്വേത്തതഃ
കിം ജീമൂത! തവ പ്രണശൃതി ഹിയൽ പ്രാണന്തപതഃ പ്രാണിതഃ ||

കൊടുക്കുൻ ഉറച്ചിട്ടുള്ളതിനെ വേണ്ടപ്പോൾ കൊടുത്താൽ ഉപയോഗപ്പെടുമെന്നു പറയുന്നു:—

കണ്ടതില്ല പലമാസകാലമി-

ഹ ഭാദ്രമായളവു ശക്തിക

ജ്ഞാണജസ്രമൊരുമിച്ചു കൂടിയ-

തിശ്ശല രമാരിചൊരിയുന്നു നീ |

കൊണ്ടലേ! നിയതമായ് കുറച്ച മ-

ഴ പെയ്തിലെന്നു തവ നഷ്ടമാ-

മിണ്ടലാകവെയകന്നു ജന്തുഃ-

ടയെന്നു സൗഖ്യമൊടു വാണിടം ||

കൊണ്ടലേ! അല്ലയോ മേഘമേ! പലമാസകാലം ഇമ്മ കണ്ടതില്ല, യിന്നെ എന്നു ചേർത്തുകൊള്ളണം. ഒരു വർഷത്തു കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നത്തെ വർഷത്തു വരുമ്പോഴെ മേഘം വന്നു ചേരുകയുള്ളു. പരദേശങ്ങളിൽ തുലാ വർഷം മാത്രമേ ഉള്ളൂ. പിന്നെ മേഘത്തെ കണിക്കാണാൻ കിട്ടുകയില്ല. അത്രമായപ്പോൾ അദോസത്തിൽ, കന്നി, തുലാം മാസങ്ങളാണു ഭാദ്രം. അജസ്രം ശങ്കരി കൈക്കൊണ്ടു എപ്പോഴും ഉഴക്കൊടെ, തേമിളകി, കൊടുങ്കാറ്റ് കൊണ്ടു; തീ അതിശോഭമാരി ചൊരിയുന്നു. എന്നാൽ ഇങ്ങനെ പെയ്തുകൊടുക്കുന്നതിന്നു പകരം, നിയതമായ് വേണ്ട കാലങ്ങളിൽ ശരിയായ്, കുറച്ച മഴ പെയ്തിൽ വേണ്ടിടത്തൊളം സ്വപ്നംസ്വപ്നമായി മഴ പെയ്തിൽ, തവ എന്തു തഷ്ടമിറം, തിരക്കു ഒരു തഷ്ടവുമില്ലല്ലോ. എന്നതന്നെയല്ല, ജന്തുഃക പ്രാണി വർഗ്ഗം, ഇണ്ടലാകവേ അകന്നു കഷ്ടപ്പാടെല്ലാം തീർന്നു, എന്തു സൗഖ്യമൊടു വാണിടം? വേതൽ മുതലായ പരകളിൽ വെള്ളമില്ലാതെ വരണ്ടുപോയ പ്രാണികൾക്ക് അപ്പോഴപ്പോൾ കുറച്ച മഴ പെയ്യുകൊടുത്താൽ ഇതിലധികം സഖ്യം തരുകയില്ലല്ലോ. അല്ലാതെ ഉള്ളതെല്ലാം കൂടി കെട്ടിവെച്ചിരുന്നു നോന്തി പെയ്തുകൊടുക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഭദ്രപരയാഗവുമില്ലെന്നർത്ഥം.

സർവ്വലോകക്ഷേമാപാദനവിഷയേ കേഷ്ഠാഞ്ചിദുപദ്രവേ സ
ത്വപി തദവിഷയവിന്താ മഹദ്ഭിന്ത കാശ്ചേത്യാ
മഃ:-

നവ. ഭഗം ഭിത്തിഭിരമരയെന്നിപതിതം ശ്രോതേഭിരല്ലാവിതം
വിധവസ്തം പശുഭിശ്ച സംഘശ ഇതി ക്രോശന്തി പൃഷ്ടേന്തയാ |
തപയ്ക്കൽതമ്ബിണി വാരി വാരിഭ! ജനാ നശ്യന്തവശ്ചാ ക്ഷണാൽ
കീർത്തി ചിന്തയ ദർശനം ഗണയ ത ക്ഷുഭാൻ ഗുണാൻ മന്ദഗം ||

വളരെ പേർക്കു ഗുണം ചെയ്യുന്നതിൽ അപൂർവ്വം ചിലർക്കു് പ്രദാനം വരുന്നതിനെ ഗണിക്കാറില്ലെന്നു പറയുന്നു:-

വീടുതാൻ ചുമരിടിഞ്ഞു വീണു, പെ-

രുവെള്ളമേറിയതിമാത്രമാ-

യാടു മാടുകൾ മുടിഞ്ഞിതെന്നു വി-

ളികൂട്ടിടുന്നു മഴ പെയ്യുവേ |

കേടു തട്ടി മുടിയുന്നുടൻ ജന-

മവൃഷ്ടിയിൽ, ജലദ! കീർത്തിയേ

നേടുവാൻ പണിയതോക്കു. തുറുപ്പി-

ഹ മാദുശാം കുശലമോക്കോലാ ||

ജലദ! മോലമേ! മഴ പെയ്യുവേ അതിമാത്രമായ്, ചുമരിടിഞ്ഞു വീണു, പെരുവെള്ളമേറിയതിമാത്രമാ, യാടു മാടുകൾ മുടിഞ്ഞിതു, എന്നു വിളികൂട്ടിടുന്നു. ജനങ്ങൾ എന്നു കർത്താവിനെ പേർത്തുകൊൾക. എന്നാൽ മഴപെയ്യുന്നതെന്തെന്നുനങ്കിലോ? അവൃഷ്ടിയിൽ, മഴ പെയ്യുന്നതെന്തെന്നാൽ, ഉടൻ ജനം കേടുതട്ടി മുടിയുന്നു, ജലക്ഷാമത്താൽ, അതുകൊണ്ടു, കീർത്തിയേ നേടുവാൻ പണി എന്നുള്ളതോക്കുന്നു. ഇഹ ഈ വിഷയത്തിൽ, മാദുശാം, എന്നുപോലുള്ള ചില്ലറ അളകളുടെ, തുറുപ്പി അല്ലമായ, കുശലം സൗഖ്യത്തെ കാക്കോലാ ഗണിക്കാതില്ല. ധാരാളം വർഷിച്ച കീർത്തി സമ്പാദിക്കയെന്നു വേണ്ടതു, അല്പം ചിലക്കു അതുകൊണ്ടു കഷ്ടപ്പാടു നേരിടുന്നതിനെ വകവെക്കാതില്ലെന്നു താല്പര്യം.

പരോപകാരകാരിണ ഏവ ബഹുഭീരുപദുതാ ജായന്തേ,
ക്ഷുദ്രാണാമുപദ്രവോ ന കൈശ്ചിദപി ക്രിയത ഇ
ത്യാഹ:—

നന്ദ. ഉല്പത്തിർലയേ സമുദരിലയേ പതമാ വൃതം രാജ്ഞൈ-
സ്തത്രതാപി ഹന്ത! ചന്ദനതരൂൻ മിന്ദന്തി സംയാത്രികാഃ |
വർത്തന്ത സവിധസ്ഥിതാശ്ച സുഖിതജ്ഞാഃശോഭമുഖ്യം ഭൂമ-
സ്തന്മേഘേ കൃതിമസ്തു തേതരകലേയേ തോപയോഗക്ഷമാഃ ||

ഉപകാരിയായിരിക്കുന്നവനെ സർപ്പം എപ്പിടെയും അ-
ളകൾ വന്നുപ്രദവിക്കും. അല്ലാത്തവനൊരു ബാധയുമില്ലെ-
ന്നു പറയുന്നു:—

അണ്ണപസ്ഥമലയാലത്തില-

തിടുക്തമാക്തമതിലുടയ

ഭൃണ്മാനംമ മുരിച്ചിടുന്ന ബ-

ത! ചന്ദനത്തിനെ വണിക്കുകൾ |

വണ്ണനീയമിലവിന്റെ ഭാഗ്യമൊ-

രു ബാധയില്ലതിനാരിക്കലും

നിണ്ണയം നിരപയോഗമാം തരു-

വതിന്നു താൻ കശലമക്ഷതം ||

വണിക്കുകൾ കച്ചവടക്കൽ, ചന്ദനത്തിനെ ചന്ദനമുതൽ; അണ്ണപസ്ഥമായ സമുദത്തിലുള്ള, മലയാലത്തിൽ മലയാലത്തിൽ; ലങ്കാദീപത്തിലാണു മലയാലപ്രതി എന്നാണു പ്രസിദ്ധി; അതിടുക്തമായ കടക്കൻ വളരെ പ്രയാസമുള്ള, മേൽഗുരമതിലുടയ വഴിയിൽകൂടി കടന്നു; ഒന്നാമതു സമുദ്രത്തെ ലാഘിക്കണം, പിന്നെ ലങ്കയിൽ രാജസന്ദർശനമുതലായ ദൃഷ്ടന്മാർ പാക്കുന്നുണ്ടു; ഇതുകൊണ്ടൊക്കെയാണു വഴി ദുർഘടമാണെന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. ഇതൊക്കെ സമീപം; അടുത്തും അന്നും; സമീപത്തിൽ ചെന്നു; മുരിച്ചിടുന്നു. ചന്ദനംകൊണ്ടുപയോഗമുള്ളതിനാലാണു തിർബ്ബായമായിരിക്കാൻ സമ്മതംകാരതെ അതിനെ ആളുകൾ ഇങ്ങനെ ദ്രോഹിക്കുന്നതു്. ഉപയോഗമില്ലാത്ത വൃക്ഷമുകളേ, അടുത്തുനിന്നിരുന്നു കൂടിയും അക്കാലേണ്ടെന്നു പറയുന്നു. ഇലവിന്റെ ഭാഗ്യം വണ്ണനീയം, വണ്ണിക്കേണ്ടതുതന്നെ; അതിനൊരിക്കലും ഒരു ബാധയില്ല. അതുകൊണ്ടു തിർബ്ബായം, സാധനമില്ല, നിരപയോഗമാംതരുവിന്നു താൻ, ഉപയോഗമില്ലാത്തവൃക്ഷത്തിനെന്നുതന്നെയാണു; കശലം, ക്ഷേമം; അക്ഷതമായുള്ളതു, കറവിലാതെ ഇരിക്കുന്നതു്. ഉപകാരിയായിരിക്കുന്നവനെ പിന്നെയും ഉപദ്രവിക്കുന്നതു സങ്കടമാണെന്നു 'ബത' എന്ന അർത്ഥം സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

ബലവതദിഃ കൂരാ ഏവ പീഡിതാശ്ച നതു സാധവ ഇ
ത്യാഹഃ—

൦൦. ഗുഹ്യന്താം കരിണഃ പ്രസഹ്യ വിവിധമൃന്താം വരാഹാപുകാ
ഭൃകാശ്ച തക്ഷചശ്ച പമികംസ്സതു തപയാ തിർഭയഃ |
ആവുൻ കങ്ക! ഖരൻ ശബരന്മാരിലിടാൻ കീടാൻ പതംഗായപി
ഗ്രാഹം ഗ്രാഹാദാഹ! കിയൽ പ്രകടയസ്പാഷ്ടക പാട്ടവും ||

ബലവാന്മാർ കൂരന്മാരെയൊന്നും, സാധുക്കളെയല്ല, ദ്രോഹിക്കേണ്ടതെന്നു പറയുന്നു: —

ആന പന്നി പുലിയപ്പൂട്ടല്ലമി-
 വയെപ്പിടിച്ചു നിഹനിക്കു നീ
 കാണുന്നേ വഴിനടന്നിടയ്ക്കെ വ-
 ശിപോക്കർ കാതരതയെന്നിയെ |
 മീനവും ശശവുമീച്ചയട്ട പ-
 ഴുപാററയോന്തെലിയിവററയേ
 ത്താനൊർദ്ദിവമഥോ! ഹനിച്ചു ത-
 വ വേട്ടയെന്നിതതി കങ്കരമ ||

അയി കങ്കരമ! അല്ലയോ രഞ്ജൻപക്ഷി! തീ ആയ, പന്നി, പുലി, അമ്ലമല്ല, കരടി; ഇവയെ പിടിച്ചുറങ്ങി തിഹനിക്ക, കൊന്നാലും; അതു കൊണ്ടു തനിക്കു വേട്ടയാടുകയുമായി. ചേറോ ഉപകാരവുമുണ്ട്; അതെന്തെന്നാൽ, കായതേ, കാട്ടിൽ; വശിപോക്കർ; കാതരതയെന്നിയെ യോക്താക്കൾ, വഴി നടന്നിടയ്ക്കെ; അല്ലാതെ മീനവും, മത്സ്യവും; ശശവും മുയലും, ഇഴച്ച, അട്ട, പുഴു, പാറ, ഭാരത്, ഹിമി, ഇവറയെത്താൻ ഇവയെത്തന്നെ; അമർദ്ദവും ദിവസംതോറും; ഹനിച്ചു കൊന്നിട്ടും; തവവേട്ട തിൻററായാട്ടും; ഇതെന്തഥോ! തിന്നാരമത്ര. വേട്ടയാടുന്നെങ്കിൽ മുൻപറഞ്ഞ ഷ്ടമുഗങ്ങളെ വേണം, അതുകൊണ്ടു മാത്രം പ്രയോജനവുമുണ്ട്. അല്ലാതെ അല്ലങ്ങളും തിരുപദവികളുമായ രണ്ടാമതു പറഞ്ഞ ജന്തുക്കളെ കൊല്ലുകയല്ല വേണ്ടത്:

യസ്യ കസ്യചിത് പ്രഭോരാശ്രിതേഷു ബഹുഷുസ്ഥിതേഷു
 തത്രൈവകേവന തദുച്ഛിതം വിത്തം ധർമ്മവിഷയേ
 വ്യതികർപ്പത്തോ ന ദേവലമാത്മനഃ അപിതു തസ്യ
 പ്രഭോരപി കീർത്തിഃ സംപാദയന്തിത്യാഹഃ—

73

മെ. യാദോഭിർബദ്ധവാഗ്നിതം ജലനിധേയ്യാവൽ പയോ ഗുഹ്യേന
കിം താപസ്യ പയുഷ്യാത ശതതമാശ്വാശഃ പയോഃ! തപയം |
സൗജന്യം കിമിതി ബ്രവീമി ഭവതസ്സ്യുസ്ഥിത്വം ത്രജൻ
ഘ്രാതഃ ഘ്രാപയസേ പയോധിമപി തം സയോപയോഗക്ഷമം ||

കിട്ടിയ നമ്പത്തിനെ വേണ്ടുവണ്ണം വിനിയോഗിച്ചു
ങ്കിൽ മാത്രമേ തനിക്ക് തനിക്ക് ആ സ്വത്തു തന്നവനും
കീർത്തി ലഭിക്കയുള്ളൂ എന്നു പറയുന്നു:—

തോയമത്ര ജലധിസ്തജനുക-

ലമേഘമെന്നിവ കവർന്നിട്ട-

നായതിൽ ശതതമാശ്വം സ്വയ-

മെടുപ്പതില്ലയി പയോഃ! നീ |

ഭൃതസീ സുജനതാ തവാഖില-

മതും ത്രജൻ പരഗുണത്തിനായ്

സ്വീയകീർത്തിയോടു നേടിയക്കട-

ലിനും സുദർല്ലഭയശസ്സനി ||

ജലധിസ്തജനുകലം, സമുദ്രത്തിൽ കിടക്കുന്ന ജനുകൾ; രേഖം ബ
ദ്ധവാഗ്നി; എന്നിവ ഇവാരകൾ; എത്ര തോയം കവർന്നിട്ടുണ്ടു എത്രവളരെ
വെള്ളം കുടിച്ചു വാറിക്കുന്നു? സമുദ്രജലത്തിൽ വളരെ ഭാഗം ഇവാരകൾ
എടുക്കുന്നുണ്ട്. ആയതിൽ ശതതമാശ്വം, അവാരകൾ എടുക്കുന്നതിൽ
നരിലൊരംശംപോലും; അതി പയോഃ! അല്ലയോ മേഘമേ! തീ സ്വയ
മെടുപ്പതില്ല, തീ തതിക്കായി എടുക്കുന്നില്ല. സമുദ്രത്തിൽനിന്നും ആവിയു
ണ്ടായി ആകാശത്തിൽ ശീതവായുസമ്പർക്കത്താൽ മേഘമായിത്തീരുന്നതിനെ
കവികൾ മേഘങ്ങൾ സമുദ്രത്തിൽനിന്നും ജലപാതം രചയുന്നതായി കല്പി
ച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്നു. ജലജനുകകളും ബദ്ധവാഗ്നിയും ഗ്രഹിക്കുന്നതിൽ വളരെ
കുറച്ചു കടലവെള്ളം മേഘങ്ങൾ ഗ്രഹിക്കുന്നുള്ളൂ. അതും, തീ സ്വീകരി
ക്കുന്ന സ്വപ്നാശരത കൂടിയും; അഖില, മുഴുവനും; പരഗുണത്തിനായി
ത്രജൻ, മറ്റുള്ളവരുടെ ഗുണങ്ങളിനുവേണ്ടി വ്യയംചെയ്യുന്നവനായിട്ടു, മ
ഴപെയ്തു ചിലവഴിക്കയാലെന്നതും, സ്വീയകീർത്തിയോടു അക്കടലിനും
സുദർല്ലഭയശസ്സനി തീ പോടി, തനിക്കു മാത്രമല്ല, തനിക്കു ജലഭാഗംചെയ്തു
കടലിനും കീർത്തിസമ്പാദിച്ചു. അതുകൊണ്ടു, തവ സുജനതാ ഭൃതസീ,

തിന്നും സൽഗുണം വളരെയുണ്ട്. സജ്ജനങ്ങൾക്കു മാത്രമേ ഇവ ശേഷമുള്ള
മുണ്ടാകയുള്ളൂ. കാളിദാസനും മേഘത്തിന്റെ സെജ്ജനത്തെക്കുറിച്ചു
ഇ “ആദരോർമ്മി വിസ്മയ സതാം വാരിധി ചാമിവ” എന്നു പ്രസ്താവി
ച്ചിട്ടുണ്ട്.

അല്പം വിനിയുജ്വാപി ദാതുഃ കീർത്തിരേവ സംപാദനീയാ
കൃത്സ്നം വിനയുജ്വാപി നാകീർത്തിരിത്യാഹഃ—

മെ. മേഘഃ കൃതിദയേതഃ കിയപി സവികൃത്യസിന്ധോഃ പയഃ
കീർത്തിം തസ്യ സമുച്ചിന്നോതി കിയതീം ധർമ്മം കിയച്ഛാശ്വാതം ||
ബ്രഹ്മജ്ഞസ്തപസാം തിധിസ്ത്രിഭുവഞ്ചാതസ്ത കാരോതേവ—
സ്തപ്സം വിനിയുജ്വ തസ്യകിമിവ ശ്രേയസ്സമപാരേയൽ ||

കറച്ചു ചിലവഴിച്ചാലും അതിനെ യശസ്കരമായി
വിനിയോഗിക്കണം, അല്ലാതെ മുഴുവനും ചിലവിട്ടതുകൊ
ണ്ടും പ്രയോജനമില്ലെന്നു പറയുന്നു:—

അഭസാമതി തനിയുഗ്മംശവ-
മെടുത്തു മേഘമൊരചേതനം
സംഭരിച്ചു കടലിന്നു കീർത്തിഭ-
രമത്ര ധർമ്മവുമനശ്ചരം |
കർമ്മേണ മൂനി ജഗൽപ്രസിദ്ധന-
വിലം ജലം സ്വയമശ്രിക്കയാൽ
സംഭവിച്ചു സരിതാംപതിക്കു ശു-
ഭോഭമെന്നു ചൊറുതെങ്കിലും ||

ഭരതേതരം മേഘം, കേവലം ജഡമായ മേഘം; അഭസം ജല
ങ്ങളുടെ; അതി തനിയും, ഏറ്റവും കറുത്തു; അശവും ഭാഗം മാത്രം;
എടുത്തു സ്വീകരിച്ചിട്ടു, കടലിന്നു എത്ര കീർത്തിഭരവും അയശ്ചരം ധർമ്മം
വും സംഭരിച്ചു സംപാദിച്ചു? കേവലം ജഡമായ മേഘം കടലിൽനിന്നും
അധിയായി എടുക്കുന്ന സ്വപ്നജലത്തെത്തന്നെയും മാറിയിട്ട് ചൊരിഞ്ഞു
സ്വപ്നാണിക്രമം സുഖത്തെ നൽകി ഇത്ര ശേഷമുള്ള മേഘത്തിന്നു ജലം
ഉപാദത്താലും എന്നു കടലിന്നു കീർത്തിയെയും, ഒരു കാലത്തിലും നശിച്ചു
പോകാത്ത പരോപകരരൂപമായ ധർമ്മത്തെയും, സമ്പാദിച്ചു. തേരേമറി
ച്ചു, ജഗൽപ്രസിദ്ധൻ, എങ്ങും പേരുകേട്ട, കർമ്മേണമൂനി അനന്ത പ്രമോഷി

കടലിലുള്ള വെള്ളമല്ലാം കൂടി ഉള്ളുകൊള്ളിയിട്ടുള്ളത് ആ പരിമിതികളെക്കുറിച്ചു
എന്നു പുരാണപ്രസിദ്ധമായ കഥയേ ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സരി
താംപതിക്കു സമുദ്രത്തിന്നു, ചെറുകുതിരക്കു കൂലോലം കുറച്ചുകൊണ്ടും ഒരു ഗു
ണം, എത്ര സംഭവിച്ചു? ഒന്നും ഉണ്ടായിരുന്നതും. കേവലം ജഡമായ
മോലത്തിന്നു കുറച്ചു ജലം കൊടുത്തതുകൊണ്ടു കടലിന്നു വളരെ കീഴ്ത്തിയുണ്ടാ
യി, മഹാപ്രസിദ്ധമായി മഹർഷിയായ അഗസ്ത്യൻ മുഴുവനും കൊടു
ത്തിട്ടും ഒരു ഫലവും സിദ്ധിച്ചില്ല.

ലോകേ വദാന്യേഷു പ്രഭുഷു സദസദിഷയേഷു ദ്രവി
ണം സമം വ്യതികർപ്പസ്ഥപി സദിഷയേഷു യദ്യ
യീകർപ്പന്തി തത്രൈവ സതദിദ്ദൃഷ്ടിർഭൂതേത്യാഹഃ—

൧൫. യദൈഷ്യേഷു യദണ്ണേഷു യദപി ഗ്രാമാദവീരാംഗല-
പ്രായാസ ക്ഷിതിഷു ക്ഷിപന്തി ബലശസ്ത്രേയം വ്യഥാ തേയദഃ |
ദൃഷ്ടിസ്തത്ര യ ദിയതാം യദി ഗുണഗ്രാഹി ഭവന്ത് യൽ പുത-
ഗ്രാമേഷുപവന്തേഷു വാസകൃദഭി വർഷന്തി തൽ ഹൃദ്യതാം ||

ലോകത്തിൽ പലതും നന്നായും ചീത്തയായും നടക്കു
ന്നുണ്ടെങ്കിലും സജ്ജനങ്ങൾ നല്ലതിനെ മാത്രമേ ഗണിക്കാ
വൂ എന്നു പറയുന്നു:—

പുഷ്ടിയാത് ജലധരങ്ങൾ പവ്ത-
സമുദ്രകന്തനമരസ്ഥലേ
വൃഷ്ടിചെയ്തു സലിലവ്യയം ബഹു-
വൃദ്ധൈവ ചെയ്തിടുവതിൽ ഭവന്ത് |
ദൃഷ്ടിനരംകീടരുതേ ഗുണഗ്രാഹണ-
തീലനെങ്കിലസകൃൽ ജലോ-
ത്സൃഷ്ടി ലോകവസതിസ്ഥലേഷുപിഹ
ഭവിപ്പതോത്തു പരിതുഷ്ടതാം ||

ഭവന്ത് ഗുണഗ്രാഹണരീലനെങ്കിൽ അങ്ങു യല്ലവിതേ മാത്രം ഗ്രഹിക്ക
ന്നയാളാണെങ്കിൽ അത ഏവ സജ്ജനമെങ്കിൽ ജലധരങ്ങൾ മോലങ്ങൾ
സമുദ്രകന്തനമരസ്ഥലേ കടൽ കാട്ടു മരുഭൂമി ഇലുകാറ്റിന്നു പ്രദേശത്തിൽ

പുഷ്പിയായ് പുഷ്പിയായ് വളരെ മഴ പെയ്തു, ബഹുസലിലവ്യയം പൂർണ്ണമായ ചെങ്കിട്ടവതിൽ, വളരെ ജലത്തെ തിഷ്ഠായോജനമായി ചിലവഴിക്കുന്നതിൽ; ഭൂമി തർക്കിക്കുമ്പോൾ, അതിനെ ഗൗരവത്തോടെ, പിന്നെ എന്തിനെയെന്നു ഗൗരവത്തോടെയെന്നു പറയുന്നു:—ഇഹലോകവസ്തിസ്ഥലേഷു, ജനങ്ങൾ പാർപ്പുള്ള ഈ സ്ഥലങ്ങളിൽ, ഗ്രാമം തോടും മുതലായവയിലെന്നതും. അസമൃദ്ധ പലപ്പോഴും, ജലോൽസൃഷ്ടി വർഷം, ഭൂവിഷ്ണുതാത്ത്വം; ഉണ്ടാകുന്നതിനെ വിചാരിച്ചു, പരിശുദ്ധതാത്ത്വം ഭവനാൽ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതുണ്ടാകട്ടെ, ഭവനം സന്തോഷിച്ചാലും, പ്രായോജനമില്ലാത്ത ദിക്കിൽ മഴ പെയ്യുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചു വേദിക്കയല്ല, പ്രായോജനമുള്ള ദിക്കിലും പെയ്യുന്നുണ്ടല്ലോ എന്നു കരുതി സന്തോഷിക്കുകയാണു സജ്ജനങ്ങൾ ചെയ്യേണ്ടതെന്നർത്ഥം.

സമീചിനസ്വഭവാനുഭവേന്ദ്രവിനിയോഗഃ പ്രഭോസ്സാധാരണോപി സൽപാത്രവിനിയോഗഃ ഏവ സർഗ്ഗാലു ഇത്യർത്ഥഃ:—

ജെ. ഗ്രഹേഷ്വര സൂര്യകൃത്യേ വിനയവർത്തവശ്രീയഃ പൂർണ്ണാധിമത്സേവ കലാതമവ്യസക്തിതാ ഗോഷ്വര ഭൂതാസ്ഥിതിഃ | വാഗ്മിഷ്വര വിവക്ഷാതതി ച ജനേപ്രാപ്താം വ്യവസ്ഥാമിമാം കിം വേദാവിദേയ പുരതി തുണമേ രാമേപി രാജസ്ഥിതേ ||

നല്ലതു നല്ലതിനോടു ചേരുന്നതാണ് യുക്തമെങ്കിലും ലോകത്തിൽ ഈ വ്യവസ്ഥ ഒരിക്കലും ഇല്ലെന്നു പറയുന്നു:—

ഗ്രാമമാത്രമതിലിഷ്ടവൃഷ്ടി, ധനപുഷ്ടി
പുഷ്ടിവിനയക്കുതാൻ,
ധീമതാം പരമധീതിതൽപരത, പാൽ
വഹിപ്പതു പശുക്കൾ താൻ, |
കാമമുക്തിയിൽ വാഗ്മികൾക്കുപര,-
മീധിധം നിയമനപുരാ
രാമനിക്കിതി ഭരിച്ചുനാളുമിഹ കേൾപ്പ-
തില്ല വിധി ചെയ്തതായ് ||

ഇപ്പോഴുള്ള ഗ്രാമമാത്രമേ, ജനങ്ങൾ പാർപ്പുള്ള ഇടങ്ങളിൽ മാത്രമേ വേണ്ടപ്പോൾ മഴ പെയ്യുള്ളൂ, അല്ലാതെ വിജയങ്ങളായ കാടുകളിലും മറ്റും മഴപെയ്ത ജലം തിഷ്ഠപ്രയോജനമാകയില്ല; പുഷ്പവിതയ്ക്ക് താൻ ധന്യപ്പെട്ടി, തല്ല വിതയുമുള്ളവർ മാത്രമേ സ്വന്തമുള്ളൂ, അല്ലാതെ താനോ നിയായി ദോഷമായി നടക്കുന്നവൻ ധന്യമെന്നാകയില്ല. ധീരന്തര പരം അധീനിതപ്പെടരുത്, ബുദ്ധിമാന്മാർ മാത്രമേ വിദ്യയെ അഭ്യസിക്കാൻ ശ്രദ്ധയുള്ളൂ, അല്ലാതെ മൂഢന്മാർ അതിന്നു കഷ്ടമായില്ല; പശുക്കൾ താൻ പാൽ വഹിപ്പതു, പശുവിനു മാത്രമേ പാലുള്ളൂ. അല്ലാതെ പട്ടിക്കും പുലിക്കും മറ്റുമില്ല; വാഗ്മികർക്കു പരം ഉക്തിയതിൽ കാമം, വക്താക്കൾക്കു മാത്രമേ സംസാരിപ്പാൻ ആഗ്രഹമുള്ളൂ. അല്ലാതെ കൊഞ്ഞിക്കാരനല്ല, ഈ വിധം തിയമതം, ഇങ്ങനെ ഒരു വ്യവസ്ഥ; പുര രാമൻ ഇക്കിതി ഭരിച്ച യാദും, പണ്ടു സാക്ഷാൽ ശ്രീരാമന്റെ രാജഭാരകാലത്തും, അന്നു വേണ്ടതുപോലെ അല്ലാതെ മനം ഇല്ലായിരുന്നു എന്നുണ്ടു പ്രസിദ്ധി. അന്നു കൂടിയും, ഇഹ ഈ ലോകത്തിൽ, റിഡി. ബ്രഹ്മവ്യം, ചെമ്പുതായി കേൾപ്പതില്ല; ലോകത്തിൽ നടപ്പുള്ളതായി അറിവില്ല. പിന്നെ ഇപ്പോഴത്തെ കഥ പറയണമോ എന്നർത്ഥം. വേണ്ടിടത്തേ മഴ പെയ്യാവൂ; വിതയുമുള്ളവരേ ധന്യമെന്നായിട്ടുള്ളൂ, ബുദ്ധിമാന്മാർ പഠിക്കാൻ ആഗ്രഹമുണ്ടാകാവൂ, പശുക്കൾക്കു മാത്രമേ പാലുണ്ടായിരിക്കാവൂ, വാഗ്മിയേ സംസാരിക്കാതില്ലിരിക്കൂ, എന്നീ മാതിരി വ്യവസ്ഥ ഉണ്ടായാൽ ഓരോരുത്തരും, സംശയമില്ല, പക്ഷേ അതൊരിക്കലും ഉണ്ടാകയില്ലെന്നുള്ളൂ. കാട്ടിലും മഴ വീഴും, അവിതീതമാണു വലിയ ധന്യവാനായി തീരുന്നതു, മൂഢന്മാണു പഠിക്കാൻ ഓരോ ശ്രദ്ധയുള്ളതു, ഉപയോഗമില്ലാത്ത ജന്തുക്കൾക്കുണു പാൽ ധാരാളം, കൊഞ്ഞിക്കാരൻ അന്നു സംഭാഷണത്തിനു മുൻപിട്ടു നിൽക്കുന്നതു, ഇങ്ങനെ തേരെ മറിച്ചാണ് അധികവും കാണാമുള്ളതു്.

മഹത്സു പ്രഭുഷു സ്വാശ്രിതേദ്യസ്സുവേദ്യോ പിസാധാരണതയാ വിത്തം ദദേത്വപി തേഷാം കപമിത് പക്ഷപാതിതപാ കേചിദ്യഥൈവാരോപയന്തിത്വാഹഃ—

൭൭. ഉന്മീലന്തി കിയന്തി വാ ന കസുമാച്ചു സ്തദ്യതേരുൽധരേതരൈത താവതി ബന്ധുരിത്യതിസഖിത്വാദിത്യകാത്തേതി ച || കീർത്തിം ഭണ്ഡവതാം ത്രിലോകവിദിതാരോപം കധീതാമൃണം കിം കൃതേപയമപാകരേതു ജനേഷാം കോദ്യപി താദീകിതി? |

വാസ്തവത്തിൽ തങ്ങൾക്കു മാത്രമുള്ളവരെക്കാൾ വിശേഷ

ജമൊന്നമില്ലെങ്കിലും പ്രത്യേകമായി പ്രസിദ്ധിയെ സമ്പാ
ദിച്ചതെന്നവർക്ക് എന്തു കൊടുത്താലും പ്രതിഫലമായി
ല്ലെന്ന പറയുന്നു:—

എത്ര പുകൾ വിടുന്നു ഭാസ്കരനടിച്ചിട-
നളവിലെങ്കിലും

മിത്രദേവനുടെ മിത്രമാണിതു കളത്ര-
മാണിതി ജഗത്രയേ !

ഇത്രയും പുകൾ കൊടുത്തൊരാൾക്കുവേണ്ടി
തൻ കടമ തീർക്കാ-
നത്ര പങ്കജിനി കോടിജന്മമതുകൊണ്ടു-

മെങ്ങനെ സമർത്ഥനാ? ||

ഭാസ്കരൻ ഉടിച്ചിടുന്നളവിൽ സൂര്യോദയത്തിൽ, എത്ര പുകൾ വി
ടുന്നു. തമഃപ്ലവ മേന്മമല്ല, പിന്നെയും അതേകൾ പുകൾ വിടുന്നുണ്ടു്
എങ്കിലും ഇതു, തമഃ, മിത്രദേവനുടെ മിത്രമാണു സൂര്യഭാവംതന്നെ സ
ഖിയെന്നു, മിത്രശബ്ദം നിത്യരൂപംസങ്കേതം. കളത്രമെന്നു, ഭാഗ്യവെന്നു
ഈ ശബ്ദവും അപകാരം തന്നെ. ഇതി, ഇപകാരം, ജഗത്രയേ, ഒരു
ലോകത്തിൽ, ഇത്രയും പുകൾകൊടുത്തു, ഇത്ര വളരെ കീർത്തി ഉണ്ടാക്കി
കൊടുത്തു, അക്കവികളോടു, തമഃ സൂര്യന്റെ ഭാഗ്യവെന്നെന്നുംമറ്റും ക
വികളുണ്ടാക്കിത്തീർന്നു കല്പനയാകുന്നു. തൻകടമതീർക്കാൻ, തന്റെ കട
പ്പാടു തീർന്നതിനു് പങ്കജിനി, തമഃ, അത്ര കോടി ജന്മമതുകൊണ്ടും, ഭൂ
മിയിൽ അയന്തകാലമിരുന്നു പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യുന്നതായാലും, എങ്ങ
നെ സമർത്ഥനാ, മതിയാകയില്ല, കടാ വീടാൻ സാധിക്കയില്ല. മൂല
ത്തിലെ അവതരിക “മോഹനരായ പ്രഭുക്കൾ ആശ്രിതന്മാരെല്ലാവർക്കും
മരുപോലെ വിത്തും കൊടുക്കുന്നുവെങ്കിലും അവരിൽ ചിലരിൽ പ്രത്യേകത
കാണിക്കുന്നുണ്ടെന്നു ചിലർ പൂർവ്വം പറഞ്ഞുണ്ടാകുന്നു” എന്നാകുന്നു. ഇതു
ശ്ലോകാർത്ഥത്തെ മുഴുവനും വ്യക്തപ്പെടുത്തുന്നില്ല. ഉത്തരാർദ്ധത്തെ നോ
ക്കുമ്പോഴും കവിയുടെ പരിമാസമാസമായ കാർഷ്വേഴ്സും ഈ ശ്ലോക
ത്തിൽ കവികല്പനകളുടെ നിസ്സാരതയെ തിരിച്ചറിയിക്കുന്നതായി തോന്നുന്നു.
വ്യാഖ്യാനത്തിൽ സൂര്യൻ മാറ്റമില്ലാത്ത പുകൾ പോലെയല്ലാതെ താമരപ്പൂവിൽ

പ്രത്യേകപ്രതിപത്തിയില്ല. എങ്കിലും കവികൾ അങ്ങനെ ഉണ്ടാക്കി തീർത്തു
രിക്കുന്നു. ഇല്ലാത്തതിനെ ഇങ്ങനെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്ന കവികൾക്കു എന്തു
കൊടുത്താൽ മതിയാകുമെന്നു പരിഹാസമായി കവി പറയുന്നതായി
തോന്നുന്നു.

വാഗ്ദീപ്തരേണ കിം? ക്രിയയാ യസ്തപസ്മർത്വം പ്ര
ദർശയതി സ ഏവ നിപുണ ഇത്യാഹഃ—

എ. വിലം സാധു യ സാധുവിലം പൂതമിദം രേ രേ! കഥം വിശ്വസി-
ത്വാജ്ഞാനം രണകേശശലം വയമപി പ്രോദ്ധാഃ സ്ഥിതാ ഭൂതഃ |
അക്രമൻ രണമേദിനീമപി വാൻ ഖഡ്ഗം വികേരം കരേ
വേണി സ്ഥം ച പരം ച യദ്രവമിതോ വിക്രാന്തിരേവൈവ യഃ ||

ദൃഷ്ട്വേതദഭയകായ കാർത്യങ്ങളെ പററി ഭൂത ഇതന്നു തന്നെ
ഭോഷം പറക എളുതാണ്; അവയിൽ പ്രവർത്തിക്കുമ്പോ
ഴേ പ്രയാസമറിയു എന്നു പറയുന്നു—

വിലമായതു കണക്കിനാ, കതി പിഴച്ചു,
വേധമതു സാധുവോ, |
യുദ്ധകേശശലമിവണ്ണമേവനമിരുന്നു
ഭൂതയുദ്ധമെന്തിടാം |
ഉദ്ധതം രണശിരസ്സിലുരിയൊരു വഃളമായ്
സ്ഥിതി ചെയ്ത സ-
ന്നദ്ധനായ് സ്വപരഭേദമോത്തറിയുമേങ്കി-
ലായതൊരു വീര്യമാം ||

അതു കണക്കിനു വിലമായ്, അതു മല്ല ശരിയായി എന്തു കൊണ്ടി-
ച്ചു; അക്കതി പിഴച്ചു, അച്ചാടും ഒന്നു തെറ്റിപ്പോയി; വേധമതു സാധു
വോ, അ എന്തു അതു ശരിയായോ?; ഇച്ഛാ ഏവനും ഭൂത ഇതന്നു യു-
ദ്ധകേശശലം ഉദ്ധമെന്തിടാം, തങ്ങൾക്കെന്നും പറഞ്ഞാൽ ഭൂത യോക്കിയി-
രിക്കുമ്പോൾ യുദ്ധസമ്പ്രദായത്തെ പാരി ഇപ്രകാരമല്ലാം ഉണ്ടാക്കും
പായാം; ഇതുകൊണ്ട് ഒരു പ്രയാസമവുമില്ല. പിന്നെ എന്നാണു വേണ്ട

തെന്ത് ഉത്തരം? ഉത്തരം:—രണ്ടാശിരസ്സിൽ; യുദ്ധത്തിൽ മുന്തി
ലായിട്ട്; ഉദ്ധതം, സങ്കോചംകൂടാതെ, ഉത്തരായണ യാത്രയായി, വാളുമുറി
യെടുത്തുകൊണ്ട്; സ്ഥിതി, വേഗത്തിൽ; സന്നദ്ധതയ്ക്കു ചെന്നു, ഭരണ
ദിറങ്ങിച്ചെന്ന്; സ്വപക്ഷേഭം ഓർത്തിയുമെങ്കിൽ പരിഭ്രമം കൊണ്ടു സാ
മ്യപോക്കത്തെ തന്നെയും ശത്രുവിനേയും വേർതിരിച്ചറിയുമെങ്കിൽ; ആ
തു ഒരു വിദ്യയും, അതു വിദ്യയെന്നു പറയാം. അതുപോലും ചെയ്യുന്നവ
നേയും വീരനെന്നു ഗണിക്കാം; അല്ലാതെ യോദ്ധാവിന്നു ഗുണഭോക്താ പര
യുന്നവനെ അപകാരം ഗണിച്ചുകൂടുന്നതല്ല.

പുരാ മഹതി പദേ സ്ഥിതഃ കശ്ചിത് പശ്യാന്മഹതി സ
ങ്കടേ പതിതശ്ചേൽ കഥം ന ഹേതേത്യാഹഃ—

ഐ. അദ്ദേഹജ്ഞാപതികോമഭേഷു വിഹന്നന്തർജ്ജവേ സംവിശ
ന്നജ്ഞാതാപവാതവഷ്ടമനയൽ കാലം ചിരം യസ്സപ
സോഽഭ്യ പ്രാപ്തച്ചി കേതകീമധിവസൻ ഭംഗഃ ക്ഷതഃ കണ്ടുകെ
രാവിധഃ കരാകാപലൈരഭിമതോ വാരതഃ കഥം വർത്തത ||

വലിയ സ്ഥാനത്തിൽ സുഖിച്ചിരുന്ന ഒരുവൻ തനി
ക്കു് ദൈവഗത്യാ ഭൂഖം വരുമ്പോഴുണ്ടാകുന്ന കഷ്ടാപസ്ഥ
യെ എങ്ങനെ സഹിക്കുമെന്നു പറയുന്നു—

സ്ഫീതമാർദ്ദവമതാം സരോജനിരയിൽ
കളിച്ചു സുഖമായ് ശയി.

പുറം മഴ മരുത്തിത്തൊന്നുമറിയാതെ
വാണൊരു മധുപ്രതം |

കേതകത്തിന്നെന്യണത്തു കണ്ടക-

നിവിധമായ് കരക പാതവും

ശീതവാതഹതിയും സഹിച്ചിഹ

വസിപ്പാതങ്ങനെ ചെന്നാഗമേ ||

സ്ഫീതമാർദ്ദവമതാം; സ്ഫീതായ, വർദ്ധിച്ചു; മാർദ്ദവാത്താടുകൂടി
യിരിക്കുന്ന, വളരെ മൃദുഭംഗമുള്ളതായ; സരോജനിയിൽ, താമരപ്പൂക്കു

ഉടെ കൂട്ടത്തിൽ; കളിച്ചു രസിച്ചു നടന്നു; സുഖമായ് ശയിച്ചു, സുഖമായി അവിടത്തെ കിടന്നു; ആതപം വെത്തിൽ; മഴ, മരുത്തു, കരറു ഇതൊന്നും അറിയാതെ, ഇവയെക്കൊണ്ടുള്ള കഷ്ടപ്പാടുകളെന്നുമറിയാതെ; വാണൊരു പാത്തിരുന്നു; മധുവ്രതം, വണ്ടു; ഇഹ, പലതാഗമേ; ഇവ വർഷ കാലത്തിൽ; കേതകന്തിയെ അണഞ്ഞു, കൈതപ്പൂവിൽ ചെന്നു; കണ്ടുകെതി വിചാരായ്; കണ്ടുകണ്ടുളൊരു, മുളുകുളാൽ, റിവിദ്ധമായ്, മുറിവേല്പിക്കപ്പെട്ടതായി; കേതകമുളുകൊണ്ടുമുറിവേറൊന്നതും; കരകപരവും, ആലിപ്പഴം കൈൻ മേൽ വിണ്ണുണ്ടാകുന്ന വേദനയും; ശിരവാതമതിയും, തണ്ടെക്കാരൻറെ അടിയും; സമിച്ചു എങ്ങനെ വസുപ്രത്? എങ്ങനെ ജീവിച്ചിരിക്കും? ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതു പ്രയാസമെന്നർത്ഥം. വസന്തകാലത്തിലാണ് താമര പൂക്കുന്നത് വർഷകാലം വരുമ്പോൾ അതു വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങിപ്പോകും. കൈത പൂക്കുന്നത് വർഷത്തുവിലാണ്. വണ്ടുതേൻ കുടിക്കുതായി രണ്ടിലും അതതു കാലങ്ങളിൽ പോകുന്നു. ഉത്തരദേശങ്ങളിൽ വർഷത്തുവിൽ വളരെ ആലിപ്പഴം വീഴും.

ഗർലകകതാ ധനീനോ രീകതമസ്തേസപസുഹൃദി ചിരാദ
ഷ്ടേ തേന സഹ സപാഗതാദികശലപ്രശ്നം വിന്ന ഭൂ
കതിപ്രസ്താവമപി ന ചചയന്തീത്യാഹ—

൧൮. ബ്രതേ സപാഗതമീക്ഷതേ കൃശമഥം ശ്രുതാം കഥാഃ യിദ്യതേ
പക്ഷാഭ്യാമസകൃൽ പ്രമർഷി രചയത്യ ചാവചാശ്ചാശിഷഃ |
ഉചിന്നപ്രസവാത്തരോരുപഗതേ ഭംഗേ ക്ഷയാ താമ്യതി
പ്രസ്തേതി ഭരേസ്ത പൃണ്ണജാരോ നാഹാരവാർത്താമപി ||

ലുബ്ധന്മാർ നല്ല വാക്കു പറയുന്നതല്ലാതെ ബന്ധുവാ
യ അതിഥിയോടും ഭക്ഷണത്തിൻറെ പ്രസ്താവംപോലും
ചെയ്തുപോകയില്ലെന്നു പറയുന്നു—

ആത്മനാമളിചിശന്നനിസ്സമമരത്തിൽ നി-
ന്നരികിലെത്തവേ

ചീത്തമൊദമൊടു നല്ലവാക്കുകളുരയ്ക്കയും
കൃശതകാഞ്ചയും |

ചേർത്തന്നച്ചടന്നുഗ്രഹിക്കുകയുമിതൊക്കെ
യൻപൊടു കഴിക്കിലും

വീർത്തകംപയൊടു കൂടിയോരളിയുരപ്പു- തില്ലശനവാർത്തയും ||

വീർത്തകംപയൊടു കൂടിയോരളി, നേൻ തിന്യക്കുടിച്ച വയറു വി
ത്തിരിക്കുന്ന വണ്ടു, തിസ്സുമരശരിൽ തിന്നു പുവില്ലാത്ത പൂക്കുത്തിൽ തിന്നു,
വിശന്നു, പട്ടിണികിടന്നു, ആർത്താറം, ഭിരമായ, അളി, മരൊര വണ്ടു,
അരികിൽ എത്താവ, അടുത്തു വരുമ്പോൾ, ചീർത്തമോരോടു, വളരെ സ
ന്തോഷത്തോടെ, തല്ല വാക്കുകൾ ഉറക്കും, സ്വർക്കരം ചെയ്യുന്നതിനെയോ
ണ് ഇങ്ങനെ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നത്. കൃശത കാണയും, ദേഹം പ
ടച്ചുപോയതു കേൾക്കയും, ചെത്തണച്ചുടൻ അനുഗ്രഹിക്കയും, രണ്ടു വണ്ടു
കൾ തമ്മിൽ പററിചേർന്നു പറക്കുന്നതിനെ പ്രാണസ്തോമിതന്മാർ മളരെ
യാർ പിരിഞ്ഞിരുന്നു പിന്നിട്ട കാണമ്പോൾ ആനന്ദത്തോടുകൂടി ആലിംഗ
നം ചെയ്യുന്ന മട്ടിലാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഇതൊക്കെയൊന്നോടു കൂടിക്കിടും,
ഇതൊക്കെ ചെയ്യാൻ ഭാവമുണ്ടെങ്കിലും, അനന്തവാർത്തയും ഉരപ്പതില്ല, ഉപ
ണിന്റെ കഥപോലും മിണ്ടിപ്പോകുന്നില്ല. ഇതുപോലെയാണ് ലുബ്ധ
ന്മാർ; പഞ്ചസാരവാക്കുകൾ പറയുന്നതല്ലാതെ മരൊരത്തന്നുവേണ്ടി ഒരു
കാണു ചിലവഴിച്ചു പോകയില്ല.

കാലവശാൽ സഹായരഹിതാസ്സന്തഃ പ്രബലാൻ നീചാനേ
വാശ്രയന്തസ്സപാൻ നിദന്തസ്താൻ സുവന്തോ ഗത്യന്ത
രാഭാവാൽ കൃഷ്ണേണ കാലം നയന്തീത്യാഹ—

൭൯. യേ മുഷ്യന്തി സഹാസികാമപി ബക്കൈർജ്ജാത്യാ ന ഹംസാസ്സപത
സ്തേഷോപകേ ജരസാ വിദ്യപ്തഗമമസ്സുചിതസ്സപരൈഃപ്രപൃഷ്ടി |
തായേവാനസരൻ ബകൻ ബഹുതരം തദ്യേഷ്കൃതന്തി സുവൻ
തജ്ജാതൈസ പുഷ്യൻകിയൽകിയദഹോജാതിംവിജരേനിദതി ||

കാലദോഷത്താൽ നിസ്സഹായന്മാരായി തീരുകയാൽ
സമുജനങ്ങൾ ചിലപ്പോൾ സപജ്ഞിതമം വിട്ടു നീചാശ്ര
യം ചെയ്തു കാലക്ഷേപം ചെയ്യേണ്ടിവരുന്ന കഷ്ടാവസ്ഥ
യേ വർണ്ണിക്കുന്നു—

ബാകസംവസതി മർഷിയാഞ്ഞാരു മരാള

വർഗ്ഗമതിൽ വൃദ്ധമാ-

മേകമങ്ങു ഗമനാക്ഷമം സപജ്ഞമുക്തമം-

ബുദ്ധമാഗമെ |

സാകമഞ്ചുക്കുലേന പോയതിനെ വാഴിയ

കു.പ.ജാ.ജാ.ജാ.

സപ്രകീർത്തിത കാര്യം ഐശ്വര്യം!

ഭക്ഷിച്ചിട്ടു നീജ ജാതിയെ ॥

ബകങ്ങളുടെ, ഓക്കുകളുടെ, സമുപാധകം; അതോടുകൂടിയുള്ള സംവ
 സതിയെ സഹചാര്യം; മഹിയാത്ത സഹികളും; മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിൽ,
 ഹംസങ്ങളിൽ, വൃദ്ധമാം ഏകം, വയസ്സുചെന്ന ഒന്നും; ഗമനാർഹം,
 പരമാർത്ഥമായിത്തന്നെ, അനുഭവസാക്ഷരം, വർഷകാലത്തിൽ; സ്വഭവമു
 ക്കും, തന്റെ കൂട്ടുകാരൻ തൃക്കുറുപ്പു, വർഷകാലത്തു മറ്റുള്ള ഹംസങ്ങളു
 ളെല്ലാം മാതൃസന്ദർശനം പരമ്പരപോലെയോർ അവരുടെയുടെ പരമ്പര
 പോകാൻ ശേഷിയില്ലാത്ത വൃദ്ധനായ ഒരു ഹംസം, അദ്ദേഹത്തെ സം
 ക്ഷേപം, ആ കൊക്കിൻകൂട്ടത്തോടു കൂടിപ്പോയ, അതിനെ വാഴി
 തിങ്ങൾ കൂട്ടുകാരെ വിട്ടുവെച്ചു പോകയില്ല ഇത്രാളി സ്മിതിയെപ്പോലും, ആ
 പണജാതിയെ സ്വീകരിച്ചതിന്നു കാര്യം, തീർത്തതായ ആ കൊ
 കുകളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചേരാനാഗ്രഹിച്ചു. അതല്ലാതെ കാലക്ഷേപത്തിന്നു
 മാർഗ്ഗമില്ലാത്തതുകൊണ്ടു തന്നെ. തിരുജാതിയെ തന്റെ കൂട്ടുകാരെ, ഹംസ
 ങ്ങളെ ഓക്കുകളും, സ്നേഹമില്ലാത്തവരും, ഡാഹാധികമുള്ളവരും; എ
 ന്നും മറ്റും ശകാരിക്കുന്നു. ബതകളും, തീർത്തതായ ആഗ്രഹിച്ചല്ലാതെ
 കാലക്ഷേപത്തിന്നു മാർഗ്ഗമില്ലെന്നവന്നാൽ സമുപാധകം അവരെ സേവി
 ക്കയെന്നപോലും എന്നു താൽപര്യം.

സന്ദർശനം പരമാനുപയോഗ്യമായ സോപാനമുണ്ടായി; ചെറിയ
സ്ത്രീക്കൾക്കിടയിൽ ഉള്ളതായാലും ഏകദേശം അഞ്ചു മുതൽ
ഏഴു വരെ ആയിരിക്കാം.

൧൦. ശുദ്ധിം സാമനചിന്ത്ര മീതതിവരൈഃ പുണ്യപി പത്മാകരേ
 സേവൈവോപയൈനൈശ്ച നാള വലയൈശ്ചീവനിമഃസസ്സഖം
 യേ തേപതേ വിമലാസ്തതോപി ച ബകാ ധ്യാനൈകകീഴ്യാസ്സദാ
 നിർഭാദം നിദ്രതാശ്ച വഭുതി രൂതേ യാദോഭിരേവോദരം ||

സജ്ജനങ്ങൾ പരോഢവംക്രമാനെ സ്വകാത്ത്ം സാധി
കുന്നു. ഹൃത്തജനങ്ങളാകട്ടെ പുറമെ ഭംഗിനടിച്ച സാധുക്ക
ളെ ദ്രോഹിച്ചതന്നെ തൻകാത്ത്ം നേടുന്നു. എന്നു പറയു
ന്നു:—

മീനപുണ്ണനളിനാകരത്തിൽ നിജശുദ്ധി-
 മോത്തു വിസനാളമേ-
 ത്താനശിച്ച സുഖവൃത്തിമോടു നിവസി-
 ചിടുന്നു ധവളപ്ലവം |
 ധ്യാനനിഷ്ഠമതിനിമ്ബലം ബകമപേത
 ദുഃഖസുഖമെപ്പൊഴും
 മൌനമാൻ ജലജന്തുജാലമതുതാൻ
 ഭൂമിപ്പുറമുറപ്പുന്നഹോ ||

ധവളപ്ലവം, ഹാസം; വെളുത്ത വിാകളതുകൊണ്ടാണ് ഈ പേർ അതിനു സിദ്ധിച്ചത്. നിജശുദ്ധിയോത്തു തന്റെ ജാതി ഉത്തമമെന്നു കരുതി; അതുകൊണ്ട് അദ്ദിതം ചെയ്തുകൊണ്ടിട്ട് എന്നു താല്പര്യം. മീനപുണ്ണനളിനാകരത്തിൽ, മത്സ്യങ്ങൾ തിങ്ങിനിൽക്കുന്ന താമരപ്പൊയ്ക്കയിൽ വിസനാളയത്തായശിച്ച താമരത്തണ്ടു മാത്രം തിന്നു, സുഖവൃത്തിയോടു നിവസിച്ചിട്ടു, സുഖകാലാക്ഷേപം ചെയ്യുന്നു. തടാകത്തിൽ വെണ്ട മത്സ്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു അറയുന്നങ്ങൾ ഇതരജന്തുദ്രാഹംചെയ്ത് ആൗരൂപ്പിയെ വരുത്തുന്നത് അവിചിതമെന്നു കരുതി താമരത്തണ്ടുമാത്രം തിന്നസുഖമായി കാലാകഴിച്ചിട്ടുണ്ട്. ബകം കൊക്ക്; ധ്യാനനിഷ്ഠ, അയഞ്ഞതെയിരുന്നു തത്ത്വവിചാരഭാവം കടന്നുവന്നതും; അതിനിമ്ബലം എത്രയും വെളുത്തത്, ശുദ്ധിയുള്ളതെന്നും; അപേതദുഃഖസുഖം സുഖദുഃഖങ്ങൾ തുല്യങ്ങളായിട്ടുള്ളത്, വെയിലും മഴയുമെല്ലാം ഒരപേതം കൊള്ളുന്നതെന്നാൽ. എപ്പൊഴും മൌനമാൻ, മിണ്ടാതെ ഇരുന്നു, മുൻപറഞ്ഞ വിശേഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ബകത്തിനെ ഒരു യോഗിക്കു തുല്യമാക്കിയിരിക്കുന്നു എന്നറിക. ഭാവമിങ്ങനെയാണ്, പ്രവൃത്തിയോ പരദോഷമാണ് ജലജന്തുജാലമതുതാൻ ഭൂമിപ്പുറമുറപ്പുന്നതെന്നു എല്ലായ്പ്പോഴും പിടിച്ചുനിന്നു, മത്സ്യങ്ങൾ അഹോ, ക ഹോ! തീറ്റി എപ്പൊഴും ജലജന്തുക്കളാണ്

സന്തസ്സബാലനാപി ഹി-സാരഹിതേനൈവ വസ്തുനാ
 സോപദം ഹൃദയന്തഃ ഖലാസ്തു സ്വപ്നേനാപിഹിം
 സാലബ്ധേനൈവ വസ്തുനാ ജീവന്തിത്വാഹഃ—

പു. മയേർജീഹന്തി സിക്ഷേപേ മദരിതം കസ്യാപി യത്സംഗ്രഹേ
 രോചന്തേ മഹിതേ മൂന്നാളവലയം കരസ്സെ പ്രഭുതം അമീ |
 അപ്യാസായമുപോഷ്ഠ മീന പുഷ്ടകൈസ്തത്ത്വം മഹത്വജ്ജീതൈ-
 രേകദൈവപി തുല്യമേതി പരമം ഹിംസോപലബ്ധൈർവകഃ=

നല്ല രുചിമുള്ളതായ ഫലമൂലാദികൾ ധാരാളമുണ്ടെങ്കിലും ജാത്യാ നീലൻ പട്ടിണി കിടന്നു വല്ലതിനേയും കൊന്നുതിന്നുതന്ന ഉദരപൂർത്തി വരുത്തുന്നു എന്നു പറയുന്നു—

ശോഭപത്രകുലഭക്ഷ്യമായ് ഭൂരിതമെന്നെ-
 യാർക്കുമധിഗമ്യമായ്
 സ്മിതമായൊരു മൃണാളനാളമതിരമ്യ-
 മേവനു രുചിച്ചിടാ |
 വീരഭക്തി ബകമന്തിയോളമവോടിരുന്നു
 കൊല ചെയ്തുമീൻ-
 പോതകാവലിയിലൊന്നുരണ്ടിനെയശിച്ചു
 തൃപ്തി കലരുന്നലം ||

ശോഭപത്രകുലഭക്ഷ്യമായ, ഫംസസമൃദ്ധതിനകളുടെയും ആചാരമായിരിക്കുന്ന, ഉത്തമപക്ഷിക്ക് ആചാരയോഗ്യമായ; ഭൂരിതമെന്നയാർക്കുമധിഗമ്യമായ്, പാപംകൂടാതെ ഏവനും കിട്ടുന്നതായ്, അതിരമ്യമായ് കണ്ടാലും തിന്നാലും കൊള്ളാവുന്നതായ് സ്ത്രീതരായൊരു മൃണാളനാളം, ധാരാളമായിരിക്കുന്ന തമരത്തണ്ട് ഏവനുമുചിച്ചിടാ, എല്ലാവർക്കും തല്പരതയായി തന്നെ തോന്നുമെന്നർത്ഥം. ഈ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ തമരത്തിന്റെ ചെറുപക്ഷിച്ച് ബകം എത്രയെത്രയും എന്നു ഉത്തരം ലഭിക്കുന്നപര്യന്തം അന്തിയോളം സന്ധ്യയാകുംവരെയും, വീരഭക്തി പട്ടിണി കിടന്നു, അഭയോടിരുന്നു തകുംപാത്തിരുന്നു, മീൻപോതകാവലിയിൽ ഒന്നു രണ്ടു മൈകൊലയെ; ഒന്നു രണ്ടു ചെറിയ മത്സ്യങ്ങളെ കൊത്തിക്കൊന്നു, അശിച്ചതിന്നു, അയാൾ തൃപ്തി കലരുന്നു, നല്ലവണ്ണം തൃപ്തമാകുന്നു. ഒരു ശ്രേഷ്ഠം ചെയ്യാതെ സ്വാഭാവാദി ഭക്ഷിക്കാൻ വളരെ തമരത്തണ്ടിതന്നിട്ടു അതുവിട്ടു പട്ടിണി കിടന്നും കാത്തിരുന്നു ഒന്നു രണ്ടു കൊച്ചു മത്സ്യങ്ങളെ തിന്നെങ്കിലേ ബകത്തിനു തൃപ്തിയുള്ളൂ. തീവന്മാരുടെ ലക്ഷണമാണിതു്.

ഭട്ടണഭൂതിഷ്ഠോപി പുരുഷേ സ്വജനൈരതീ ഞ്ഞോലു
 ത്യാഹഃ—

പുറം. അസപുഷ്പോന്മു മലിമസോന്മുപതിയതംമാരോന്മുപതോപു-
 [അഭിനയിക്കുന്നു] പരശ്ശരതഃ പരിപുതഃ കാകസ്തഃ കാ ക്ഷതിഃ |

ഭൂതദൈവങ്ങളെ പൂജിക്കുന്നതിനും സമുപദേശത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നതിനും
യജ്ഞിന്റെ കർമ്മശാലി വിത്തയ തന്നെ ധർമ്മ പുണ്യശാലി ||

ഭോഷങ്ങളുണ്ടെന്നു മനസ്സിലാക്കുകയും ഒരുവൻ പ്രബലമായ ഗുണമൊന്നുണ്ടായിരുന്നാൽ അതിനെ അഭിനന്ദിക്കേണ്ടതാണെന്നു പറയുന്നു—

സ്പൃഗ്ഗമല്ല കരടം മലീമസമതില്ല
നിഷ്ഠാതിനഷ്ടിയിൽ
ദൃഗ്ഗമല്ലെന്ന് നിശ്ചയമല്ല രവമെന്തു മാനി-
യിതുകൊണ്ടുണ്ടോ? |
വശ്യമേയ് വരികിലും വിശപ്പിനതു
ഭക്ഷ്യസാധനമശിച്ചിടം
പശ്യ കൂട്ടരെ വിളിച്ചിടത്തിൽ വിശിഷ്ട-
മായ ഗുണമല്ലയോ? ||

കരടം കാക്ക, സ്പൃഗ്ഗമല്ല തൊടൻ കൈക്കൽത്താങ്ങുന്നതാണ്; മലീമസം അത്, അതു പുത്തിക്കട്ടെ; അതിന് അഷ്ടിയിൽ നിഷ്ഠയില്ല, ഇന്നുതന്നെ തിന്നുകയുള്ളൂ എന്നില്ല. ഉടൽ ദൃഗ്ഗമല്ല, കണ്ടാൽ വിരൂപിയാണു, രവം നിശ്ചയമല്ല. ശാസ്ത്രം കണ്ണാരുതുമാണ്; എന്തു ധർമ്മമായിരിക്കുകയുണ്ടാകും? ഇതുകൊണ്ടുണ്ടാക ഒരു ഭോഷവുമാണ്. എന്തുകൊണ്ടാണ് ഉത്തരം? പരമത്തിൽ പറയുന്നു.—അതു, കാക്ക, വിശപ്പിനുവശ്യമേയ് വരികിലും തന്നായി വിശന്നിരിക്കയാണെങ്കിലും, കൂട്ടരെ വിളിച്ചിടത്തെ, കൂട്ടുകാരെക്കൂടി വിളിച്ചുകൂട്ടാതെ ഭക്ഷ്യസാധനം അശിച്ചിടം ആഹാരം തിന്നുകയില്ല. എന്തെങ്കിലും തിന്നാൻ ഒരു സാധനം കിട്ടിയാൽ 'കാ കാ' എന്നു കരഞ്ഞു അതു മാത്രം കാക്കകളേയും വിളിച്ചുവരുത്തുന്നതു പരിവാണ്. ഇതു വിശിഷ്ടമായ ഗുണമല്ലയോ; പശ്യ ഇതൊരു വലിയ ഗുണമല്ലയോ, ഓർത്തുകൊണ്ട്.

ക്ഷുദ്രാമഹത്വം സേവയാമേവോൽകൃഷ്ടം ഭാവയന്തോ
പി ഏഷ തദീയ ഗുണാഃ കഥം ഭവയുരിത്യാഹ—

പുരുഷ. ഭൂതാണു ബിഭൃമസ്തു തൻ വയമിമേ ക്ഷുദ്രാ ബ്രഹ്മത്തോ വയം
ജാതന്ത പക്ഷവതാമമീതു കക്ഷുദ്രാഃ കാക്ഷുദ്രാവയം |

ഇതു തരമേയസ കൂട്ടമുഖകളാൽ കഷ്ടമേവേണമ്

കണ്ണു പാതയിതാ കദാ വല്ലഭയാൻ കരക സ്വപരം പഞ്ചമം ||

മൂർഖൻ വിചാണെക്കൾ ഉൽകർഷം നടിച്ചാലും
വൈദ്യശ്വമുള്ള വനാകയില്ലെന്നു പറയുന്നു :—

ദ്രുതനാണിതു, ഭരിച്ചിടുന്നതിനെ ഞാനൊ,
രല്ലനിതു, ഞാൻ മഹാൻ,
സത്യമേഷ കളകണ്ഠനെങ്കിലിഹ
കാളകണ്ഠനഹമോക്കണം
ഇതുയോ! പരദ്രോഹികത്വമതു താൻ
തനിക്കു കരുതുന്നു നീ
കൃത്യമായ് കഥയ, നിൻഗളേ കരട!
പഞ്ചമസ്വപരമുദിക്കുമോ? ||

കരട! അല്ലയോ കാക്ക! , തീ, ഇതു ഭൂതനാണ്, ഇതിനെ ഞാൻ ഭരിച്ചിടുന്നു, കാക്കയെന്നു കയിലിനെ വളർത്തുന്നതെന്നു പ്രസിദ്ധം. ഇതു കരല്ലൻ ഞാൻ മഹാൻ, കയിൽ ചെറിയ പക്ഷിയും കാക്ക വല്ലഭമാകുന്നു. ഏകകളകണ്ഠനെങ്കിൽ അഹം കാളകണ്ഠൻ സത്യം ഏനോക്കണം ഇതു കളമായ ശ്രാവ്യമായ കണ്ഠരോടുകൂടിയതാണെങ്കിൽ ഞാൻ കളമായ കറുത്ത കണ്ഠരോടുകൂടിയതാകുന്നു. കളകണ്ഠമെന്നു കയിലിന്നും കാളകണ്ഠമെന്നു കാക്കയ്ക്കും പേരുണ്ട്. കളകണ്ഠനെക്കാൾ കാളകണ്ഠനു വിശേഷം കൂടുമല്ലോ. ഇതി എന്നു ഞാന, പരദ്രോഹികത്വമതുതാൻ, കയിലിനെക്കാൾ ആധികത്തെതന്നെ, തീ തനിക്കു കരുതുന്നു സ്വയം ഭാവിക്കുന്നു. അയോ, ആശ്ചര്യം. എന്നാൽ നിൻ ഗളേ, നിന്റെ കണ്ഠത്തിൽ, കൃത്യമായ് പഞ്ചമസ്വപരമുദിക്കുമോ കഥയ, ശരിയായി പഞ്ചമസ്വപരം പുറപ്പെടുമോ പറക. കാക്കയ്ക്കു പഞ്ചമസ്വപരത്തിൽ ഗാനം ചെയ്യാൻ കഴികയില്ലല്ലോ. അതുകൊണ്ടു കയിലിന്റെ യോഗ്യത കക്കയ്ക്കുണ്ടാകയില്ലെന്നതും.

സാധനസമവായാഭാവേപി പൂർവ്വജന്മാർജിതം ഭാഗ്യം
നരാനാം സ്വയമേവ പ്രകാശം പ്രാപ്തയാദിത്യാ
ഹ—

വഴ. കേതാജ്ഞാപിതമുന്ധിതം കപന കരോധിതം കപ വാരാർത്തിതം
തദപിത്രാമൃത കത്ര ജാതമഥ കൈഃ പുഷ്പം തദാലോച്യതാം |
കാശലസോഽപി കഹളമുഷാ യദി ജഗൽകണ്ഠാമൃതം ക്ഷിതി
പ്രാഗ്ജനോർജ്ജിതഭോഗ്യവൈഭവമിദം കഃ സ്തോമമിഷ്ട കവിഃ |

കയിലിന്റെ നാഭവിദ്യയേ പുറസ്തരിച്ച മുജ്ജനസി
ലയായ വാസനയെ പ്രശംസിക്കുന്നു -

ആരിതിന്ന ഗുരുവെപ്പൊഴാണിതു പഠിച്ച-

തെന്ന കഥയെന്നിയേ

നേർലെക്കിതുജനിച്ചിതിൻഭരണമാരു

ചെയ്തതു നിനയ്ക്കണം |

പാരിലിപ്പതിലുമെത്ര ഭംഗിയൊടു

ക്രുകിടന്ന കളപഞ്ചമം

ഭൂപുർവ്വഭവഭോഗ്യവൈഭവമണ്ണീയ-

ഗിതു കേവലം ||

ആരിതിന്ന ഗുരു കയിലിനെ പഞ്ചമസ്വരം പാടാൻ ആരും പഠിപ്പി
ച്ചിട്ട്, എപ്പൊഴാണിതു പഠിച്ചത്? അതിന്നു അവസരം ഉണ്ടായിട്ടില്ല,
എന്ന കഥയെന്നിയേ അകഥ പോകട്ടെ, നേരിൽ ചാസ്സുവന്നിട്ട്, ഇതു
ജയിച്ചതു എന്ത്? കാക്കക്കൂട്ടിയാണ്, ഇതിൻഭരണം ആരു ചെയ്തു?
കാക്കയാണു കയിലിനെ വളർത്തുയിരിക്കുന്നതു. കാക്കയ്ക്ക് 'പേരട്ടര' എ
ന്നും കയിലിനു 'പേരട്ടര' എന്നും പേരുണ്ട്. അതു തിനയ്ക്കണം ഇതെ
ല്ലാം കാക്കവാക്കു കയിലിനു താദവിച്ചു ഉണ്ടാകാൻ ഒരു സംഗതിയുമില്ലെ
ന്നു നിശ്ചയം തന്നെ എങ്കിലും ഇക്കയിൽ എത്ര ഭംഗിയൊടു പാരിൽ കളപ
ഞ്ചമം ക്രുകിടന്നു വളരെ ഭംഗിയൊടു പഞ്ചമം പാടുന്നു. അതിനുകാരണം
മുജ്ജനവാസനതന്നെ. ഭൂപുർവ്വഭവഭോഗ്യവൈഭവം അതിയായ മുജ്ജനഭാ
ഗ്യത്തിന്റെ മഹാത്ത്വം, കേവലം അവണ്ണീയമിതു. വണ്ണിക്കാൻ അശക്യം
തന്നെ. അതിനാലത്ര അവസരഭാവത്തിങ്കലും കയിലിനു നാഭവിദ്യ
ലഭിച്ചതു.

ഭട്ടണശാലിനോ ജനാഃ ക്ഷുദ്രാ അപി സർവ്വജനഭീതിപ്രദാ
ജായാന്ത ഇത്യാദം—

പുറം കീടം കയ്യാൽ വൃത്തികൾ കിയടയം പ്രാണീ കിയച്ചേക്കുതേ
 കോ ഭാരോ ഹതാർത്ഥസ്വ ജീവതി സ വം കാലം കിയത്തം പുനഃ |
 താമ്രോത്പന്ന കിയൽ ബിഭേതി ജതതാ ദേവ കിയലാവതേ
 കിം ബ്രഹ്മാ ഹരസ്വ ഭവിഷ്യാമതാം പശ്ചാത്താപകസ്പുരഃ ||

ഓഷ്ഠൻ നിസ്സാരനെങ്കിലും അവനെ എല്ലാവരും ഭയ
 പ്പെടുമെന്നു പറയുന്നു—

തേളുതുപ്പാമാരു കീടകം പരമിതെന്തു
 വെന്തു, മൊരറുവീനേ-
 ക്കാളുമില്ല പണി കൊല്ലുവാനിതിനെ,
 വാഴമത്രയിതു വാഴ്കിലും |
 ആളുകൾക്കു പുനരേന്തു വേടി, യവർ
 വേരു കേട്ടുമുടനോടിടും,
 കേട്ടുമുഗ്ര വിഷമുള്ള വാൽമുനയതിന്റെ
 തീവ്രത കഥിപ്പതോ? ||

തേളുതുപ്പാമാരു കീടകം പരമിതെന്തു കിയ പുഴുവാത്രം.
 ഇതെന്തെന്നും അതിന്നു മനുഷ്യന്മാർക്കു നേരിട്ട് ഒന്നും ചെയ്യാൻ ശക്തിയില്ല
 ഒരു ഉറവിടമെങ്കിലും ഇതിനെ കൊല്ലുവാൻ പണിയില്ല. ഇതു വാഴ്
 കിലും എത്ര വാഴും ഇതിന്റെ ആയുസ്സും അല്പമേയുള്ളൂ. ഒന്നു ചവിട്ടിയാൽ
 കഥ കഴിഞ്ഞു. ഇങ്ങനെയു കേയിരിക്കിലും, ആളുകൾക്കു പുനരേന്തുവേ
 ടി അവർ വേരു കേട്ടുമുടനോടിടും, തേൾ എന്നു പേരുപറയുന്നതു കേൾ
 ക്കാമ്പാൽത്തന്നെ ആളുകൾ സംഭ്രാന്തയുടെ ഏഴുനേരും ഭയം, കാളം ഉ
 ഗ്രവാഷമുള്ള വാൽമുനയതിന്റെ തീവ്രത കഥിപ്പതോ, അതിന്റെ വാലി
 ന്റെ അറ്റംകൊണ്ട് ഒന്ന് ഇറക്കിയാൽ ഉള്ള വേദന എത്ര കഠിനമായിരിക്കുന്നു.
 അതുപോലെത്തന്നെ ഭക്ഷണത്തിന്റെ തവലുള്ള വിഷവാക്കു കേട്ടാലുമെ
 ന്നർത്ഥം. അതുകൊണ്ട് ആരും അയക്കേ ഭയപ്പെടും.

സാധനവെഴുഷ്കല്പേ സ്ഥിതേ/പി തത്തൽഗുണോപഭോഗോ
 ദൈവലോഭനയൈവ ഭവേദിത്യാഹ -

പുന. കിം ചരോത. പുരാ ബ്രൂവ കിമിദം വൃഷ്ടം പുരോദ്ധവൻ
 കിം സുപ്തം അധുതാ പിതാ മധുതാ അദ്വൈതേ കിം? |

സാഹകാരമുപപന്നമഖിലം ഭോക്തൃം യദം പ്രാണിനാം
പ്രാണീഭ്യഃ ദൃഢിണസ്തദം സമുദ്രോത്ഥയ്യേവ മധുഃ ||

സുഖസാധനങ്ങൾ ധാരാളമുണ്ടായിരുന്നാലും യോഗ
മുഖ്യപ്പെടും മാത്രമേ അവയെ അനുഭവിപ്പാൻ കഴിയൂ എ
ന്നു പറയുന്നു—

ക്ഷോണിതന്നിലിഹ മൂന്നമേ ഹിമകരൻ മരങ്ങ-
ളിവയില്ലതോ?

ശോണിതാക്ഷവിഹഗങ്ങൾ വണ്ടുകളിവയ്ക്കു
സംഭവമതിപ്പഴോ? |

പ്രാണികൾക്കുവിധി തുഷ്ടനായളവിലിപ്രപഞ്ച
മഖിലം മഹാ

ത്രാണിയോടനുഭവിപ്പതിന്നുലവീയനാം
സുരഭിജാതനായ് ||

ഇഹ ക്ഷോണിതനിൽ, ഈ ഭൂമിയിൽ, മൂന്നമേവസന്തം വരുന്നതി
ന്നു മുഖിൽ തന്നെ, ഹിമകരൻ ചന്ദ്രൻ, മരങ്ങൾ ഇവ ഇല്ലയോ? ഉണ്ടാ
യിരുന്നല്ലോ, ശോണിതാക്ഷവിഹഗങ്ങൾ കയ്യിലുകൾ, അവാറകളുടെ കണ്
ചുവന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഈ പേർ. വണ്ടുകൾ, ഇവയ്ക്കു സംഭവം ഇപ്പോ
ഴോ? വസന്തം വന്നപ്പോഴേ ഇവയുണ്ടായോമോ? മുൻപിലുമുണ്ടായിര
ുന്നല്ലോ. പിന്നെ എന്തുകൊണ്ടാണ് ഇവയെക്കൊണ്ടുള്ള സുഖംനഭോഗം ഉ
ണ്ടാകത്തോ? യോഗമില്ലായ്ക തന്നെ. വിധി, ദൈവം, പ്രാണികൾക്കു
തുഷ്ടനായളവിൽ ദൈവാനുകൂല്യം വന്നപ്പോൾ, ഈ പ്രപഞ്ചമഖിലം ഈ
ലോകത്തയാസകലം, മഹാത്രാണിയോടെ അനുഭവിപ്പതിന്നു, ശേഷിയോ
ടെ അനുഭവിപ്പതിന്നു, അതുലവീയനായ സുരഭി ജാതനായ്, മഹാവീര്യവാ
നായ വസന്തം ഉണ്ടായി. ചന്ദ്രൻ, കയ്യിൽ, വണ്ടു മുതലായ സുഖസാധ
നങ്ങളൊക്കെ ഇന്നിട്ടും മാറുള്ള പേരുകൾക്ക് അവയെ കൊണ്ടുള്ള സുഖം
അനുഭവിക്കാൻ യോഗമുണ്ടായില്ല. വസന്തത്തിന്നു മാത്രമേ അതു സിദ്ധി
ച്ചു. അതുകൊണ്ട് ഉണ്ടായാലും അനുഭവിക്കാൻ യോഗം വേണമെ
ന്നതും.

ലോകേ സ്ഥൂലലക്ഷ്മാ മഹാന്ത അത്രിതേളസ്പർശോ/പി
സമം ദ്രവിണം ദിശന്തി; തത്പരം തസ്യ ദ്രവിണ
സ്യരക്ഷണനാശനേ തദാത്രിതായത്തേ ഇത്യാഹ: -

പുറം ആയംസംഖ്യാവിചിന്തയന്നുഗണയൻ ലഭം തതഃ കിഞ്ചിദം.

പ്രാദോ മുഞ്ചതി കീർത്തിമാത്രശരണോ ധാരാധരസ്സ്യതഃ |

തദ്യത്യാദൃപയുജ്യ വർദ്ധയതു വാ ദാതുയശശ്ശാശ്വതം

മൗഢ്യാദേതദുപേക്ഷ്യ തശ്ചയതു വാ ലോകഃ പ്രമാണം തതഃ ||

ഈശ്വരൻ ബുദ്ധി എല്ലാവർക്കും ഒന്നുപോലെ കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. പക്ഷേ ഫലം അതിനെ ഉപയോഗിക്കുന്നപോലെ തിരിക്കുമെന്നു പറയുന്നു.

ഓർത്തിടാതെ വിവിധശ്രമങ്ങൾ കരുതാതെ

ചെറുതൊരു ലാഭവും

കീർത്തിമാത്രമതിലാസ്ഥയാ മുകിൽ ചൊരി-

ഞ്ഞിടുന്നു ജലമെങ്ങുമേ |

പാർത്തിതിൻഫലമെടുത്തു ദാതുയശസ്സോ

ഭീവർദ്ധനമമാജ്ഞതാ-

പൂർത്തിയാലതു വെടിഞ്ഞു നാശനമിതുണ്ടു

രണ്ടു ജനസാധ്യമായ് ||

മുകിൽ, മേലും, വിവിധശ്രമങ്ങൾ ഓർത്തിടാതെ, ജലസമ്പാദനശ്രമത്തെ തിരയ്ക്കാതെ, ചെറുതൊരു ലാഭവും കരുതാതെ, മഴ പെയ്തതുകൊണ്ടു മേഘത്തിന്നു ഒരു ലാഭവും ഇല്ലാല്ലാ കീർത്തിമാത്രമതിൽ ആസ്ഥായം സ്വപ്നാണികൾക്കും ജീവനോത്താവെന്നുള്ള ശയസ്സിനെ മാത്രം കരുതി. എങ്ങനെയെന്നു ചൊരിഞ്ഞിടുന്നു എല്ലായിടത്തും ഒന്നുപോലെ വർഷിക്കുന്നു. പിന്നെ ചിലെടം മന്ദ്രഭിയായും മററും ധാതുവുഷ്ടമേയും മറ്റവരെയോ കാരണമെന്നു പറയുന്നു:—ഇതിൻഫലം പാർത്തിട്ടുള്ള മഴ പെയ്യുന്നതു കൊണ്ടുള്ള പ്രായോജനത്തെ മനസ്സിലാക്കി, അപ്പോൾ തടാകാദികളിൽ ജലത്തെ ശേഖരിച്ചു, ദാതുയശസ്സോഭീവർദ്ധനം, ദാതാവിന്റെ കൊടുക്കുന്ന ആദരം, യശസ്സിന്റെ അഭിവർദ്ധനം പേഷണം, കൃഷിക്കുപയോഗമുള്ളതാക്കി ധാതുസമൃദ്ധിയുണ്ടാക്കി മോഢത്തിന്റെ കീർത്തിയെ വർദ്ധിപ്പിക്ക, അഥ അജ്ഞതാപൂർത്തിയാൽ അറിവില്ലായ്മയുടെ തികച്ചിൽ തിമിഞ്ഞു, അതു വെടിഞ്ഞു അതുകേണ്ടുള്ള ഫലത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു, താശതം ദാതാവിന്റെ യശസ്സിനെ തരിപ്പിക്ക, ഇതു രണ്ടു രണ്ടു കാര്യം, ജനസംഖ്യാമേയുണ്ടു, ഈ രണ്ടു കാര്യവും മനസ്സുടൻ അധീനമാകുന്നു. അല്ലാതെ മേഘത്തിനിതിൽ ബാധ്യതയില്ലെന്നർത്ഥം. അറിവുള്ളവർ ജലത്തെ ശേഖരിച്ചു വേണ്ടുവണ്ണം വികിയോഗിച്ചു കൃഷിക്കു സമർത്ഥ്യുണ്ടാകും.

ദിവ്യൻ ജലത്തെ പൂമാ കളയും, അതുകൊണ്ട് ഏതൊക്കെ കൊടുത്തു
 ലും ഉപയോഗിക്കുന്നതിനെ അനുസരിച്ചിരിക്കും ഫലമെന്നതും.

യെ കേചിന്നിജകാത്യാണി സാധയിതും പരോപദ്രവം ക
 വ്ത്തി, തദസ്തു നാമ, ഇതരേ കേചിന്നിഷ്ഠപ്രയോജനം
 പരാനുപപീഡയന്തി, തദേവ ഓഖകരമിത്യാഹ—

പു. പുതിം വർത്തിതം തിജാം വിസമ്മദം ഗൃഹ്ണാതു സർപ്പം തരം
 ഗൃഹ്ണാതു ജ്വലിതം വൃക്ഷേവിമിതാമരം മയൂരവംശം !
 യോ ജിഹ്വന്തി ച യേ കലാപി തകലംസ്തേ ധന്ത! കിംകരണം
 ഭരംഭരശമേദവന്തി ഭജഗൻ ദേധാം ചവിച്ഛിന്ദത ||

തന്റെ കാത്യാസാധ്യത്തിനുവേണ്ടി പരദ്രോഹം ചെയ്യുന്നതിരിക്കട്ടെ, ഒരു പ്രയോജനവ്യക്തമാതെ പരപീഡ ചെയ്യുന്നതു വലിയ കഷ്ടതയെന്നു എന്നുപറയുന്നു—

തന്ദപുരണമതിന്നുതാനിഹ പിടിച്ചി-

ടന്ന ഭജഗത്തിനേ

സ്തന്ദപാഹവഗമാഹിതൃണ്ഡികനമാത് -

ജീവനനിമിത്തമായ് |

ദന്ദശൂകമതുതൻമണത്തിനു മനിക്കുവാം

നകലമെന്നിനായ്

മന്ദമെന്നെന്തുതിനെപ്പിടിച്ചുടൻ മുറിച്ചി-

ടന്നുബത! ഖണ്ഡമായ് ? ||

സ്തന്ദപാഹവഗം, മയിൽ, സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ വഹനമേകകൊണ്ടു
 ഈ പേർ സിദ്ധിച്ചു. തന്ദപുരണമതിന്നുതാനിഹ; തിന്നു വയറുതിരി
 യ്ക്കാൻ മാത്രം; ഭജഗത്തിനെ പാമ്പിനെ; പിടിച്ചിട്ടന്നു. അഹിതൃണ്ഡികനാം
 പ. വാഴിയും; അത്ഭുതജീവിയായിത്തീർന്നതായ് തന്റെ കാലക്ഷേപത്തിനുവേ
 ണ്ടി, ഭജഗത്തിനെ പിടിച്ചിട്ടന്നു. ദന്ദശൂകമതുതൻ പാമ്പിന്റെ, മണ
 തിന്നുമെങ്കിലും മണപോലുമെകുന്നതിന്നു ആഗ്രഹമില്ലാത്ത, തിന്നു
 ന്നതു പോകട്ടെ മണപ്പിക്കുവോളം ചെയ്യുന്നു; തകലം കീറി, അതിനെ

പ്രാവിരേ, മന്ദമന്ദേന പിടിച്ചു കണ്ടാലുടനെ ഓടിച്ചെന്നു പിടിച്ചു, എന്തിനായ് ഞ്ഞത! കഷ്ടം! ഉടൻ ജന്മമായ് ഭുജിച്ചിട്ടുന? നെ പ്രയോജന വുമില്ലെന്നതും.

സാധുവഃ ഖദൈഃ പീഡ്യന്തേ; സന്തോപി തൽബാധാം കഥമാരചയന്തീത്യാഹ --

വന്. ഖരണി ക്ഷുധിതാസ്തുണാതി തൃഷ്ണിതാഗ്രഹ്ണന്തപോമിർമന്യരെ സീദന്തോ തിരികന്താസുഹരിണം യേ/മി ചചിഷ്ണന്തേ |
വ്യധവ്യഘ്രഭവാനലപൃട്ടതയസ്തേഷേവ സന്നാഹിത-
സ്തപോതിഷ്ഠതു ഘാതയന്തി മുന്ധയാ/പ്രേതാൻ കഥം ചമ്ണേ ||

സാധുക്കളായ ഭുഷുന്മാർ ദ്രോഹിക്കുന്നതിരിക്കട്ടേ, അറിവുള്ളവരും ദ്രോഹിക്കുന്നതാണു കഷ്ടമെന്നു പറയുന്നു --

തിന്നിടുന്നമൃഗമങ്ങു പുല്ലുകൾ കുടിച്ചിട-

ന്നരിവിയിൽ ജലം

കുന്നിലേഗുഹയിൽ വിശ്രമത്തിന്നു കിട-

ന്നിടുന്നിതൊരു മൂലയിൽ |

ചെന്നിടുന്നിതിനെതിർത്തു വേടർ കടുവാ

ദവാദികളുതെന്നിയേ

കൊന്നിടുന്നിതിനെന്തെന്നുതോന്നാത! ഹേർഷി-

മാരുമൊരുതോലിനായ് ||

മൃഗം, മൺ, അങ്ങു കാട്ടിൽ, പുല്ലുകൾ തിന്നിടുന്നു, അരിവിയിൽ ജലം കുടിച്ചിടുന്നു, കുന്നിലെ ഗുഹയിലൊരു മൂലയിൽ വിശ്രമത്തിന്നു കിടന്നിടുന്നു. ഇതുവരെയെല്ലാം പരസ്പരവരോന്നും ചെയ്യുന്ന സാധുവാണു മൃഗമെന്നു വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. വേടർ, കടുവാ, വേദികൾ, കാട്ടുതീ മുതലായവ, ഇതിന് ഇത്ര സാധുവായ മൃഗത്തിന്നു എതിർത്തു ചെന്നിടുന്നു, അതെന്നിയേ അതുവരെയെന്നും പോരാതെ, ഹർഷിമാരും ശ്രേഷ്ഠന്മാരായ മഹർഷിമാർ കൂടിയും, ഒരു തോലിയായ് അതിന്റെ തോലേടുക്കാൻ വേണ്ടി, മഹർഷിമാർ മൺതോലിലിരുന്നാണു പെന്തപ്പെടുന്നതെന്നു പ്രസിദ്ധം, അതിനെ കൊന്നിടുന്നു. അഹോ! ഞ്ഞത! കഷ്ടം! കഷ്ടം!

രാജ്യപാലനവിമുഖസ്വ രാജേന്ദ്രാ വിഷയെ മാത്സ്യന്ത്രായ
ഏവ പ്രവൃത്തസ്താൽ, കദാപിദ്രാജാ വിജ്ഞാതനി
ജാഷ്ടാപിതംഭിതാപനയോ/വി സ്വസദശാൻ കാം
ശ്ചിൽ ബാധേത; താവതാ വിഷയവാസിനാം കാ
സുഖാവാപ്തിരിത്യാഹ—

നം. “പ്രത്യേകേ തരക്ഷേവാ മൃഗകലം ദേവം ലംബ്യതേ
പ്രാധാ വീതഭയം പരേ ശതശാ വിധൃതി ഗൃഹ്ണന്തി ച |
കിം താം വേന്തി കഥാമിദം മൃഗപതേ! തിദ്രാസി രോരണേ കപമി
ദിഷ്ട്വാ ചേവേവശ്യസേ ശയന്തി ദിത്രാൻ പൂമ ദന്തിഃ ||

പ്രജകൾക്കുണ്ടാകുന്ന ഉപദ്രവങ്ങളെക്കുറിച്ചു വിചാര
മില്ലാതെ സുഖമനുഭവിക്കുന്ന രാജാവിനെ ഏഷിക്കുന്നു—

കരൂചിൻമൃഗകലത്തിനെപ്പുലികൾക്കൊന്നി-

ടുന്നു, തുലയുന്നിതേ-

കരൂ ദാവമതിനാൽ, വനേചരർ പിടിച്ചി-

ടുന്നു ശതശാ/ന്ത്രതഃ |

ഇത്രയിക്കഥ ധരിച്ചിതോ മൃഗപതേ!

പ്രസൂപ്തനോഭിത്തേ നീ

ദിത്രദന്തിഹതി ചെയ്തിടുന്നഥ യഥാക-

ഥഞ്ചിദ പബുലനായ് ||

കരൂവിൽ, മിലെടത്തു, കാട്ടിൽ മില സ്ഥലങ്ങളിൽ, പുലികൾ
മൃഗകലത്തിനെ കൊന്നിടുന്നു, ഏകത്ര രേടത്തു, ദാവമതിനാൽ കാട്ടുതീപെ
ട്ടു, മൃഗകലം തുലയുന്നു, അന്ത്രതഃ മരണാദിടത്തു, വനേചരർ വേടർ, ശ
തശഃ അനേകം, മൃഗകലത്തിനെ പിടിച്ചിടുന്നു, അല്ലയോ മൃഗപതേ! മൃഗ
രാജാവേ! സിംഹമേ! രേടത്തു പ്രസൂപ്തൻ തീ സുഖമായി ഒരു ഗൃഹത്തിൽ
കിടന്നുവന്നു തീ, ഇക്കഥ ഇത്ര ധരിച്ചതോ ഈ മൃഗകലങ്ങളെ ഉപദ്രവി
ക്കുന്നതിനാ കഥ ഇത്രത്താളം തീ അറിഞ്ഞോ? അഥ യഥാകഥത്തിൽ
പിന്നെ വല്ല വിധേനയും, അപബുല നായ് തിരയാണെന്നാൽ, ദിത്രദ
ന്തിഹതി ചെയ്തിടുന്നു, നേ രണ്ടു അനേകരെ കൊല്ലുകമാത്രം ചെയ്യുന്നു. ഇ
തുകൊണ്ട് ഒരു പ്രായാജനവും ഇല്ലെന്നർത്ഥം.

സ്വശക്തിമജാനന്തോ മഹാനോഽപി ദുർബലൈഃ പരി
ഭൂയന്ത ഇത്യാഹ—

നമ. ദുർബലോഽസി വതേവരോഽസി ക ഇദം യേത്യാഹകിന്തുസ്വതോ
ജാതീയേ യ മിതാഹിതം യ വല്ല തജ്ജിജ്ഞാസസേ വായുത |
തൽ ഗമ്നന്തി തിയാത്രയാതിചിഗാജെസ്വപാതാഡയന്തു കശൈ-
രാശോമന്തി ച വാരണേഭു! മൺകലായാ മനുഷ്യാ അപി ||

ബുദ്ധശക്തിയില്ലാതെ കേവലം കായബലം മാത്രമു
ള്ളവനേ ദുർബലന്മാർകൂടിയും പാട്ടിലാക്കിക്കളയുമെന്നു പ
റയുന്നു—

നീയധൃഷ്ടനടവീചരൻ വിശയമില്ല-
മാപിതു മിതാഹിതം
സ്വീയധീയിലറിയുന്നതില്ലറിവതിന്നോ-
രാഗ്രഹവുമില്ല തേ |
ആയതിൻ ഫലമിതാ പിടിച്ചു നിഗള-
ങ്ങളിട്ടു കൊതുകിൻ കണ-
ക്കായ കായമുടയോരു മർത്യൻ കയറുന്നു
മസ്തിവര! നിൻഗളേ ||

മസ്തിവര! അല്ലയോ ആയന്തമവ! തീ അധൃഷ്ടൻ, അടുക്കാൻ പാ
ടില്ലാത്തവൻ, ശക്തിമന്; അടവീചരൻ, കാട്ടിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നവൻ,
തോന്നിയപാസമായി മയ്യുമയില്ലാതെ നടക്കുന്നവനെന്നും. വിശയമില്ല,
സംശയമില്ല; അഹാപിതു, എങ്കിലും; മിതാഹിതം സ്വീയധീയിൽ അ
റിയുന്നില്ല, എന്തെങ്കിലും മിതം എന്താണു അഹിതം എന്നുള്ള ധോ
ധാ യെന്താ മാനസിൽ ഇല്ല; യ വിവേകമില്ലാത്ത ജന്തുവായും; തേ അറി
വതിന്നു രാഗ്രഹവുമില്ല, മിതാഹിതമറിഞ്ഞാൽ കൊള്ളുന്നതെങ്കിലും താൽ
പയ്യവും തിടക്കില്ല. ആയതിൻ ഫലമിതാ, അതിന്റെ ഫലമെന്നാൽ
കൊതുകിൻ കണക്കായ കായമുടയോരു മർത്യൻ, തിന്നെ വിചാരിച്ചാൽ
കൊതുകിനു തുല്യമെന്നു ശരീരമുള്ള മനുഷ്യർ; തിന്നെ പിടിച്ചു; തിഗളങ്ങ
ളിട്ടു, പഞ്ചായ്ക്കു പുട്ടി; തിൻഗളേ കയറുന്നു, തിന്റെ അറിവില്ലായ്മയെ
മെലമാണിതു്

ആവാശ്യമേഖല വിവേകരഹിതഃ പുരുഷോ വ്യത്ഥ-
ജന്മൈവേത്യാഹഃ—

നം. അമ്മശ്ശിശ്ശതരംബഭിഃ സ്തപയസി സ്വപം പുഷ്പകരായർജ്ജിരൈ-
ഭിഃ ക്ഷേ മേധ്യതരാനി ഭദ്രതേജോവൃശപത്മപത്രാണി ച |

പുണ്യാരണ്യചരോസി യ പ്രവിശസി ഗ്രാമം സകൃൽ കണ്ഠന!
അനന്തം ചേർക്കിയപ്പോഴേക്കിത സമാ ബ്രഹ്മർഷയോഽപി തപഃ.

എത്ര സദ്വൃത്തനായാലും ജ്ഞാനശൂന്യനെന്നിതയോ
ഗൃത സിദ്ധിക്കയില്ലെന്ന പറയുന്നു:—

സാമജേന്ദ്ര! ഭിന്നമൊന്നിനുണ്ടു തവ

മൂന്നു നാലുകളി ശുദ്ധമായ്

കാമനീയകൂട്ടത്തങ്ങുളാലിലകൾ പാവന

ങ്ങൾ തവ ഭോജനം |

ഗ്രാമഭൂമിയിലൊരിക്കലും വരികയില്ല

പുണ്യവനചാരി നീ

കാമമല്ലമറിവുള്ളിലേറുകിൽ മഹർഷിമാർ

കഴൽ തൊഴും തവ ||

സാമജേന്ദ്ര! ശരേന്ദ്ര! തവ, തിരക്കു; ഭിന്നമൊന്നിനു ശുദ്ധമായ്
മൂന്നു നാലുകളിയുണ്ടു രേ ദിവസം തടാകത്തിലിറങ്ങി മൂന്നു നാലു തവണ
ശുദ്ധമായ് കളിക്കു പതിവാണു; തവ ഭോജനം, തിന്റെ ആഹാരം; കാമ
നീയകൂട്ടത്താൽ പാവനങ്ങളായ ആലിലകൾ, തല്ല ഭംഗിയുള്ളവയും പരി
ശുദ്ധങ്ങളുമായ ആലിലകളാണ് തീ ഗ്രാമഭൂമിയിൽ വരികയും വരികയില്ല
പിന്നെയോ നീ പുണ്യവനചാരി, പുണ്യങ്ങളായ കാടുകളിലെ സഞ്ചരിക്കു
യുള്ളു. ഇത്രയും കണ്ടു ആയുഴടെ ആചാരശുദ്ധി സ്വപുഷ്പമായി. കാമം
എത്രയും അൽപമായ ഒരറിവു ഉള്ളവയുടെയിടനെന്നെങ്കിൽ മഹർഷിമാർ ത
വ കഴൽ തൊഴും, മഹർഷിമാർ കൂടിയും തിന്റെ അടി പണിയുമായിരു
ന്നു. മഹർഷിമാരേക്കാൾ ഉന്നതപദവി കിട്ടിയതേ.

ഏകത്ര ബഹുഷഃ ദുർജനേഷു പപീഡ്യമാനേഷു തേഷുപ
വ കേചന്നിജ വഞ്ചനാപാടവേന സർവത്ര നിർഭയാ-
ശ്ചരന്തിത്യാഹഃ—

നന്ദം ഹൃദയം കരി ജനവും മലമുഖം നീളം കരി പാപമുഖം
ഹൃദയം കരി കൂടിയതുമായ ഒരു ജനം പ്രിയേ |

ഏതാവതൃപി വിപ്ലവേന ഭജേസ കസ്ത്രപിദഗ്ദ്ധോചനം
സ്വപ്നേന സുഗാലി ചേലസിപുതസ്തൃപ്തം വതഗ്രാമതോഃ ||

ചില ഭയ്യന്മാർ തങ്ങളുടെ സാമർത്ഥ്യം ശിക്ഷയിലകപ്പെടാതെ സുഖമായി നടക്കുന്നതിനെ പറയുന്നു -

കാട്ടുവാഴികൾ മൃഗാഭിന്നങ്ങളിലൊന്നു-

ജന്തുവിനെ നിത്യമായ്

കൂടുതൽ നരപാലകിങ്കരൻ പിടിച്ചിട്ടു

പുനരേത താൻ |

சூதமீவியடிப்புவண்ணிலகழைதாளை-

യൊരുപോലെ നീ

നാടു കാടിവയിലിപ്പമൊത്തു വിഹരിച്ചിട്ടു-

നീയെ സുഗാലമേ! ||

കാഴ്ചയ്ക്കുക, വേദൻ ഭൃഗുദേവൻ പുലികൾ; ഇവ നിത്യമായ് എ
ത്ര ജന്തുവിനെ പിടിച്ചിടുന്നു; പയം, പിന്നേ; തരപാല കിങ്കരൻ, രാജഭ
ത്യന്തൻ; എത്രതൻ, എത്ര ജന്തുവിനെ; കൂടുവെച്ച പിടിച്ചിടുന്നു; ഇങ്ങ
നെ വളരെ ജന്തുക്കൾ അകപ്പെടുന്നു. സുഗന്ധമേ! അല്ലായം കറുക്കു
തി ഈ വിധം കൂടാ ഉപപുലയങ്ങളിൽ, ഇപ്രകാരം വന്നു കൂടുന്ന ആപത്തുക
ളിലൊന്നും അകപ്പെടാതെ; തുട്ടു കാടിവയിലെന്തപോലെ, താളിലും കാട്ടി
പ്പും ഒന്നുപോലെ; ഇഷ്ടമെന്തു വിധമിച്ചിടുന്നു, സേച്ഛപോലെ കലിച്ചു
തടക്കുന്നു അതു നിന്റെ സാമർത്ഥ്യത്താലത്രേ.

മുസ്ലീംവിരുദ്ധതയെക്കുറിച്ചു ചോദിക്കുകയും അതിനെക്കുറിച്ചു വിശദീകരിക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞത് ഇതാണ്. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞത് ഇതാണ്.

നം. അസ്തിത്വമേതദിത്ഥി വിചയഃ ക്ഷുത്തമഭാവമഭിത-
സ്തതിക്ഷീരമൃതകരി ജലധിയസ്തതി ദ്രവഃ കഥഭഃ |

കിം തസ്തച്ചരിതം തുഭ്യം വന്നതസ്തദ്യം ച യാ തമൃതം

ഭക്തം യക് സമീധേ യിധേമി സമന്തേ! തന്നശ്ച സർവംശ്രമം ।

മക്കളു പൊന്നിരുന്നതുകൊണ്ടു ഭർത്താവൻ ധനവാ
നാകയില്ല, കൈവശമുള്ളതേ ഉതകവെന്നു പറയുന്നു: -

സ്വർണ്ണമാം മല വിശപ്പു തുട്ടു ജരയെന്നി-

തൊന്നമണയാത്ത നാ-

ടണ്ണവങ്ങർ ഘൃതദൃശ്യവായികൾ മരങ്ങ-

ളിഷ്ടഫലദായികൾ |

കണ്ണമെത്തുമിതി വാർത്തയാ നഹി വിശക്ക-

വോക്കു ഫലമേതുമ-

ഭൃണ്ണദൃഷ്ടമതിലാണു വേണുതവിലം

നമുക്കിഹ പരിശ്രമം ||

സ്വർണ്ണമാം മല, പൊൻമയമായ മലയുണ്ടു്, മേന്മപർവ്വതം കയ
കാദിയെന്നു പ്രസിദ്ധം; വിശപ്പു; തുട്ടു, ദാഹം; ജര, ഇതൊന്നമണയാത്ത
താളുണ്ടു്; സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ഉള്ളവക്കു് ഇതൊന്നും ഇല്ലെന്നു പ്രസിദ്ധം. ഘൃത
ദൃശ്യവായികൾ, തെയ്യം പാലും തിറഞ്ഞു; അർണ്ണവങ്ങൾ സമുദ്രങ്ങൾ ഉ
ണ്ടു. ഭൂമിയെ ഘൃത സമുദ്രങ്ങൾ ചുറ്റിയിരിക്കുന്നവെന്നും അറയിൽ രണ്ടെ
ണ്ണം പാലും തെയ്യം തിറഞ്ഞതാണെന്നും പ്രസിദ്ധം. ഇഷ്ടഫലദായികൾ,
വേണ്ടതെല്ലാം കൊടുക്കുന്ന; മരങ്ങൾ ഉണ്ടു; കല്ലുവൃക്ഷം അപ്രകാരമെന്നു പ്ര
സിദ്ധം. ഇതി കണ്ണമെത്തും വാർത്തയാ, ഇപ്രകാരം കേൾക്കുന്ന വൃത്താന്തം
കൊണ്ടു; വിശക്കവോക്കു് ഏതും ഫലം നഹി വിശക്കുന്നവനു വരുമു മി
കയില്ല; പിന്നെയെന്നാണു് മേണ്ടതെന്നു പറയുന്നു. - മേൽ അഭ്യർത്ഥനദൃഷ്ട
മതിലാണു്, അടുത്തു കാണുന്നതിലാണു് അതിലം പരിശ്രമം മേന്മയെ
അല്ലാതെ വല്ലിടത്തും വല്ലതുമുണ്ടെന്നു കേട്ടു മേന്മിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു് ഒരു
ഫലവുമില്ലെന്നു താൽപര്യം.

ലോകെ യദ്യദസ്തപദീജാതം തത്സർവം ഭുക്തമേവ; ത
സ്താൽ സ്വഭാഗ്യാവച്യം വസ്തുനഃ കഥമപി പ്രാ
പ്തന്താദിത്യാഹഃ:-

നമ. അസ്തമത്രൈ കിഷർണ്ണവേ തദ്ഭൂതം തത്രൈവ ഫാലാഫല-

സ്തസ്തസ്മിൻ മലയേ പദ്മീരതയസ്തത്രൈവ വന്താശതാഃ

യദ്യദസ്തപദീജാതസ്തി വിദധേ തത്ഭൂതം വം ഇണാം

പ്രാപ്തം സന്താപ്തേ കരതലേ ഫാലേ ച വേധാത്യാധാൽ ||

ആപത്തില്ലാത്ത സമ്പത്തില്ല; ഭോഗമെല്ലാം ഭാഗ്യായ
ത്തം; എന്നു പറയുന്നു:—

സാഗരോദരമതിങ്കലുണ്ടമുതു കാള-
കൂടവുമടുത്തുതാൻ
നാഗന്മാർ മലയാപലത്തിൽ വിലസുന്ന
ചന്ദനമരങ്ങളിൽ |
ഭോഗയോഗ്യമരികിൽ പദാത്ഥമവിലം
മനുഷ്യനു ദുരൂപമാം
ഭോഗധേയമരുളുന്ന ലഭ്യമതു നാക്കു കൈ
നിടിലമെന്നതിൽ ||

സാഗരോദരമതിൽ, സമുദ്രാന്തർഭാഗത്തിൽ: അമൃതം, പക്ഷെ അ
ടുത്തതാൻ, അവിടെത്തന്നെയുണ്ടാകുകയും വിചുവും ഉരിക്കുന്നതും പാ
ലാശിമമത്തതിൽ ഇതരങ്ങളും ഉണ്ടായ പുരാണകഥയേ ഇവിടെ സൂചിപ്പി
ച്ചിരിക്കുന്നു. അതുപോലെ മലയാപലത്തിൽ വിലസുന്ന ചന്ദനമരങ്ങ
ളിൽ നാഗന്മാർ, മലയാപലത്തിൽ ചന്ദനമുണ്ടെങ്കിൽ അതിൽ, ചു
റ്റി സ്പർശം ഉണ്ടു. അതുകൊണ്ടു ഉപഹിതങ്ങളെത്തന്നെ ഭോഗ
യോഗ്യം, സുഖാനുഭവയോഗ്യമായ, അവിൽ പദാത്ഥം, ഏല്പാവസ്ഥയും
മനുഷ്യനു അരികിൽ ദുരൂപമാം, സുലഭമല്ല, ദുർലഭമാണെന്നു അടുത്തു
കിട്ടുന്നതല്ല, പിന്നെ പലക്കും കിട്ടുന്നതെങ്ങനെ? ഭോഗധേയം. ഭാഗ്യം; വി
ധി; താക്ക; കൈ; തിടിലം, തൊറി എന്നതിൽ ലഭ്യമത്രം അരുളുന്നു, കി
ട്ടാൻ വിധിച്ചിട്ടുള്ളതു ഭാഗ്യംകൊണ്ടു കിട്ടുന്നു, ഹാരാജത്തു ക്ഷേപിക്കുന്ന
തിനു വിധിച്ചിട്ടുള്ളതെല്ലാം താക്കിലും, കിട്ടുന്നതിനു വിധിച്ചിട്ടുള്ളതെല്ലാം
കയ്യിലും, തലയിലെയ്ക്കുന്നതെല്ലാം അനുഭവിക്കുന്നതിനുള്ളതെല്ലാം തൊ
റിയിലും ദൈവം കൊടുത്തു വെച്ചിട്ടുണ്ട് എന്നു താല്പര്യം.

വദാന്യതമേഷു പ്രഭുഷു ചിരേണ നിജാത്രിതാൻ പോ
ഷയസ്വപി തദാത്രിതാനാം ന ജാതതത്സേവാപ
ത്യാകീസ്സുദിത്യാഹ:—

നന്ദ. താവരൈശ്വരിതമേധിയവ്യമവയം താവരഹർജിദുരൈ-
ഹായാദി: കസുമൈ: ഹരൈശ്വര പഥികാജ്ഞാ സമാരംഭിതാ: |
കാലോ / യം മമ ജിതൃത: പതിമുദിതൃതസ്തു തരോരംഗായ
പാമ്പരംഗം ചപതതിണാം ചാഹുരേയ ജാതേ യമസ്തിൻഷ്വനേ ||

പരോപകാരികൾ എത്ര കാലംതന്നെ ജീവിച്ചിരുന്നു
 ലും ആശ്രിതന്മാക്കു മതിയാകയില്ലെന്ന പറയുന്നു:—

ഏധിതം ഭൂവി മഹാതരുക്കൾ വള-

രാവതോളമിഹ ലോകമാ-

രാധിതം തണൽഫലങ്ങൾ പൂക്കളിവ

കൊണ്ടുശക്തിയതിനൊത്തപോൽ |

ബാധിതോന്ധി ജരയാധുനാ പതന-

കാലമെന്ന മരമോക്കുവേ

സാധിതാത്ഥപഥികാഭികൾക്കിതു

തദാത്പജാതമിതി ബോധമാം ||

ഇഹ ഭൂമി, ഇഹ ഭൂമിയിൽ, മഹാതരുക്കൾ വലിയ പൂക്കങ്ങൾ; വള
 രാവതോളം എത്രത്തോളം വളരാമോ അത്രത്തോളം, ഏധിതം എന്നാൽ
 ഏധിച്ചു എന്നതുണ്ടായി, ഞാൻ വളന്നുകഴിഞ്ഞു. ഏധിതം, എന്ന ശ
 ബ്ദം ഭാവത്തിൽ ക്തപ്രത്യയം വന്നിട്ടുള്ളതെന്നറിക. തണൽ, ഫലങ്ങൾ,
 പൂക്കൾ ഇവകൊണ്ടു, ശക്തിയതിനൊത്തപോൽ, എന്നാക എന്നു ചേ
 ത്തുകൊൾക, ലോകം രാധിതം, താൻ ഇരുന്നിടത്തോളം കാലം തതി
 ക്കു കഴിയുവാൻപോലെ തണൽ, പൂക്കൾ, ഫലങ്ങൾ, ഇവയെ ജനങ്ങൾക്കു
 നൽകി അവരെ ഉപചരിക്കുകയായ്ക്കൂ. ചില പൂക്കങ്ങൾക്കു തണൽമാ
 ത്രമയ്യു. ആൽ അതിനു ദൃഷ്ടാന്തം ചിലതിന്റെ പൂക്കൾമാത്രമേ ഉപ
 യോഗയോഗ്യങ്ങളാകുന്നുള്ളൂ, ചമ്പകം അതിനു ദൃഷ്ടാന്തം, ചിലതിന്റെ
 ഫലങ്ങൾ മാത്രം ഉപയോഗപ്പെടുന്നു, ദ്വന്ദ്വം അതിനു ദൃഷ്ടാന്തം, മാറുചി
 ലതിന്റെ തണലും പൂക്കളും ഫലങ്ങളും എല്ലാം ഉപകാരപ്രദങ്ങളാകു
 ന്നു, തേൻമാവ് അതിനു ദൃഷ്ടാന്തം. ഇവ ദേവങ്ങളുള്ളതുകൊണ്ടാണ് 'ശ
 ക്തിയതിനൊത്തപോൽ' എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് ഇപ്രകാരം വളരെ
 നാൾ തന്നെ ജനങ്ങൾക്കുപകാരം ചെയ്യുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, അധുനാ ജര
 യാ ബാധിതോന്ധി, ഇപ്പോൾ എന്തിക്കു ജരവന്ന പിടിച്ചെടു കഴിഞ്ഞിരി
 ക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു പതനകാലമായി മുറിഞ്ഞുവീഴുന്നതിന്നു എന്നു മരം
 ഓക്കുവ, എന്ന കാലം വരുമ്പോൾ എന്നു താല്പര്യം, സാധിതാത്ഥപഥികാ
 ഭികൾക്കു ആ മരത്താൽ ഉപകാരംനിമിശിച്ചിട്ടുള്ള വഴിപോക്കു മുതലായ
 വർഷ്; അഭിശബ്ദംകൊണ്ടു പക്ഷികളേയും മറ്റും കറിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതു
 ഇഹ മരം, തദാത്പജാതം, തൽക്കാലം ഉണ്ടായതാണ്. ഇതി ബോധ
 മാം എന്നാണു വിചാരം, വളരെ നാളായി പഴകിട്ടുള്ളതാണെങ്കിലും പുത്ത
 നായി ഉണ്ടായതുപോലെതന്നെ അവർക്കു തോന്നുന്നു.

മഹാന്തഃ പരാൻ ജേതുമന്യസാമ്നമപി നേച്ഛന്തി, രിപു
പക്ഷപാതിന ഇതീതരാൻ സാധുശ്ച ന ചീഡന്തി
ത്വാമഃ—

൯൭. ഭക്തിപ്രാണവിഷാൻ ഫണാധരപതിതക്ഷാപി ഭക്ത്യാ സ്വയം
രോഭ്യം ദാവതിതും വിനശയിതുമപ്യയാഹതലക്രമഃ |
മാർജ്ജാരാൻ നകലാശ്ച കിം ഘഗപതിസ്സാമ്യേ വൃണോത്യാന്തരഃ
കിം പ്രത്യന്തികലസ്യ വൃത്തിഭ ഇതി പ്രഭേഷ്ടി വാ മാന്തം ||

ശക്തന സഹായാപേക്ഷയാകട്ടെ ശത്രുപക്ഷക്കാരോടു
വീരോധമാകട്ടെ ഇല്ലെന്ന പറയുന്നു:—

അക്ഷയം നയനനാസികാവിഷമെഴുന്നൊ

രഷ്ട്രപവനാശനാ-

ബ്രഹ്മരേക്ഷിമപി ഭൃഷ്ടികൊണ്ടുടനെ നഷ്ടി

ചെയ്വതിനു ശൃഷ്ടനാം |

തൃക്ഷസുന്ദവിനപേക്ഷയില്ല തുണയായ്

വിലാളനകലാഭിയിൽ

ഭക്ഷണപ്രദനരാതികൾക്കിതി വീരോധവും

നഹി സമീരനിൽ ||

അക്ഷയം നയനനാസികാവിഷമെഴുന്ന, കാവിലാഭെ കണ്ണിലും ഭി
ജിലും വിഷമുള്ള; തോക്കിയാലും പ്രാണിച്ചാലും കൂടി വിഷം തീണ്ടും,
കടിക്കണമെന്നില്ല, എന്നർത്ഥം; ഉഗ്രവിഷമുള്ള എന്നു താല്പര്യം. അക്ഷ
പവനാശനാധ്യക്ഷരേ, അഷ്ടയാഗങ്ങളെ; കിമപി ഭൃഷ്ടികൊണ്ടുടനെ നഷ്ടി
ചെയ്വതിനു ശൃഷ്ടനാം, ഒരു യോട്ടംകൊണ്ടുതന്നെ ക്ഷണേത സംഹരിക്ക
നതിനും മാത്രം പ്രഗത്ഭനായ; തൃക്ഷസുന്ദവിന, ഗജധന, തുണയായ്
വിലാളനകലാഭിയിൽ അപേക്ഷയില്ല, സഹായത്തിനു പുച്ഛയേയുംകീറി
യെയും മറ്റും ആവശ്യമില്ല. അരാതികൾക്കു, ശത്രുക്കളായ സർപ്പങ്ങൾ
ക്കു ഭക്ഷണപ്രദൻ, ആഹാരംകൊടുക്കുന്നവൻ. ഇതി, എന്നുവെച്ചു സമീര
നിൽ വീരോധവും ഹമി, വായുവിന്മേടു വീരോധവും ഇല്ല; സർപ്പങ്ങൾ
ക്കു വായുവാണ് ഭക്ഷണമെന്നാണ് പ്രസിദ്ധി.

ഷ്ട്രാ വിഭവലേശ പ്രാപ്തേ ലോകാൻ ബഹുധാ ബാധ
ന്തേ; മഹാന്തസ്തു സർവദാ ക്ഷോഭം വിനൈവ തി
ഷ്ഠന്തിത്വാമഃ—

നവ്യ. അദ്ധ്യായം കതി രസതേ കതി ദൃഢാൻ ഭിന്നതി തോയാകരാൻ
കേദാരാൻ കതി മജ്ജയതി കതി ച വ്യാപാദയതി ഭൂമാൻ |
വാമിത്യഃ ക്ഷണപ്ലവാനിവിഭവാ വത്സാ അവത്സാമിമം
യസ്സീസ്യസ്സകലാത്രയസ്സത് പതഃ കശ്ചുതി യ ജ്ഞായതേ ||

അല്പം അല്പം വലിപ്പം വരുമ്പോൾ അവൻ പലവി-
ധത്തിലും ജനദ്രോഹം ചെയ്യുന്നു. മഹാത്മാരാകട്ടെ സർ
വദാ ക്ഷോഭക്രൂടാതൈതന്നെ ഇരിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു:—

അലരായ് പഥികരത്രയേത്ര സലിലാകരം

കരയുടഞ്ഞുപോ-

യ്യലമായ വയലത്ര മുങ്ങി തരുവുന്ദ-

മത്ര പരിപാടിതം |

ഉലതക്ഷണവിലീനവാരിഭരവന്യ

വാഹിനികൾ മൂലമി-

ന്നിലരിത്രയിൽ നദീകലേശനരി

യാവതല്ല കടലെടുത്തോൾ ||

ഉലതക്ഷണവിലീനവാരിഭരവന്യവാഹിനികൾ മൂലം, വേഗത്തിൽ
വെള്ളം പൊങ്ങി ലഘുക്രമവും ക്ഷണേണ വെള്ളം വാരിപ്പോകയും ചെയ്യു-
ന്ന കോട്ടാകൾ നിമിത്തം ഇന്ന് ഇലരിത്രയിൽ, പഥികരത്രയലരായ്
വളരെ വഴിപോകർ രാടയപ്പെട്ടു; ആരുകക്കുന്ന് തിറ്റാമമില്ലാതെ എന്നു
താല്പര്യം. എത്ര സലിലാകരം കരയുടഞ്ഞുപോയി, വളരെ ജലാശയങ്ങൾ
കു മടവീണുപോയി. ഉലമായ വയലത്ര മുങ്ങി സമുദ്രങ്ങളായ കണ്ട-
ങ്ങൾ അതകം വെള്ളംപെരുകി ആരുകത്തോടു ഒന്നിച്ചുചേർന്നുപോയി. എ-
ത്ര തുഴവും പരിപാടിതം വളരെ പൂക്കങ്ങൾ മുറിഞ്ഞുപോയി ജലപ്ര-
വാഹംകൊണ്ടു കരയിൽ തിടങ്ങുന്ന പൂക്കങ്ങൾ വീണുപോകുന്നു. ഇപ്രകാ-
രം ക്ഷണാതരാതെ വലിപ്പംകൊണ്ടു കോട്ടാകൾ വളരെ ദ്രോഹംചെയ്തു.
എന്നാക നദീകലേശൻ, ഇവയെന്നല്ല സകല നദികൾക്കും നായകനായ
കൽ. എങ്ങുപോൽ അറിയാവതല്ല എവിടെയാണ് എന്നു തന്നെ അറി-
യാൻ പ്രയാസമാകത്തക്കവണ്ണം ശാന്തമായി കിടക്കുന്നു. മഹാത്മാരുടെ
ലക്ഷണമാണിത്.

ഉത്തമാനന്യാൻ സർവ്വാനപി ഭേശാൻ നിന്ദന്തം ദുർദ്ദേശവാ-
സിനം കഞ്ചിദുദ്ദിശ്യ മമേമാകൈത്യവാഹഃ—

നൻ. കറ ദ്രേയ: കിം ബലിസന്ത കറ വസുമതി സ്ത്രാൽ സവ്വമേതദ്യദി
 പ്രത്യക്ഷം തദോപൽ കദാചിദപി കിം തേ സവ്വസന്ദർശിത: |
 ഭാമ്യന്ത: പ്രപപതു നമ വിദിതം മണ്ഡൂക! സൗകൃത്യം
 ദൃഷ്ടേതഥം പരഥം ക്കൂപമിതരൽ കിം നാമ സംഭാവ്യതേ ||

കൂപമണ്ഡൂകന്യായത്തെ വിവരിക്കുന്നു:—

നാകമേതു ഫണിലോകമേതു നരലോകമേ-
 തിവഭവിക്കിലി-

നാകണ്ണം സകലദർശിയാം തവവിലോക-
 നത്തിനതു ഗോചരം |

ലോകമുൾഭ്രമമിയന്നു വല്ലതുമുരച്ചിട്ടെ
 മതിമാൻ ഭവാൻ

ഭേകമേ! കിണറിതൊന്നൊഴിഞ്ഞു പുന-
 രന്യമെന്തിഹ ഭവിച്ചിടാം ||

നാകം സ്വർഗ്ഗം ഏതു? ഫണിലോകം പരതാളം ഏതു? നരലോകം ഭൂമി ഏതു? ഇവയൊക്കെയുണ്ടെന്നു പറയുന്നത് അസത്യം. എന്തെന്നാൽ ഇവ ഭവിക്കിൽ ഇവയുണ്ടെങ്കിൽ ഭേകമേ! അല്ലയോ തവമേ! ഇന്നു സകലദർശിയം എല്ലാം കാണുന്ന, തവ നിന്റെ വിലോകനത്തിന്നു കാഴ്ചയ്ക്കും. അത് ഇവയുണ്ടെന്നുള്ളതു. ഗോചരമാകണം പ്രത്യക്ഷമായി വരേണ്ടതാണ്. അതുകൊണ്ട് ലോകം ജന്മങ്ങൾ, ഉൾഭ്രമമിയന്ന ഭ്രാന്തു പിടിച്ചു. വല്ലതുമുരച്ചിട്ടെ എന്തൊക്കെയെങ്കിലും പറഞ്ഞു കൊള്ളട്ടെ, ഭവാൻ മതിമാൻ തീ ബുദ്ധിമാനത്രേ. നിന്റെ ദൃഷ്ടിക്കു ഗോചരമായ കിണറിതൊന്നൊഴിഞ്ഞു, ഈ കിണറൊഴികെ ഇഹ, ഈ പ്രപഞ്ചത്തിൽ അത്യാം പുനരെന്നു ഭവിച്ചിടാം, മരണാനുമില്ല, നിശ്ചയം തന്നെ. വശ്രാക്കിയാണിതു എന്നു സ്പഷ്ടം. തമിഴ്നാഥൻ പാടില്ലാത്തതായി ലോകത്തിൽ ഒന്നാമില്ലെന്നു വിചാരിച്ചു വയുതടിക്കുന്ന അല്ല അതന്നെ ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നറിക.

സർവ്വജനപോഷണം മഹത്സ്വം സ്വയമാരചയൽസു തദ്വായ
 മേവ കർമ്മ ഇതിയേ നിർല്ലജ്ജം യശഃ പ്രഖ്യാപ
 യന്തിസൈവ വാർത്താ സുതരാം ഭസ്സമേന്ത്യാഹ—

കാ. താൽഗർഭേ സുഖമാസതേ ഫണിപതിശ്രീകൃഷ്ണഭിരന്നിതഃ
 പ്രത്യക്ഷം ക്കൂട്ടേതേ സന്തിരപി താപ്തം ബസവാസഥേ! |

യെ തോതെ ബിട്ടമോ വയം ഭവമിതി സ്വം വ്യാപയന്തേയശോ
തിശ്ശങ്ക തിരപത്രപം ച തദിദം തഃ കണ്ഠശുദ്ധായതേ ||

മഹാമാർ സർവ്വജനപോഷണം ചെയ്യുവരവേ തന്നെ
ഉണ്ടു സകലവും ചെയ്യുന്നതെന്നു, ഉത്തരം താങ്ങുന്ന ഗൌര
ളിയെപ്പോലെ, ദുരഭിമാനം കരുതുന്ന അല്പന്മാരെ പരി
ഹസിക്കുന്നു—

വാണിടുന്നു തവ സർപ്പരാജകമരോന്ദ്രദിക്കരിക
ഉള്ളിലായ്
കാണികൾക്കു കലപവൃത്തങ്ങൾ നിലനില്പതും
തപയിസമക്ഷമാം |
ക്ഷോണിദേവി! ചിലർ വസുന്ധരഭരിപ്പതാത്ത
ഭജശക്തികൊ-

ണ്ടാണിതിപ്രഥമശങ്കമത്രപമെടുത്തിടുന്നതു
സഫിപ്പതോ |

അല്ലയോ ക്ഷോണിദേവി! ഭൂമിദേവി! തവ ഉള്ളിലായ്, നിന്റെ ഉ
ള്ളിലായിട്ടുണ്ടു സർപ്പരാജകമരോന്ദ്രദിക്കരികൾ, അനന്തൻ, ആദിപുരുഷൻ,
ദിംഗ്നാഗങ്ങൾ, എന്നിവർ, വാണിടുന്നു വസിക്കുന്നതു; ഭൂമിയേ താങ്ങി
അനന്തനും, അനന്തനേതാങ്ങി ദിംഗ്നാഗങ്ങളും. ദിംഗ്നാഗങ്ങളെ താങ്ങി
ആദിപുരുഷവും കിടക്കുന്നു എന്നു പുരാണപ്രസിദ്ധമാകുന്നു. കലപവൃത്തങ്ങളും
ഫലവാൻ, മലയൻ, വിന്ധ്യൻ മുതലായ മഹാപുരുഷങ്ങളും, തപയി നിലനി
ല്പതും, നിന്നെ ആധാരമാക്കി നിൽക്കുന്നതും; കാണികൾക്കു സമക്ഷമാം, ക
ണ്ഠശുദ്ധവർക്കു കാണ്മാവുന്നതാണു്. ഇപ്രകാരം സകലഭാരവും തീയാണു വ
ഹിക്കുന്നതെങ്കിലും, ചിലർ ആശങ്കഭജശക്തികൊണ്ടാണു ഈ വസുന്ധര ഭരി
ച്ചതു തന്റെ ശക്തികൊണ്ടാണു ഈ ഭൂമിയെ ഭരിക്കുന്നതു്. ഇതി പ്രഥ, എ
ന്നുള്ള കീർത്തിയെ അശങ്കം അത്രപം, നിശ്ശങ്കമായും നിർദ്വണ്ഡമായും, എടു
ത്തിടുന്നതു സഫിപ്പതോ? സഫിക്കാത്തതു എന്നർത്ഥം.

ഭൂതാതാം പ്രഭവസ്ഥിതിപ്രവീലയാസ്തവ യോഗഭരേ!
പാപഗർഭേ തന്തേ തേ രസാതലജ്ജ്വലോ ദൈതാഃ ഫണീന്ദ്രാശ്ച യേ-
ത്ഥം സഞ്ചയപജിഗ്രസേ ദിവിചരൈസ്തവത്തോപികിഞ്ചിപ്തരം
തസ്മാൻ സ്വാദപി തന്നിരസ്തവിന്ധം ബ്രഹ്മാപമോസി തഃ ||

കാപ്യാവസാനത്തിൽ മംഗളാശംസ ചെയ്യുന്നതിനായി സർവ്വലോകാവലംബഭൂതനായി പ്രത്യക്ഷഭാവതയായ ഭൂമിദേവിയെ സ്തുതിക്കുന്നു:—

ഭൂതരാശിയുടെയുത്ഭവം സ്ഥിതി വിനാശവും
ഭവതിയിൽ പരം;

മാതരത്രേ ഭവദന്തരേവ ബലിസദ്മവാസി
ദനുജാതികൾ |

പ്രീതമത്രിദശവൃന്ദവും തപഃപജീവി, ന
തപദധികം പരം,

വീതശങ്കമതിനാൽ തപമേവ മമ ഭൂതധാത്രി!
പരദൈവതം |

ഓം ഭൂതധാത്രി! അല്ലയോ സർവ്വഭൂതങ്ങൾക്കും അവലംബമായ ഭൂമിദേവി! ഭൂതരാശിയുടെ, സർവ്വപരാചരങ്ങളുടേയും, ഉൽഭവം, സ്ഥിതി, യാശം ഇവ മൂന്നവസ്ഥകളും ഭവതിയിൽ പരം മിന്നിൽതന്നെയാണുളവായതെന്നു, എല്ലാം ഉണ്ടാകുന്നതും ഇരിക്കുന്നതും നശിക്കുന്നതും ഭൂമിയിലത്രേ. ഓം മാതാ: അല്ലയോ മാതാവായുള്ളോവേ ബലിസദ്മവാസി ദനുജാതികൾ പാതാളവാസികളായ അസുരന്മാർ മുതലായവരും ആദിശാസ്ത്രംകൊണ്ടു സർപ്പങ്ങളെയും കുറിച്ചിരിക്കുന്നു. അത്ര ഭവദന്തരേവ, ഇവിടെ നിന്റെയുള്ളിൽ തന്നെയാണു ഇരിക്കുന്നതു. പ്രീതമത്രിദശവൃന്ദവും തപഃപജീവി, നിന്നിലുണ്ടാകുന്ന പദാർത്ഥങ്ങളെ അനുവിചിത്രമേ ഭവന്മാരും സന്തുഷ്ടരാകുന്നതു ഭൂമിയിലുണ്ടാകുന്ന സത്യാദികളെക്കൊണ്ടു യാഗാദികർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടാണു ഭവന്മാർ ഉപ്സരാകുന്നതു, തപദധികം പരം, നിന്നെ കവിത്തു മറ്റൊന്നുമില്ല. എന്നു മുൻപറഞ്ഞതുകൊണ്ടു സ്പഷ്ടം. അതിനാൽ വീതശങ്കം സംശയമില്ല തപമേവമമ പരദൈവതം നീ തന്നെ എന്റെപരദൈവതമാകുന്നു. തീതന്നെ സകല ഭോക്തവ്യയാകുന്നു എന്നുതാൽപര്യം. പ്രത്യക്ഷമായി കാണുന്ന ഭൂമിയെ തന്നെ പരദൈവതമായി ഞാൻ ആരാധിക്കുന്നു. പരദൈവശബ്ദംകൊണ്ടു കാവ്യത്തെ അവസാനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു ശുഭസൂചകമായിട്ടാണെന്നറിക.

തുഞ്ചൻ കഞ്ചൻ തുടങ്ങീട്ടനവധി മലയാള-
ത്തിലുണ്ടായ് കവിതപ-
തുഞ്ചത്തഞ്ചൊതെ ചാഞ്ചാടിന കവിവരരു-
ണ്ണായി കണ്ണായിരുന്നു |

കിഞ്ചപ്രാചാം കവീനാം കവിതയൊടുപമി-
 ച്ചീടിലിക്കാലകാവ്യം
 നഞ്ചായ് നെഞ്ചേത്തിരിക്കുന്നിതിയരുളു വർനോ
 ക്കട്ടെയന്യാപദേശം !

ഭാവം ഗഭീരം പുനരത്ഥിയായി-
 ച്ചോവുന്നവക്കേകമനല്ലമത്ഥം
 ഏവർക്കുമാനന്ദമോംവചസ്സം
 കവിക്കു ചേരുന്നിതു കാവ്യമോത്താൽ ॥

കന്യാകുമാരിമുതലീമലയാളമൊട്ടു-
 ക്കന്യപ്രദേശമതിലും മലയാളികൾക്കു
 മന്യേ ധരിച്ചു ഏദയേ സതതം രസിക്കാ-
 നന്യാപദേശമിതു നല്ല മണിപ്രവാളം

വിഖ്യാതൻ കേരളാഖ്യൻ കവി ഗുണമണിയും
 കാവ്യവും നവ്യമോത്താ-

ലാഖ്യാനം ചെയ്യുവാനില്ലിതിനൊടു ശരിയായ്
 ഭാഷയിൽ കാവ്യമന്യം

വ്യാഖ്യാനം ഭാവബോധാഭിധമിതുകഴിയും-
 പോലെയാരാജരാജാ-

ഭിഷ്യൻ ഞാനിന്നു തീർത്തനതിനടേഗുണഭോ-
 ഷങ്ങൾ നോക്കട്ടെ ലോകം ॥